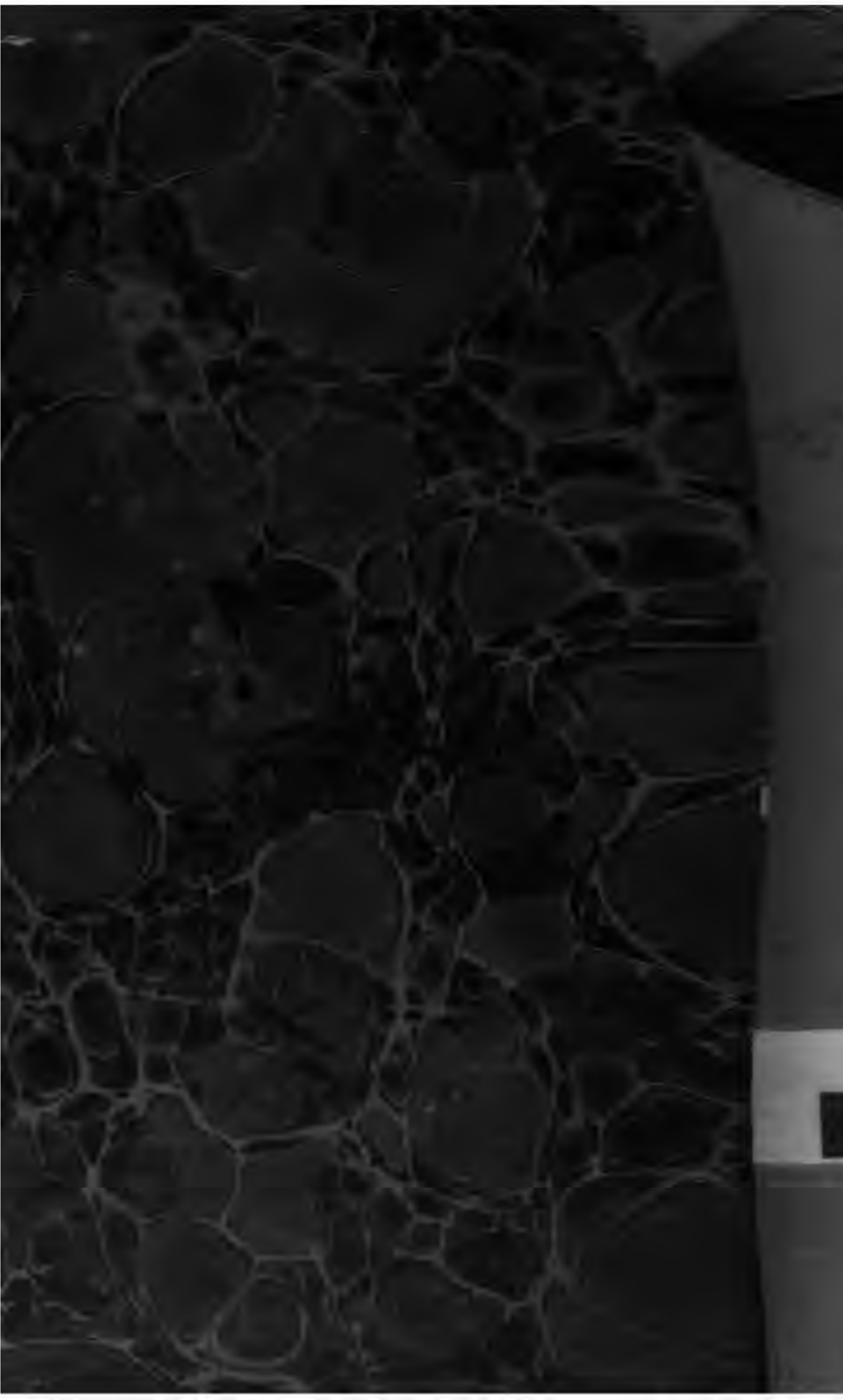
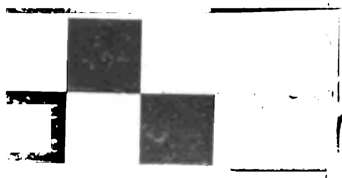
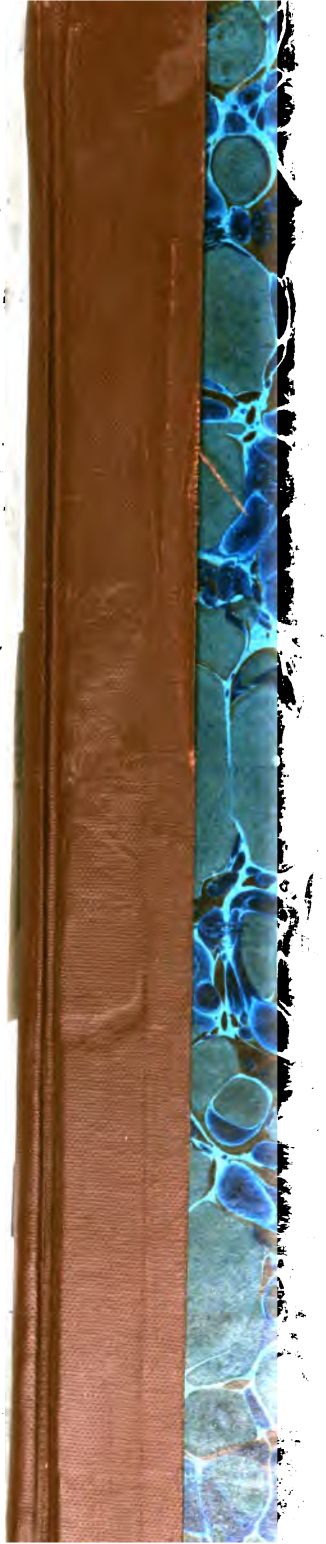
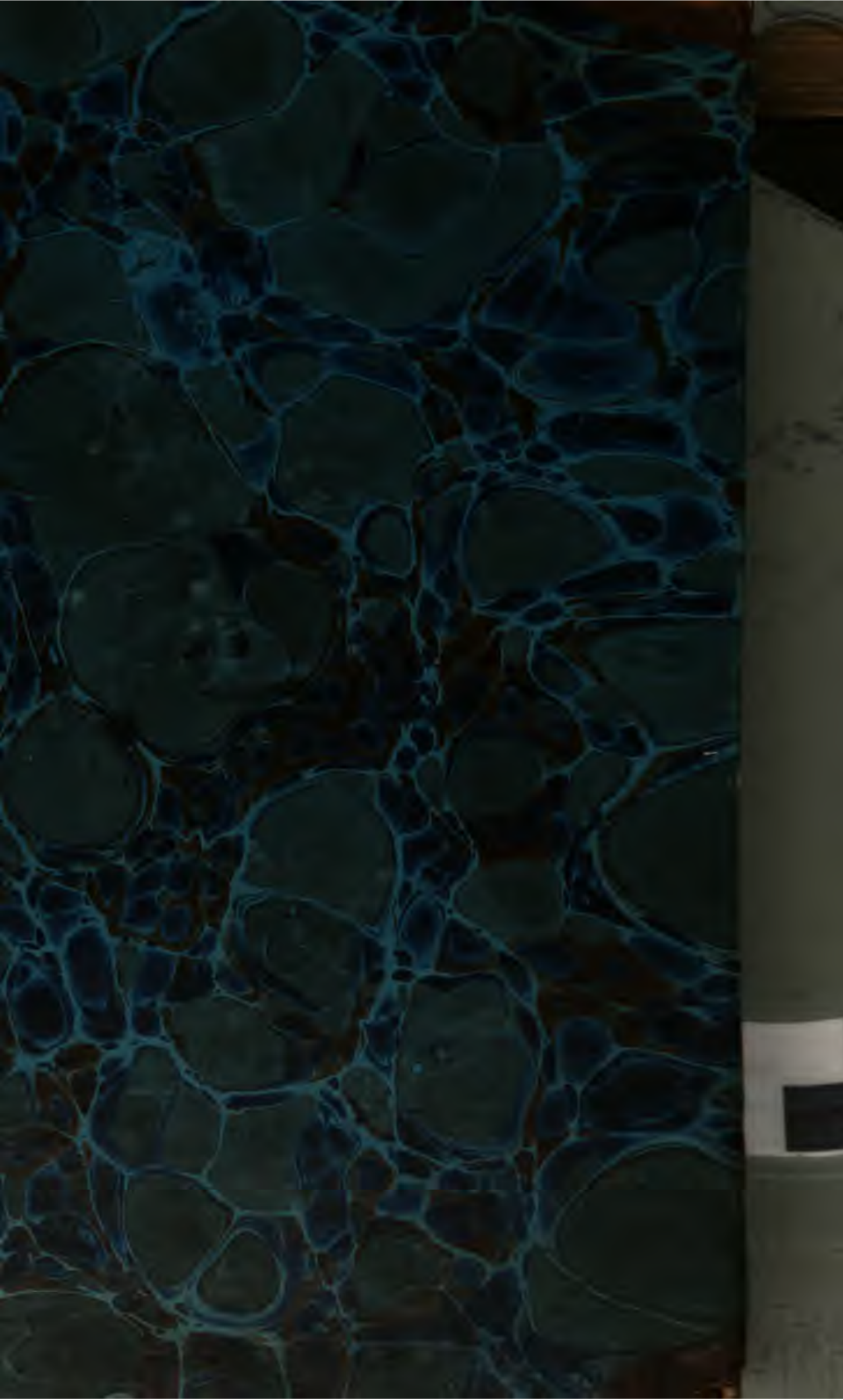

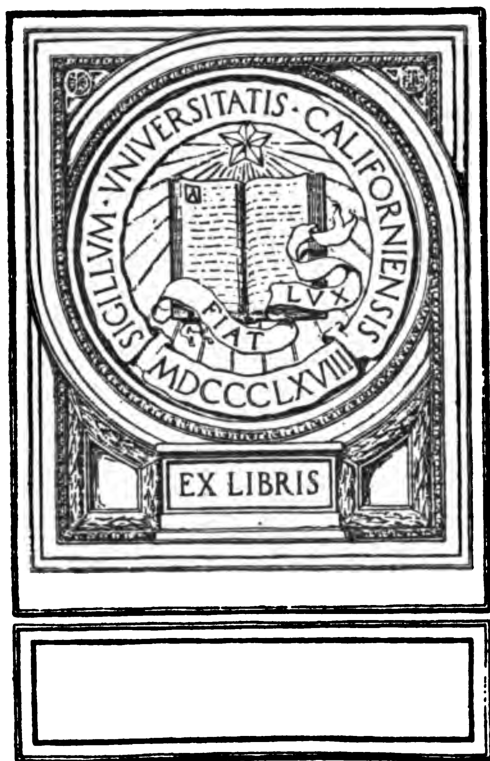

SIGILLVM · VNIVERSITATIS · CALIFORNIENSIS
FIAT LVX
MDCCCLXVIII
EX LIBRIS

HANDLINGAR

TILL

SVERGES

REFORMATIONS- OCH KYRKOHISTORIA

UNDER

Konung GUSTAF I.

Sednare Bandet.

1531—1561.

STOCKHOLM, 1844—45.

På C. A. BAGGES förlag.

Tryckt i Hörbergska Boktryckeriet.

HANDLINGAR

RÖRANDE

SVERGES INRE FÖRHÅLLANDEN

UNDER

KONUNG GUSTAF I.

ANDRA BANDET.

ANDRA HÄFTET.

STOCKHOLM, 1845.

TRYCKT i HÖRBERGSKA BOKTRYCKERIET.

Med detta band är första afdelningen af Handlingar, rörande Sverges inre förhållanden under Konung Gustaf I, afslutad. Genom Kongl. Maj:ts Nåd. beslut, att 150 Exemplar af denna samling på Statens bekostnad skulle inlösas, samt genom tillkomne Subscribenter har det varit möjligt att fortsätta detta arbete. Förläggarens liksom Utgifvarens önskan hade varit, att meddela Subscribenternes namn, men då fullständig förtekning ännu ej erhållits, har man derifrån nödgats afstå.

Den gjorda subscriptionen förbinder till uttagande af minst 50 ark, och då detta arktal redan är lemnadt, kan Utg. f. n. ej bestämma, om samlingen fortfarande kommer att utgifvas eller icke; den lemnade afdelningen må emellertid gälla som ett svar på Aug. Theiner's uppfattning och framställning af Reformationens införande och fortgång i Sverge. Handlingar af mera vigt, som för denna afdelning kunna öfverkommas, skola i serskildt bihang meddelas. De fac similia af Laurentii Andreæ, Olai och Laurentii Petri, Christofer Andersons samt Georg Normans namnteckning, hvilka åtfölja detta häfte, äro efter Originaler i Riks-Archivet med den noggrannhet tagna, att äfven bläckets olika svärta är återgifven.

Febr. 1845.

P. E. Thyselius.

Utdrag af Gustaf I:s Bref till Helsingland med svar på gjord begäran, att återfå sina kyrkoklockor och att Ärke-Biskop i Upsala måtte utses. Stockholm den 30 April 1531. *)

— — — Framdelis begäre j ath vm så wore at mene landit finge theras Clockor igen, som nu vthgiorda ära til rijksens geldz bettalning ati tå måghe och så få idhra igen, Så giffue wij idher til kenne ath mene landit haffua samma Clockor jntit igen begärat, Endoch somlige haffua löst them igen för möijeliga peninger sölff eller annan koppar thet samma vnne wij och idher huar j thet begäre, och haffue alredho förskickat wårt breff jn til idher j landit, och mene ath thet är idher wel til handa kommit, Och endoch någhre ther vppe i dalarna togho sig någhot annerlunda före vm the Clockor, än som wel bort hade, Hoppes oss atj dandemen jntit retten idher epter them j then motton, vtan heller förmanen them ath the wela besinna sigh, och fölia idher epter och andra landzendar öffuer menige rijkit, som till för:ne geldz bettalning haffua latit finna sigh welwilioga, Begäre j och så j idhor scriffuelse ath en Erchebisp motte koma til upsala domkirke, huilkit

*) Riks-Reg. 1529—1531. fol. 220 v.

wij och så gerna see ath skee må, men saken huarföre wij icke haffue warit ther mykit hastoghe medt haffuer warit för then skull, at wel witterligit är huad vbestond rijkit hafft haffuer, åff the Biscopar j vpsala warit haffua, Therföre wij meente stoor makt vppåliggia ath mann granneliga tilseer huem mann ther vpsetter for en Erchebisp, doch wilie wij thet första wij kunne handla ther vm medt wårt rijkens rådh, och medt them fortencte warda ath mann må få en Erchebisp så som j begäre, och wij wel sjelffue befinne nyttogt vara Röre j och så vm godha gambla christna sidwenier, ther hoppas oss at wij ingen haffue j fråtrengt, ey heller trengia wele, vtan lata huar och en bliffua widh then christna sedwenia han sielff will, I tesse for:ne stycker och jemwel all anner äro wij idher altijd til wilia, och wetta idhart besta ee huar wij kunne, Gud jdher befalandes
aff Stocholm Söndaghen nest for Philippi et Jacobj Anno etc. MDXXXI vnder wart Secret.

Rikets Råds Bref till Dalarne i klocksaken. Upsala den 20 Maj 1531. *)

Wij epterscriffne Lars Siggesson Marsk Holger Karlsson Iffuar Fleming Johan Tursson Benct Nielsson Knuth Andersson Pedher Hård riddare, Axel Andersson Joen Olsson wepnare Sueriges rij-

*) Riks-Reg. 1529—1531. fol. 232.

kes rådh, Hèlse idher dandemen alla kopperbergsmen. sölffbergsmen och menighe Dalana, Kerliga medt gud, kära wenner wij giffue idher til kenne at wij haffue nu warit her i vpsala til möte och samtal medt wår kära nadige herra mene frelszet vtan rådz meste deels åff alt rijket och jemwel medt then meneman som her j Ericxmesso församlat war, och j blandh annor rijksens ärende öffuerwogho wij vm thet roop och buller som somestedz j rijkena vpkomit är for the Clockor och annan deel som nu åff kyrkionar vttagit är til rijksens geldz bettalning j Tydzska städherna, och wart thette beslutningen vm then articlen, at ther samma Clockor och annan deel vthgongit är, ther ära the godhamen som theth utgiort haffua wel til fridz medt ath thet bliffuer ther widh, på thet ath rijkit må för samma geld oclandrat bliffua bådhe j wår och så j wåre barnas och epterkomandes tijd, wårt och teslikes beleffuat och endrecteliga samtyct at ther samma clockor och annen deel än nu förholdne äro skola the än nu vtgå så ath ingen skal dragha sigh vndan mer än then andre epter gellen koma hela rijkena til och höra så wel then ena landzendanom til såsom them andra, och komer oss teslikes allom til gagn och bestand at wij haffue wenner j for:da Tyska städher, e huad vppå koma kan, Så hadhe wår nadige Herre wel förmodhit atj skulle haffua hafft idhra fulmyndoga sendningebud her medt epter som hans högmectighet sägher åff idher vtloffvat wara, dock eij tess mindre försee wij oss til idher och iem-

wel idher alffuarliga rådhe atj vtj then mottom icke skilie idher j frå mene rijkit vtan late vppå skina atj äre hema här j rijkit så wel som andre, och giffue oss icke litit vnder ath somme vppe j idhar landzenda haffua sigh † thette ärende vm rijksens geldz bettalning latit finna geenstörtighe, och wendt sigh til sig til vpstöth emoth wår nadige herra så nu som j fortidhen ij flere reszor skedt är, rijkit och oss alla til jntit litet bekymber skadha och förderff och emoth the margfallig löffte som i fornemda wår nadige herre giort haffue, och stadfest thet medt breff och Insigle och tolff menn aff huaria soken haffua ther godh före warit, och ju aldra mest emoth thet idhart breff som j hans högmectighet senden nu j sijst medt Joen Olsson, Så förhopes oss doch ath skulden icke finnes hoss idher alla, och at the som sigh här vthjnnan förseet haffua wel skola än nu besinna sigh, och haffua theres öffuerdådighet här epter fördragh, Hvar så skeer förwette wij oss medt for:da wår nadige herra ath han wel tagher them til nådhe wilia och wenskap igen, Bidhie wij atj medt thet aldra första giffue wår nadige herra oss och then meneman här nedhre til kenna huad wij skole förmodha oss åff idher j for:ne stycker, thet är, vm j såsom andre landzendar wilie så bewisa idher til rijksens geldz bettalning såsom andre landzendar somlige alredho giort, och somlige nu här vtloffuat. haffua, Teslikis om j vilie bliffua widh thet hulskap och manskap som j wår N. herra så offta tilsagt haffua, eller eij, ther wij tå wilie oss epter retta, Och

skole j wetta ath wij medt frelszet vtan rådz och medt then menemann som nu her församlat war mest åff hela rijket haffua här på nyth förbundit oss til hopa, ath wij wilie och skole stå hardt medt huar annan j thet hwlskap och manskap som wij hans högmectighet tilsagt haffuom och emoth hwem som helszt thet wara kan, antingen jnlendska eller vtlendska såsom tro menn och vndersåta bör ath göra medt sin retta herra, Och vm så wore atj (som rycte går) wille holla idher in til Ture Jönsson Erchebisp Göstaff Bisp Måens åff Scara och andra som sigh vthur rijkit giffuit haffua, förware wij idher ath hwar j thet göre, haffue j tå wisseliga konung Cristiern här inne igen, förty the för:da landflyctige ära daghliga dags hoss honum, och leggia sigh vinning dagh och natt vm hans besta, at the motte hielpa honum in vti sin rijke igen, såsom theres breffs Copier som här medt fölia, Huilken breff högboren försté Konung Frederik j Danmark wår N. herre til handa skickat haffuer til en förwarning epter thet wenliga förbund rijken emellan giort är, och wordo samma breff här på vpsala höghar vppenbarliga läszen skodhat och medt theras Jnsigler och handscriffter bekendt, Therföre vm j wele vndfly Konung Cristiern så setter ingen lijt til them eller theres scrifluelse, hvilke här wel in j rijket komen ära så wel som in j Danmark, på all thenna for:na punctar begäre wij atj giffue wår nadige herra ok oss här nedhre til kenna idhart sinne ther wij tå wilie skicka oss epter, huar j och någhra brister eller clagemål haffue ther j mene behöffua at för-

wandlas skola, Teckes idher tå ther vm haffua idhra fylmyndoga sendningabud ther vm nedh til hans Högmectighet seije wij idher ther godh före ath the mågha thet frij göra utan all fara och nest gudz hielp få the swar som skäl och redhelighet medt fölia skal, Och kunne wij icke aldelis gilla idher öffuerdådighet atj forscriffue möte aff hela landit lika som rijksens regimente wore idher befalet, Doch hoppas oss endoch atj vtj then motton haffue förtaghit idher haffue j thet wel thet på en annen tijdh fördragh, Jdher her medt gud befalande Ex Vpsala Sabbato post Ericj

---

Rikets Råds Bref till Dalarne i samma sak. Stockholm den 18 Juni 1531 *).

Wij epterscriffne Lars Siggesson Holger Karlsson Knuth Andersson Iffuar Fleming Byrge Nielsson pedher Hård riddare och Joen Olsson Sueriges rijkes rådh, Helsse idher dandemen alla på kopparbergit sölffbergit och menige dalarna, kärliga medt gud etc Kära wenner wij giffue idher til kenne ath nu wij kommo hijt til wår nadige herra i Stocholm funno wij här före oss itt idhart öpit breff oss tilscriffuit medt wår sendningabudh Oloff Henriksson och Jacop Wesgöte the wij til idher vtskickat hadhe j frå Vpsala j Ericxmesso nest förledhin, Och scriffue j vti samma breff atj

---

*) Riks-Reg. 1529—1531. fol. 237. v.

icke wilie wara idher ene vm lagh vtan göra itt medt then menemann i rijkena, Så hoppas oss atj göre ther rett vthinnan, och ath thet kan och så edher bestondeligast wara, Och epter j thet göra wele förundrar oss storligha, atj fördröije medt the Clockor eller theres wärd och annan del aff Kyrkionar, som then menemann endrecteligha vndergåth haffua vth ath giffua til rijksens geldz bettalning, thet och så aff then menemann j Vpsala samtyct och vppenbarliga vtropat wart, j Begäre ännu ther vm itt almenneligit möte then menemann till beswäring och tunga, lijka som j intit willen för gilt holla huad then menemann åff allt rijkit j then motton alredho beleffuat och samtykt haffua huilkit lijkare är til en åffträdhelse j frå then menemann än atj göre itt medt them som j nu scriffue, Och wore fögha beskedhelighet ath beswära thenn menemann åff alt rijkit til at sökia slijkt möte för en landzenda skull j the stycke som the alredho til förende alle haffua öffuer eens wordit, wille ok tidhen ther medt fast fördröijias, jnnan huilken vtloffuat är ath gellen skola bettalat warda, Therföre är wårt rådh och begär atj såsom andre landzendar än nu medt thet aldra första gören vth for:ne Clockor eller theres werd eller annen deel aff idhra Kyrkior på thet war nadige herre wij och hela rijket måge beholla wenner j Tydzska städherna, och wij Swenske menn måghe en gong thet clander vm the geld qwitt warda, Och som j röre atj förlate idher på wårt breff, j huilko wij scriffue ath vm i besinne idher, och haffue slijke vpstöter fördragh på

en annen tijd förwette wij oss medt wår Käre Nadige herra at hans högmectighet tå wel wille see vtöffuer medt idher j thenna gong etc, Stå wij samma wår breff wel til, och them ingelunde vnfalla wilie, Doch borde idher wel öffuerwägha vm j idher retzliga besinnat haffue, all then stund j thet icke igen giffua wele som j wår Nadige Herres fogta Lasse Ericsson och androm medt öffuerwold j frå tagit haffuen, och gören än nu slike fåfeng skutzmål vm then hielp til rijksens geldz bettalning som then menemann öffuer alt landit endrecteliga vndergåth haffuer, och emoth idher eyen förplictilse medt idhert breff som j medt Joen Olsson j frå idher sende, Scriffue j ytterligare och begäre wåra förwarning, ath war nadige herre icke skal någhon aff idher hasteliga öffuerfalla, och vthryckia först then ena och så then andra, Så wette j godhemenn wel ath hans högmectighet haffuer aldrigh hafft then sidhen, Endoch han stundom haffuer wel hafft ther godh rådh til, Therföre är icke heller nu åff nödhen at haffua then faran för hans Högmectighet, Huar j ellies wilie besinna idher, Begäre j och så föruarning åff oss at hans H:et icke skal jnhempta något tal folk j rijket idher landzenda til förderff etc, Så må j wel sielff besinna at hans H:et icke haffuer lust til at brytas medt mykit krigsfolk huar han icke formykit bliffuer ther trengd til, wel wettandes huad thet kosta will, Doch giffue gudh ath saken så begåffue sigh medt Konung Cristiern at hans Nade wel kunde wara krigs folk för vtan all then stund icke så är som dagliga dags spories står

oss icke til ath thet förtagha hans H:et heller rådha honom ther j frå, ath han icke skulle flyia sigh krigs folk vm så behöffues, thet oss hoppas icke heller idher mening är, Men ath hans högmectighet skulle haffua j sinnet at förderffua och ödheleggia idher landzenda, görs eij heller behoff atj haffue then tanckan, wel besinna kunnandes ath han heller will haffua sit land och rijke förökat och widh mact än ath förminska thet och forderffuat, Doch epter här nu på thenna tijd icke alt rådhet til städz är, kunne wij icke så fulkomlig swar giffua idher her vppå som behoffues Men wij formodhe än nu j thenna sommor hela rådhit församlandes, hwes wi tå medt then och the medt oss kunna förhandla j thenna sakena idher och hela rijkena til nytto och bestond, wilie wij ther lata finna oss welwiliog a til, och tå ytterligare giffua idher swar på idher scriffuelse, kunne wij och formerckia atj ther vm jngen stoor hast haffue, epter j icke haffua hafft idhart budh hijt nedher som samma swar hemta skulle, Her medt idher gud befalandes aff Stocholm Söndaghen nest epter Botolphi Anno 31.

Helsingarnes Bref till Dalarne med uppmaning, att bidraga till rikets skulds betalning, ej söndra sig ifrån det öfriga riket samt i laga väg klaga öfver de brister, som kunna finnas. Odat. 1531 *).

Wij epterscriffne mann och menige almoghe som byggia och boo vti Helsingeland, Helse idher dandemen alla som boo vti dalarna, Kerliga medt gud etc Kära wenner och brödher wij scriffue idher til i sijstens ath wij gerna wele bliffua j thet förbund och brödherskap som wåra föräldra j förtijdhen giort haffua, emellan idher och wår landzenda etc, Så giffue wij idher än nu til kenne at wij och så gerna bliffua weliom vti thet förbund och brödherskap til fridh och roligheet, och holla wår käraste nadige herre Konung Götstaff thet hulska troskap och godha lydno som wij hans nåde loffuat haffuom, Och på våra sidho hielpa til ath the swåra Rijksens geld motte bliffua bettalade såsom the godhamen oss föregåffuo som tingtade här medt oss och wij them tå loffuade och epter mactena vtgiorde så wij som flere landzendar öffuer hela rijkit giort haffua, och latit sigh alla ther til finna welwilioga, wel wettandes ath huar the Tydszska städher thet fornimma ath något vbestond warder foretaget her i rijket emot wår nadige herra for theres bettalning skull will thet icke wara for then mene manz besta her j

*) Riks-Reg. 1529—31. fol. 221.

rijkit som tädhan epter skola haffua saltt humbla clädhe och annat som wij jngelunda vmbära kunne. Bidhie wij idher for then skul kära wenner och brödher atj och så på idhra sidho tilhielpa wele til samma geldz bettalning och icke syndra idher j frå menige rijkit j then motton, bliffuandes widh thet förbund och bröderskap til fridh och rolighet, Och teslikes widh thet hulskap troskap och manskap som j för:ne wår käreste herre sworet och loffuat haffue, Huar än någhor åff idher haffuer förseet sigh emoth hans nådes fogta weliom wij tå gerna förmidla, sakena til thet besta Och vm j någhra brister haffue emoth for:ne hans nådes fogta eller androm, måge j tå claga idher til retta, Och icke tagha idher något orådh och vproor före i otrengda måla idher och then menemann til skadha och förderff, therföre käre wenner och brödher lagher thet så ther när idher at all ting motte komma j itt gott bestond Thet gud giffue Then wij idher alla her medt befale,

---

Domen öfver *Måns Nilson* af Kopparberget, *Anders Pehrson* på Rankhyttan, *Jngill Hanson*, *Henric Henricson*, *Benct* Scriffuere, *Mårten* på Skogen och Herr *Effwert* af Lexand afsades på Stockholms Rådhus fastlagstisdagen **1534** samt finnes, ehuru mindre correct aftryckt, i *Tegel*, Gustaf I:s Historia I: **321—323**. Den förekommer i Riks-Registr. **1531—1534**, fol. **179—181**.

Electi i Skara, M:r Sven Jacobi berättelse om sin och Hr Karl Eriksons underhandling med allmogen i Vestergötland, att utlemna Kyrkoklockor m. m. till betalning af rikets gäld. Odat. 1531 *).

Till minness, om then deell wtläggias skall aff Kyrkierner, till rikitzets gäldts betalningh

Thenne try stycker som äre, Clocken näst then störsthe widh huaria kyrke Och thette års landtgille huatt thet helst kan wara j smör järn, koolegher eller annat, Och thetta års tigiende, är almogen wäll till fridts medher Och effter thet the måttho faa samma kyrketigiende för möghelig lösn, som the pläghe tunne biug for VIII skr. oc tunne rwgh for XII skr. ther emoott skole the siälffue bekostha att latha före clockorne till lödesse här j westergotlandt, som och mästhe delen nw skeett är, Somlighe haffua och löst theres clocker som besluthet war j örebroo, for peningha, sölff, och annan koppar etc Och är inghen nödh om thenne for:ne try stycker

Thet fiärdhe haffuer sigh saa, att flere äre Kyrkerner här j landhet som als inthet, eller gan-

---

*) Original. Riks-Archivet. Acta Historica **1520—1560**. Jfr. härmed sjelfva Instructionen I: sid. **355** ff. Uti v. Troils Handl. II: **295—301** och IV: **337—344** finnes ett Register på klockskatten öfver Upsala Stift, äfvensom i Acta Historica ett dylikt för Ösbo, Twetha med fl. härader, andra att förtiga.

ska lithett haffua j kistorner, än the äre som noghott haffua Och ther inthet är jnne, eller inthet til offuerlåps sedan forslaghet är huatt the haffua till win, offlâte och wax behoff på thette årett, Ther kan man inthet tagha Män widt the kyrker som noghott haffuà så wäl wtaff tigiendens forbätringh som kyrkernes landgelle, Haffuer thet sigh saa, Att fatighe män som kompne äre wdi saköres böthe, eller annor trångh, the haffua taghet till laans peninger wtaff kyrkernes kisther och insatt ther pantt igen Och mäst wåndess the och omakass ther wtaff att the icke haffua mackt att bethala kyrkerner och anama theres panthar igen medt en hast wdj then hardha tijdh Och huar man toghe theres panther (then the icke gerna ombäre wele), tha stoode thet icke wäll till Och ther före haffue wij störsthe bekymmer medt thenne fiärde puncthen

Somme kyrkor, som noghon kostnadt haffua hafft nylighe, medt clockestöpning mwringh, eller annatt, äro mere bortt skylloghe än the kunne bethala medh theres tiende eller annatt ingäl förste tilstunde iiij (4) eller sex år

Här äre flere kyrker j landhet än behoff giordes, och til myken fåfänglig bekostningh Män wppå eder nades och rikitzens raadhs godhe behagh Haffuer Hr Carll erickson och Jack Sueno Scarensis så tyckts likast ther wm tilgångha, att for: de panther biudess rätthe äghendenom heem igen Oc haffwom wntt och giffuet them dagh och tijdt till att lösa panthen igen jnnan påscha Och når saa skett är kan thå forslaass huatt til offuerlåps

finnass kan wdj kyrkernes kisther som wttaghas kan till rikitzens gälds betalningh

Hwar eder nade och the gode män j rådhet, bätre sinne eller annadt behagh oss här wdinnan föregiffvandes wardha, ther effter retthe wij oss gerna

Hwatt swar på thette ärende giffuit är wdj wermelandt och dall, thet weett Jak jcke att scriffue om, thy att the som dijtt äre skickade oc wtsände til att handla medt almogen äre icke än nw kompne til bagha, Jnghen scriffuilse haffua the heller giffuit fraa segh

Gustaf I:s Bref med befallning, att förvandla Gråmunkeklostret i Stockholm till ett gemensamt Helgeandshus för fattiga sjuka. Stockholm den 27 Januari 1531 *).

Wij Götstaff medt gudz nådhe Sueriges och Göttes etc. Konung Göre witterligit Ath èpter Closterleffuerne fast åffkommer, ok ju wist är åff scrifftene at mann the fattigha sigh sielffua icke behielpa kunna födha styrckia och vppeholla skal, Therföre haffue wij medt wårt rijksens rådh beleffuat och samtyct, ath gråbrödhra closter j wår stadh Stocholm ther först gråbrödhra och sedhan S. Clare systrer en tijdh long vtj warit haffua, må och skal her epter wara till itt helgeandz hwss, ther fattigha siuka menniskior vthi vphollas skola, och

*) Riks-Reg. 1529—31. fol. 202.

ther medt skola the fattighe siuka som liggia j thet helgeandz hws som nu är och teslikis j andra siukestughor j stadhenom leggias j samma Closter, och all then rentta som nu Clostrit j sin haffuande wäro haffuer Och teslikes all then rentta som helgeandz huset och alla thenna siukestughor ligger skal alt til hopa liggia vnder thetta Closter thet til Helgeandz hwsz giort är, och skola Borgmestare och rådh haffua thet j sin befalning och skicka ther förstondare till som dogse och nyttighe wara kunna Och elles så bestyrat at medt the fattige redheliga tilgår j alla motto, vm några nunnor ther jnne ära som gamla och siuke ära och icke wetta rådh at födha sigh, vm the ther vthginge, må the tå bliffua quarre ther vm them tyckes, och haffua ther theras vphelle j sin lijffstijd, och the som tess starkheet haffua mågha wara the fattige siuke til tienste, Tess till wisso ath wij så medt for:da wårt rijksens rådh beleffuat och samtykt och ordinerat haffua late wij hengia wårt Secret medt nådhras vtåff samma rijksens Rådhs Jnsigler nedhan for thetta breff, Giffuit vtj wår stadh Örebro fredaghen nest epter Conuersionis Pauli Arom epter guds byrd MDXXXI

Collation för Gudmund Speijel på en prebenda i Vexiö samt föräring till samma man af de böcker, som voro i Vexiö kloster efter munkarne, m. m. Örebro i Januari 1531 *).

Jtem fik her Gudmund Speijel Collationen på then prebendona Corporis Christi then her Joen Electus til Wexio til förende hafft haffuer,

Jtem, vntte wår nadige herre her Gudmund Speyl alla the böker som ära j Wexiö Closter epter munkomen, Jtem och all then boskap ther j Clostrit är skal han vtskiffta j bland the fattighe, Jtem the messoclädher ther ära skal han giffua til the fattigha kyrkior ther vm kring, Jtem the hws ther ära j byn som haffua hört Clostrit til skal han selia och göra hans Nade ther redho ok räkenskap fore, fik han her på wår nadige herres öpna breff at hans Nade honom ther vm tilstår,

---

Gustaf I:s Bref för hustru Ingeborg Nilsdotter i Vestervik, att bo åtskiljd från sin man *).

Wij etc Göre witterligit ath thenna breffuiserske hustru Jngeborg Niellss dotter åff westerwijk

*) Riks-Reg. 1529—31 fol. 266.
**) Riks-Reg. 1529—31 fol. 223.

haffuer

haffuer latit oss förstå och medt borgmestare och rådz j westerwijk breff bewijst at hon medt sin mann Lasse wargh hadhe öffuer eens wordit at the skulle bliffua och boo åtskilde huar thera för sigh sielfft ochj frå huart annat medt någhre wilkor och förord som breffuet ther vppå giort ytterligare jnnehaller, Och begärade hon wårt förswarilse breff at hon icke skulle åff någhon trend warda j frå samma contract som them emellan så myndeliga giort war, Så epter hon och han thet så sielffue beleffuat haffua på bådha sidhor, kunna the icke seija på någon sidhona sigh orett skedt wara, Therföre mene wij ath någhot thera icke bör theremot nödgas til thet andra igen vtan sin wilia, Therföre anamme wij samma hustru Jngeborgh vtj wårt hegn och förswar för alt öffuerwold och orett, och besynnerliga j thenna sak, ath hon huarken åff enom eller androm skal medt beskatning eller annor twång trengias eller nödgas j frå för:de Contract som så emellan henne och för:de hennes mann giord är medt mindre hon kan ther til welwilieliga beweekt warda, huilkit wij wåra fogter och befalningxmen giffue till kenne, ath the henne her emoth jntit hinder eller bekymber göra j någhon motto, vtan late henne bliffua och boo medt fridh och rolighet huar hon sigh best medt äro och redelighet behielpa kan, Tess til wisso etc aff Stocholm

---

Skrifvelse till Electus i Linköping, att förmå Nunnorna i Skenninge flytta till Vreta eller Vadstena. Stockholm 1531 *).

Jtem skreffs Electo j Linköping til at han skal handla medt nunnomen j Skäninge ath han kan koma them antingen til wreta eller wasztena, och är min herres nådh til fridz ath godzen bliffua ther vnder tijt the koma, och at han giffuer war nadige herre til kenne huru han medt them handlat haffuer, forra än the någhon stadz komma

---

Gustaf I:s befallning till Electi i Skara, Vexiö och Linköping, att låta verkställa sin consecration och med de bästa af sina Capitulares inställa sig i hufvudstaden. Stockholm den 6 Juli 1531 **).

Wår etc wij giffue idher til kenne käre her Electe ath wij haffue widh dyre warfrue tijd nest komandes actat j the helge trefolloghetznampn giffua oss j Ecteskap medt höghboren förstinne Jomfrue Katerine aff Saxen, Therföre är thet wår wilie och begären atj wele komma hiit til oss och göra idher gladh medt oss, Och epter thet wel wore nyttogt ath idher Consecratie wore på then

---

*) Riks-Reg. 1529—31. fol. 236 v.

**) Riks-Reg. 1529—31. fol. 239 v.

tijd öffuerståth, ty är thet och wår wilie athi äre her j Stocholm Söndaghen nest epter Laurentij *) aldre senast och haffuer the besta och förstondigast åff idhert Capitel medt idher for några merkeliga szaker skull som her på then tijd förhandlas skola, the ther och til ewentyrs några wekor fördröyias wela, ther j och the må wetta skicka idher epter, Later thetta så skee vtan all försummelse, Gud ider befalendes aff Stocholm octava Apostolorum Petri et Pauli

---

Ärke-Biskop Gust. Trolles Bref till Helsingland emot Konung Gustaf I. Landenäs den 21 Juli 1531 **).

Alle the danemendt som bygge och boo i Helsingelandt, helsar Jagh Götsstaff Trolle, Erchebisp i Upsala ewinnerlig medh Gudt. Käre wenner skole wethe, at iagh hafuer then Helige menige kyrke i Swärige eller och menige Swäriges Indbyggere till gode, gagn och bijstandt j några åhr följt Keijsaren effter, och klagat både för wor heligeste Fader Påäwen, Keijsaren och andre Christne Herre, Furste, thet kätterij ther Götsstaff Erichs-

*) Den 13 Augusti.

**) Efter en med Orig. collationerad afskrift i Riks-Archivet. Acta Historica 1520—1560. Handlingar uttagna ur en Copiebok.

son drijfuer ind påå then helige kyrkie, Closter och thess Personer öfuer menige Swerigis Rijke, och såå thesslikest hafuer Jagh och klagat för förskrefne wor Heligeste Fadher Pååwen i Rom, Keijsaren och alle andre Christne Förste och Herre, thet öfuerwåld, olagh, orätte och tungxeld han drijfuer och förhärier in påå frijborne och ofrijborne köpstadzmendt, Bergsmend öfuer fattige menlöse små och oskyldige barn, som är öfuer menige Swerigis Almoge, lecte och lärde. Jaa käre wenner the förskrefne wore Heligeste Fader Pååwen och Keijsaren nu för min långa ååklagan skuld, hafuer holpet och gifuit mig medt en Förstelig macht, then Helige Kyrkie j Swerige, hennes Personer, Edeligh och Oedelig, menige Swerigis Almoge, lecte och lärde, till hielp, tröst, gode, gagn och bijstandt, emot then Gudsförrädaren, gudelöse kättaren, och Sweriges Rijges Förderfwaren Göstaff Erichsson. Jaa käre wenner, ligger iag her och förbijder the werdige Fädre Biscop Hans till Linköpingh, Biscop Mogens till Schara, Erligh och Strengh Riddare Her Thure Jensson, hwilke Jag wenter och förbijdher her theres tillkommelsse inden en dagh eller twå, såå snart the kompné äre, willie wij alle tillhopa, strax i the helige Treefaldigheets Naffn sökie then Gudelöse kättaren, och Sweriges Rijges förderfuaren förskrefne Götsstaff Erichsson, skilliandes eder widt then Tyrand och treldom, han eder uthj kommet hafuer, så at j komme skulle och niyte S:te Erichz konungs laagh och Frijheeter, som Fadher och Föräldre frijest hafft och brukat hafuer uthaf hedhen höös.

Warer wijd en godh tröst, och förlåther eder fullelige her till. Her med edher alle sammans Gudh och Sancte Erich Konungh och alle Swerigis Patroner befallandes. Giffuit och Schrifuit wijder auffnadt sijde wijd landenäs, Fredagen näst efter Sanctæ Margarete dagh, Anno Domini MDXXXI.

---

*Biskop Magni i Strengnäs och Biskop Petri i Vesterås protestation emot den Lutherska läran. Strengnäs den 10 Aug. 1531 *).*

J herrans nampn Amen. Högmechtigh Herres och Furstis, Hr Gustaffs, Swerigis Rijkes Konungs, heder och wurdningh altijdt oförkrenckt. Wij Magnus Sommer till Strengnäs och Petrus till Westeråhrs Biscopa, Öfuerwägendes then önkelige kirkiornes Stadga her j Swerigis Rijke, huruledis mygit ondt her dagliga upkommer, som then Helge Christelige troo, thet Romerske Säthet, medh thess lydne, och then ganska Swerigis Kirkies Frijheet förnär är, till föracht och orätt, Uthaf thet fördömmelige och fördömde Lutterske Ketterijt och förgifftig lärdom (thet Gudh bättre) så wäll Rijget till skam och förderff, som Siälerne till stoor fahre, hwilke onde wij alle icke så förmågom bemöte eller mootstandt göre, som wij gerne

*) Acta Historica. anf. st. Förut efter en mindre god handskrift tryckt i Bidrag till Svenska Kyrkans och Riksdagarnes Historia III häftet sid. 58.

wille, och som wij på wårt Embets wägna thet plichtige äre och skole. Hwarföre fly wij till remedium Juris, görandes wårt samdrechtelige appellation och Protestation, ther uthaf alle förtrychte och underkufuade pläge uprettis och förtröstade blifue. Och giörandes wårt protestation eller skutzmåhl för eder wyrdelige Män och Herrar, Docter Per Galle och her Torgare Gudlachj Præbendat j Strengnäs, oppenbarligen och klarlige bekännandes, at wij aldrigh hwarken af någon skynbarlig dierfheet eller obeståndigheet hafue macht gifuit, samtycht och bewilliget till thenne Lutterske lärdom och partij, Eij heller till the Biscopars wigzle, som nu uthwalde äre, heller her effter uthwalde blifue, och som nu intrengde äre, heller her effter intrengde warda, in i the Swenske Kirckior, thet ganske Romerske stått till föracht och undertryckelse. Och ändog wij nödges och twinges, dogh af stort öfuerwaldt och redduge (som wäl finnes uthj en bestendigh Man) till att wyija Biscopar, Så beklage wij oss högeligen ther uthöfuer; Sammelunde och uthöfuer mera sådane wanbruuk, medt messe haldningh på thet Swenske tungemål, och Sacramentzens uthskifftelse, medh månge andre oseijelige och förargelige wilfarelsser, Så at wij icke förmåge beskerme eller försware Gudz huus, eller then Helge Kirckie, som wij gerne wele och plichtige äre. Öfuer alt thetta och hwar besynnerlige wij oss högelige beklagom, Ther till medh tillstå, säije och betyge wij alle, medh wåre breff, som här till gifne äre, eller her effter uthaf oss gifwes kunne, om Klerkerners Taxeringh, Archebispens

och andre Bijspers wigningh, som nu inträngde äre, heller her effter inträngde warde, ware aldelis krafftlöse och ogille, eij heller wille eller tänckte gifwa them någon authoritet, och wigtigheet, uthan heller altsammans och hwart besynnerlige, eehure the af oss Magno och Petro Biscoper uthj thet Lutterske wäsen, handlede och giorde äre, wele wij hafua ogillat, krafftlöst och fåfängdt giordh, Mäden thet är icke annorlunde än af frucht och ofuerwaldt sagdt, giordt och skrefwet, och icke thet Rommerske Säthet eller thes standt, eller några hande samme Säthes werdigheetz befallningsmän till föracht och nedertryckelse. Hwarföre gifwe wij oss, och alt wårt gods, rörligit och orörligit, Under then Helge Romerske Kyrken, bekennendes henne, lijke som wår Modher och menigheetz Regentinne, Och effter thet, her i Rijket icke brukes Notarier, som thenne war samfellige Protestation och Appellation, uthj en rätt Instrumentz eller breffz forma, stelte eller skicke kunne. Bidiom förthenskuldt werdelige Män och Herrar, Doctorem Petrum Galle, och Torgerum Gudlachj her uppå till witnessbyrdh, Under begges edre och wåre Jndsigler, och medh edhre egne handt underskrifuet. Till alle thesse förberördes ytterligare krafft, wittnesbyrdh och stadfestelsse,

Actum Strengnäs 10 Augusti, Anno Domini 1531

Nos Magnus qui supra Subscripsi, manu propria et Sigillauj,

Ego Petrus qui supra manu propria Subscripsi et Sigillauj,

Ego Petrus Galle, Sacræ Theologiæ trinitatis Professor, qui supra præsens fui, dum hæc agerentur et fierent, Jdeo manu propria subscripsi et Sigillauj.

Ego Torgarus qui supra præsens fui dum hæc agerentur, manu mea propria hæc scripsi, subscripsi et Sigillauj. etc.

---

*Gustaf I:s Bref, att sjukstugorna i Vadstena skulle sammanslås till ett hospital och ställas under Borgmästare och Råds tillsyn. Vadstena den 20 Januari 1532 *).*

Wij Götstaff etc Göre witterligit ath epter thet j wår stadh Wastena haffuer j någhon förlidhin tijd warit hollit twå siukstughor en j helgeandzhuszit j stadhen, och then andre vppe widh clostergården huilken Morten skinnare stictat haffuer, Och ingen thera haffuer så widh macte warit ath the fattiga siuka menniskior som ther inne warit haffua, haffua fåth sådana welfordan som them hade wel giords behoff, Therföre på thet the fattigha måga tess bettre besörgde warda haffua wij vnt och tillåtit som wij och nu medt thetta wårt breff vnne och tillåte ath bådhe for:na siu-

---

*) Riks-Reg. 1531—1534. fol. 31. Tryckt i *Stiernmans* Commerce, Polit. och Oecon. Förordningar I: 29.

kestughor skola bliffua vnder it hospitale och regemente, Och skal samma hospitale hollas vti it aff for:na rum ther som the godhemen borgmestere och rådh j for:na Wastena synes likast och beqwemligest at wara, Och all then rentta som vnder for:na bådha siukestughor till förende hadhe och nu tillegger, eller for:na Mårten ther vndj giffuit hadhe skola obehindrade lydha vnder it regemente och hospitale the fattige til vppehelle och bestond, Och på thet ath medt them må tess bettre och redheligare tilgå haffue wij nu medt samma wårt breff giffuit borgmestare och rådh j for:na Wastena fulla makt til at haffua ther vpseende på skicka ther förstondare til och haffua samma hospitale vnder sit regemente the fattige til godhe, och aldelis wetta theris besta som the wela ansuara for gudhi oss och wara epterkomande, Och forbiudhom her medt for:na Mårten skinnare ath han plat intit befattar sigh medt for:da siukestugho eller tess tilågher vtan huar honum så synes må ther haffua sit redheligha vppehelle ok frij brödh til dödhredagha, Och anamme wij them her medt j wår hegn och forswar etc Tess till wisso datum Wastena Logerdagen nest epter Henricj anno 32

Bref till Dalarne om Gustaf Eriksons Ochristeliga Regemente. Dat. Opslo den 3 Mars 1532*).

Wij Göstaff med Gudz nade Erchebisp till Upsale, Hans till Linköping Moens till Schara medh samme nad Biscopar, Thure Jensson till Lindholm Riddere och Joen Erichsson Erchiediegne till Upsale, Swerigis Rijgis Radt och Mend, helsse eder alle Clerkerij, frijborne Frelssesmen, bergsmen och menige Almoge som bygge och bo öfuer menige dalerne, kärlige medt Gudh. Käre wenner eder alle (thy werr) nog wetterligit, at thet oChristelige Regemente nu föres j' wårt fädernes Rijge Swerige, ther Kirkior och Closter nederslagne äre, och Gudz tieniste förlagd, ther Gudh före nu plaager thet Rijge, som för ögon är, medh swore tijdt och hardt aar, Pestilentie och andre plåger, och är än nu storlige rädendes större gudz neffst komme, om wij icke i tijdt raade ther böther pa, och oss forlijke medh then Alsommechtigste Gudh, at wij kunne blifue uthaf medh then oChristelige Tyran Giöstaff Erichsson, ther icke annet achter än Gudz förtörnelse och Swerigis Rijgis Almoge förderfuelse, som eder alle wel wetterligit är, hure tijdt och offte han hafuer gifuit breff och Insigle, at hålle eder wedh Swerigis Lagh, cch gode gamble Christelige sedwänier, och ther inthe afholler, och huru gerne han låther Stegle, hen-

---

*) Efter en med Originalet collationerad afskrift. Acta Historica anf. st.

gie, halsshugge och aflijfwe fattige qwinske Mend, så att icke kunne Rytzser eller hedninge oChristeligere regere än han giordt hafuer, och dagelige giör, Och ther medh hafuer han fördrifuit oss och andre flere af Rijget, ath ingen skall ware ther han skall fare eller rädes före, ath maage bruke och bedrifue alt thet ondt och orettwijsheet, som honom täckes, thet gudh kenne oss tycker ille ware, och storlige förtryter af alle wåre hierta. Hwar eder käre wenner täcktes ther fore willie alfuarlige eder ingifue medh oss, och thet widergöre in på forskrefne omilde och oChristelige Götstaff Erichsson, tha tillsigie wij eder pa wore ähre, sanning och Christelige godhe troo, at wij wele wåge lijf och wälfärdh, godz och halss medh edher, at han icke lenger skall medh sitt förgifftige Tyrannij regere wart Fädernes Rijge, wij förhoppas fullkomlige, at then som Alsommechtigeste Gudh, och Suerigis Rijgis helige Patroner skulle oss trolige ther till hielpa Ther medh bidie wij eder kärlige, och högelige förmane, at j lathe edher ther til finne wälwillige, then ene medh then annen, som Christne och troo Swenske Män bör att göre, och sender oss strax oförtöfuat IIII eller VI gode mynduge och förnumstuge Män, med alles edres fulle mackt breff hijt neder j Hammer Biscops Stigt till Näs Kyrkie, ther wij kunne tale och ofuerwäge medh pa menige Swerigis Rijgis och alles wores bestes wägne, hure thet skall best och lempeligest foretagas och forfylies i enden; Wij wele stå alles theris frij fortäringh och kost, som i hijt sände till oss. Thette forsummer ingelunde, som j wele wete Swe-

riges Rijgis och alles eders egit bäste, gagn och langlige bestandh. Wij wethe medh Gudz hielp pa wore sijdhe godt raadh, at hans oChristelige Regemente skall faa en snar afgangh och kort ende. Och wort Fädernes Rijge komme skall sedan till en godh fredh och roligheet, ther j inthet på tuifle skule. I hwadh matte wij kunne och formage medh lijff och macht wethe eders och menige Swerigis Rijgis langlige beste, gagn och bestandh, göre wij altijdh gerne, thet Gudh kenne, then wij eder ewinderlige befalle. Schrifuit i Opslo then tridie Söndagh uthj Fasten Aar effter Gudz byrd MDXXXII. Under wore Insigle och Signeter.

Utdrag af Gustaf I:s Bref till Tyke Krabbe om gods, som kommit under Svartbrödra-klostret i Stockholm; af den 25 Mars 1532).*

— — — — — — — —

— — — — — — — —

Ytterligare kare her Tyke som j haffue giffuit oss till kenne idher wilia vm thet iordagodz som her skulle wara giffuit til Swartbrödhra closter, Så wette j wel sielffue ath her j rijkit en recess giord är vm the godz som nyliga vnder kyrkior och Closter giffuin warit, huilken recess allenast

---

*) Riks-Reg. 1531—1534. fol. 47. v.

for theres skul giord är som her inrikis boendes ära, doch idher til wilia vnne wi thet gerna til godho atj må forsckicka idher fulmyndogha procuratorem her in j riikit til at förfölia then rett som idher på samma godz tilfalla kan, hwad j medt Sweriges lagh winna kunne thet skal idher gerna wedherfaras, Och försee wij oss thet til idher igen athi welen ther vthinnan troliga forarbeta at wåra vndersåter må ok thet samma wedherfaras ther j danmark på the godz och gårder som them medt rätta tilfalla kunna,

---

*Gustaf I:s Bref till H:r Tyke Krabbe om Ärke-Biskop Gustaf Trolle, Biskop Magnus i Skara m. fl., som i Danmark sökt sin tillflykt. Linköping tempore Calixti (14 Oct.) 1532 *).*

Wår synnerlig gunst etc Käre her Tyke wij haffue fått eder scriffuilse om Erchebiscop Götzstaff, och hans Canceller Mester Joan, och andre flere wore och rijksens fijender hurulunde the skole wara merkelige bestrickett och behafftett vdi kopmannahaffns torn, Szå käre her Tijke huar thet szå wdi sanningen är, wore thet ossz ecke mikit obehageligit, at the motthe engang få theres for-

*) Riks-Reg. 1531—1534. fol. 81. v.

tienthe lön Anseendis then mångfoldig forredelige och ochristelige handell, som the vtj alla theres liiffzdaga bedriffuet och begånget haffue, Först her wtj riikit medt wore forfädher, och framlidna rijkzens herrar och regenter, ther nest huad bestond och gangn the hade acthett begynna wdi Danmarck om the thet bekommett hade, formode wij ati och ther om något besijnna kunne, Szå haffue wij doch nyes fornummett, att the ecke skola haffua så stoor nöödt, szom thet szeges besynnerlige Biscop Måens aff Schara, then ther vppehållen varder, medt frij brödh och gott borgelege, och till ewentyr, tilstedes scriffua och stempla her alt onth jn i riikit, szå nw szom för, Huilket wij ecke nogsamblige forwndra kunne, wij hade well formodet effter thet Confederatz, och wenlige forbund szom tesze riike emellam giordt är, at wore fiender ecke skulle haffue waritt bettre kompne wtj Danmarck än the, her i Suerige, fortienth hade, än doch wij nw annatt fornimme, Szå käre her Tijke giffue wij eder, herom wor alwarlig mening tilkenne, att ossz tycker, atuj haffue aldels illa stadt then stora fliit, och bekostning, som wij medt wårt krigzfolk, vt i forlidhen winther och Szommer, Danmarckz riike til hielp och tröst giordt haffue, at wore fiender skole ther szå wppehåldne warda, Och haffue wij forstått att samma biscop Måenses openbara forredarij och mishandell, bliffuer honom recknat for simpellhett, än thå at eij görs behoff klädha wlffuen wtj fåra cledhe, man kenner honom doch likawell, Therföre käre her Tijke bedie och formane wij eder, ati wele anszee

thet Confederatz och forbund, som emellan Högboren Förste Konung Frederick och ossz och tesse rijke emellen giordt beseglatt och bebreffuat är, och ecke szå wppehålle wore fiender, ther i rijkith, vthan heller forskicka them her Jn i rikit att the måghe stå ossz till rätta, wij wele wäll seija them frij for offueruoldt att them eij annatt än rätt wederfares skall Och hoppes ossz ati skule Jw wara ther beneghne till, anszeendes att the haffua szå well warith Ider och Danmarcs riike wnder öghonen acktendes att föra Jder szå well i obestond szom ossz, Huilkit om gud thet jcke fortagit hadhe genom wore och flere wenners tilhielp, hade warit befrijctendes, att theres wpsått skulle haffue Danmarcs riike jlla bekommett, Huar nw wore fiender skole ther szå wppehollas, wethe wij ecke huad tröst wij skole formoda ossz på then sidhen, Käre her tyke giffuer ossz her jtt erkende swar vppå, ther wij ossz epter retta kunne Eder her mett gud befalendes

---

Anm. Ett bref af samma innehåll till Konung Fredrik i Danmark återfinnes i samma Riks-Reg. fol. 82 v.

Gustaf I:s Bref till Domkapitlen i Linköping, Skara, Åbo och Vexiö att redovisa den uppburna klockskatten. Upsala Påsktiden (13 April) 1533 *).

Gustaff mett gudz nåde Suerigis och göttis etc. konungh

Wår sunnerlig gunst tilforenne etc. wij giffue i der tilkenne gode menn att wij icke änn nu haffue fått aldelis godh besked och Rekenskap vm then klocka skatt, som vtgongenn är till Rikzens geldz bettalning, ther wij dogh (som j wäl sielffue wette at witidt föga gott åth, är ther före wår wilie och begerann attj wele oförsummelige haffue ider budh och Scriffuelsze kringom alth stigthet besunnerlige till prouesterne att the huar j sitt prouesterij att the late granneliga och lönligha förfara all thenn dell som vthkommit är både lithet och mykit huadt thet är mera Sölff, peninge eller klockor eller affrad sunnerligha åff huar kyrcko för sig, och huem thet anamat haffuer att wij dog ens kunne komma till en redelig Rekenskap vm for:na klockeskatt oss twifflar fast vm sama klocke skatt, är all kommen thit som honom bör, therföre wåre möijeligit ath huar gijorde skiäl för sich, och så snarth thet bliffuer bestelt thå forskicker oss Registret ther opå oförsumelige till hånda, farer her mett thet hemeligaste j kunne så att ther inthet

*) Riks-Reg. 1531—1534. fol. 111.

thet rop åff går gudh ider her mett åff vpsala tempore pasche anno etc 1533

Gustaf I:s Bref för hustru Brigitta Bryningx, att ifrån Upsala Domkyrka återfå en gård och tomt, hvilka efter hennes död skulle tillfalla helgeandshuset i samma stad. Upsala Påsktiden 1533 *).

Wij Gustaff mett gudz nåde etc göre witterligit att wij aff wår synnerlig gunst och nåde haffue vntt och tillatid som wij och nu mett thetta wårtt öpna breff vnne och tillathe, att thenne oss elskelig Erlig quinna hustru Brijgitta hanss Bryningx epterleffuerska må och skall kiennas widt thenn Gård igenn, som kallas Bryningxgårdenn som honn och hennes sedermera bonde, Anderss fordesonn för några åår szedann gåffue till vpsala Domkyrko thesliges och then Tompt Anderss Bencktszonn Borgemestare och hans hustru Anna for:ne hustrv Birgittas modermoder fordom giffuit hade vndj for:ne vpszala domkyrckijo huilkinn gård och Tompt beliggiandis äre j Suarttebeckienn offuann korssgatune nordann före morthenn Anderssonn Borgmestares tompt och hustru Elena Bagares her till j legho hafftt haffuer aff Domkyrkijone anseendes

---

*) Riks-Reg. 1531—1534. fol. 113.

till for:ne hustru Brigittes böönn och begerann, att honn nu strax acktter för:ne Gård och Tompt vnna och giffua till Helgandz husett j for:ne vpsala, the fattiga krancka och förlamma meniskijor ther inne äre och her effther komma kunne till hielp och bistond till euerdeliga egho mett såå skiäl att hustru Brijgitta skall fornemde gård och Tompt j sinn liffztiidh och thess åffgiell rådha och styra epter sin egienn wilia, och effter hennes dödh strax quitt och frij till the fattiga j for:ne helgandzhus som förskrifuit står huilkit wij aldelis till lathe och samtyckia, förbijudandes her mett alle som för wåre skull wela och skola göra och latha sunnerligha wåre befalningxmenn att the eij vthj någhen motte göre for:ne hustru Bijrgitte heremot hinder heller förfong widt wåre ogunste Tess till wisso lathe wij tryckia wårtt

---

Gustaf I:s Bref till Dannemännen i Upsala Stift, att hålla deras barn i Skola och bidraga till Djeknarnes underhåll, af år 1533 är efter Riks-Registraturen tryckt i H ndl. rörande Svenska Kyrkans och Läroverkens Hist. II: 256, 257.

Gustaf I till Biskop och Domkapitlet i Åbo samt till dem som hafva kloster i förläning, att de utan Konungens tillstånd ej skulle sälja, pantsätta eller bortbyta gods ifrån Prebender, Prelaturer m. m. Stockholm i April (?) 1533 *).

Jtem Screffz till Bispenn j Åboo och Capittlet ther sama stadz att the icke tilstedia att någhen godz bliffua kijöptt pansatt eller bytt j frånn prebender prelaturer kyrckijor och Closter prestegodz, och till frelssett eller annerstadz mett mindre vår nådige herre warder her vm bespord, ther the skule haffua itt grantt vpsende oppå så framtt wår nådigste herre icke skall thala them till ther vm

Jtem thet sama till Abbatissam j Skoo Clöster, och till them som haffua Closter j befalning

*) Riks-Reg. 1531—34. fol. 120.

Bref för M:r Christopher, att ifrån Gudhems kloster återfå ett silfverkors och till Domkapitlet i Skara, att Konungen vill uppbära ränta ifrån åtskilliga Prebender och Canonier derstädes. Stockholm den 15 Maj 1533 *).

Jtem screffz och sama tiidt mester Christoffer till att hann må kiennas widt thet sölff korss igenn som hans föreldra haffua giffuit till Gudhems Clöster, och att wår nådigste herre är ther wäl till fridz mett

Jtem till Biscopenn och Capitlet j Skara, effter thet att ther äre några godemenn besettna på Landzbygdenn, och haffua prebender och canonier j Skara, förseer hans nådh sig att the äre wäl belathne mett the geld som the mett theres tilbörliga näring vthaff haffua kunne, är för then skull wår nådigste herres wilie att hans nådh will thenckia till att vpbära sama for:ne Prebendas Rentta hans nådh till godo mett the andras som lösa äre

---

*) Riks-Reg. 1531—1534. fol. 121.

Utdrag af Gustaf I:s Svar på Sunnerbo härads besvärspunkter. Upsala den 1 Juni 1533 *).

Wij Gustaff etc Helsse ider dannemenn alle som byggia och boo j Sunnerboo kärligha mett gudh etc Käre wenner wij giffue ider tilkenna att edre sendebudh haffue nu warit her för oss mett iderss breff och scriffuilsse, huilkit j berörandes äre vm några brister som j mene att ider skeer for kort vthinnann, huilka brister och clagemål wij och the godhamenn åff wårit elskelige Riksens Rådh som thå tilstäde wåre öffueruäge och ransakade j iderss fogte lasse Brömpz näruaranv, som her effter följer, först vm thenn muncka skeppann, som j äre begärandes att vthgeffua j peninge och icke i kornn, Tyckes oss och the godemenn såå att kronone skulle ther vthinnan skee för kortt, epter thet attj Nydala Clöster, finnas godh breff och beuisninger att sama muncke skieppa böör att vthgåå j kornn epter thet är iderss retta Tiende huilkit och så ther mett besluttidt bleff, attj antenn skole göre henne vth j korn eller och giffua ther peninge före som skieppann går och geller, epter som j kunne komma offuereens mett then godho mann som Clostret åff oss j befalning hafuer, yttermera som j beröre j idress scriffuilsse vm thenn Leggeskeppan etc Så försee wij oss attj dannemenn alle, attj icke

---

*) Riks-Reg. 1531—34. fol. 122.

annat tilbyude kunne eller wele än att j anthenn giffua henne vth j Rog som fader och foreldra för ider giort haffua, eller och bettala henne som hon går och geller j Landet. Som j scriffue och att ther j Synnerboo äre uththagna twå Gärdar åff thenn gäll som j tu skifften är, Så haffua godemenn Sueriges lagh som thenn trettone wäl åtskilier, att når någhon är åtskild om disk och duk eller ther heman är j tu skifft, thå bör ther åff gåå twå gestninger tesliges och tuå Gerdar och andra utskyller, vndan tagandes skattenn thenn bör vtgåå effter Jordatalet, — — — — — — — — — — ytterligare haffua ederss sendingebudh och giffuit oss tilkenne huruledes presterne ther j Sunnerbo tage j Likstoll epter hustru eller bonde när the åfflidne äre, icke minne änn ene koo, och ther eth holfft pund kijött och någre kakur, Så kunne wij och the godemenn Riksens Rådh icke annat tilswara än attj j thet styckit måge holla ider widt Kyrckebalkenne, såå attj geffue prestenn för sitt vmack att hann jordar Likit V öre peninge, dog thenn som mera will giffua kunne wij thet wäl liidha, men mett retta och epter lagen äre j icke mera pligtuge, — — — — — —.

Gustaf I:s Förening med Biskop Magnus Sommar i Strengnäs. Gripsholm den 22 Juni 1533 *).

Wij Gustaff mett gudz nåde Sueriges och göttes etc Konung, Göre witterligit att effter then vnderuisning szom oss elskelig Biscop Måns j Stregnes oss tilkenna giffuit haffuer, äre wij så offuer ens wordne mett honom, så att hann oss till en behageligh tiidh årligha vtaff Stregnes Biscopz sticktt, giffua skall tu Tuszende mark örtug, vtgeffuandes oss sama peninge j en redelig bettalning, nu nestkomandis tempore apostolorum Petrj et Paulj, och sedhan altiidh sama tiidh, Ther emoth haffue wij gunsteliga vntt och tillathet, och nu mett thetta wårtt öpne breffue vnne och tillathe, att hann må och skal nijuta och behalla Biscopz tienden, vtöffuer hela Sticktet Tesliges Biscopzstolszens egna Landbor szom hann nu j sin haffuandes wöru haffuer, mett all then rentto Sakörer och Biscopz gestning som ther åffgåå pleger Samalunda skall hann och beholla thenn procurationem som Clerkäriid ther j Stickthet plägha vtgöra, men mett the andra kyrckerss klösterss presters eller prebenderss Landbor, eller mett szakören hosz presterne ther j Stickthet, skall hann platt inthet befatta sig mett, vtann wår fogde skall j then motten rama wårtt besta både mett Sackören och gestningen effter som westerårs ordinantia och

---

*) Riks-Reg. 1531—1534. fol. 126.

then contracktt wij honom mettgiffuit haffue inneholler, Och bijude wij the gode men Clerckäriidh j for scriffne Stregnes sticktt, att the äre för:ne Biscop Måns höruge och lyduge, szom them bör att wara theres Biscop j the Saker szom forscriffuit står, Huilkit wij giffua våre fogder och embettzmen tilkenna att the måge wetta huadt the sig her efter rätta skole, Tess till wisso

---

*Gustaf I:s Förening med Ärke-Biskop Laurentius Petri om prestegäll, uppenbara Skrift, Skolors och Studenters underhåll, samt att han ej skulle företaga någon "reformacio" utan Konungens tillstånd. Stockholm Martini tid (11 Nov.) 1533 *).*

Wij Gustaff etc Göre witterligit och Bekennes mett thetta wort öpne breff atuj så äre wtöffuer ens wordne mett oss elskelig werdig fader, Erchebiskop Larens i vpsala, så att han skall som her epter scriffuit står, handla mett sitt clärkerij i vpsala Stickt, förnst ath ther någor gield bliffua lösa, eller kirkeherre frå faller, skall thå for:ne Erchebiscop Larens, epter Vesterårs ordinantia besörgia gelden jgen, mett the menn, som ther kunne duga före, och Jntredda äre mett gudz ord,

---

*) Riks-Reg. 1531—1534 fol. 151.

om the for hånden äre, eller ått minste thet sig i then motte wnderuise lathe wele, och jnge andre, anten for weld, wenskap eller gåffuer, skulldt dog ther stora huffuod gield lösa bliffua, skole wij ther vm bliffua åtspordt, for en the Confereres, så ath then sådana gield besitia skall, skall först komma och presentera siig for oss, framdelis ther och någer prest sig forbryter, i the stycker som hans presteembete på lijder så ath han anten forsumer sin tidegerd, eller icke will predika gudz ord eller annet sådant, thå haffue Bispen wold, ath straffa ther wtöffuer, epter som skiell kan medt följgia, Tessligis om then oppenbara skrifft som skee pläger, haffue wij giffuit Bispen Befalning, ath haffua ther eth gott vpseende opå, och setia huem honum synes lick tiil wara, som ther på ackter, Och epter ordinantian Jnneholler, ath Konungen skulle göres Rekenskap for Jnledningene, äre wij tiil frijdz, ath sådana Jnledning må komma Scholestuffuom, eller och fatige Studenter till hielp Jtem haffue wij och så befalett honum ath haffue ett ytterligare vpseende på Scholestuffuerne her i Stickthet, än her till skiet är, både medt Scholemesterne och lerdomerne och theres vppehelle acktendes på ath diecknene foregiffuit bliffuit en sanskyllog lerdom, ecke aleneste wtaff then helge scrifft wtan och Jemuell then lerdom som brukas kan, pro vtilitate rej reipublices Men scholemesterne skole beholla tiil theres vppehelle then dell, som the tilforende haffue warit wane wp ath bera, på skolene wegna, ther bispen skall wara them behielpelig tiil ath the thet redeliga

wtfå, och huar han än någen råd kunne finna, ath forbetra theris lön, såge wij thet gerne, besynnerlige the som leggie någen flijt i theris embete, Samelunda befale wij honum, ath han skall see på brädhet, mett then dell, som pleger komma the fatige studenter tiil hielp, szå ath the ther aff något bliffue delactuge, mere än her tiil skeet är Och befale wij tessligis Erchebispenn ath han Jngen reformacio i någenn motte göre skall, mett minne han oss, ther vm tilforende åthsport haffuer, huru, och i huad stycker, han reformera will epter ath vtaff hastelige reformacioner pleger vnderstundom skee forargilse, therföre huar någen reformacio skee skall motte hon skee medt en god forsyn, Huilkit wij giffua Capitlet i vpsale och tesliges clerkeriid i vpsale styckt tilkenne, ath the måge wethe, huar the sig epter retta skole Tess tiil wisso lathe wij tryckia wortt Secret på

Ordning af år 1533, först gifven för hel. Andes hus och hospital samt sedan för Danviks hospital *).

Wij Giöstaf med gudz nåde etc Giöre witterligit, at wij af synnerliga gunst och nåde, hafwa med Rikes Råd stadfästelse och bekräfftat at al den ränta, här innom stadz och utom, som tilföre-

*) Preste-Ståndets Archiv. Svenska Eccl. Handl. 1500 —1599 N:o 23.

ne hafwer legat under alla siukstugor och frijbröders uppehälle, thesslijkes al den Ränta som under sancte Claras Clöster legat hafwer, skal nu altsamman wara under et Reglemente til et Helge andes huus och Hospital, och befallat oss Borgmästare och Råd skola stå derföre, och så skickat, at där kan redeliga tilgå; Så och effter det at wij nu af gudz nåde, hafwa lärt besinna, genom hans heliga ord, at oss på wårt embetes wägnar, bör så wähl weta de fattigas bästa, som alle andras, där oss är befallning öfwer gifwen här i Staden och twifle wij intet, at wår gud och skapare wordo det icke tagandes til godo, om wij allenast brukade wåra befallningar the hälbregda til bijstånd, och låta fattiga, Siuka blifwa, de der dock mera hielp behöfwa, effter det de icke kunna hielpa sig sielf; derföre på det at här effter kan deste redigare tilgå i förberörde Hospital, både med dem som hafwa der gifwit sig in, i frijbröd för sine Penningar, så och med de fattige siuka, — hafwa wij belefwat och samtyckt, at de der nu inne äre, och jämwähl här effter komma kunna, skola hwar i sitt skick och befallning föllia denne reglo effter. Hwilken ther gifwen är. Anno Domini 1533.

Om Föreståndare och annor Embeter.

Först och främst när Föreståndare skickas skole, då skal twå tagas ther til, som gud hafwa för ögon, och äro gode, oberycktade män, och skola de giöra deras Eed, der uppå, at de wilia wara Hospitalen hulde och trogne til hwilket de

och högeligen förmanas skole, och skal detta wara dheras Eed: Gud ware mig så huld, som iag wil wara Hospitalen huld efter mit bästa förstånd.

2.

Desse twå skole hafwa öfwerste befallningen i Hospitalen, och alle andre som der Embeter och befallningar hafwa, skola wara dem lydige och hörige.

3.

Effter det wil wara föreståndarena för swårt at wara altijd wijd handena, derföre skal skickas en god trogen man dertil, som skal wara Sysloman i Hospitalen, den där afftou och morgon altijd tilstädes, och hwad föreståndarena får honom i händer, det skal han redeligen utskaffa, och effter det wil mycket hängia på Sysslomannen, at det skal redeliga tilgå, derföre skal tagas til den befallning, en sådan man, som de fattige kiäre hafwer, den der och wil lefwa och döö med dem i Hospitalen, om man en sådan bekomma kan.

4.

På det at intet tilfälle skal gifwas, at med otrohet draga något ifrån Hospitalen derföra skola de tagas til Bagare, Bryggare, kiök, och kiäller Swän, som besworne äre, til at lefwa och döö i Hospitalen, om man elliest sådane folck öfwerkomma kan.

5.

Föreståndarena skola en resa om åhret, som är wid sancte Walborg tid giöra Borgmästare och Råd räkenskap för den upbörd och utgifft som de hafft hafwa på Hospitalens wägnar i det framledne åhr, och skola Borgmästare och Råd hafwa der ena skrifft af, huru Räkenskapen sig förelupne är, hwad upbörd och utgifft dragit hafwer, och hwad Hospitalen är til acktas eller tilförene.

6.

När någon dehl fattas i Hospitalen, och der kommer icke så mycket hielp som behöfwes, då skola Förmyndarena det kundgiöra Kyrkioherdanom och Predikanterne, at de måge förmana folcket i Staden til at komma de fattige til hielp och almosor.

7.

Skal och hållas en god och förståndig Klerck i Hospitalen, den i gudz ord förfaren är för Predikare och Cappellan.

8.

Samma Klerck skal Predika der i Kyrkione alle helgedagar, och hålla där mässo, så offta det behöfwes, han skal och lära och förmana de fattige i siukstugorne, åtminstone, twå resor om weckone, och giöra dem deras redo när så behöfwes och altijd förmana dem til gudz bord, och til sämia och kiärlek.

9.

Klerken skal och hafwa der upsyn vppå at bordlexan redeliga hållen warder, den tijd de frijbröder och systrar äro til bord.

10.

Skal och Klerken altijd läsa budorden, trona, fader wår, och de ord som lyda på Christii natward, i Siukstugorne, och hålla de fattige det före, at de sådana lära skole.

11.

Clerken skal de andelige Saker med Riddegårds och annat, wara under bye kyrckiones regemente, och hålla sådan Sång och läsning, som kyrkioherren honom föresäger, på det at endräckt blifwa skal.

12.

När någon af de siuke liggia i deras yttersta, då skal Clercken gå til dem och trösta dem, effter som han ser dem bäst behöfwa, och skal han skicka någre förståndige af dem som i siukstugorne äro dertil, at de skola ackta uppå den siuka, och altijd förmana honom at han står fast i trone.

13.

Skal Clercken som är både för Predikare och Capellan hafwa frij wåning, wed, kost, til sig wid frij bröde bordet, och ther til 40 mark Penningar i sin löhn om åhret. Men der man icke kan be-

komma en sådan Klerck, som tienar för Cappellan, — hafwa frij wed, wåning och kåst, wid frijbröder bordet och dertil 20 mark Penningar, i sin löhn om åhret, och skal då besynnerligen handlas med Predikaren, och skal Predikaren Predika hwar helge dag i kyrkione, och twå resor om wekone, i siukstugorne; alt det andra skal Cappellanen giöra.

Om Frijbröder.

14.

Effter det af ålder hafwer halets i helge andes husena, et frijbröd, med redelig kost och Spisning, för gode Borgare och Borgerskors skul, och andra sig wilia gifwa dertil med deras penningar, här effter altijd wid mackt hållas wid Hospitalen, och alla som gå til det bordet, skal hålla sig wid desse efftersskrifne stadgar.

15.

Först skal ingen tagas in i detta frijbröd, til blifwa här broder eller Syster, utan gammalt folck som oberycktat är, och eij längre förmå hålla hus och hemman, uppe för deras ålderdomb skul, de der got Borgerskap i deras framlidne ålder uppehållit hafwa intet ungt eller gifft folck skal komma i detta bröd, med mindre det skier för sådana siukdomb skul, at de äro i det menige bästa, onyttige, eller några andra besynnerliga saker, ther Borgmästare och Råder, skola ransaka om.

16.

Skola Föreståndarena ingen taga in i det Frijbröd, med mindre han gifwer så mycket in med sig, at det är Hospitalen til nytto, at han ther kommen är, och skola de altijd derom höra Borgmästarens och Rådzens sinne och wilia, och eij wara för hastige taga der någon in.

17.

Om så är, at någon wil gifwa sig in i detta frijbröd med huus och grund, han skal först ställa sine arfwingar, tilfredz, eller och biuda dem sådane huus och grund til kiöps, och låta det skrifwas i Stadzens tänckiebook at de hans afgifft icke klandra skola effter hans död, säijandes sig wara skiedt, orät, och det woro Hospitalen til skada, at de hans ingifft med lagen ryggia skulle.

18.

Alt det goda som de Frijbröder och Systrar hafwa, det skal alt effter deras död höra Hospitalen til ehwarest det funnit warder, dock måge de bruka dehras ägodehlar sielfwa, och hafwa dem hand emellan så länge de lefwa.

19.

När någon intages i detta frijbröd, då skal honom warda denne reglan föreläsen, at han skal bedia sig så Gud, hielpa, at han wil wara föreståndarena och Klerkenom i det honom bör, lydig

och

och hörig, och giöra effter som denna regla inneháller, och han skal räkia hwar broder och Syster handena ther uppå, at han skal lefwa fridsammeliga med dem.

20.

Skal ingen broder eller Syster sättia några Penningar med utan Hospitalen när sina wänner, med mindre han det kundgiör, för föreståndarena eller Clerken, så at samma Penningar om de oförskingrade blifwa, ju måge komma Hospitalen til godo, effter hans död, hwilken här emot giör, och warder deröfwer beslagen, han skal räknas för en otrogen man, och hafwa förbrutit sit frijbröd.

21.

Skola icke bröderne eller Systrarne giöra något Testamente, eij heller kiesa något främmande rum til sin lägerstad.

22.

Jingen broder eller Syster skal liggia någon nat utaf Hospitalet, med mindre det skier med Sysslemannens eller Clerkens förlof.

23.

Hwilken Broder eller Syster, som bedrifwer någon uppenbar last, som är horerij, tiufnad, eller annat sådant, han eller hon, warder therföre straffat af öfwerhetena, hafwa förbrutit sit frijbröd.

24.

Bedrifwes någon skiörhet, der icke kommer hoor uti, och warder dermed en gång beslagen, hafwer brutit sit frijbröd, på en månad, warder han annan gång, der med beslagen, miste sijt frijbröd på twå månader och för tredie gången miste sit frijbröd et fierdings åhr, kommer han offtare igen warde förwist Hospitalet, och komme ther inthet åter, förty detta frijbröd är skickat, för deras skul, som sig redeligen hålla willia.

25.

Hwilken som kifwar och träter på den andra, han skal för hwarje resa han det giör, förwisas ifrån bordet på tre dagar tilgiörande, kommer han med sit kif och träta för offta igen, miste sit frijbröd på en månad tilgiörandes; Hwar det och så funnit warder, at han icke wil bättra sig, warder förwist af Hospitalen, och komme ther intet igen, för än han sig bättrat hafwer.

26.

Hwar ther och så händer at några komma til Slagsmåhl, der pust, hårdrag, blånat, eller blodwite, uti kommer, deröfwer rette öfwerheten, och den saker är, miste sit frijbröd et fiärdings åhr.

27.

Hwilken af them som gifwer föreståndarena Klercken eller Sysslomannen träsk ord, han miste sina måhltijder på åtta dagar, för hwarje resa han det giör.

28.

Skole Bröderna och Systrarna alla äta tilhopa uti Convent Stugun, och wara tyste öfwer Måhltijden, och höra uppå Bordsläxan eller annan god lärdomb, som Clercken kan dem föregifwa, hwilken som oliuden giör, hafwe förbrutit twå måhltijder för hwarje resa han det giör.

29.

När de gå til bords skola de läsa det Swänska benedicite, och det Swänska gratias, när de gå ifrån bords, effter latinen är dem icke förståndelig.

30.

Jngen skal bära något af Hospitalens mat ifrån bordet med sig, hoo det giör, hafwer förbrutit twå måhltijder för hwarie resa.

31.

Hwar så hända kan at de icke warda så spisade som tilbörligit är, då skola de förmana föreståndarena derom, lägges der icke boot uppå, då skola de gifwa det Borgmästare och Råd tilkiänna, och icke föra det annorstädes kring om byyn, eij skola de heller wara för hastige, til at beklaga öfwer dehras spijsning, förty de måste understundom lijda och omgiälla effter som tijden tilsäger, stundom mer och stundom mindre, besynnerligen til dess at Hospitalen bättre komma sig före.

32.

Om Söcknedagarne skola de gå til bords tå tije är slagen, och om Helgedagarne, när utsiungit är i bykyrckiorne, och altijd om afftonen då femb är slagit, hwilken där icke acktar på sina måhltijd, hafwe sielf skadan, och Sysslemannen icke wara plicktig at gifwa honom något besynnerliga, utan så kan hända at någor är siuk, då skal honom gifwas besynnerliga det honom kan tiena.

33.

Hwilken som sig inkiöpt hafwer i föreskrifne frijbröd, och icke kan fördraga sig med föreståndarena Sysslemannen eller bröderne, och wil fördenskul der ut igen, han betahle sin kåst, effter som gode män honom läggia kunna och tijden warit hafwer, och hwad han hafwer mera gifwit in med sig, det gifwes honom igen.

Huru Siukstugan hållas skal.

34.

Först skal der ingen tagas in i Siukstugan, utan den som så siuk är, at han ingen råd hafwer at hielpa sig sielf.

35.

Skal och ingen tagas in, utan then som här i Staden, är siuk worden, föres någon här in af Landzbygden, den skal Förmyndarena sända hem igen, at hwar Församling må föda sine siuke.

36.

Jngen skal tagas in i stugan, den som af sina

egna wänner, om the thes mackt hafwa kan, uppehållen blifwa, med mindre de gifwa så mycket in med honom, som han förtära kan, förty siukstugan är stickt för deras skul, som elände äro, och ingen huldan hafwa.

37.

Hwar så hände, at någon blefwo så siuk i Staden, at han icke kunde fordra sig, och wille fördenskul giärna in i siukstugorna, hafwer han några ägodelar, löst eller fast, tå skole Föreståndarena säija hans arfwingar til, at de skola taga honom och hans gods, och föda honom til döda dagar; willia de det icke, tage då Föreståndarena den siuka, med den dehl han hafwer in i siukstugona, och låte honom icke förfaras, i wanryckt, och så kunna icke arfwingarne, säija sig wara skiedt orät.

38.

Skola de fattige háfwa twå resor mat om dagen, effter som tijden och lägenheten tilsäija kan.

39.

Skal det altijd så beställas at de fattige skola hafwa deras måltijd för än de frijbröder, på det at de som af Bröderne och Systrarne, willia gå in i Siukstugone, och tiena de fattige så länge de äta, skola hafwa der tilfälle til.

40.

När de fattige skola få mat, då skal öfwerliudt läsas det Swänska benedicite, och när de

ätit hafwa skal läsas det Swänska gratias, och tå thet läsit är skola the alla hwar i sin stad säija: Lofwat och ährat ware gud, som oss så wähl spisat hafwer, och gud ware med dem som der til hulpit hafwa.

41.

Skola de fattige en reso hwar dag när dem tilsäijes, bedia för frijd och nåde, och för Öfwerheten.

42.

Skal en tafla hängia i siukstugun, som Budorden, fader wår, Tron, Benedicite och gratias, på Swenska, står skrifwit uppå, at det altijd må läsas uppå för de fattige, så att de det lära kunna.

43.

Hwilken som kifwer och träter, eller någon annan oreda giör, i Siukstugorne, han skal straffas effter som Klerken och föreståndarena finna häns brot wara, så at honom icke skal gifwas utan wattn och bröd, på en eller flere dagars tilgiörande, effter som brotten äro store til.

44.

Matmodren skal ackta uppå hwad som hwar förmår at äta, så at de som mycket siuke äro, måge något få som dem lyster, och ther om skal hon säija Sysslemannen til, och det skal henne icke nekas.

45.

Skola de fattige hafwa ena reso badstugu om weckona, för deras skul, som bada willia.

46.

De fattige som något kunna giöra, antingen spinna nootgarn, binda noot, eller annat sådant, som Hospitalen kan komma til nytta, ther skola the icke wara för gode til.

47.

När som någor ligger i sit yttersta, då skola de som Clerken der til skickar, ackta uppå den siuka och trösta honom wid det sät, som dem befalt är af Klerken, hwilken som det icke wil giöra, han skal straffas der öfwer, effter som Klerken förelägger.

48.

Skal hållas en läkiare til siukstugena, för deras skull som med läkedomb stå tilhielpandes.

49.

Skal eij heller tilstädias, at någor skal gå och tiggia på gatorne, med mindre han hafwer et wårdteckn af Förmyndarena Fougtena, som honom besicktiga skole, om han så siuk är at honom bör tiggia eller eij; Hwilken som dristar sig til at tiggia, utan sådane wårteckn, ther skal Bödelen straffa öfwer, och drifwa them af by.

50.

Jngen skal komma i den siukstugone, der de som gå sielfwa i byn effter deras föda, skola hafwa deras tilhåld, utan de som förmyndarena gifwa ther lof till. ut supra.

---

*Gustaf I:s Förening med Klerkeriet i Skara stad. Stockholm Kyndelsmässo-tid 1534 *).*

Wij Götzstaff etc Göre witterligit ath epter thett några prebender och Canonier i Schara stad ära oss epter Vesterårs Recess tilfalne, haffue wij for then skull slagit aff then Taxe som same prebendor wore Taxerade fore, så ath the godemen Clerkeriit i Schara stad, her effter oss årliga giffue skole aff theres prebender, och domkirkennes renthe sextan tunnor smör, wtgiffuandes same smör i Lödesze tempore Laurentij i landgilles wickt Och ther mett skole the godemen sittia frij for all twnga gestning och borgeleije, mett mijndre wij sielffue drage her egenom, eller och wortt folk i stora hopar, som wår forre breff the aff ossz fått haffua yttermere formelle, Huilkit wora fogtar och embetzmen måge siig epter retta Tess till wisso

---

*) Riks-Reg. 1531—1534. fol. 168.

Gustaf I:s Förening med Biskop Sven i Skara om åtskilliga prebender och kanonier. Stockholm i Februari 1534 *).

Wij Gustaff etc Gore witterligit atuj haffue giordt sadana Contract mett oss elskelig werdig fader her Swen medt gudz nåde Biscop tiil Schara, ath han heholla skall thenne epter:na prebender, och Canonier i thetta åår, och giffua oss ther sadana Taxer aff huar Prebende först skall han niwtha och beholla prepositeram medt all tess rentho och rettughett, medt biscopz gestningen aff same prouesteriidz landboor som then gestning ecke lösa medt någen then dell som Jnreknat är i then vpbyrd han haffuer giortt Rekenskap fore, Giffuandis oss ther aff ther aff try hundrade mark dansca, prebendam Salabij öffre, for 20 mark 4 skillinger, prebendam Sancti petrj Ludosiensis for 45 mark 6 skr, prebendam Jersysla nedre for 30 mark dansca prebendam vnnarijd for 30 mark dansca Och prebendam Lagmanstorp for 12 mark dansca wtgiffuandis same peninge her i Stocholm när förste förett bliffuer thå Taxen aff Stijcktett, och skatten aff Schara stad, wtföres, och huar någen Stedslöre faller i bland Landborna som lijda till for:ne prebender skal thå der besynnerliga göras Rekenskap fore, huad sedan rentan mere drager antingen medt tiend eller annett, skal thå ther hollas korprest aff, som gamall plegseedt warith

---

*) Riks-Reg. 1531–1534. fol. 168.

haffuer, Biudhendes her medt alle som före wore skull wele och skole, göra och lathe, ath the for:ne Biskop Swen, juthet hinder eller forfang göra på forbe:da prebender eller Canonier eller tess rentho i någen motte wijd wår ogunst, och tesse epter:ne canonier Tess Tiil wisso lathe wij tryckia wort Secret

---

*Gustaf I:s Förmaningsbref till några landsändar i riket, att rätt utgöra sin Tionde af år 1534 *).*

Wij Gustaff etc Helse eder oss Elskelige friborne frelsesmen köpstadzmen Bönder och menige almoge, som byggia boo j N: Ewinnerliga mett gud, etc Käre wenner wij giffue eder tilkenne atuj haffue forstått, hurulecles någre i bland eder, wele draga sig vndan, then rettighet som i epter gudz lag, Sweriges lag plictuge äre att göra, ju j kirkeherbergit, som är eders rette tiende, at hon alrig komber i rettan tijd jn. Eij heller får Clerkeriit then dell som them medt retta aff eder bör ath haffua, vthan ath j giffua så sakenne före, atuj skulle haffue thet afflyst atj ecke sådana rettigheter wtgöra skulle, Thet wij aldrig giortt haffue, oc i ecke thet medt någenn skell, beuisa skole, Huar wij skulle aff leggia then tiende, som i göra skole, Jnd i kirkeherberghen, och then dell som

---

*) Riks-Reg. 1531—1534. fol. 169.

i äre Clerkeriit plictuge, Szå skulle wij oc aff leggia thenn dell som Biscopz embethet tilkreffuer, oc then tijäniste som presterne äre eder plictoge att göra, huilkit oss eller eder ecke.i någen motte, nyttogt wåre, Huarfore biude wij eder Strengelige, atj epter thenne tijd vele Rette eder sielffue, i then motto, oc wtgöra eders rette tiende Jn i kirkeherbergen oc eders kirkeherrar all then dell i them plictuge äre, i rättan tiid epter lagen, mett tiende, Offer, Likstoll, påscha altare, tiende humbla oc all andre laglige rentho, som eder böör The skole ther emott holla eder redelige vppe all then tijäniste som them böör på Chrjstendomsens och theris presteembetes wegna mett messo, predican Socknebud, oc all annenn tijäniste, som the thet for gud, oc oss ansuara wele, Huar så skeer ath thenne wår formaning kan Jnthet hielpa, thå skole i ecke lathe eder forundra atuj tenckia ther något annett tiil, så atj ecke såå lettelige komma tiil eder påscha dag her epter, som nw en tijd long skeedt är, epter thet wij fornimma atj ther vtaff tage eder mera tilfelle att vndraga eder frå eder rettighett, än att göra henne wtth Och giffua wij therföre wore fougter oc befalningsmenn huar i siit fögderij, ther fulla befalning opå, ath haffue ther vpseende medt, oc straffa them som herwtöffuer brista, epter Suerigis lag, vtann alle nåder, så frampt the wele vnduika wor ogunste Jder her mett gud befalendes.

---

*Gustaf I:s Dombref för Holger Karlson och Birger Nilson, att återbörda gods ifrån Ärkedjeknedömet i Strengnäs. Stockholm i Febr. 1534 *).*

Wij Gustaff etc Göre witterligit att oss Elskelige Erlige velbyrdige menn, her Holger Karlson oc her Birge Nielson, haffue mett god skell bewiss, breff oc segell oss vnderricktett oc foregiffuit, att ther äre neste ärffuinger oc rette byrdemen tiil the godz, som her Nielss Booson oc hans framlidne foraldre (hues siäll gudt nåde) haffue latid fundere Erchedächene Dömit opå vdj Strengnes Domkirkio etc oc tiil kirkior oc Closter, Så epter att the godz som gifne äre vndan frelsit oc tiil kirkior oc Closter, sedan Konungh Karls räffst stod, måge the szom rätte neste ärffuinger äre, Epter Vesterars Recess, lydelse oc jnnehollesze jgen byrde vnder slächten, oc tiil neste byrden igen, Therföre epther forbe:de her Holger Karlson, oc her Birge Nielson haffue god skiell oc bewisz, att the äre ther neste byrdemenn till, mett theris metärffuinger, Haffue wij vndt tillatid oc tilsagt, att the, måge oc skole kennes wijd same godz igen, szom for:ne Erchedechene Dömit i Strengnes opå funderet är, mett all then rentho oc rettighett, som ther nw tilligger, och aff ålder tillegat haffuer, Doch vndantagende Erchedächene gården i Strengnäss, Huarföre biude wij alle, som

*) Riks-Reg. 1531—34. fol. 188.

före wora skull wele oc skola, göra oc lathe, att the for:ne her Holger Karlson her Birge Nielson oc theris medärffuinger her emott Jnthet hinder eller forfång att göra i någen motte Tess

---

Gustaf I:s Dombref för fru Gunnill på Benhammar och Fru Karin på Lagnö, att återbörda gods, som ligga under S. Sigfrids prebenda i Linköping, samt Stänge gård med underlydande. Stockholm i Februari 1534).*

Wij Gustaff etc. Göre witterligit att oss Elskelige Erlige welbyrdige Qwinne frw Gunnil på Benhammar och frw Karin på Langnöö, haffue mett god skiell breff oc Segell oss berettat oc vnderuist, att the äre neste ärffuinger oc byrdemenn till the godz, som ligge vndj S: Sigfridj prebenda, huilken funderet är vtj Linköpungs Domkirko tesligis oc tiil Stänge berge gård, och the godz ther vnder liggia Så epter, att the godz som giffne äre, vndan frelsit oc tiil kirkior oc Closter, sedan Kong Karls räffzt stod, måge the som neste ärffuingerne oc byrdemen äre, epter som Vesterars Recess formelder oc Inneholler, igen byrde vndj slägten oc rätte byrden igen, Therföre epter forbe:de frw Gunnill oc frw Karin, haffue ther god oc skiell tiil, att the äre neste ärffuingerne tiil, haffue

---

*) Riks-Reg. 1531—1534. fol. 188 v.

wij wndt tillatid oc tilsagt, att the mett theris mettärffuinger, måge oc skole igen byrde same godtz som vndj forbe:da prebenda legiandis äre, Tesligist oc Stånge bergs gård, oc alle the godtz ther vnder liggia, mett all then rentho oc rettighett, szom ther nw tilligger, och aff ålder tillegat haffuer, Huarföre biude wij alle som före wore skull wele oc skole göra oc lathe, att the for:ne fru Gunnill oc fru Karin eller theris metärffuinger her emott inthet hinder eller forfang att göra i någen motte Tess tiil wisso.

Olof Larsons Skrifvelse till Gustaf I, med tacksägelse för en prebenda i Strengnäs, berättelse om religions-angelägenheterna i Europa, såsom om Påfvens förbund med Konungen i Frankrike, att Konungen i England antagit den Evangeliska läran och till sitt land kallat Phil. Melanchthon; om Vederdöparne i Münster, vidare åtskilliga andra utländska nyheter; om Dannemora-malmen och Bergverkens i riket förbättring, m. m. samt om Lübeckarnes sak med Holländarne. Wittenberg den 15 April 1534 *).

Högmectugiste Förste Aldre keriste Naduge

---

*) Original. Riks-Archivet. Acta Historica 1520—1560. Utg. har ej kunnat underlåta, att lemna detta vigtiga

Herre, Min weluiliogha underdånige tro tienst E. N. H. medh högsta flijt, altidh till redha, Höghmectuge förste keriste nadige herre. Jach haffuer förståt vdaff E. N. H. scriffuelse, hurulledes E. N. H. haffuer på then supplication iach E. N. H. j thenne forliden sommar ödmiukligan medh besögt haffuer, latit finna sigh aldelis gunstogh och weluiliogh, och förlendt mich medh en prebenda vtj Strengnäs, ther medh iach mich här vtj Tyssland vppeholla skal, Så tackar iach E. N. H. therföre på thet aldra högsta, mich någon tidh mögligit wara kann, Och will gerna wara redaboghen som mich elligis tilbör, sådant effter min yttersta förmågha vtj all vnderdånigheet ath förtiena, Endoch iach E. H. thenne tidh ingen tienst göra kann, vtan allena, thet iach medh min ringa scriffuelse, kan geffua E. H. till kenna, the tidhende och leghligheter som her förefalla j landet, huilkedh iach her effter ytterligare göra will, och gerna bätra om noghot här till försumadh är, Och äro vdaff the tidender som her nu wancka j landet förnämligast thenne, Ath sedan Påffuen eij fick the swar ytaff thenne Euangeliska förster, på thet Concilium han medh Keyserlica Maj:t förscriffuit hade, som honom wäl behagade, winlegger han sigh huadh han förmå ath vpweckia Keijserlica M:t till vproor emoot samma Euangeliske förster etc. Och eij allena hans M:t, vtan och andra

bref i sin helhet, ehuru det äfven innehåller frågor, som för denna afdelning af Samlingen äro främmande.

konungar herrar och förstar, Besynnerliga Konungen aff Franckrijke, medh huilken han personliga warit haffuer till samtal vtj Marsilien, och giordt itt förbundt medh H. N. nu j höstas nest förgongen, som E. N. H. warder finnandes j thenne nyia tidender som ther om aff prenterijdh utgongne äro, huilka iach E. N. H. samfeldt medt the swar som the Euangeliske förster goffuo Keserlica M:t om thet Concilium, her medh sender, Doch sägs här ath Konglica M:t aff Engelland will dragha sigh ther ifrå, och skall haffua annamadh then Euangeliska lärdom, huilken han och haffuer actadh latidh predica vdöffuer alt hans rike, Teslikes haffuer Hans Högmegtighet, och hafft sina legater här hoos the Euangeliska förster actandes förbinda sigh medh them, emoot Påffuen och hans anhang, Ther till är han begärandes här vtaff Wittemberg M. Philippum Melancton till sigh, som then Euangeliska lärdom vtj hans rike retteligha plantera kunde, Framdelis sägs här vtaff it vproor som sigh vtj en stadh benempd Mönster begiffuit haffuer, aff thenne vrsak, ath the iij (3) partij, nemliga Papistiske Luteriske och Widderdöperske som j samma stadh vpkompne woro, wordo för theras troos åtskildnat skull szin emellan vproriske, ther aff ath the Widderdöpare som nu mechtugast wordne woro, wille tuinga the andra twå partij medh macht till ath anamma then samma troo som the hade, Thå på thet ath samma saak eij skulle komma till nogon blodz vtgiutilse wiko the Luterske och Papistiske medh hustru och barnn

aff

aff staden, latandes the andra intaga theras hws och äghadelar, sökiandes hielp hoos theras herre Bispen aff Mönster, huilken nu medh landgreffuens aff Hessenn hielp haffuer beleghradh samma widderdöpare vtj samma Mönster, actandes ath straffa them för thet öffuerwold the the andra theras medhborgara giordt haffua

Jtem kere Naduge herre är hijt scriffuit för wissa tidhender ifrå Fenedien, ath kongen vtaff Persen Sophoi benempd, haffuer j thette forlidhna år fallidh jn vtj Turkens land, och slagit honom 150 *) tusend folck ifrå och fåt till fongar the besta höffuitzmen som hann vtj hans hela rike hade, vnder huilka, Hertoghens sonn vtaff Fenedien och war Aff huilkedh förmodhendis är ath Tyszland warder wäll en tidh long för samma Turke fridh haffuandes Teslikes är hijt och scriffuet för wissa tidhende vtaff Hispanien, ath Keyserlica Mtz skip som hans M:t j thenne förlidhen szomar till ath upsökia noghor ny land vtskickadh hade, haffua funnedh en ny öö eller land, longt j öster södher ifrå Calicut, på huilkenn (sedan the medh macht j land kompne woro, the funno osäijeligha mykit gull, som ther öffuerflödeliga wexer på landet, Ther aff Konungen ther på landit (szedan hann sigh medh Keijsarens folck wenlighan fördragit hade) skenchte them så mykit the begärade, Sedan laddc the theres skip så mykit the vdöffuer fetalien (then the höghre actade än gulledh, draga kunde, och kom-

*) Detta tal är genom radering i Orig. något otydligt.

mo medh godh behollenn resa hem till theres herre igen, Haffuer och Keserlica M:t skickadh hans M:tz broder Kongen Ferdinando som på thenne tidh är stadd vtj Behem, her vt noghor stoor stycke ther aff till en skodhapening, och sägs ath thet skall wara mechta kosteligt gull, och en dels thet besta, som här till dags nogorstadz funnedh är, Framdelis Kere Nadugste herre sägs her ath Paltzgreffuen skall wara till sinnes ath företagha jtt kriegh emoot them vdaff Nurinberg för noghra städher skull, som the vtj thet bonda kriegh her för noghor år sedan war j landit, vdaff hans land intogho, och än nu wellelighan jnnehaffua, för huars saker skuld nu skall wara jtt möte bestempdt j Nurinberg widh thenne tidh them emellann, ther mann förhopas ath samma sak skall förlikadh bliffua, Teslikes är här vtj thenne landzenda vtj thenne förlidhen fasta en olust förefallenn, aff en ringa vrsak, aff huilkedh befructandes är ath en fegde motte vpspringa emellan thenne twå Chörförster, Hertogh Hans Fridhrich, och Margraffue Joachim huilken sak sigh så förlupen är, ath en borgare vtaff Berlin j Margreffuens land, redh här igenom landet förandes medt sigh en lösshest, thå bleff han vptaghen, som skulle han haffua stoledh samma hest, pinadh och plåghat vtaff en ädella man her j landet, och sedan han intit bekenna wille igenn lössgiffuin, Thå gaff hann sigh till Högmectugh förste hertugh Hans beclagandes thet öffuerwold och orett honom skedt war, Thå befalade hans nade ath samma ädella man sigh med honom förlika skulle, huil-

ket sedan hann eij göra wille, en doch samma borghare eij meer än iiij (4) gyllen aff honom för sitt hommodh begärade, förer han nu medh Margreffuens hielp fegde in på thenne förstes hela land, och haffuer brändt vpp nogor torp och små städher j thenne daghar. Ytermera keriste Naduge herre, fögher iach E. H. ödmiukligan till kenna, ath iach haffuer latidh probera then malm som E. H. mich skickade vtaff Danemora berg, både på S. Anna berg och vtj Jachimszdal, och haller hann så mykidh, nemligen 1½ centener rå malm, en centener skärsten, och thet samma centener skärsten holler 1½ lodh sylff, Nu effter iach eij granneligan weet huru tungt thette centeneredh är emoot wore suenske wigt, haffuer iach på en gissan förslagit iij thenne centener emoot j skeppund wore wigt, skall thå för:ne malm ther effter holla så mykit, nemliga, 1½ skeppund rå malm skal geffua 1 skeppund skärsten, och thet samma skeppund skärsten skall holla tio lodh sylff, Och mena the proberara och förstonduge bergxmen ath samme malm skall j så motta arbetas, ath man först skall boka honom små och lata löpan igenom brystungnen, och göra honom till skärsten, thet mena the man skall kunna göra medh ringa kol, ty han flyter snart, Sedan skall man taga samma skersten och boka, och lata löpa honom än en gong eller twå igenom brystvngnen, görandes honom mindre, och sedan setia först blydh till, så geffuer sigh sylffuedh ther vtj Men huru offta mann skall lata honom igenom brystungnenn för än man säter blydh till, kunna the

eij weta granneligan, medh mindre man hade en tunna aff samma malm her hoos bryst vngnarna, ther medh man kunde försökiadh, ty thet felar vnderstundom ath malmen will eij haffua sådana lagh j the stora vngnar ther man smelter honom vtj som j the små vngnar ther man proberar honom vtj, Och är theras mening om samma bergwerck, ath huar ther wore någh ath tagha aff samma malm, ther till skogh nogh så ath man kunde få kolen för ringa penning Teslikes blydh för möghligit köp, wore ther wäl profijt vppå ath bruka samma berg, elleges icke, Teslikes huar thet stycke iach haffuer latidh probera wore taghit oppe j gruffonne, wore förmodendes ath hann bliffue wäll rikare när man komme nidh bäter, Annadh haffuer iach eij kunnedh förfara om then malm, Kere Nådugste herre, Jach sender E. N. H. her medh nogor små stycke aff then besta malm som tags vtj Jachimszdal och på S. Anna berg, ath E. N. H. må sehe huadh thet äro för bergwerk, och en doch then blå är rikare på sylff så ath han holler tuedelana sylff, holla the doch mera vtaff then rödha for hans subtiligheet skuld, then och holler mera än helfftena sylff, Doch är theras malm eij all sådana, vtan och soffring ibland Framdelis kere nadugste herre om the Bergxmen E. N. H. screff mich till j höstas haffuer iach j thenne resa och tillförne försport, och stå wäl en hoop till ath bekomma som kunna bruka munnen och säija stort vdaff, när man wille allena holla them täring in vdj landit, och sedan geffua them noghor ringa lön, medh huilka iach

befructar ath E. H. är intit belaten, Men gode förstonduge bergxmenn som nogon konst är hoos, ther till godha szmeltara som allahanda malm, medh huadh tillsetning han haffua will szmelta, och godz ther vdaff göra kunna teslikes och probera och weta säija enom huar profijt är vppå eller eij, för än hann ther noghot på kostar, stå eij allestadz till ath bekomma, och haffua allestadz godh lön och tienst ther the äro, så ath somlige haffua ij gyllenn somlige iij och somlighe iiij om wekona, ee som the äro skickade till Thenne geffua intit vdöffuer then tienst the haffua, medh mindre the förueta sigh nogon bätre igenn, Ther till motte mann geffua them samma lön så lenge the äro vtj eens tienst huadh heller the arbeta eller eij, och ther vdöffuer giffua them föruaring her medh breff och incigle, ath the oförhindrade må komma vdaff landet igenn när them lyster medh huadh deel the förtient haffua Synes E. H. haffua några på thenne wilkor må E. H. thå skicka her vt, then deel som förskrifuit står Will iach thå winleggia mich ath forskaffa E. H. noghra ther in som j theras konst ferdoge wara skola, och eij allena then konst E. N. H. effter söker, vtan och andra ther E. N. H. än nu icke betengt haffuer ther införa skola, Och motte stå rådh till ath E. N. H. motte få en tridung meer årligha renta, än E. H. nu haffuer, Förseendes mich ath huar iach till sådant rådh finna kunde E. N. H. worde mich thet wäl betenckiandes Kereste nadugste herre Jach skulle wäll scriffua E. N. H. ytterligare till om thet wesende ther är på the

bergwerk, menn effter thet iach thet nu en deels för wintern skuld, endels för then dyra täring ther är, eij aldelis förfara kunde, will iach thet framdelis när iach får macht och tillfelle ath förfaredh E. H. till kenna geffua, Kereste Nådugste herre, iach haffuer förstât ath E. H. hade gerna en godh gulskedare, Så haffuer iach försport mich her j landit huruledes ther om tillgår, och förfarit j sanningen ath ingenn gulskedare annamar noghot sylff till ath skedha effter sichtedh, vtan effter proban, Och finner man doch få her j landet som så mykidh kunna tagha ther vt som proban geffuer, ty skedha watnedh will altidh beholla noghot hoos sigh, Huar nu E. H. får så mykidh som thet holler effter probann kann E. H. eij meer begära, ty probann är jtt wist ting som icke fela kann Och är sompt sylff intit så rijcht på gull som thet synes, aff huilket tuiffuelactugt är, om gulszmederna leggia ther så mykidh gull vppå, som the föregiffua Then beste gulskedare iach haffuer sport her j landet, är vtj Erfurdt j Lantho Döringen huilken nu för ett år sedann skedadhe åt Höghboren förste Hertogen aff Brunszwijk 1000 lödug mark förgylt sylff och förtiente aff hans Nade 500 gyllene på 2 månada tillgörendes Förseher iach mich ath han warder kommandes nu till Leiptz marknadh XIIII dagar her effter ther will iach geffua mich till talssz medh honom och förhöra hans mening, geffuandes E. H. thet framdelis till kenna The som haffua förgylt sylff her j landet lata szmelta thet tilhopa och föradh till Nurenberg, seliandes thet the gulskedara som

ther äro effter probann, och lata them stå ther medh theres fara, så the ther så mykit för thet som annadh fint sylff och fint gull ther elleges geller, nemliga, för en lödig mark fint sylff IX gyllene en ort och för ett lodh fint gull VI gyllene Aff thenne summa bliffuer them kortadh skedhara lönen, för huar lödig mark en half gyllena.

Jtem kereste Nådugste herre Om the Lübske teckes E. N. H. weta ath the haffua hafft hädan aff Wittemberg then beste Jurist Doctor Jeronius benempd, som theres saak vtj en rettgong vtföra skulle, then the emoot the Hollendara haffua, medh huilka the vtj Hamborg, ther mötedh bestempd war, thenne hela fasta warit haffua till samtall, och doch intit vtrettadh, aff thenne vrsak ath the Lubska haffua warit vpröriske szin emellann, så att en part haffua fridh och then annan ofridh begäradh, Oeh sedan the sigh j then saak eij förlika, noghot wika eller efftergeffua wille, haffua samme Hollendara latidh theres yttersta mening ther effter sigh, och äro ther j frå farne, Doch sägs här, ath thet på noghor wilkor skall wara taghit vtj en dagh them emellan, Om huilkedh iach förmoder E. N. H. wäll ytterligare kundskap huruledes samma handel sigh förlupen är, haffua skall, än man här förfara kann, Her medh will iach mich E. N. H. (huilka Gudh alszmectugh till rikesins och alle thess inbyggieres bestond och welferd, karsk och sund, longlica werdig beskerma) vtj all vnderdanigheet ödmiukelica befaladh haffua

Scriffuit j Wittemberg Sundagen nest effter Påsca Åår etc XXXIIII

E. N. H.

trootienere
Oloff
Larson

Utanskriften:

Höghmectugiste Förste och herre, her Göstaff medh gudz nådhe Suerigis och Götes etc Konung szin aldre käriste nådugiste Herre ödmiukligan

---

*Gustaf I:s Bref till Georgius Rudolphi, med tacksägelse för öfversända skrifter, rörande Evangeliska läran, och begäran, att efter löfte erhålla en skicklig Tysk Sekreterare. Stockholm den 29 September 1534 *).*

Ad Jeorgium Rudolphi Jllustrissimi Principis Alberti Pruthenorum Ducis Secretarium ex Holmia die Michaelis

S: D: P:

Oblatae nobis sunt non ita multo ante tuæ humanitatis litere Vir eximie, quibus intelleximus quemadmodum superioribus diebus nos aliquoties

---

*) Riks-Reg. 1534—36. fol. 36. v.

literis compellaueris transmissis nobis vna libellis aliquot rei Euangelicæ. Nos tamen hactenus nihil respondisse; quæ nimirum caussa te retinuisset, quo minus interea temporis aliquid ad nos literarum dederis, etc. Clementer autem a nobis vbi sit responso, negligentia quidem aliqua apud nos diu turnum illud silentium euenerit Verum profecto, non nostra, sed eorum et negligentia et paucitate qui nobis fuissent ab epistolis ac nobis in rebus omnibus adiumento quo nomine plurima apud nos præcipue his proximis duobus annis intermissa negotia, sunt, Deus autem posthac causam nostram in melius prouehere dignetur Speramus igitur tuum erga nos iudicium æquius esse, quam vt nostram taciturnitatem in aliam atque optimam interpretetur partem, Porro, pollicetur epistola tua, sicubi queas velle te summa diligentia ac fide Secretarium quempiam, germanicum rerum vtique non mediocriter peritum, nobis conficere, hoc tuum officium est nobis gratum, Nam istiusmodi homine qui a Secretis sit summopere nobis est, Quamobrem rogamus te ne desinas adniti, vt nobis hac ipsa in re gratificeris, Nihil dubitans, quin nos vicissim ad omnem gratitudinem numquam non paratissimos etc. vale Foeliciter.

---

*Gustaf I:s Bref om ett hemman Hädszie, som skall blifva under Alfta kyrka. Upsala den 23 Maj 1535 *).*

Wij Gustaff etc ath the dandemenn szom byggie och boo vdj Alffte szokenn haffue latid giffue oss tilkenne hurulunde theres gamble framlidne kierkoHerre, Her Peder i Alffte hade mett theres tilhielp och szine afflinge peninge köfft eth hemnann benempnedt Hädszie, medt szå skiell och förordh, ath thet skulle bliffua hans Testamenthe vnder kierkian epter hans dödh, Och kierkian thet szedan til Euig tiid beholla skulle, vnder nogre conditioner och vilckor szom yttermere szamme her Peder i theres messe boock haffuer bescriffua latid, Nu szedan epter szamme her Peder dödh var, haffue hans erffuinger och tagit szamme szame godz från kierkian, vtan all skiäll Lagdoma, eller godemendz Ranszakan, eller tilszyn, Huilckit oss tycker icke skiäl eller räth wara, Huar fore haffue wij aff szynnerlig gunst och nåde, vndt tilgodhe ath szamme godtz Hesszue, skall bliffue beliggendis vnder Alffte kierkie, szom thet giffuit är, beszynnerlige szå lenge szamme her Peders arffuinger kunne framkomme for oss mett nogon annenn skiäll, än the än nu haffth haffua, Huarfore forbiude wij alle szynnerlige for:ne Her Peders arffuinger, ath the icke vdj nogon motto göre her

---

*) Riks-Reg. 1534—1536. fol. 184. v.

emodt hinder eller forfong wiid wåra ogunste Datum vt Supra

---

*Gustaf I:s befallning till Nils Månson, att lemna underrättelser från Tyskland och, då han redan var nog förfaren i det Latinska och Tyska språket, snart begifva sig åter till fäderneslandet. Stockholm den 21 Juni 1535 *).*

Wår gunst etc Forundrar oss icke lithet Niels huj tu nu en long tiid icke haffuer scriffuit ossz ene gango tiil, eller giffuit oss något tilkenne huru alle lägligheter szeg begiffue ther j Tysland Szaa epter tw wel west huru mykit oss j then måtte anliggiandis är, om lägligheter och tiender aff Tysland Är for thenn skulld wor begärenn att tu icke forszyme wiiltt att scriffue oss stedze tiil, huad tidender eller lägligheter tu fornimmandes wårder etc Är oss och vnderwist Niels att tu haffuer tig welforbättradt både j thett Latiniske och Tysk Språck szedan tu for her aff Landit jfraa oss Hwilkit oss tycker wel wara, och szåge forthenskuld ganske gerne att tu wilde forföge och skynde tiig hiit j landet Jgenn Anszeendes att her böhöffues ythermere forfarne och lärde menn J landet än J Tyslandh, epther ther finnes öffuerflödelige nog

---

*) Riks-Reg. 1534—36 fol. 194. v.

lärde menn j Landet, och huad bräck her är på Personer j landet west tu wel siälff Szaa forszee wij oss attu kunde icke storre behagligere tiänest göre anten war herre gud eller werden än att tu wore j tiit Fädernes Lanndh och tilhulpe mett Råd och Dådt att affwerie och betagha thess schada betryckelsze och niiderlag szom nu nog (gudt bättrat) tiilbiudes och Forhondenn är Och hwar thina läglighether szeg szaa begiffwa kunde att tu mett thet sznaraste wille giffua tig hiit jn j landet jgenn Thaa giorde tu oss j thenn måtte en behagelig och tacknemlig tienest Och skulle nest gudz hielp icke bliffue tig tiil någon schade Gud tig her mett etc

---

Gustaf I:s befallning till Erik Fleming, att utverka det Ärke-Biskop G.Trolle måtte i Danmark blifva straffad eller utlemnas till "gäst" hos Konungen; om Biskopen i Skara m. fl. som lemnat riket. Enköping den 6 Juli 1535*).

Wår szynnerlig etc Käre her Eric szom J wel forstått haffue atth Erchebiscop Gustaff är Fangen j Fynn etc Hwarfore är wor wilie och begerenn, ati wele haffua thet ärende mett Jder Lücke szom thet wore en Artickel j ider Jnstructie Giffuendes szamme ärende szaa fore att wij

---

*) Riks-Reg. 1534—1536. fol. 200.

Forsze oss Fulleligann thet Högmectige Furste Hertug Cristiann wor käre Swåger Thesligest Danmarks Riges råd wel wette hwad schada och Forderff szamma Erchebiscop Gustaff haffuer jnförd paa thetta Fatige riike hans Fädernes Landh Tesligest jnd på Norigis Riike Jtem och på Danmarks riige Szaa att thenn gode herre och the godemenn alle wele dog szaadana Tirannisk och ochristelig handell offuerwäge och beszinne Och szaa lagat att szama Erchebiscop Gustaff motte For slige forrätlige handlinger tilbörlighenn straffat bliffue, epther hans Förtienest, ellers thaa skedde honnom orätt både for gud och meniskiom Eller och att thenn gode herre wille lathe szamme Erchebiscop Bliffue wår gest, Anszeendes att hwar szamme Erchebiscop vndkomme hwad ythermere schada och nogdel hann. än nu wille anricthe på thesse trenne Riiger, thet almectig gud dog honnom Forbiude skall, Och atj icke handle om honnom alenest vtann och om Biscopen j Schara och flere the som her vtaff landet szaa Forrälighenn vnuikne äre Eder hermet gud befalendes

---

Gustaf I:s öppna Bref till meniga Klerkeriet i Upsala Stift, med berättelse om segrar vunna öfver Lübeckarne och begäran, att med en hjelpeskatt komma Konungen till undsättning. Semiluna den 8 Juli 1535 *).

Wij Gustaff etc Helsze eder oss elskelige hederlige men menighe Clärkeriidt szom byggia och boo vdj vpsala Stiikt Ewinnerliga mett gudht Kere dannemenn wij betacke jder alleszammas gerne For then welwiillighett hulskap troskap och manskap som j oss altiid beuisth haffue, hwilkit wij jder alle och hwer beszynnerlighenn gerne tiil thet beste bethenkie wele Ythermere käre Dannemen tuifflar oss jnthet att ider alle är wäl witterligit, hwilkit szwårt tal kriigzfolk wij nu en tiid longh hollit haffue, och än nu dagligen nödgass att holla på thet wora oppenbara Fiender the Lubske och theris anhangh (szom mett liiff och magt Stå epther Suerigis Danmarckz och Flere thesse Riigers och alles wores Schadha Forderff och Euige niderlag) icke skulle bliffue thess mectige, att fulkompna theris Foretagna osko, eller Forderffua och om Jnthet göre, thesse Fatige riiger Som the och än nu (gudt thess loff haffue) Föge ting bedriffuit eller vpjagat haffue, vtan haffua Faatt Affbruck och niderlag både tiil Land och watn, ee hwar the szeg tiilbudit haffue, szom nu och wisselighann skeedt är, att wor skipzFlotta haf-

---

*) Riks-Reg. 1534—1536 fol. 200.

fuer niderlagt en hel hop aff the Lubskes skip Tesligest wor käre her Swågers Högborne Furstes Hertug Cristians krigzfolk haffua nu nylighenn niderlagt altt thet Folk szom Greffue Cristoffer och the Lubske hade j Fynn etc Szaa epther att then alzmectigiste gudt haffuer giffuit oss slig wictorie vtoffuer alles wåres hedske Fiender, Szaa wele wij icke gerne late thet mista briste eller slaa szamma Fäijde qwit Förre än wij hade gordt en szadan Fulkommelig ende mett the Lubske, att the her nest icke skulle lengte eller trängte tiil thetta riige jgenn Sza kunne wij jngelunde lengre holle sligt tal kriigzfolk vppe, szom wij nu haffue mett Gronnones rento eller then hielp szom then meneman än nu vtgiort haffuer, thenn dog en ringe ting emott then vtgifft wij her nu haffue, Forslaa wiil Hwarfore är wor wilie och begerenn atj godemen alle, wele och thenkie tiil, huru mygit gott och nytteligit är, att haffua Friid och rolighett ther huar mann och plictig är, att hielpe tiil Szaa forsze wij oss tiil ider godemenn attj icke heller än menige Swerigis Jnbyggere wele draga ider ther vndann År Forthenskuld wor begerenn atj alle och hwar beszynnerligenn viid szitt nampn wele komma oss tiil vndszätningh mett en möijelig hielpeskatt epther szom werdigheste Fader Erchebiscop Larns her Jöns Däcken och Flere the godemen j Capitlet jder Foregiffuendis och på läggiandis worde J huad måtte wij åther Jgenn j Framtidenn kunne wetta alles iders beste nytte och gangn göre

wij altiidh gerne Eder hermett gudt befalendes Aff Semituna 8 Julij

---

Af Stockholm den 2 October 1535 *).

Jtem Breff for her Mårten Mathej paa Prebendam Sigfridj j Aboo, och skal hann therfore giffwe szeg till Tysland, och studere och forbättre szig j gudz Ordh

---

Gustaf I:s Bref till Fogdarne i riket om gods, som med orätt rappas ifrån Kyrkor och Kloster. Stockholm den 30 Maj 1536 *).

Wår etc. weth N. at effter thet wij haffue vdij Sanninge förnummet ath frälsit och andre Rappe tiil Seg ifrå kyrkior Closter och prebender Godz gårder vtjorder ängestycker och annen Eigendom, ther the Dog huarken skiel eller Rätt tiil haffue epter the äre kompne ther vnder förän Konung Karlls Reffzt stod, vtan wij aff synnelig Gunst och goda willie sådant tillåte wele nogon som Oss och wårt Rijge särdelis Tiänist beuijset, Huar jgenom bode oss och Cronen sampt klärkeriet myket meen skier

*) Riks-Reg. 1534—1536. fol. 235. v.
**) Riks-Reg. 1536—1539. fol. 8.

skier och tiil korte Så är wår willie ath du alluarligen ther tiil tänker, ath så inthet tiilgå måte, ther igenom kierkier och Closter lijde stor bräck, Ty wij ingaledis thet uele eller kunne tillåte emoth then allmenneliga Recess innehåld och lydilse som vdij Vesterås beleffuett och samtykt war Huilket ibland andre articlar förmelder ath huilken ther förmenar siig haffue byrd eller Rätt tiil noget godz, som seden konung Karls Räffszt vnder kierkier Closter eller prebender kompne äre, skulle beuisse theris byrd på Lage dom och stempne och seden komme tiil konungen mett sådana skrifftelig och förseglid beuiss, och liguäl icke kennes wijd nogen Eigendom mett minne han vdij then måtten kunne föruerffue konungens Nåde gunst och synnerlige gode wilie, och försäkres och föruares i then måtten medt hans breff och incegle, Huilket intet achtes, vthen huar och een tager och tillueller siig som honum sielff synis. Hvilket jngelunde står Oss tiil adt lijde eler tåle. Ty adt ingen haffuer Rätt tiil the Godz och gårder som för Konung Karls Räffst bortkominn äre, vthen adt Croneus Räntte måtte vprättes ther medt, seden Kierkier Closter och Clärkeriet medt theris Redelige vppehålle forsorgde äre. Men the godz och gårder alleneste, som epter Konung Karls Räffszt vnder kyrkier Closter prebender begängilszer etc. kompne äre, måtte epter Recessens lydilsze, Frälsit tiil Oprättilsze komme tiil rätte byrden igen, seden the först warith in för Oss medt theris skiäl ock bewiszning, och belanget war dom och gode

willie ther om. Thette skall tu haffue itt gott och noge opseende medt och icke tiillåte Oss på Cronones wägna elle Clärkeriet skee här öffuer hinder eller förffong j någer måtte. Gud tig her medt etc.

---

*Gustaf I:s Bref, att Kalajoki kapell skall höra till Salo i Österbotten. Stockholm den 3 Juli 1536 *).*

Wij etc Göre witterligit, at epter thet oss elskelig her Niels kirkeherre i Salw sockn, på Östrabotnen, for oss, ock wor Befalningsman her på Stocholm (ock vdij the dannemendz några aff hans Sockneböndors j Kalijoki, närwaren) siig förplicted haffuer, ock medt hond och mun thom loffuat och tilsagt, ath han epter thenna dag, will och skall holle thom redeligen vppe, vdij for:ne capelle geldh Kalijoki genom siig sielff, eller sin Capellan, all then tijäniste, som honum bör opå Christendomsens wegna ock siit presteembetes wegna, mett messo predican socknebud, och all anner tijäniste, så ath the dannemenn sockneböndorne i forscreffne cappale Län, schole vdij jngen motte (mett rette) ath beskulle haffue, Hwarföre haffue wij vtaff wor synnerlig gunst ock nåde, vnt ock tillatiid, som wij och nw mett thetta wort öpne breff, vnne och tillate, ath for:ne Kalijoki capelle län, skall epter thenna dag, lige som her tiil tiidz bliffue vnder

---

*) Riks-Reg. 1536—39. fol. 26. v.

then kirkeherre som besitter for:ne Salw, dog vnder slige forord, szom for:ne äre Hwarföre biude wij alle, serdelis Bispen och Capitlett j Aabo, ath the icke i någer motte göre for:ne her Niels her emott hinder eller forfang, all then stund, han holler thom tijänisten redeligen vppe, så frampt the wele göre thet oss liufft är Formanendes tesligist socknebönderne vdij for:ne Salu och Kalijockj ath the vtgöre redeligen theres tiende, offer, lickstool och alt annett, som thom bör theres kirkeherre effter Sweriges lag och god gammall Christelige sedwane datum vt supra

---

*Gustaf I:s Förening med Botved Sunonis om Strengnäs stift. Tynelsö den 7 September 1536 *).*

Wij Gustaff etc Göre witterligit ath epter thet, wij mett wore menn och Rådtz rådt och samtycke, tesliges och the godemens Capitlett i Strengness beleffning haffue eligerat thenne oss Elskeliig Wyrdeliig man, M: Botvidt Szunnonis for en Biscop tiil Strengnes domkirke, Szå haffue wij nw warith öffuer ens mett honum, ath han thetta epter:na niwta och beholla må och skall, siig tiil vppehelle först alle Biscopz stolens egna landbor, som belegne äre i Strengnes sockn och i Jederss sockn qwitt och frij, både for gestning och annet Tesli–

*) Riks-Reg. 1536—39. fol. 37.

ges all Bispztiendenn, både vppa Öestre Rekerne Szöllbo herade och Akers herade, och the twå Affuels gårder, Swndby och Gorszinge holm, mett thet Jnuentarium ther wijdt bliffuer, både på Bispzgårdenn, och the twå affuels gårder, som the vtskorne Skriffter, ther på giorda äre, ytermera vtuisza Biudendes her mett alle som for wora skull wele och skole, göre och lathe, serdelis wore fougter och embetzmenn atth the icke göre for:ne M: Botuidt her emott hinder eller forfang i någen motte wijd wore ogunste Tess tiil wisso

---

*Gustaf I:s försvarelse- och tillståndsbref för Hr Raguald, att behålla Börstils pastorat. Stockholm den 1 Januari 1537 *).*

Wij Gustaff etc Göre witterligit ath endog oss for någenn tiidh sedan, bleff tilkenne giffuit, dhet oss elskeliig her Raguall i Börstiill, wille weluillelige resignere och vplate szame geldt, epter han war endels en gammall mann, och forthenskuldh icke betröste siig lengre ath besittie szame geldt, Huarföre vplote wij, her Anderss i Harg same Börstiill igen, Nw är oss i tesse dagar, saken annerlunde forekomit, så ath forbe:de her Raguall, tess icke tiil sinnes warit haffuer, och än nw icke är, vtan sådana tall är honom vretteligenn opå fört, Therföre haffue wij vtaff wor synnerliig gunst

---

*) Riks-Reg. 1536—39. fol. 57.

och nåde, vnth tiil gode ath forbe:de her Raguall må och skall bliffue wijd same geldt, Börstelle i hans liifztiidh, eller så lenge honum lyster, ther ath besittie Och tage wij, mett thetta same wort öpne breff, for:ne her Raguall mett alt thet han äger, rörligit och orörligit vdij wor konungzlige hegn wern frijdh och forsuar, synnerlige for alth öffuerwoldh och vrette Forbiudendes alle, som före wore skull wele och skole, göre och lathe, ath the icke vdij någer motte göre forbe:de her Raguall her emott, hinder eller forfang wijdh wor ogunste Tess tiil wisso.

Gustaf I till Nils Månson, att han på ett eller två år skall gifva sig i någon fremmande furstes cancelli. Vadstena den 3 Februari 1537 *).

Wår gunst etc Epter thet Niels tw haffuer nw så long tiidh, wariit vthe i the landenn och studerett, Så tuiler oss inthet, tw haffuer jw then forfarenhett, mest i alle the kunster som tiig behöffuer, Och forthenskull såge wij gerne, attu medt tidenn wille wara fortenckt vtij, ath giffua tiig hiit hem i riigit jgen, Dog så attu tilforenne på eth år eller tu til görendes, wille giffue tiig vdij någen Furstes Cancellej, på thet tw kant få then forfarenhett som ther tiil hörer, Thet kan nest gudz hielp bliffue tiit egit gangn och betzste Vdij huil-

*) Riks-Reg. 1536—39. fol. 68.

kin motte, tw wilt bespöria tiig och rådslå medt thenne godeman Johann Geckhuszen, dhå worder han vtan tuill, metdelendes tiig the beste rådh i then motten som han wett Gudh tig her mett Befalendes datum vt supra.

Öppet Bref för en bonde i Linköpings stift, att ingå nytt äktenskap. Tiälmo den 5 Febr. 1537 *).

Jtem itt öpit breff for en bonde, ath han må gå tiil itt annet gifftermåll, effter hans hustru hustru Birgitta, haffuer 2 reszor forseet siig emott honum, bolatt mett andre menn, the ther haffua rått henne itt barnn eller tu, och haffuer han beggie reszor tagit henne tiil nåder igen, på thet hon kunde besinna siig, och kan dog inthet hielpa, vtan än nw bolar först mett then ene och sedan mett then andre, Thij vnte dominus ath han må giffte siig mett en andre, ther Bispen och Capitlett i Linköping wetta siig epter retta

---

Till Domkapitlet i Linköping om det buller, som upstått med anledning af M:r Claves predikan. Upsala den 30 Mars 1537 **).

- Jtem först att Kongl. Maj:t vår käreste nådigste herre forundrar huj the godemenn äre szå

---

*) Riks-Reg. **1536—39**. fol. **70**.
) Riks-Reg. **1536—39. fol. **81**.

halstarke och forherdede emott gudz ordh och sanningenn ath the haffue giort ther så stortt buller och myterij ibland folkit, vtaff then lectie eller predican M. Claues hade i kirken, Och the ther haffue någer insage emott gudz ordh, eller emott them thet predica, ath the thå kome ju for Erchebispen om Ericj, och besynnerlige M. Thore, wijd hans Nades ogunst, Och att Capitlett, lather M. Clawes och her Gunnar bliffue delactige vtaff the contracter och sockner the haffue sine emellom ath dele, både i Smålandh och Östergötlandh, lige som en aff thom

---

Gustaf I:s Bref till innevånarne i Jemtland om den skatt, som de utgjort till Ärkebiskopen i Throndhiem. Upsala den 10 April 1537 *).

Wij Gustaff etc helsze eder dannemen alle andelige och verdzlige, bönder och menige almoge, som bijgge och boo i Jemptelandh, Ewinnerlige medt gudt, käre wenner, wij giffue eder tilkenne, ath tesse edre sendningebudh, haffue warit her hoss oss, och öffwerantwordet oss, alles ederss och menige landzens öpne beseglde breff, vdij huilket i tilkenne giffue, vm then skatt, som Erchebiscop Olaff i Trondhem aff eder begerade, och i

*) Riks-Reg. 1536—39. fol. 81. v. Jfr härmed Brefvet ifrån Vinc. Lunge till Domkapitlet i Upsala d. 5 Jan. 1528 och svaret derpå, tr. i dessa Handlingars första Band sid. 146—150.

wtgiort haffue, Begerendes atuj vtij then motten, wele see vtöffuer mett eder etc Szå forundrar oss icke lithet dannemenn, huarföre i så letteligen haffue latiid eder, ther till beveke, ath göre for:ne Biscop Oloff sådana hielp och vndsethningh, all then stund han till sinnes är, och ackter (som her wanker for eth almennigt ryckte) hylle och kore, Paltzgraff Frederick, for herre och konungh icke alenest, tiil Noriges riige, vtan jemuell till Swerige och Danmarck, som är then gamble och vmilde konung Christierns Szwåger eller måg, then så vchristelige och tyranniske handlede i szin tiidh, icke aleneste i Suerige och Danmarck, vtan och jemwell i Noriges landh, Szå wette i och well sielffue dannemenn, ath tesse trij riger, och tess adell och menige Jnbyggere haffue siig så fast och hartt, mett huar annenn forbundett och enet, emot same gamble Konung Christiern och alle hans tilhengere, wenner och forwanter, ath alriig någen aff oss, wile eller kwnne, honum eller någen hans blotzforwant j någre aff tesse trenne riger, lide eller fordrage, Tesliges wette i dannemenn och well sielffue, ath Jempteland ligge icke vnder Trondhems domkirke, vtan vnder vpsale domkirke, och huar någen schatt i så motte, skulle till Bispens eller Stifftes behoff, vtgiordt bliffue, dhå hade honum bort koma her tiil Stifftett, och icke tiil Trondhem, Och forthenskull forundrar oss storligen, ati sådana legligheter tilforenne icke betenckt, eller beszinnet haffue, Dherföre kwnne i icke heller forundra, atuj haffue tagit then saack någett hartt till szinnes, Szå må j Dannemenn ther fult

och fast forlathe eder till, huar i icke offersumeligen, göre oss her tiil vpsale Stickt och Capittell (som i mere plictuge äre) än Trondhems Biscopz stickt) sliig hielp och vndsethningh, som i nw giort haffue Biscop Olaff, then i dog inthet haffue plictuge warith, dhå wele wij finne ther annen rådh tiil, så atuj schole bekome sådana skatt, J kwnne och well sielffue tenckie, thet står oss icke wel tiil lidendes, ati schole styrkie och hielpe wore och tesse trenne rigers fiender, som äre gamble Konung Christiern och hans wenner eller frender, huar wij och framdelis fornimme kwnne, ati effter thenne dag, göre gamble konung Christiern eller någen hans tilhielpere, hielp tröst eller vndsethningh, i ene motte eller andre, dhå må i ther frijt forlathe eder tiill, atuj wele weder görett, ee huar wij kwnne eller formåge Dher tager eder tiil ware före, ther ligger eder sielffue magt opå Gud befalendes

---

Gustaf I:s begäran, att Ärkebiskop Laurentius Petri ville uppbära Borglägerstaxan af Upsala stift. Vesterås den 27 Maj 1537 *).

Jtem till Erchebiscop Larens att dominus giffuer honum tilkenne hurulunde konster Jöns beswärer siig ath vpbera her effter then Borgeleges Taxe vtaff Sticktet Är therföre hans nades willie och be—

---

*) Riks-Reg. 1536—39. fol. 90. v.

gerenn ath Erchiebiscopen will tage siig thet omach vppå ath bera henne wp, eller och ath skicke ther en god man till, som thet bestella kunde, huilkit omack hans nade mett honum gerne fortiena, och betenckia will till thett besta, Effter Dechänen haffuer tienden i befaluingh så kan han icke både bestella.

---

*Gustaf I:s Bref för Skällviks socknemän, att flytta prestgården och begagna kapellet som sockenkyrka. Stegeborg den 2 Dec. 1537 *).*

Wij Gustaff etc Göre witterligit, ath wore vnderszåter, menige mann som bijgge och boo vdij Skelwick sockn, haffue warit her for oss, och giffuit tilkenne, någre legligheter, vm theris sockne kirke, liggendes her wijd slottedt, vdij sza motte ath same theris sogne kirke, är then meste almoge ther vdij sognene bor fast vbeleglig, så ath när theres szmå barnn, bäres till kirken, till ath anamme dopsens och Christendomsens sacramente, bliffue the offte, for then ondhe och longhe wegh skull, siwke, och vnderstundom döde, Huarföre haffue the begäret aff oss förloff, ath flijtie theres presteboll, tiil then steedt ther them, och menige sognen best belegligest ware kan, nemplig jn till thett Cappell, liggendes wijd Bowasteboda, Hwilkit wij ock så aff synnerliig gunst och nåde, vndh och tillatidh haffue, som wij ock nw mett

*) Riks-Reg. 1536—39. fol. 126.

thetta wort öpne breff vnne och tillathe, ath the effter thenne dag måge och skole, beholle szame Cappell, for theris rette sogne kirke, och lathe therwtinnan Messe prediche, Christne theris barn, wigie bruder och annet huad Christendomen tillyder, lige som vdij andre sogne kirker, Huilkit wij tilkenne giffue allom thom, som före wore skull wele och skole göre och lathe, ath the icke vdij någer motte göre for:ne Skellewickz sockne-bönder her emott hinder eller forfång wijdh wor ogunste datum ut supra.

Anm. Churfurstens i Sachsen och Landtgrefvens af Hessen skrifvelse till Gustaf I, af den 26 Mars 1537, om det af Påfven Paul III sammankallade Concilium till Mantua och Konungens svar af den 11 October s. å. finnas i Preste-Ståndets Archiv, Svenska Eccles. Handl. 1500—1599 N:o 25 och 26; men då dessa skrifvelser äro af mindre vigt, intagas de ej i denna samling.

Gustaf I:s Bref till Jöran Erikson på Fogelvik om gods och gårdar, som han rappat ifrån kyrkor och kloster. Gripsholm den 5 Mars 1538 *)

Wår gunst etc Wij haffue forstått Jörenn, vtaff thet breff, som wår fougte i Östergötlandh Jören Hanszon tilscreffuit haffue, hurulunde eder fast fortryter, ath han (epter wår befalningh) något handler eller taler, om the godz och gårder,

*) Riks-Reg. 1536—39. fol. 133. v.

som tw och flere, vtan skiell, byrdh eller bewisz, ryckt och rappat haffue, ifrå kirkor och Closter vnseijandes honom vtöffuer alle motte, och besynnerligen ath han therföre vdij framtiden föge tack fortiene skall etc Så kwnne wij icke till fyllest, beszinne Jören, vdij huad motte, wij eller wåre tijänere, sligt puckerij aff eder, eller andre fortient eller forskullet haffue, anseendes atuj jw stedtze haffue så skickatt oss emott eder thet wij nest gudz hielp, wäll måge bekende ware, J haffue och ingen then dell, aff oss, någen tiidh begäret then eder haffuer wigrett warit, Och forthenskull hade wij sadane aff en annen mygit snarerne, än aff eder formodet, Szå haffue wij nw jnthet stort aanet biude eder till, vtan ther må j ware fortencht vtinnan, atuj wele haffue honum, och andre wore tienere vfegdede och vpuckede, både nw och i framtiden all then stund, the inthet annet bedriffue än thet wij them befaledh haffue, så frampt atuj och icke skole tenckie ther något till i framtiden, Wij såge ochså ganskes gerne huar i än hade mett honum eller andre wore tienere något bestelle, atj dog wilde kenne oss gode for theres hosbonde och rettere i saken, J godemen äre fast och mygit weluillige ath kennas wiidh monge godz och gårder Ther i dog haffue föge rätt till, wij bliffue icke heller ther om något tilsporde, som Westerårs Ordinantia jnneholler, och när szåå skulle tilgå, ath huar och en, motte tage till, som han wille och som i ock flere mygit giort haffua, dhå kunde wij och bruge szame konnsth, huilkit wij dog icke giort haffue, icke heller göre wele, vtan ther

wij haffue gott skiell till, Szå motte i godemenn och göre, och icke tage till, lige som her wåre huarken öffrighett lag eller rett, i landet, Therföre må i än nw, alffuorligen ware fortenckt vtinnan, atuj wele wette mett huad skiell sådane godz, till eder clandrat haffue, Och haffue wij än nw tesligeste befaledt Jören Hanszon, ath han skall kennes wiidh them igen, till tess wij ytterligere kwnne bliffue forstendiget huad skiell och bewisz i vdij then motten, haffue, ther må i rette eder effter Datum ut supra.

Bref ifrån Biskop Botved Sunonis till konungens Canceller, Clement, om behofvet af en person, som Svenska mässan och predikan i Strengnäs kunde uppehålla och att en prebenda dertill måtte anslås. Upsala den 20 Maj 1538 *).

Graciam a deo patre per iesum christum käre gode clemeth, tacker iagh eder ffor alt goth som J migh offtha (migh offörtienth) bewisth haffwa, huilkit iagh gerna fforskilla schal, J hwadh maåtthe Jagh kan och formaå, Jthermera wether käre clemeth, at Strengnes, är stoor nödh om en goodh man, ther svenscha messan och wnderstwndhom prädijkan kwnne wppehaåldha, epther her äre paucj vicarij och her ragualdh behöffues flerom synnom rurj, til at prädika gudz ordh, hwarfföre

*) Original. Riks-Archivet. Acta Historica 1520—1560.

wore mijn bön til eder at J wille fförhöre medt waâr naâdigste herre, om hans Naâdh wijlle ecke, ffor gudz sculdh oc Euangelij, wnna ther tiil en prebendam, antijngen then doctor peder galle, eller dominus wilhelmus hafft haffue, och om szââ wore, (som migh fförhoppes her wdj hans nââdz benägenheth) är en wngh man, dominus Sveno, szom haffwer hafft schola orebroensis, then ther til wäl doghe schulle, hwar J thette kwnnen bestelle när hans naâdh, wille iagh gerna edert omak belöna, och J schullen ijnthet twiffla paâ stoor lön, när alszmectuge gudh, som saken aâgher, Huilkom iach eder wenlighe beffaâler Datum Vpsalie fferia secunda prodime post Ericj Anno dominj trigesimo octauo supra qui millesimum

Botuidus
Strengnensis.

---

*Gustaf I:s Bref till innevånarne i Finland, att rätt utgöra tionde, matskott och annan presträttighet. Stockholm den 27 Maj 1538 *).*

Wij Gustaff etc Helse eder oss elskelige Lagmen heradzhöfdinger, forleningxmen, wore fogter Cronenes skatskylluge bönder och menige almoge szom bygge och boo, vdij Åabo Biscopz stijckte kerligen mett gudh, käre wenner, wij geffue eder tilkenne, ath oss elskeliig werdiigh fader, Biscop Mårten, och Capitlet i Aåbo, haffue nw warit her

*) Riks-Reg. 1536—39. fol. 145. v.

för oss, och iblandh andre theres ärender, kertt och clagatt, hurulunde then, menige mann, och synnerligen frelsit, ther i landett, göre ganske skröpelige theres tiender, matskott, och anner rettighett, vtth, som the först epter gudz budh, Swerigis lagh och gode gamble sedwanier plictige och skyllige äre, Huilkit endels och mesth therwtaff kommer, ath the godemen aff frelsit, wele siig ther i frå vndandraga, menandes mett thenne, ewangelische och Christelige läre, som nw, gud tess loff, forhonden är, sådana, eller annen sliig kiötsliig friihett, ath forwerffua, ock sedan måge beholla, Huilkit dog Christi meningh icke är eller warit haffuer, Therwtaff then menige almoge, vtan tuill, tager sziig eth onth exempell, och effterdöme, jcke wiliendis eller wtgöre redeligen, then dell them bör, Huilkit oss icke bör tilstedie, Eij heller står oss, sådana vhörsamhett tiil lidende, Effter thet gudt haffuer jw vtij szin helge lag enkanneligen budit, ath göre rette tiende Tesligiste vtij hans helge euangelio wttryckt, dhu schalt giffue gudh thet gudi bör, och thet keijsaren, som keijsaren bör, wij haffue ock så Sweriges lag, vtij then artichell clar för öghon j så motte, ath huilken ther icke gör, szin rette tiende Vtan vndandöll ther något vtaff, han schall therföre, så szom för annet döllzmåll straffatt bliffue Ock for tesse ock flere slige orsaker schull, forundrar oss icke lithett atj godemen höge och låge, fatige eller rige, fordriste eder vtij then motten, swickelige ath forminske ederss tiende, then dogh mett så godh grundh, bade aff gudh ock menniskiom (och när

i ellies retteligen tilsee tiil ederss egin nytto och gangn) jnsatt och funderat är, forthenskull wele wij, än nw haffue eder, alle samens (szom vtij forbe:de Åboo Biscopzdöme boendes äre) så well the godemen aff frelsit, som then menige almoge, strengeligen budit, och högeligen förmanatt, ati huar vtij szin stadt, effter thenne her tiidh, leggie ther böther opå, wtgörendes ederss rette tiende, som eder bör, Tesligeste matskott, och anner rettighett, Jnthet tuifflendes ath Gud som sådane först stiifftedt ock funderat haffuer, warder thet eder hundret falt igen wedergiellendes, Hwar ock så skeer, ath några, anten aff frelsit eller almogen (sedan thetta wort mandatt förkwnnat och wtropet är) ther mett beslagne, och mett skälug witne tilbundne bliffue, ath the icke göre theris rette tiende, dhå haffue wij befalett, och nw mett thetta wortt öpne breff strengeligen biude och befale, wore fogter, befalningxmen, och forleningxmen, wtöffuer alt finlandh, ath the schole haffue her nöge vpseende opå, latendes effter Swerigis lagh therwtöffuer ath straffe, sasom för annet dölzmall Therföre måge j dannemen, så well then ene, som then annen, tage eder i then motten til ware, for ederss egin schade Befalendes eder her mett gudh Datum vt supra.

Gu-

Gustaf I:s Bref till Finland med befallning för Biskopen och Domkapitlet i Åbo, att ej tillåta någon taga gods, utjordar m. m. ifrån Domkyrkan, prebender eller kloster, förr än saken blifvit af konungen afdömd. Stockholm den 27 Maj 1538 *).

Wij Gustaff etc Göre witterligit, ath wij vtij sanningen fornumett och besportt haffue, hurulunde alleman, så well bönderne, som frelsit vtij menige finlandh, rycke oc rappe, godz gårder wtjorder, engestycker, fiskewatn och annen eigendom, i frå domkirken, prebendor, Sockne kirkior ock Clöstren, ther the dog anten föge, eller snarest sagt, huarken skiell eller rett till haffue, twert emott then almennelige Recess, som vtij Vesterårs beleffuatt ock samtyckt war, Hwilken ibland andre articler formelder, ath huilken ther formenar siig, haffue byrd eller rett, till någett godz, som sedan konung karlls reffzt vnder kirkier clöster, eller prebendor, kompne äre, skulle först bewise theris byrdh, på laga ting och stempne, ock sedan kome till konungen, mett sådana, scrifftlig och forsegld bewijss, ock lichuell icke kennes wijdh, någen eigendom medt minne han vtij then motten, kunde forwerffua konungens szynnerlig gunst och godh wilie, och forsächres ock forwares

*) Riks-Reg. 1536—39. fol. 146 v. — Ett lika lydande bref till det öfriga riket af d. 26 Maj 1538 är tryckt af *Sahlstedt* i Stora Tuna Minnes-Döme, under N:o XIV.

i then motten, medt hans breff och incigle, hwilkit dog nw inthet acktes, vtan huar ock en rycker och tager, som honum sielff synes, oss endels våtspordt, Ock forthenskuld haffue wij budit och befaledt, och nw mett thetta wortt öpna breff, biude och befale, Oss elskeliig werdug fader, Bispen ock Capitlett vdij Åboo, ath the icke tilstedie schole, någen effter thenne dagh, ath tage någer godz, wtiorder, Engiestyckier, fämarker, fiskewatn, eller någen annen eigendom, som vr minnes hefld ock på komin är, vndan domkirken, jcke heller i frå Prebendor, Socknekirkior, eller Closter, mett minne ath en fulmyndig vtaff Capitledt, och then som sådana eijgendom wederkennes will, haffue både warit jn for oss mett begges theris skiell, och bewiszninger, och haffue j then motten, wår gunst, godh willie, eller dom belanget och forwerffuat, Giffvendes tesligeste wåre fogter och befalningxmen i finlandh befalning ath haffue vtij then motten, eth gott och nöge vpseende, jcke heller tillatendes, ath Clerkerijd skeer her wtöffuer hinder eller förfang, Vtan ath the stempne och forwise thom, som till slig eigendom formene siig, haffue rett och byrd till, mett theris widerpart jn for oss, ock sedan rette siig, epter, huad wij för thom scriffuendes worde, så frampt the wele göre thet oss liufft och behageligit är Datum vt supra.

---

*Gustaf I:s befallning till Ångermanlands innevånare, att till presterskapet utgöra den vanliga smörtionden, m. m. Stockholm den 31 Maj 1538 *).*

Wij Gustaff etc. Helse eder oss elskelige dannemen alle som bygge och boo, vtij Angermannelandh kerligen mett gudt, käre wenner Schole j wetta, ath oss elskelige menige clerkeridh, vtij Angermannelandh, haffue kiert och clagat for oss, hurulunde i Dannemen, wele vndandraga eder i frå then rettighett, som i effter gudz budh, och Sweriges lagh, edre kirkeprester, och pastorer, skyllige och plictige äre, som är, atj icke wtgöre wele, eder rette szmör tiende, icke heller, påsche måle, som aff ålder haffwer warit sedwane, Ock wele i beskydde eder, vtij then motten, mett Vesterårs Recess och Ordinantia, menendes ath same Ordinantia eder sådana frijhett jnryma, eller tilstedie schall, Huilkit dog, same Vesterårs Ordinantie rette grund och meningh icke är, eller warit haffuer, Huarföre biude wij eder, atj Dannemen än nw, wele rette eder sielffue j then motten wtgörendes redeligen forbe:de ederss szmör tiende ock Påsche måle, Jnthet tuifflendes, ath Gudh alzmectiig, som sligt först stiifftedt och funderat haffuer worder eder thet hundrade folt igen widergellendes, Hwar j ock icke, heller wele rette eder sielffue i then motten, dhå kunne i icke for—

*) Riks-Reg. 1536—39. fol. 147. v.

undra, atuj lathe ther straffa vtöffuer effter Sweriges lagh, ther måge i wetta retta eder effter Datum

---

Gustaf I:s stadfästelse på en Ordinantia för hospitalen i Stockholm samt befallning, att prenteriet skall qvarblifva i Sjählagården. Stockholm den 10 Juli 1537 *).

Wij Göstaf med gudz nåde Sweriges göthes etc. utwalde Konung giöre witterligit, at effter thet Borgmästare och Råd, i wår Stad Stockholm hafwa besinnat et sät, huru the fattige här i Staden kunna besörgde warda, at the icke här effter, som härtil skola liggia i Portar och Rännestenar, utan på det den ena så wähl skal wara försörgd som then andra, hafwa the allan then ränta som gifwen är, til fattigt folcks uppehälle innan Stadz eller utan, låtit komma under et Regemente; så at the Hospitale som mer hafwa, må hielpa the andra de mindre hafwa; som är Helge andz huset, Siählagården; sanct Giörans Hospital; Söndags almosor, ock fredags almosor, til hwilka Hospital de hafwa skickat några förestándare, som dem med allan deras ränta reglera skola, det ena med det andra under et Regemente etc. Så effter samma ordinantie, är skiähligen giord, stadfäste wij honom, williandes at han skal wid mackt hållas,

---

*) Preste-Ståndets Archiv. Svenska Eccles. Handl. 1500 —1599. 1. N:o 27.

som han af dem belefwad är. Thesslikes är och wår willia, at Pränterijet, som för det meniga bästa uptagit är, här i Rijket, skal blifwa ståndandes i Siählagården, effter thet ther är beqwämlig rum ther til, som elliest fåfänge stånda; och tage wij här med alla förberörde fattige med deras Landtboer och afwelsgårdar, som under förenämde Hospital liggiande äro med föreståndarena i wårt beskydd, hägn och förswar, biudandes de Landbönder, at the samma Föreståndare samfält här effter giöra och swara theras rättighet, under hwilka Hospital de här til dags legat hafwa, förbiudandes högeligen allom och ho then hälst är, som för wår skul tala skola, giöra och låta, samma siuka och fattiga i förberörde Hospital, deras Landboer eller Föreståndare, här emot giöra eller then ordinantien, som derom gord är hindra, plattsa eller qwälja i någon måtto wid wår ogunst, wrede och stränga hand. Til wisso låte wij hänga wårt signete under detta bref gifwit på wårt Slot Stockholm Tijonge dagen uti Julii Månad åhr 1537.

Gustaf I:s förordnande för Laurentius Joannis, att förestå hospitalet i Viborg. Vesterås den 12 Juli 1538 *).

Wij Gustaff etc Göre witterligit, ath effter wij vdij szanningen fornummett och besportt haffue,

*) Riks-Reg. 1536—39. fol. 152 v.

hurulunde the fatige, siwke ock forlame menniskior, ther ligge vdij Spettalen j Wijborgh, lide stor nödh och trong, både i ene motte ock andre Huilkit mesth ther wtaff kommer, ath the icke haffue en godh forståndig man, som thom forestår, ock skaffer thom then dell thom behöffuer, Ock forthenskull haffue wij, aff wår synnerliig gwnst ock nåde, vnth ock förlänt, som wij ock nw, mett thetta wortt öpne breff, thenne oss elskeliig hederliig man her Laurens Joannis forbe:de Spetall vtij wijborgh, mett all tess wanlige tiliggelse rente ock rettigheter, Dock mett slig forordh skiell ock wilkor, ath han skall holle same fatige menniskior ther jnne äre, eller komendes worde, theres redeligit och vstraffeligit vppehelle, mett matt, öll, cläder och annet huad thom behöffuer, Tesligiste ath holle theres gård ock sziukestuffu widh magt, Ock sedan vtij alle motte, så skicke siig, vtij same befalningh emott the fatige, som han for gud, oss, och huar Christen man will bekendh wara, Biudendes her mett wore fogter embetzmen, och alle andre ee hoo the helszt äre, eller ware kunne, som före wåre skull wele och skole, göre och lathe etc. vt prius

---

Gustaf I:s skrifvelse till Nils Månson, innehållande flera skäl hvarföre ett Universitet i Sverge ännu ej var upprättadt; önskan att någon i Latinska och Tyska språken kunnig Svensk ville tjena konungen och riket, att någon tjenlig lärare för prins Erik måtte utses samt en i allahanda Räkenkonst skicklig man i riket insändas; vidare om Bernhard von Mehlen samt förläning af Rasbo prebenda till Nils Månson. Vesterås den 1 Aug. 1538 *).

Wår sijnnerliig gunst stedze tilforenne etc Ederss scriffuelse M. Niels wtgangne aff Wittenberg jn Martio, äre oss, någre wikur effter framledne Påsche behendede, Vdij huilke j först göre edre enthskyllinger, huarföre j på någen tiidh tilgörendes, oss mett edre scriffuelser, icke besöckt haffue etc. Huilke edre ursechter, wij till gode ock fyllest annamat haffue, latendes oss ther mett wäll benögie.

Thernest Som i ock beröre, huad sznack ock rijckte, i vm oss, vdij någre fursters gårder, aff the fornämeste lerde men, ock i någre Städer j Tijskelanden hörtt ock fornummit haffue etc Szå betacke wij eder, atj sådana legligheter, for oss icke wilde fördolde haffue, huilkit wij eder, nw ock i framtiden, vdij all gunst ock nåde, gerne betencke wele, vtuifflendes huad j än nw, widere

*) Riks-Reg. 1536—39. fol. 153 v. — Ett extract häraf finnes efter en mindre god afskrift tryckt i *Celsii* Monumenta Politico-Eccles. sid. 29 ff.

i tesse eller andre szaker (thom oss anrörendes, eller anliggendes äre) forfarendes worde, bliffuer oss icke forhollit, vtan troligen metdelett,

Framdelis, som i ock scriffue, ath monge högforstondige och Lerdemenn j the Landzender, thet endels forundra, ath wij her vtij rigit (sa som andre Furster ock potentater, vdij theris rigor, landh, eller Furstendömer) icke haffue vpretta latiid eth vniuersitet, till rijgsens menige nytto gangn ock wälfartt etc, Hwilkit wij ock letteligenn tro kwnne, ath sådant wäll foregiffuit bliffuer, dog när same godemen, ock j besynnerligen, som tette riges legligheter, opå thet aller beste wette, anszee wele, rette grunden ock orszaken, huad brister, oss mest omtreugt haffuer, ath szådant tilbage bliffuit är, Dhå forhoppas oss, ath ware endskijlliget j then motten, Anseendes (som i ock vtan tuiffuell sielffue vdij forfarenheten haffue) ath then tiidh wij först komme her till Riigsens Regimente, war her szå gott, som eth forlamatt ock öde rige, Szå ath vdij någer år, ther effter, hade wij meer än nog bestella, ath komme rigit tiil någen rolighett eller bestondh igen etc. Huru wij nw sedan, både mett Jnwartes ock wtwartes vbestondh, krig ock örliig, haffue beswärede och bekijmbrade warit, är icke behoff, ath fortälie Ock wtöffuer thetta alt, huad breck ock feell, her vtij rigit warit haffuer, ock än nw är, vpå the perszoner, som sådane höge Schole eller vniversitet föresta ock regera schulle, är eder så well, som oss nogh witterligit, Ock för szådane ock flere slige orsaker schull, haffuer oss, icke mögeligit warit, mere ath

wtretta, än som skeedt är, Dog giffuj gud ath i ock flere vnge karle, her aff Swerige, som ther i landen studera, wilde tage eder szaken alffuerligen före, icke aleneste sielffue studera ther opå, ath wetta föresta sådane vniversitet, vtan ock forskaffe ther till en eller tuå lerde menn, ock i the saker förståndige, som siig sådane prouintia vnderstå wille, dhå skulle på wåre side i then motten jngen fliit spard bliffue, Gud wett wij haffue dog liguell, stedtze warit till szinnes, ock än nw äre, szådana ath fundera, ock mett tilbörlig rente ock vppehelle försorgie lathe, så ath mangelen j then motten hoss oss, icke skall befunnen warde, Effter wij dog wäll beszinne kwnne, huru merkeligen Landh ock riger, egenom lerde ock förståndige menn, forbätras ock formeres Ock schröpeliig handell, ock Politia på ferde är, ther sådane menn fattes, är oss icke heller vuitterligit, Hwilkit wij ock så, vdij thet daglige bruck ock förfarenhett, stedze röne ock fornimme, Gud wett huad nödh ock trång, wij vnderstundom lide, ther wij schole bruge någen handell, till fremende Land eller Städer, eller när wij lathe någre breff på then Tyske tungen vtgå (Huilkit wij ee som offtast ingelunde wndwige kwnne) effter wij äre, mett szå månge fremmende Furster, nationer, ock städer, begrentzede, stundom bliffue the oss, effter wårt behag, vtrettede, ock vnderstundom icke, lickuell motte wij så latadt skee Ock forthenskull sage wij mygit heller atj eller någen annen, aff wore infödde menn, som vtij Latinen ock Tyske tungenn, nogsam forfarenhett haffue, wille vtij then

motten, tiäne oss ock riigit, dhå wore wij dess tuiffuels frij, ath wore och Rijgsens ärender, mett all fliit ock troligen motte bestelte bliffue.

Thernest är eder icke heller vuitterligit, Ath gud alzmectiigh haffuer nådeligen, vnth ock forlänt oss, mett wår käre framledne husfruge, Högborne Furstinne, Drothning Katherina Höglofflig j hugkommelse, en vng szon, aff gudj well skapatt, Huilkens ålder, mett tiden kreffuier, en god szniell lerd ock förstandig man, then ther willie, lempe ock lust hade, troligen ath lere vnderuise ock tucta same wår elskelige vnge szon, Ock forthenskuld, sage wij ganskes gerne, atj wilde flitteligenn winleggie eder, ath forskaffe oss en slig erliig mann then i tenckie kwnne, oss i then motten, kan nyttig wara Hwad dell j honum på wåre wegna, vtij hans besoldingh forscriffue eller tilseije, ther wele wij aldelis holle eder schadelöse vtinnan, Ock ther hoss wette oss emott honum, vdij all tilbörlig motte, ath skicke ock holle, Begerendes her opå eth offorsumeligit ock enkiende swar.

Framdelis effter her i rigit är eth stortt feell och mangell, opå the perszoner, ther något reckne kwnne, Dherföre äre wij tilsinnes, ock wele lathe läre några vnge karler, ock drengar vdij then kuunst ther mett the framdelis kwnne tijäne rigit j then motten tilgode, Szå är her doch liguell jngen j landet then wij vtij then saack, wette ath bruge, then same reckne kunst rett ferdigt wett, Hwarföre, begäre wij gerne, ati ock så wele for-

skaffe oss en forståndig mann, then både mett Reckne penninge, ock i Cifrerne, Tesligeste på mynt och allerhonde annenn regenskap, rett förfarin wåre, Ath han mett thet aller förste, motte koma hiit jn i riigit, huad dell i honum loffue eller tilseije, vdij hans årliga besolding, schall ock szå vbrodeligen hollit bliffue

Jtem Szå äre wij ock kompne vtij szan forfarenhett hurvlunde, någre wore wederwertige, ock szynnerligen Bernhartt van Mielen, haffuer fast vchristeligen ock vtilbörligen beförtt oss, ock komitt oss, vdij stoor argwon, hoss Chörförsten aff Saxen, Landgraffuen aff Hesszen, ock tilewentijrs wäll flere herrer, ock Furster, Ock tuiler oss in thet, ath han jw practizerer alt ondt på oss, både dher ock annerstodz, Ock forthenskull är wor begärenn, vm i någen dell fornummett haffue, aff same Mielens handlung eller ansleg emott oss, eller wort riige, eller huad hans bedrifft är, j then Landzende, atj thet wele scrifftligen giffue oss tilkenne

Till thet siste, Betacke wij eder, for then tractat, vm Turchens Regimènte, ock the nya tidender, j oss ther hoss tilscriffue, huilke oss for en dag eller tuå tilhonde kome, Hwar wij dhet, och all annenn eders wäluillighett kwnne tenckie eder til gode, göre wij stedze gerne Befalendes eder her mett gudh.

Cedula

Vm then Prebenda Raszboo, som M. Jonn hade,

ock i begäret haffue, äre wij aldelis tilfrijdz mett, atj then eder till gode, vppehelle, niwte och beholle måge Datum vt jn literis.

Formulair till Collationsbref. Upsala i Januari 1539 *).

"Taliter dande sunt jnterdum Litere Collationes."

Wij Gustaff etc. Göre witterligit, ath thenne oss elskelig, hederlig man, her Erick Joannis, kirkeherre i Raszbo, haffuer lathet giffue oss tilkenne, hurulunde her Raguall i Börstille, haffuer eskiett och begärat honum, sig pro filio adoptiuo, till for:ne Börstille prestegieldh, huarföre han wort samtyckie, och gode minne, ther till begäret haffuer, Ock effter så är, ath same her Raguall sielff begärer, for:ne her Erick tiil siig, ock will vpantworde honum gellet, Szå kwnne wij thet ock well lidhe, Giffuendes forthenskuldh ther wort Ja ock samtyckie tiil, ath the måge bliffue tilsamens besitiendis på for:ne Börstille prestegeldh, så lenge the siig, then ene mett then annen, förene och forlike kwnne, Huilkit wij, tilkenne geffue, the danemenn, ther bygge och boo i for:ne Börstill sockn, ath the måge, wette sig ther effter rette datum Vpsalie jn Januario Anno etc 39

---

*) Riks-Reg. **1536—39.** fol. **176.**

Gustaf I:s Bref till Holger Karlson, att skilja sina söner ifrån hertigens af Preussen tjenst. Vesterås den 15 Febr. 1539 *).

Wår synnerlig gunst etc Eder fortencker her Holger, atuj för någen tiidh sedan, lotho eder förstå, wor willie och menungh, vm edre sönner, som wore hoss Hertugen aff Prudtzenn Begerendes atj wilde, skilie dhem dhedan, ock försee thom på någen annen stadt, effter wij dhen tiidh hade, som wij än nw haffue, ther orsaker mere än nogh tiil etc, Szå effter wij fornimme, ath same edre sönner, mett then vnge hertug Hans, nw för någen tiidh sedan, tiil vniuersitetet i Vittemberg vpdragne äre kunde wij icke tilbaga lathe, ath geffue eder, wårt szinne och menungh tilkenne, vdij så motte, Ath effter wij eigentlig wette, ath vtaff Hertugen aff Preudtzen, ock flere aff thet selskap, bliffuer same edre sönner, ingen then lerdom, metdelet, eller jngiffuin, ther vtaff oss, eller thom, i framtijden, nagett fructbart rådt, eller annet gott tilwexe kunde, Dherföre, szåge wij gerne, och råde eder i thenn beste meningh, ati än nw alffuerligen, wele fortenckte wara, ath skilie dhom dheden, och widere enthslå eder, och edre sönner, sådana, och annen slig handell, mett forbe:de Hertugen aff Preudtzen, ock flere aff thet anhang, effter ther will dog föge, gott eller nyttigt bestondh, oss, eller eder, tilgode i framtijden efterfölie, Ther i eder effter rette, och skicke wele datum

*) Riks-Reg. 1536—39. fol. 178. v.

*Gustaf I:s Bref till Ridderskapet i Östergötland, att befordra och försvara den Evangeliska läran. Vesterås den 28 Februari 1539 *).*

Wij Gustaff etc Helse eder, oss Elskelig tro Man ock Rådt, her holger Karlson, her Måns Johanszon, Axell Ericson, samfelt, mett flere eder godemenn aff adelen, jnnan rådz ock vtan, som bygge ock boo, vtij Östergötlandh, kerligen mett Gudh, käre godemenn, Eder fortencker vtan tuill, hurulunde wij, mett menige Sweriges Rigis rådt, Adell, Köpstadzmenn, bönder, och menige almoge, öffuer alt riigit haffue för någre år sedan, beslutid och samfelt oss alle endrechteligen, ath bliffue wiidh gudz ordh, och hans helge Ewangelium, Thet att förfordra, och fremie, till thet beste vdij alle motte, Szå haffue wij dog nw, ock offte tilforende vtij sanning fornummitt ock besport, hurulunde the Muncker och Nunnor i Vadzstena Closter, Jtem Bispen i Linköping mett någre aff hans gamble Capittels Bröder, stå ther fast och hardt emott, Endog the tilforenne, tiit och offte, sielffue vtloffuat haffue, både i wår nerwaren, ock frånwaren, ath wele tage siig, then Ewangelische sachen, rett och Christeligenn före, som thet sig borde, både mett Predichan, Messe, och annet, som then rette ock sanskijlloge Christelige läre vpå lijder etc Szå kan man dog wäll besinne, ath thet icke är, eller warit haffuer, theres alffwar, eller

*) Riks-Reg. 1536—39. fol. 183. v.

rette grundenn, att the sådant wtloffuat haffue, Effter ath så sznart, wij icke hoss thom, wiid hondenn äre, leggie the siig, all flijtt och win om, huru the kwnne styrkie ther i frå ock tryckie vnder fötterne, både lerdemenn, och så them, then före schole, huilkit the fatigemenn, högeligenn beklaga, Och styrkie så, then fatige simple almoge, vtan tuill genom sådana theres vchristeligh, och partijsk lerdom, till alt thet som ondt är, så som Gudt bettredt, tiit och offte tilforenne skeedt är Ock effter sådant almennigt och endrechteligit beslutt, vtij then saack som for:uit står, giort och beleffuadt är, hade wij forseedt oss, ati godemenn, som haffue Cronenes Landh och län vtij then Landzenden, atj skulle jw tenckie ther något till, ath förfordra, beskydde och försware then Ewangeliske saken, Thet dog inthet skeer, vtan ati see, ther egenom fingrenn mett, och lathet gå platt för windh och wogh, huru thet kann Huilkit oss storligen forundrar, Men ath tage, godz gårder, ock annen eigendom, i frå kirkier, closter, och Prebender, ther äre alle ganskes weluillige, cch redebogne till, och i then motten, är all man Christlig, och Ewangelisk, Endog Christendomenn inthet henger ther vpå, vtan fast mere vpå andre stijcker, Huarföre, biude och formane wij eder, huar i szin stedt ati än nw wele haffue, ther eth yttermere vpseende opå, än tiil thenne tiid skeedt är, jcke tillstediendes sådana tuist och venig lerdom ibland oss (som schole hetas wara Christne) som the sig nw, ther i Östergötlandh företagit haffue, Och ati vdij then motten,

wele liiffte något vnder, byrden mett, ock icke alt hengiet jn på oss, anseendes atuj icke sielffue, kwnne allestedz wara dhet wij alt sådane, vtij egen persone, bestella och förfordra kwnne, kenne Gudt, wij haffue dog möde och arbete nogh, vdij andre Riigsens wordende ärender, så ath thet wille ware oss vmögeligit, allestedz alt sådana ath wtretta, Och opå thet j måge, tess yttermere wette huru thet tilgår, både i Linköping, och Vadzstena, haffue wij befaledt, thenne oss elskelig Mester Clawes Botuidj, ath han eder thet widere ock yttermere mett munnen, forkwnna, ock beretta skall, vdij huilke saker i dog, wele skicke eder, som the, the wele ware, och lathe siig kalle Christne Befalendes eder Gudh

---

*Till Arvid Trolle, att hafva uppsigt på det papistiska partiet i Vadstena *).*

Jtem screffs tiil Arffued Trolle på same tiidh, ath effter Hans Nade förstott haffuer, hurulunde the Muncker i Wadzstena Closter begijnne vpå theres gamble hyklerij igen liwga och predica, bedragendes then menige man, thet både sijndh och skam är, Therföre är hans nades willie ath han vnderstundom, haffuer vpseende på, mett thet papistiskche partij, och icke tilstädie thom ath riggera som them sielff sijnes, ath Arffued tencker ther

*) Riks-Reg. 1536—39. fol. 184. v.

ther annet till, så frampt, han will beholle Clostrett aff hans nade.

Gustaf I:s Bref till Ärkebiskop Laurentius Petri, att han genom goda predikanter skulle undervisa folket om tron och dess frukter samt ej utan Konungens samtycke företaga någon reformation; att Biskoparne ej skulle återfå svärdet; om predikningar, som hållas emot Konungen och att hädanefter intet får tryckas, som ej af denne blifvit öfversedt och granskadt, m. m. Stockholm den 24 April 1539 *).

Wår synnerlig gunst etc Endog Biscop Lars, the swar som i oss, vdij eders scriffuelse, giffuit haffue, formelde ock wttrycke, vm the formaninger, wij eder genom wor förre scriffuelse, giorde, haffue hoss eder, fast, för nödenne warit, ock forthenskuld, jngelunde, tiilforacktende etc Fornimme wij dog, aff then nestfölïende artichell, atj eder endels beswäre, i så motte, dhet wij skulle begäre aff eder, i Vpsala stickt, någen större beschedelighett, mett predican och reformatier etc Sza wore well gott, ath all tingh motte skee, mett god beskedelighet, Och bleff thet dog giort i then

*) Riks-Reg. 1536—39. fol. 190. — Tryckt förut i *Celsii* Monumenta Polit. Eccles. sid. 82; men intages här för sin stora vigt.

beste menung, effter i sielffue wette wäll, ath folket är mygit grofft, haffuer therwtinnan ganske ringe forstond och thermett, skeer forargelser, Men i wette wäll sielffue, när i wele tage exempell aff scrifften (then i dog mere offuerläse än wij) dhå befinne i dhet, Ath Christus ock Apostlerne, the predicade, för än the messede, men i wele haffue Messor, Gifftermåll etc och ingen predican, Ock therföre skeer förargelser, ock vpror, ath folkit bliffuer jnthet vnderwisth, för än reformatier skee, Ock skeer dog alth mest vnder wort nampn, Thet wij ock nog vngullit haffue, Giffuj Gud, ath ther hade warit någen större beschedelighett mett, hade thet wäll behoff giordz Och forthenskuldh wåre rådeligit, ati först skaffede gode och Christelige Predicanter, the ther kunde läre then menige, simple almoge, trone och trones fruct, thet wåre mest for nöden, ock reformerede sedan, mett Messor och annet mere huad behoff wåre Som i ock, giffue tilkenne, dhet skickelige predicanter fattis, är icke vdij eder wolde, lige som wij skulle haffue giort något hinder på sådana personer, Thet wij dog icke wette oss, giort haffue, Men then ene persone, som wij dhädan finge, kan icke then hele saack, hengie opå, Thernest ati ock icke förmåge ath holle så monge personer, 20 eller 30 etc Ther kwnne wij föge sware till, jcke haffue i heller någett mygit Rådzslagit mett oss ther vm, eller vm annet, som then Ewangelische saack anrörendes är, Men oss hoppas, ati haffue wäll förstått wår menungh ther vm, atuj altiid haffue gerne seedt, dhet clare och rene

Gudz ordh, haffuer förfordrat bliffuit Ock hade wij, icke giortt, ther till, mere än i wette wij icke, vm saken hade tileffuentijrs kommitt så fjerrenn, som hon nw är J beröre ock så, vm thenne Caniche geld, och vm the Choordiecknär etc Szå wette wij icke, huad thet skall wara förnöden, mett så monge Chordiäcknär, effter the Diäcknär, som ther till schole gåå, siwnge jw mest i Domkirkien, Thet är dog icke then saack i mene, wij förstå wäll, huad eder menung är, nemplig thenne atti wele gerne klippe fåren, ock nyttie vllan, Men wachte hiorden, thet wette wij icke Thet är wäll sant, atuj haffue några canonier vnder oss, så hoppes oss dog, ath the thom haffue, göre thet menige beste, jw så gott skiäll, som i göre kwnne, J beklage eder fast, lige som i hade inthet vppehelle, Thet giordes eder inthet behoff, wåre willien godh, och girigheten, icke alt förstoor, Szå funnes wäll råd till all ting, Men wij formerckie wäll, huar i spele effter, Thet Christus dog forbudit haffuer, Predicanter skole i ware, ock icke herrer, Ther i ock vdij same embete, mett redelighet (huar j sanningenn bekenne wele) inthet förgäthne äre Men thet wij skulle lathe kommat ther till, ath Bisperne schole återfå swerdett igen, thet behöffue i jnthet tenckie. Framdelis geffue i tilkenne, att i än någett annet wetta predica ther i Vpsale, än vm Swenske messon, gifftermåll, kiötättning etc Ock är thet, Läre boott och bätring, haffue och holle en rett sanskijllig Christelig tro, Broderlig kerlegh, liffua

Gudeliga ock retferdeliga, haffua Tolamott i bedröffuelser etc. Sadana predican straffe wij inthet, Men dhet sadana, aleneste i Vpsale predicas, thet skeer icke forthenskuldh, öffuer hela rigit, Man schal sörgie, icke alleneste för Vpsala, vtan jemuell, för alt Vpsale stickt, och hele rigit, wâre thet icke formygit ath j sorgde ther före mett

J geffue ock så tilkenne, och begäre, wårt öpne breff, öffuer hele rigit, ther then menige man sig mygit effter retta skulle, Szå kenne Gud, wij giorde thet ganskes gerne, Men wij wette icke huad tilfelle, wij kwnne haffue ther till, effter thet wij nw, vdij någer år, her i Stocholm, ock tileffuentijrs annerstedz flere, haffue warit mygit antastad, på predicastolen. Dog mett endels förteckte ordh, ock ropas jnthet annet än Tyranner Tyranner, och omildt herskap etc Dherföre wette wij icke, huad wij kwnne scriffue ther vm effter wij wette wäll, huart seden meningen gelder, Tesligeste haffuer Christus och Sancte Påuall lärt, ath predica Lydhno, ock hörsamhett, huilkit dog minst haffuer warit hörtt eller höres, vtan som for:uit står Tyranner etc och barmhertighett Barmhertighett etc. wij wette och icke, huad wij i then motten, tilhielpe, eller scriffua kwnne, all then stund, wij haffue inthet metstondt, huarken aff eder eller andre, som i the saker, borde ath stå öffuerhetene manneligen bij, vtan fast snarerne, predicas almogen till vhörsamhett, som thet nw, vdij thet siste prent, vm the edher clarligenn wttryckes, lige som öffuerigheten schulle wara wollende, vm alle the edhar, szom Gud bettredt nw bruges, och alt annet ondt, som

tij wer förhånden är, thet tilrecknes all öffrigheteun, Endog i thet Gud tess loff, mett ingen rett skiell bewise kwnne, och reckne wij sådan predican, eller prent, mere for orsack tiil vpror, ock vbestond, än för någen Christelig lerdom, Huilkit Christus, ock Sancte påuell ock fast annerlunde lertt haffue, så ath predicherne schole först hemeligenn vnderuise ock förmane en, tre eller 4 gångor etc tiil bätringh, ock icke strax publiceren, som i nw giort haffue Och huar i än fast hade hafft god skiell, skulle i ändhå icke for then Christelige forsambling haffua wtropat öffuerrigheteun, som nw skeedt är, Ock må i forthenskuld ther fulleligenn förlata eder till, atuj icke wele, dhet någen reformatie effter thenne dag skee skall, mett minne wij then tilforenne, beleffuad och samtyckt haffue, Jcke heller, ath något prent, för förbe:de orsaker, skall allmenneligen, her effter wtgå mett minne wij thet tilforenne, öffuerseedt och beslutid haffue, ther må i alffuerligen rette eder effter, Men thet är Summa Summarum, huar wij her effter see, ock fornimme, ath Gudz ordh bliffuer icke Christeligen, ock mett bättre Grund, förkunnat och wtropat, aff eder, och edre rådgiffuere, än wij än nw fornimme eller fornummit haffue, dhå wette wij icke, huad lust eller willie, wij kwnne haffue ther till, Ock motte wij dhå tenckie ther eth annet szinne till, effter som Gud geffuer oss nådhen Datum vt supra

Szå wele wij icke heller, Biscop Larss, atj her effter schole wtschicke några Predicanter ibland almogen, mett minne i wette, then ther retteligen

är skickelig till, och wett huad han läre, eller predica schall, wij see dhå fast heller, ath the gamble som nw besittie gielden, bliffue wijdh thom, än ath vnge och vförståndige, bliffua ther till forordinerede, the ther göre fast mere forargelse och vbestondh i dheris predican, än tileffuentyrs the andre dherföre må i. see eder i then motten, wiseligen före Tesligeste wele wij icke heller, ati schole göre någen ny förandring j bland Clerkerijd, mett minne wij haffue wåre forordente sendebudt ther hoss, så ath thet skeer, mett wort och theris samtyckie datum vt in literis

---

Gustaf I:s Bref till Måns Johanson om dennes påbud uti sitt län, att mässan skulle hållas på Svenska. Stockholm den 31 Maj 1539 *).

Wår synnerlig gunst etc Wij haffue fått eders scriffuelse, her Måns, vdij huilke i geffue tilkenne, hurulunde i ock flere, the godemen i then Landzende, haffue hwar vtij sitt Län, opå budit, dhet Clerkerne, vtöffuer alt, skulle epter thenne tidt, holle messon på theres almenneligit modermåll swensko etc Så haffue i vdij then motten, icke retteligen förstatt wår meningh, effter i icke finne vtij wår scriffuelse nägett synnerligt, berört, vm thenn Swenske messo, icke heller henger wår

*) Riks-Reg. 1536—39. fol. 196. v.

siels salughett, ther opå alene, ath messon, holles på Swenske, Men saken henger fast mere, ther opå, ath man kunde beskaffe, allestedes gode och Christelige predicanter, och lärare the ther, then menige simple almoge, retteligen vnderuisze och läre kunde, både vm, messones, och andre flere misbruker, som på ferde äre, Och när almogen vtij så motte, vnderuisth wåre, ath the wiste någen godh grund i saken, så wore än dog tiidh nogh, ath göre szå strengt budt, vm then swenske messe, Och forthenskuld synes oss än nw, rådeligit wara, ati godemen icke tage then saack, vm messon, så strengt före, effter ther följer dog föge forbetring vtaff, för än almogen, som for:uit står, något yttermere och bettre må vnderuist bliffua, j motte heller winleggie eder huar i sin stad, ath skaffe allestedz, gode och Christelige Predicanter, ther låge fast större magt opå, datum

---

*Gustaf I:s bekräftelse på Biskop Arvids bref om Nykyrke socken i Finland. Stockholm den 2 Juni 1539 *).*

Wij Gustaff etc Göre witterligit, ath oss förekomit är, hurulunde för några år sedan, alrede vtij Biscop Arffuedz tiidt, bleff för några synnerlige orsaker skuldh, sticktedt ock Funderat, en ny sognekirkie, vdij Finlandt, som nw kalles ny-

*) Riks-Reg. 1536—39. fol. 197.

kirke, huilkit prestegeldt, bleffue någre byer, aff tesse 3 sockner, tillagde, som är aff Hollola, Lappawesi ock weckelax, som same biscopz arffuedz breff widere inneholler, Men nw wele kirkepresterne i for:ne 3 sockner, gerne clandra huar till sig igen, the byer, som i frå theris presteboll, och then nye kirke tillagde äre, huilkit wij icke tillata wele, eller kwnne, anseendes ath same byer, haffue fast lenger kirkie wägh, till theres gamble sockne kirker än tiil thenne nye kirkie Huarföre haffue wij gunsteligenn vndt och tillatiid, ock mett thetta wort öpne breff, vnne och tillathe, ath mett same Nykirke, må ock schall, bliffua, som Biscop arffuedt, thet sticktadt ock funderat haffuer, Forbiudendes forthenskuldh, alle ee hoo the helszt äre, eller wara kwnne, heremott hindra platza, eller förfang göra, wiidh wår ogunste Datum vt supra

---

*Gustaf I:s fullmakt för Hr Nils Jacobi på Nerpes pastorat i Satakunda. Stockholm den 6 Juni 1539 *).*

Wij Gustaff etc Göre witterligit, ath effter thenne, oss elskelig her Niels Jacobi kirkieprest vdij Nerpis sogenn, i Satagunden haffuer (genom the godemen, som hans ärende hoss oss förfordrat haffue) loffuadt ock forplictedt siigh, ath wara oss huld trogen, och vdij alle motte retrådig Tesli–

*) Riks-Reg. 1536–39. fol. 199. v.

geste och att han will ock schall, promouere och förkwnna, Gudz ordt och hans helge ewangelium, för then fatige, enfallige almoge, som honum befaledt är, thet ytterste ock beste, han kan, Szå haffue wij forthenskuldh, aff wår synnerlig gunst och nåde vnth och tillatiid, ock nw mett thetta, wort öpne breff, vnne och tillate, ath forbe:de her Niels Jacobi må och skall, szå lenge han leffuer, eller så lenge honum sielff synes, bliffua wijd forbe:de Närpis geldt, så ath honum jngen fordriffua eller foriaga må, eller schall, dog mett szå skiell, ath han forplictig wara skall, ath wtgöre aff for:ne geldt all then rettighett, som ther vtaff, aff ålder haffwer sedwane warit, icke dragendes sig, ther vndan, i någen motte Ther huar och en sig effter rette må datum

---

Gustaf I:s Bref för Hr Påual i Floda på Biskops-sakerne i Södermanland. Upsala den 10 Nov. 1539 *).

Wij Gustaff etc. Göre witterligit, Ath oss i sanningen förekomet är, hurulunde the godemen, som Cronones Län haffua, vdij Södremannelandh, tage fast offwan vtij, medt någre saker, som aleneste wår wtöffwer Biscopz sakerne, på wore wegna, haffuer ath bestella medt, nemplig medt Högmålis ogerninger, Som är, ther faderen heffder

*) Riks-Reg. 1540—42. fol. 14.

szin dotter, Sonuen moderen, Twå bröder vm ena qwinne, frendsemie spiell, mökrenckningh och annet sligt mere, som vtij kirkebalken wijdere wttryckes Huilke saker, när the falla, tage forleningxmen, thom som sådant bedriffuit haffue, vtij theris förswar, och vpbera sådana sacköre, ther the dog, huarken skiäll, eller rett tilhaffua, Huarföre, haffue wij befaledt, thenne wår tro man och tijänere, *her Pauell i Floda, ath han, effter themme dag, skall jw så wäll ackte vpå for:ne saker, i thet fogderij, wij honum nw befalet haffue, som på andre Biscopzsaker, Ther huar och en siig efter rette må, görendes for:ne her Påuell her wtöffuer icke i någer motte, hinder eller förfång wiidh wore ogunste Datum vt supra.

---

*Gustaf I:s fullmakt för M:r Georg Norman, att hafva tillsyn öfver Biskopar och Presterskapet i riket. Upsala den 8 December 1539 *).*

Wij Gustaff medt Gudtz nådhe Swerigis och Göttes etc Konungh Tillbiude alle och hwaren wore Bisper, Prelater och alle andre åndelige Kirckeherrar och Predicanter wår Gunst och nådh tillförendhe, ärwördige, erlige, oss ellskelige tro undersater; Endock wij här till som en rege-

*) Efter en ifrån Originalet tagen afskrift ibland Palmsköldska Samlingarne, Acta ad Hist. Reg. Gustavi I. Tom. III. Pars. II. sid. 703 ff. — Uti Riks-Archivet liksom i Preste-Ståndets Archiv förekomma sednare afskrifter af denna handling.

reside konungh, och den helige Christelige troes öfwerste beschermer öfwer alt wort rijge, dhet rene Gudtz ordh, clart och purt utan all willfarilse, athprediche, wåre underdhaan, från alle andre Chortisanische, uchristelige och missbrukelige superstition udaff Gudts sanne schrifft, icke begrundet, festet, och ath holle budne wore, förmiddelst lärde, christelige Predicanter, medt Gudheligeste lärdom, sachtmodighet och beschedelighett jckelige abwise, medt alwarlighet tilschaffet och befalt haffwe, Opaa thet, ath dhet gemene wort rijge, hoss Gudz ord medt fridelig welferdt, och hörsamhet tilwexe, och lyckes kunde, Så haffwe Wij dog, någen tijd herr, medt wort moth, och sinnets öffwerdropelige beschweringh befundet, ath några ushickede och utroge schwermende sectepredikere och roteandar, medt dheres motstandige förförische, uprorische anhang, under Evangelii frije schinn, wore underdåner, mygit mher til uhörsamhet och kötslig frijhet mott then thimelige öfwerhett, schickelig och subtill anföre, dhet onde och openbarlige landzförräderij medh Evangelio smycke och blome dhen helige schrifft, tijl deres welfelle, och eghen pungenyt, ille och frewelige förlänge, Måghen twiffwell och utillbörlig disputation, emot theres öfwerhett på predikestolerne, idkelige producere, dhe wij ath icke andre flere urådh ock förwiduing något i framtiidhen dher utaf följe motte; påå nödens, och Christelig orsags wegna, i tijdh, medh wort förtenchte rådh, förekomme och förwachte måge, och thermedh frijd, fruckt och hörsamhett i wort rige deste

stadhligere beholle, ath och all missbrukelige superstition och irrung afwende bliffwe; der effter, så ordinire, säte och declarere wij, aff wår konunglige macht, fulkommenhet, och sand witschafft til wor ordinator och superattendent, dhenne oss elskelige Erlig och wellerde, wor tro man och underdån Magistrum Georgium Normandum, och wile ath han her effter, medh wor sonderlige dhertil förordinerade rådt och adjunct, i wore rige och landt (paa the städer, dher wij gienom wor befalning, tijl alle tijdh, effter wor legenhett, honom anthaghne worde) öfwer Bisper, Prælater, och alle andre andelige deres förwante och underdaane i de religions saaker, wor konunglige Jurisdiction upå wore wegna, ordenlige i fullmacht hafwe, och förföge och skaffe skall, att Bisperne och de predikenter, under deres läre medh sann Christelig exempel som de brennande lampor wore arme underdåne, som endels i mörckret af enfaldighet (som sandhetens wen ähr) wandre föreliuse, och dem af mörckret till liuset och gudz ordh, medh Gudhelighet, Christelige ihugkomme, och medh deres exempel, icke en blind och de blindes förer werde, Men underdånerne emoot theres timmelige öfwerhet, till kiärlig fruckt, fridh och hörsamheet flijtiger en hertill skedt, på predikestolarna, sonderlige vnderwise och anhålle kunne, hwad för part handell in civilibus vel criminalibus causis, någrestädes förefalla, de alle samman, små och store, till oss eller wore, dertill forordinerede Secret Rådh, tillbagedrage och remittere, medh allwarligheet och all flijt (som han oss och

wort unge lifs arffherskap en edh till Gudh på hans helige Evangelium lijflig sworet af sin högsta förmåga, trolige påmerckie ath hwarcken af the Bisper, eller alle andre prælater, heller andelige in religione, oss in præjudicium plat intet practiceret, eller någen jurisdiction nu her effter worde företagen och understonden. At ock alle åndelige och predikanter, förmedelst war ordinator och Superattendent i deres religions Embeter medh wor Konunglige öpne mandat eller edict hereffter instituerat, tillförende alle andelige och predikanter, examineret, och hwadh tijdh wij det befalle skulle visiteretth warde, um de andelige och predikanter, deres lärdom någenstedz förförisk, rolig uprorisk secte ander, heller Gudz ordh widderstandige och emoot, heller medh berycktet, uthuctigt förflyende, dissoluta vita eller lefwerne, heller ond exempel, eller medh en oppenbare straflig wandel befundne, de samma skulle effter deres wesens legenhet, condition och andre umständigheter, som tillbörligest alle andre till exempel, uefftérlåtelige oss till straff öfwerskicket, heller i fast borgende händer bestricket blifwa. Och um Predikanterne ähre uskickelige till att läre wore underdåner, dem måge de examinatores, dock som för förtalt, med wort förwitenskap slett afsette, och åter igen en annen i hans stadh förordinere och sätte. Her upå biudhe wij eder Bisper, Prælater, alle andre, och hwar en, wore andelige, och underdåner, widh then plicht och eedh, der med J oss tilgifne och förwant ähre, och wore swåre unåd och ogunst och alwarlige lifsstraf att undfly, och wile att J

alle och hwar i sonderheet, sådana wor Ordinantz och sätning på den religions och jurisdictions wegne i alla puncter, clausuler och articlar strengelige och fastlige hålle, och uefflterladelige fullkompner. Edher och her inne moot wor ordinanator, Superattendent, och andre wore dertill förordinerade, Raadt och adjunct, på wore wegne sådan hörsamheet bewise, som i plichtige ähre att giöre och saakens nödtorfft fordrer. Dette wele wij såå oss uthwiflet till eder försee, der uthi giöre i wor alewarlige mening. Datum i wår Konunglige Staadt Upsala, octavo Decembris Anno etc J det femtende hundert, Nye och Trettijende åår, och wort Rijge i det Tolffta.

GUSTAF.

Gustaf I:s Instruction för Conservatorn och Religionsrådet i Vestergötland. Nylödöse den 9 April 1540 *).

Wij Gustaf med Gudz Nåde, Swerigis och Göthis etc Konung. Tillbiude alle och hwar en oss Elskelige tro Män, Råd och tienere, Ridder ock Riddersmens Män andelig ock werldzlig, Borger ock Bönder etc. Wår gunst ock Nåde tillförende. Effter thet att wij oss, förmedelst gudz Nåde ock på wårt welles wegne, som wij af gudz befallning i thesse wåre Rijke längesedan företagit

*) Palmsköldska Samlingarne, anf. st. sid. 799 ff.

hafwe, till att predijke låte, till att lähra ock administrere frij öfwer alle wåre Rijke then rätte sanne Religion, som är then sanne Gudz rädduge och frucht, then rätte troo och tillförlåtelsse till gud, then sanne hörsamheet ock kärlek moth sin näste eller Jesum Christum, sampt the andre then Christelige lärdoms nödige articlar och effter the rätte gamble fäders Christelige och Apostoliske Kirckes wijs ock arth med Sacramenternes Utdelning och bruuk effter Christi Insättning och på dess wegna, nu att rätt ordinera sådana saker hafwe wij med wårt fullkomblige Mandat och Edict affärdiget wåre Råd, Ordinator och visitatores, alleständes i wåre Rijke att visitere, wåre andelige landzsåter att besökie till att lära them ock underrichta, ther medt wor arme ock Uforståndige hoop måtte theremot af them i gudz ord rätt underrichted warde, hwilcken visitation her nidre i Westergiöthland allreda fulländet ähr; Så kunne wij hoos oss betenckie och bemerckie, medan genom sådana Gudz ordz Underrichtning diefulens Rijge förstöret worder och sönderbrutit, och han effter skrifftennes Utwijsning kallas en Sathan, att han alle Gudz ordning och regiment till att sönderbryta sig altijd af werldenes begyndelsse hafwer befliitet, att ther hoos will högt af nöden wara en ordning eller ordinantz genom hwilcken sådan begynnede Religions saker i wåre Rijger rolige och en god biständ winne må, och in esse eller i sitt wäsend blifwe. Ty hafwe wij genom tydeligit Råd med wårt Regimentz och Religions Rad endrechtelige beslutidt, några wisse persoh-

ner, som wij ther till nyttelige ock troo befinne, till att handhafwa then Religions saak i hwart och ett wåre Rijges Episcopat eller Biskops Stifft att ordinere. Therföre wij ock här med af wårt konglige wåld och thetta breffs krafft och macht, sättie och ordinere till wår rätte och sandhafftige Conservator i wårt kongerijke Wästergiöthland, den Strenge, Edle och Erlige oss Ellskelige troo Undersåte och Rad att af sin högste förmåge som han nu oss och wårt Unge lifs Erfherskap, dess och en sunderlig Eed liflig, wid gud ock hans gudomeliga ord sworit ock giort hafwer att han thenne högbenembde Religions saker i then form, wijs ock skickelsse som hans Embete, her efterfölgende articuleret warder beskrifwit, trolige skall wara taga och ther utj sig, icke gifwe, ieke gåfwe, icke gunst eller någen ting will låte förhindra eller afwende.

Först förordinere wij förbenembde wår conservator till en Religions Råd, then samme saak, som han thet för gud, oss ock wåre lifzErfherskap förmedelst sin förnembde giorde eed täncker att answare, och wårt folck will rådeligit ock af nöden wara att förantwarda alle trolige Rådslag, ther med the gudelige saker i wåre Rijge måge altijd bijståndig Uthan uproor och widerstand brekrefftigt blifwe, Ock vm them emot worde något af någon Menniske motwillelige företaget att han det samme i tijd före att komme och afwende icke efterlatelig befunden warder.

Till

Till thet andra, ordinere ock biude wij förnembde wår Conservator att hafwa sedan een ganska fullkommen wår kongliga befallning Jurisdiction ock dom, öfwer alle andelige och theras landbönder, som här till hafwa warit Biskops ock Kyrcke landbönder i then Religions saak them att döma och rättfärdige ther utj ingen ware, Edel eller UEdel förhindring, Men wårt Ridderskap honom altijd hielp och trolig Bijstånd giöre och bewijsa skall, lijka som wår egin Persohn sielf.

För thet tridie. Anseende att af förbemelte saker, och på then gemene grofwe och Uforståndige Mans motwillige och oachtsamheets wägne, will sunderliget Upseende wara för nöden, warde wij bestedige någre till Seniores Embete, som the nu öfwerfarne Städer utj wårt Rijge, förmidelst wår ordinator här effter alle åhr een reesa umfare och visitere, när them bäst lägligit warder, som wij them tå synnerlig skrifftelige befallning giöra wille. Thess effter ordinere wij och befalle wår benembde conservatori att han på sådan the Seniores visitation sunderlig acht gifwer och flytigt inseende hafwer, ther med the articler på gudelig lärdoms wägne och andre saker som then Religion anhänger, som af wår andeligheet här i Westergiöthland liflig är worden beswären, städes fast ock obrotlige hållit blifwa måtte. Och i det fall, att någon af wår andeligheet i sin läro eller lefwerne worder straffelig befundne ock then samma therföre sig af the Seniorer icke wille tillbörlige straffa låta, Uthan motwilligere och mehre styfnac-

ked worde, Then samma effter thet hans wederwertigheet af the Seniorer är worden antecknad och fullkompnet, skall wår Conservator, för hans ohörsamheet skull oförsummelige antaste och effter gärnings lagligheet tillbörlige straffa; Men i thet fall, att wår Conservator förmercker, att sådan Andelige Personer något mootwilligt mot wår Kongelige Crone och stånd, mot wårt unge Lifs Erfherskap mot thesse wåre Rijke med Uprorisk läre, eller dessliges farlige practicere warder ock saken icke så slätt Criminales eller lifsatt, uthan Crimen Lesæ Maiestatis worde, ther igenom thet Kongelige Maij:tz ähre och härligheet utillbörlige worder emot giort skall han then samme Utan förtöfning oss eller wårt Regemente tillskicke.

Thessligest och ther emot om wåre andelige någonstadz af wåre fougter eller någon annen förmerkie sig orätt att skee, ock theras tijdende af adelen eller bönder them Uphållen och motwilligen förhollen, Biude wij, att förbemelte wår Conservator them sigh låter angå, theris klage, och käremåhl willelige och flijtelige hörer, och hielper them till rätte, och then bruklige part rättfärdiger, Ty, att skulle the andelige Personer, som nu i wåre Rijge Gudz ord Predike, och så med gudelige saker, the wij förestå, icke ther emoth med tillbörlige beskerming försedde blifwe, warder hwar ock en sky för sådant embete, och effter thenne tijd hoos wåre effterkommende Gudz ord oachtsampt och gantz försumet blifwe. Jtem, så biude wij och, att förmälte wår Conservator hwilcken tijd han af the förordinerade Seniorer i

theras visitation om hielp anropet ock besökt warder, at han uthan förtöfning them bijstånd giör, ther med ingen motwillige upsätter sig mot wår befallning. Jtem så biude wij och att förbemelte wår conservator på then dagh som wij honom i wår Rijgis ordinantia hafwe bestemmet, uptager af the Seniorer theris visitations Regenskap, relation eller underwijsning på alle saker och feel, som sig i thenne wår Rijgis Fredz (?) offta bemälte Wästergiöthland hoos then andeligheet på then Religions wägne hafwer tilldragit, ock thet förseglet wår ordinatori ock andre Religionsråd med forderligste tillskicke; Ther af wij oss hafwe att ihugkomme, huruledes med then Christelige Läre och ordinantz i wårt Rijge warder afhandlet. Men i thet, att sig under tijden swåre Casus eller saker worde tilldrage på lärdomens wegna i Ceremonier, tijdegerdz wijs eller Echteskaps saker, i hwilcke han sig icke warder nogsam wite att rätte, The samme skole ofördrögt wår ordinatori, eller Superintendenti tillskrifwes och wijdare ther rådslagit, och endeligen beslutne worde, och sedan wår Conservatori igen um tillskickes. Jtem hwilcken tijd wår ordinarius eller Superintendent sampt sin adiunct blifwer förskicket af oss på nytt i the Städer som tillförende visiteret äre, under tijden visitation eller annars i Stifftet om the Religions sak, dog at holla; Tå willie wij, att wår conservator till laglig tijd och Stad sig till them förfoger ock thermed hielper at saken berådslå. Item. Medan wåre Rijke (Gud thes loff) store och wide

äre, och therföre att förekomma Uenigheet i then Christeliga lära, ibland wår andeligheet, Will wara, af nöden samma tijd Synodos eller Prestemöthe på laglig målstad att hålle ther, tå alle bräck och feel i the Fyra hufwud artickler på hwilcke wår andelige kyrckes ordinantz är rättat och stält, som ähr, Um lärdomen, um the Ceremonier, eller tijdegerds wijs, um Scholer och Universiteter um the fattiges försörgning och underholdning, um desse articlers för:de bräck och feel skall ther blifwa hört, berådslagit, ock förmiddelst gudz Nåde bettret. Hwar nu och när wij sådana dags warde utskrifwande ock bestemende, ther skole the conservatores af alle wår Rijgis landzender ock samptlig ordinator ock adiuncten som thet Religions Råd tillsamman komme, ock först wår alles kyrckes ordinans som wij hereffter att uthgå låte i prent betänckte ähre, flijtelige öfwersee och i alla articler, Clausuler och Punchter wäl öfwerwäge, Um the kunne wara wåre Rijger nyttige och effter theres lägligheet drägelige, ther effter betänckie ock rådslå, huru then förmelte ordinantz i hwart ock ett wårt Rijgis ort wäl mågde anlagde ock bekrefftede blifwe. Wijdare och ther hoos wåre Conservatores skole anteckne och förkunne alle the breck ther them ähre förekomne, att the Seniorer i theres visitats eller anners underwijste ther med wij oss alle ting kunne rett ihugkomme och ingen mangel och feel motte blifwe ubetrett. För det Sidste, medan thet af Gudj i thet jemmerlige adams fall är uthförsett att Menniskiornes natur icke alle lijke äre,

ock för högre förstånd skyll, med gods begåfwat, och på dess wegna några wåre lider (?) måge wara fattige och Christus sielf säger, the fattige worde i altijd hafwe um och hoos eder, bör oss af Christlig kärleek then fattige Lazarum icke förgiäte, ock therföre oss i thenne wår ordinants honom angå låta och anamma wele. Thess effter biude wij wåre conservatorer anseendes, att här nider i Wästergiötland ähr twå Hospital eller fattige follk huus som är i wåre Städer Schara och Nylödöse, att han the samma hielper att hålla wid mackt ock i thet han uthspana kan att the arme folck theris nödtorfft underdragen och undertryckt wåre, thet han icke ansee skall, utan sig beflijte att bringa thetta igen till theris bruk, att the måge med maat, ööl och kläde hafwa een temelig underholning ock nödtorfft.

Thetta är nu kortelige, thet wij wår conservator att tage till ware och i sitt Embete försorge, här med alfwarlige willie wij befallet och budet hafwe. Ther hoos wij och alle samptlig och hwar och een besynnerlige, som oss med Eedz plicht tillgifwen och förwandt är, wid wår störste Unådes ogunst och hals strafs undflyckt, biude thenne wår ordinants hwarcken med ord eller gerningar emot att ware, utan hwilcken tijd förmelte wår Conserwator Eder förfordre warder um bistånd, råd och hielp, natt eller dag till att underhålle i wåre Rijge then rätte, sanne Christelige Religion hörsamheet, frijd, och eenigheet, att i oförsummeligen honom tilldrage ock komme. Ock i det fall att nödtorfften sådant kräfwer att i med

honom lijff, lefwerne, godz och blod up att omsette, wår witterlige befallning till att fullkomme. Gifwit i wår Konungliga Stad Nylödöse under wårt Secret nono Aprilis A:o J thet femptonhundrad ock fyratijonde, ock wårt Rijge i thet Trettonde.

Memorial-Protocoll vid rättegången mot Olaus Petri och Laurentius Andreæ år 1540 *)

M. Olaffs Swar

Endog mig icke wäl tilbörligit är att gå till retta retta mett min herre ock Konung Så will han
Contestatur litem negatiue. dog liguell betyge mett Gud oc eth gott samwett, att han alriig hemlige eller openbarlige, haffuer warit warit H. K. M:t vnder ögenen, vtan haffuer altid warit på Hans nades gagn och besta, både j sin predichan och annerstadz.

Schwen skrieuer Joen olson knecht, vnd Radewitz knecht hawen sich vngeeijntt sie gescheiden, vnd darnach och (?) herman Radewitz knecht der ande zugefollen vnd schwen shrieuer shie di hant abgehowen, vnd Joen olson sein Rorh wiederumb ahn herman getastet vnd jme du(r)chs bein gestochen,

---

*) Riks-Archivet. Acta Historica 1520—60. — Utg. erkänner med tacksamhet det biträde, som E. o. Aman. i Riks-Archivet Mag. *Dahlgren*, hvilken genomgått flera af v. Pyhy's skrifvelser, lemnat vid läsningen af detta dokument.

M. Laresses forste swar

Han besuärede sig, att articlerne äre mange somme honum oc somme icke honum anrörende, effter han icke thom alle minnes kan, begärede han, att honum motte, ffå ther aff en vtskrifftt, oc swara ther till vdj scrifften

In aliquibus articulis contestatur litem negatiue.

Den 2 Januarij jm 40 Jar 1540.

Seint abermals die vorgenante khonigliche Regementz vnd Reichs Redte *) zu orbroe zusambt jm gericht gewesen vnd daselbst volgendes magister Lorentzen vnd magister olaffen auch vorgekomen vnd uff gebogenen knien vmb gots willem angefallen vnd gebeten die streng des gericht von sie abzushaffen, vnd bey der K. M:t sie vmb barhertzigket vnd gnad zubewerben. Dem vhact (?) derjenigen (wie sie offentlih bekant) so sie wider Ko. M:t vnd dem gemeinem vaterlande sich verbrochen mit Jrem thadt nicht wol versunet (?) vnd dadurch dem vaterlande gnugsam vergolten wurde besonder fur Jre missetadt vnd sünde alhie sich bessern vnd puessen damit gote der Ko. M:t vnd dem gemeinem vaterlande dar-

*) Ledamöterne i denna Riksrätt uppgifvas af *H. Järta* efter *Tegel* hafva varit: Conrad von Pyhy, Lars Siggeson, Johan Turson, Sten Erikson, Knut Anderson, Svante Sture, Abraham Erikson, Jören Olson, Christoffer Anderson, Niels Krumme och Lasse Turson samt M. Jörgen Norman, Ärkebiskop Lars i Upsala, Biskop Bottwedh i Strengnäs och Biskop Hindrich i Vesterås. Se: "Om Svenska Kyrkans yttre skick och förhållande till Staten efter Reformationen och intill slutet af sextonde århundradet" i Vitterh., Hist. och Antiqu.-Akad. Handl. XVI del. sid. 185.

durch g(e)nueg gesheen muchte darauff von albemelten Rechtsitzern (so sich soliche aus Cristliher verwantnus nicht weigern konnen) dreij nemblich her Stein Erihson her Johan turson vnd magister Georg Norman vnd von der gemein vmb steher wegen zweij von jder nation mit nemblich Henrich Clauson vnd albrecht Siksten... ahn die Ko. M:t gegangen,

Die articel deusch vnd shwedish (aus)gangenen vnd gelesen vnd auch volgendes jedoch (?) die Ko. M:t aus hohe gnad vnd barherzigket beslossen mit Jnen uff etzlihen weg warhaftiglihen bescheidt zugebn handlen lasen,

---

I stället för öfversättning tillåter sig Utg., att utur bilagan till Landshöfd. *Järta's* anförda Inträdestal meddela hvad som sid. **186** och **187** om detta vigtiga dokument förekommer:

— — "Nyligen (**1840**) har uti Riks-Archivet, vid genomseendet af en bundt *Acta Historica*, innehållande lösa blad från Gustaf I:s tid, blifvit upptäckt ett ark, hvilket företer fragmentariska anteckningar, synbarligen gjorda under den ifrågavarande rättegången. De äro skrifna, dels på Svenska språket af en hand, dels på det Tyska af en annan, hvilken sednare, vid jemförelse med autografer af den beryktade v. Pyhy, befunnits vara hans. Ehuru ofullständiga, osammanhängande och, i den Tyska skriften, svårläsliga dessa anteckningar äro, liknande ett memorial-protocoll, kan man dock af dem inhemta, att Olaus Petri i början förnekat den brottslighet, hvarföre han anklagades; att den gamle Laurentius Andreæ yrkat (utan tvifvel förgäfves) att få del af de vidlyftiga anklagelse-punkterna för att skrifteligen besvara dem; att vid

domstolens andra sammanträde, den 2 Januari 1540, förekommit, jemte de anklagade, äfven Svenska och Tyska medlemmar af Olavi Petri församling i Stockholm; att de anklagade då bekänt sig hafva brutit mot Konungen och fäderneslandet samt på böjda knän bönfallit om förskoning från förtjent straff efter strängaste rätt; samt att Domstolen utsett trenne ibland sina ledamöter, Herr Sten Eriksson, Herr Johan Turesson och Magister Georg Norman, att, tillika med tvenne deputerade från den Stockholmska församlingen, en Svensk och en Tysk, begifva sig till Konungen och söka utverka de brottsliges benådning. Sjelfva domen finnes ej i de knapphändiga anteckningarna omnämnd."

Gustaf I:s Förläningsbref för Hr Peder Brahe på Gudhems härad och kloster. Svartsjö den 15 Juli 1540 *).

Wij Gustaff etc Göre witterligit atuj aff wor szijnnerlig gunst och nåde, Så ock for then hulle tro tijäniste, som thenne oss Elskeliig tro tijänere Peder Bragde, oss och wort rige Swerige, her tiil dagz, bewist och giortt haffuer, Och än yttermere her effter, bewijse och göre må ock skall, haffue vnth, ock Förlänt, och nw medt thetta wort öpne breff vnne ock förläne honum Gudems heratt mett all konglige rente, och Gudems closter, mett alle the landboor ther vnder liggia, ee huar som helszt the her i wort rige, belegne äre, medt all theris vtskijllan, lige som Olaff Pederson, på Biurom, them her till hafft haffuer Doch wele wij, för oss,

*) Riks-Reg. 1540—42. fol. 63.

thet förbeholdet haffue, ath wore egne Fougter wtöffuer Biscopz sakerne, ther i Vestergötland, skole haffua ath skaffa, och vpbera all Biscopz gestning Biscopz saker, och konunglige saker, samfelt medt gårde stedzlöre och huse röte, medt for:ne Gudems Closters Landboor, så wäll, som medt flere Closter Landboor ther i Vestergötland, vtij huad herade, the helszt belegne äre, och wore fougter, skole wetta ath göre oss årliig, ther en god regenskap före jn vtij wor konglige Cammere Dock skall for:ne Peder Bragde, giffua oss thenn årlige szmör Taxa vtaff for:ne Gudems Closters Landboo rente, såsom Olaff person her tiil giort haffuer, Ock skicke oss tilhonde ett wist och rett Mantall på forbe:de Gudem Closters Landboor, och huad som huar och en, årligen giffuer i Landgille Tesligeste skall for:ne Peder Bragde, ock forplictig ware, ath lathe siig weluilleligen bruge, vtij then befalning han nw är, och i alle andre wore anliggende ärender, effter hans ytterste formögenhett och förstandt. Huarföre biude wij alle etc.

Utdrag af Gustaf I:s svar till ståthållaren i Vestergötland, Gust. Olson, om hospitalen i Skara och Lödese, om klockmalm ifrån S:t Olofs kloster i Skara, om en altartafla, som derifrån skulle säljas till några bönder samt om tegel till Leckö slott. Stockholm den 1 Augusti 1540 *).

— — — — — — — — — —

— — Sameledes, szom i röre vm the twenne Spettaler, ther i i Schara och Lödese, hurulunde the fatige ther jnne, icke så forsedde äre, mett theris nödtorfftelige vnderholning, som thet siig mett rette borde, Huarföre begäre j wetta wor willie, vm j på wore wegna, icke skulle lathe leggie vnder same Spettall, then prebende, som her Erick Sacristanus i Schara her till dagz hafft haffuer, och ther till the tre gårder, som haffue legatt tiil Sancte Katherine Closter, mett then quarnn, ther wijd Spettalet ligger i Schara etc Så äre wij ther aldelis, och wäll till friidz medt, ath for:ne prebende och gårder, effter for:ne prest, gör dog föge tijäniste, må tilleggis, same fatige tiil vnderholding, vnder forbe:de twenne Spettall, sijnnerligen på någen tiid, till tess wij kunne wijdere betenckie oss, vm theris vppehelle, dog så ath ther må haffues, eth gott och nöge vpseende, mett the fatiges formyndere eller förståndere, ath the icke thenne rente eller andre slige, bruge till theris egin nytte ock gagn, så, som wij ther

*) Riks-Reg. 1540 –42. fol. 66 v., 68.

vm tilforende, tilkenne giffuit haffue — — — — Ytterligere, Then Clocko malm j Sancti Olaui Closter j Schara, som i vm röre, såge wij gerne, ath same malm mett thet aller första kunde leffuereris, effter wigten i Lödisze, ock sedan forskickes till Calmarne, mett thet förste skiip, som löper ther i frå Lödisze och ått Calmarne sedan wele wij sielffue lathe hempte honum j från Calmarne och hiit vp, Ock haffue wij nw sådant clocka godz, storligen for nöden, ock såge förthenskuld gerne, ath han motte skyndeligen vpkomma Tesligeste vm then altare taffle, i same Closter, som någre bönder skole haffue budit peninger opå, äre wij ther wäll till friidz, ath lathe sälie henne, och ath peninger motte leffuereris jn vtij wor Cammer. Sameledes kunne wij ock wäll tillate, ath her Birge Nielson må få aff same Closter, så mygit Tegell, som han till Leckiö slotz behoff haffuer Ther i eder effter rette wele Datum vt supra

---

*Gustaf I:s Bref för kyrkoherdarne i Romfartuna, Skultuna, Haraker, Thortuna och Tillberga med eftergift af Borglägerstaxan så länge de uppehålla det bergsbruk, som dem blifvit pålagdt. Vessby den 21 Aug. 1540 *).*

Wij Gustaff etc Göre witterligit ath tesse epter:ne godemenn, nämplige, her Lars kirkeprest

*) Riks-Reg. 1540—42. fol. 71. v.

i Romfertuna, her Matz i Schultuna, her Hans i Haraker, her Peder i Tortuna Och her Olaff i Tilleberga, haffue latiid giffua oss, några theris brister tilkenne, huarföre the icke wäll, kunne vppeholle then bergxbruchningh, som them opå lagt är, her wiid Cronenes bergh, vdij diurkarls, eller diupe Rijmningen, och synlige for then longe wäg skuldh, som the haffue her emellom, bergit, och the bygge och boo etc Så opå thet, the for:ne kirke prester måge och schole, tess bättre bliffue wiid magt och vppeholle Cronenes bergxbruchningh, som thet siig medt rette böör, Dherföre haffue wij aff wår synnerlig gunst och nådhe vnth och fordragit, och nw medt thetta wort öpne breff vnne, och fördrage them, then Borgeleges Taxa, som the alle och huar for siig, oss årlige plictige äre, wtt ath göre, synnerligen så lenge, the wele lathe finne siig wäluillige, och benegne till, ath bruka wort och Cronenes bergh, Biudendes forthenskuld, wore befalningxmen, som sådana borgelegz Taxa vpbäre pläge, ath the icke i någer motte, göre for:ne kirkeherrer her emott hinder eller forfång wiid wår ogunste Datum

---

*Gustaf I:s Bref till den Danska befallningsmannen Trond Olson, att lemna presterskapet i Jemtland uti ostördt åtnjutande af sina gamla privilegier. Stockholm den 3 Sept. 1540 *).*

Wår gunst etc Skall tu wetta Trondh, ath oss (så nw, som offte tilforenne) stoor käre och clagemåll, aff oss elskelige wåre, och wårt rigis vndersåter, menige Clerkeriid, i Jempteland förekommett är, hurulunde tu vtan all återwende, Ochristeligen, hugger, slår, truger och vndseger, the fatige menn, wåre Clerker och theris folk, ther the dog aff tiig, icke annet, än thet som gott och tilbörligit är, förtijäne och förskulle Tesligeste styrker, och leder tu, en part aff then enfallige och simple almoge, ther i landet, tiil mygit ondt (som i szin tiidh, skall wäll komma i liusett) Så tilstäder tu och tilskynder, ther tiil, ath en part aff bönderne, rycke och tage i frå kirkierne och prestebolenn Jordeparter, och annen eigendom, som aff ålder, vnder kirkierne warit och legatt haffuer etc Så förundrar oss storligen, huarföre tu så vtilbörligen och vchristeligen handler och synnerligen, medt thom, som tu platt inthet haffuer ath skaffe eller bestella medt, wij kunne icke heller, letteligen tro, ath Stormechtig Furste, konglige werde tiil Danmarch, wår käre Swåger broder och Nåboo, haffuer tig i någen motte befaledt, vtilbörligen öffuerfalla wore vnder–

*) Riks-Reg. **1540—42**. fol. **76**.

såter, eller attu skallt, göre någen förandering, her emellom Rigerne, annerlunde än som hon aff ålder warit haffuer, Huarföre wele wij, vdij en god mening, råde och förmane tig, attu affsteller sådana thine företagne arge, och vlempelige handlinger, Latendes wåre vnderszåter Clerkerijd, och theris folk aldelis, bliffua till friidz, och wiid the frijheter och priuilegier, som the aff ålder på Swerigis Crones, och Vpsale Domkirkes wegna, hafft och nwtid haffua, Huar thet icke skeer, eller wij någre wijdere clagamåll få wtöffuer tig, så ath thenne wår förmaningh, inthet hielpa kan, Bliffua wij dhå förursakade, ath anten giffua Högbe:te wår käre Swåger kongelige werde tiil Danmarck, sådana thin vtilbörlighett tilkenne, eller och atuj nödgas, lathe göre ther någett annet till Thet wij dog vgerne göre welle Ther må tu aldelis forlate tig tiil Datum vt supra.

Gustaf I:s Bref till inbyggarne i Jemtland, att ej från kyrkor och prestbol taga jordparter och annan egendom; i likhet med Ångermanland, Medelpad och Helsingland utgöra tionden samt lösa den efter gångbart pris. Stockholm den 3 Sept. 1540 *).

Wij Gustaff etc Tilbiude eder dannemen alle, som biiggia och boo i Jemptelandh, wår gunst, och nåde tilforenne, Och giffue eder her mett

*) Riks-Reg. 1540—42. fol. 77.

tilkenne, ath oss förekomett är, hurulunde en part, som ther byggie och boo ther hoss, eder, i landhet, haffue vnderstått sig ath tage i från kirkierne och prestebolen, Jordeparter och annen eigendom och rettigheter, som kirkierne ock presterne, på Sweriges Crones ock Vpsale Domkirkies wegna aff ålder och heden höss, nutid och brukatt haffue Huilkit oss storligenn forundrar, ath the i så motte dijrffues ath handla, wtöffuer thet som, gammalt och foortt warit haffuer, thet then menige man tileffuentyrs, motte niwte till onde, Huarföre råde och biude wij eder, alle samens, ati wele alffuerligen, ware fortenchte vdij ath tala them till, som sådana vtilbörlighett, giort och bedriffuit haffue, ath the sådant affstelle, latendes presterne komma tiil theris rette, och gamble heffder, och Jordeparter igen, som the aff ålder hafft och nwtid haffue Huar thet icke skeer, Dhå kunne i wäll sielffue tenckie atuj bliffue forursakade, lathe göra ther annet tiill Effter thet, atuj ingelunde kunne lide, ath wore vndersåter skole trengies i frå rett och skiell, och theris gode och gamble frijheter och rettigheter, ther i eder alffuerligen till forlata måge Thernest, käre dannemen, Så tuiler oss inthet, ati well hörtt, ock fornummitt haffua, hurulunde edre granner, her i Vpsala Biscopsstigt, som bygge och boo, her i Angermanneland, Medelpada och Helszingeland, göre theris tiende wtt, nemplige i så motte, ath Bispen eller prouesten, på Biscopens wegna, tager twå parter, aff same tiende, kirkien then tridie

part,

part, Men hoss eder, skeer twert emott, Endog ati äre, vdij same Biscopzdöme, Så ath kirkien tager twå parter, och prouesten på Biscopens wegna, then tridie part Så effter thet, ath Jempteland, ligger jw så wäll, tiil Biscopz stijcktedt, her i Vpsale, som Angermanneland, Medelpada, och Helsingeland göre Therföre wele och biude wij atj ock så vtij lige motte, skole wtgöre, och dele eders tiende, som forbe:de edre nåbor och granner, så ath prouesten, på Biscopens wegna, skall anamme och beholla, twenne parter aff tienden ock kirkien then tridie dell, Ther i dannemenn wele och så rette eder effter, Samelunde haffue i dannemen ock för en szedwane, ati altiid wele löse tienden, så wäll kirkenes dell, som Biscops delen, för en öre spannen, thet i och så for en rettighett eller lag, holle wele etc Thet oss doch icke står tiil ath lide, Huarföre är wor willie och begärenn, atj wele wara fortenchte vdij, löse så then ene dell, som then annen, för lige och skiäll och något när, effter som spannen går och gelder i landet j then motten haffue wij befaledt prouesten, ath han vpå wore, och Vpsale Domkirkies wegna, skall förhandla medt eder, i then motten, effter som tilbörligit och skäligit är, Later eder dannemenn forthenskuld, weluillige finnes, vdij huad motte, wij kunne wette och rame edert beste, göre wij altiidh gerne Datum vt supra.

Gustaf I:s Förening med Hr Erik i Oviken om tionden och ett Upsala domkyrka tillhörigt laxfiske. Stockholm d. 3 Sept. 1540 *).

Wij Gustaff medt Gudz nåde Swerigis Götis ock Wendis etc Konung, Göre witterligit och Bekennes medt thetta wort öpne breff Atuj medt oss Elskeliig hederlig man, her Erick kirkeprest i Owijkenn, och Prowest i Jemptelandh, så wtöffuer eens warit haffue, vm the twenne parter, aff tienden som årligen falle i Jempteland, som kalles Biscopz delen, vtij så motte, ath han oss till en behagelig tiidh, aff forbe:de twå deler, årligen giffua skall, tryhundrade mark ortug, Och aff thet Laxefiske, som han haffuer, ock Vpsale Domkirke tilkomber tiwgu mark ortug, Så ath han årlig leffuerere skall forbe:de tryhundrat tiwgu mark ortug Jn vtij wor Cammer tempore Nundinarum Disating, nw nestkommendes Disating Anno 1541 begynnendes, Huilkit wij giffua wore befalningxmen tilkenne, ath the måge wetta sig ther effter ath rette Datum

---

Gustaf I:s Bref till Ståthållaren i Vestergötland, Gust. Olson om Maths Jonson, som önskar ingå nytt äktenskap. Sigtuna den 2 October 1540 **).

Wår etc Wij giffue eder tilkenne her Göstaff, ath thenne breffuisere, oss älskelig Matz

*) Riks-Reg. 1540—42. fol. 78. v.
**) Riks-Reg. 1540—42. fol. 91.

Jonszon, på Sijlwatorp, haffuer her for oss, clageligen berettedt, hurulunde hans Laggiffte hustru, för någen brech och brist skyldh som henne feler, vpå hennes skell och szinne, är effter hennes barns och wenners begären, i frå honom skijldh, medt thet henne tilhörer, Huarföre och for:ne hennes barn och wenner, på same hans hustrues wegna, haffue medt siit öpne breff tillatiid och samtyckt, ath han (så mygit som them och henne, står tilgörende) må frij och vtan alt theris tiltall, giffue siig i nytt echteschap, medt en annen qwinne, Begärendes forthenskuldh, aff ossz ödmiwkeligen, till sådana echteschap, wår gunstige tillatilse, etc Szå effter thet, wij icke fulleligen wette, huruledis same saack, i sanningen tilgången är, Är therföre wor wille och begären, ati samptligen, medt the andre godemen, ther nidre, wele thetta ärende forhandla och ransaka, forskaffendes thet så, ath for:ne Matz Jonszon, motte antingen få then annen sin rette echte hustru igen medt the godz gårder, och ägedeler, som henne tilkommer och i rett echteschap tilbörligit är, eller (huar thet icke lagligen skee kan) ath honom motte tilstädies ath tage siig en annen qwinne, Stellendis honom ther medt till friidz och ramer hans beste, både i then szack, och alle andre, ath han icke offtere, skall betorffue ath vmage och bemöde oss, vm same gifftermåll J wette doch ath wij haffue eder for then skuldh, förordineret ther nedre i Vestergötlandh, samptligen medt the andre, edre meträd, och vnder

Cantzelere etc ath slige saker och ärender, som ther fallendes wårde, och ther best åthskilies kunne, icke skole alle skjutes jn för oss, och göre oss, ther medt, stoor bekymber, ther wij doch medt monge andre, otalige saker vpå Riiksens wegne, beladne och beswärede äre, Datum vt supra.

Gustaf I:s Bref till Gustaf Olson, att, om så behöfves, förbättra Biskop Svens i Skara inkomster, tillhålla Prostarne, att till Konungens kammare inlemna penningar för tionde och i Lödese låta uppbygga ett kornhus. Örby den 3 October 1540 *).

Wår etc wij giffue eder tilkenne her Gustaff, ath oss elskeliigh wår vndercantzler, och tro man Biscop Swen, i Schara haffuer vtij szin scriffuelse, till oss elskelig Secret rådt Sten Ericson, clageligen foregiffuit, hurulunde han icke wäll beträster, ath holle siig aleneste, medt then Canonie, rente och vpbyrdh, som han nw, haffuer ath vpbera, Nemplig prouesteriidt, i Schara, Begärendes Forthenskuldt, ödmiwkeligenn ath wij aff wår gunst och nåde, wille föröke och formere, honom, hans vnderholdningh etc Är therföre war willie och begären, ati fliteligen wele förslå latha, forbe:de Biscop Swendz rente, och vpbyrdh, som han haffuer, ath vpbera, aff Prowesteriidt huru högt hon

*) Riks-Reg. 1540—42. fol. 93.

sigh forstreckia kan, Så ath huar i fornimme, kunne, ath han icke haffuer sijn, temelige, tilbörlige, och skälige vnderholdning, och vppehelle, aff same prowesterij atj thå wele på wore wegna, wara fortenchte utij, tiil ath besörgie och forsee honum, medt en Canonie ther till, och tesligis, medt fodringen hoss någre prester, så monge som eder tyckies, ath honom för nödenne wara kan, eller annat sådana, ther medt, man, kunde stelle honum till friidz Sameledes, effter (som eder wäll witterligit är) atuj moste nu årligen på Cronenes wegna och for menige Riigsens beste och förswar och wälfardt, skyld, holle en wellig hoop, Ryttere Landzknecter, och alle honde krigx folk, tiil land och watn, huilkit oss, en swår, och dråpelig summe peninger och vmkostadt stå will, Huarföre wij och haffue igen kallatt, monge Cronenes Forleninger, År therföre wor willie, atj vpå wore wegna, äre Förtenchte vdij, ath sigia Biscop Swen allffuarligen tiil, ath han effter thenne dag, och i thetta år, platt inthet befatter siig, medt then tigendh, som ther i Stichtet nw fallen är, Vtan ati så Forhandle medt prouesterne ther offuer hele Vestergötlandh, ath the her effter göre szin regenskap, och leffuerere peningerne for same tigend jn vdij wår Cammer, ligerwisth som the tilforende for:ne Biscop Swen leffuereret haffue, Doch icke vtij Summo tall, för huart gield eller kirkesogen, vtan ath the och så registera huru mygit huar bonde sziinnerligenn for siigh haffuer giordt vtij tigindh, så ath same regenschap, motte. wtgöres effter mantalet, huilkit, the medt sogne

presternes och kirkewärendernes tillhielp wäll göre kunne Ther aff finge man see, huru tilbörligen en part theris tigend wtgöre Sameledis, må i och så tenckie till, ath latha vpbygge mett thet förste ther i Lödisze eth kornhusz, ther man, same tigend besynnerligen then som ther nest, om kring faller, och annan sådana vpbyrd, när så behoff göres, jnleggia kan synnerligen för then handell skuld, som ther faller met vtlenske och fremende köpmen Datum vt supra.

---

*Gustaf I:s Bref till Biskop Sven i Skara om förbättring i dess löne-inkomster och tillstånd att behålla Brunsbo gård. Örby den 3 October 1540 *).*

Wår gunst etc Wij haffue förstått Biscop Swen, huruledes i vdij eders scriffuelse, tiil oss elskeligh Secretis rådt Steen Ericson, beclage eder, ati icke wäll betröste ath holle eder aleneste, aff then Canonie rente, och vpbyrdh som i nw haffue, ath vpbära, nemplig, Prouesterijdt ther i Schara, Begärendis Förthenskuldh ytterligere vnderholdningh, etc Szå haffue wij nw forthenskuld latiidh scriffua tiil oss Elskeliig tro man och Rådt, wår Stadthollere i Vestergötland her Gustaff Olson, och giffuit honum ther wm, wår meningh, och willie tilkenne, och befaledt honom,

*) Riks-Reg. 1540—42. fol. 94.

ath forhandla medt eder, vm eders begäringh, och effter legligheten, föröke och formere, ederss vnderholdningh effter som tilbörligit wara kan, stellendes eder i then motte till friidz, Och kunne wij wäll lide ati måge bliffue besittendis vpå Brijnnelszbo gårdh och holle ther affuell, så her effter, som i her till hollet haffue, Szå må i Forthenskuldh, när eder legligest är, giffue eder till forbe:de her Gustaff Olszon, medt thetta metfölliende wart breff, ath han medt eder som forskrifuit är, vm ytterligere vnderholdningh forhandle vetta, Ther i eder aldelis effter retta wele, Datum vt supra.

---

*Gustaf I:s Bref för Hr Peder i Wassunda på Lena pastorat. Stockholm den 19 Oct. 1540 *).*

Wij Gustaff etc Göre witterligit, ath effter thet thenne breffuiszere Oss elskeliig hederlig man her Peder i Vadzsunda, haffuer her för oss berettat och tilkenna giffuit, hurulunde her Amund i Lenna, till szinnes är, ath han wäluilleligen will resignera och vplata, honom tilhânde Lenna prestegieldh, Begärendes forthenskuldh, aff oss ödmiwkeligen ther opå wår gunstige tillatilse och Collation etc huarföre haffue wij aff szynnerlig gunst och nåde, vnth och Confererat, såsom wij och nw, mett thetta wort öpne breff, vnne och Confe-

---

*) Riks-Reg. 1540—42. fol. 94. v.

rere, forbe:de her peder sama Lenna prestegieldh, medt så skiell och forordh, huar for:ne her Amundh, will sama gieldh, wäluilleligen (som forbemelt är,) vplate, Och bönderne ther sammestedtz, wele haffua honom for theris kirckeherre, Huarföre biude wij eder Dannemen, alle som i for:ne Lenna prestegieldh bygge och boo, ati på forbe:de forordh, och wilkor anamme same her Peder, for eders rette kirkeherre, och pastor, wtgörendes honom redeligen eders tigend Liickstoll, och huad annat, som i årligen wane äre, eders rette, kirckeherre tiil vppehelle, och vnderholdningh, wtt ath göre. Han skall ther emott, forkunna rene Gudz ordh, effter hans ytterste formåge, och then helge scrifftz grund, enfalduge sinne och menung, vtan all wrong bijlerdom, eller mennisklige dicter, drömer, påfunder, som nw äre, eller komma kunne, och i Fortiiden warit haffue, emott all skiell, rene och clare Gudz ordh etc Och i alle motte, så lära, prädica, vnderwijsa, straffa, och Formana, i then Christelige Forsambling, som han kan wara till swars medt, Först for Gudh, thernest for oss, och sin tilbörlige öffuerhett, Thernest ath han skall vtij alle motte, wara oss, och wåre vnge liiffzerffherrer huld, trogen, hörig lydog och retrådigh, wårt besta Froma, nytte och gagn, altiid fordre och fremia, schada och nachdell, troligen warna och affwendo, effter all hans ytterste förmögenhett, Och vdij alle motte, bewise sig emott oss, såsom en huld, trogen och retrådig vndersåte egner och bör emott sin rette herre och konungh, wiid for-

be:de Lenna prestegeldz forlusth Och tess till yttermere wisso

---

*Gustaf I:s Bref till meniga man öfver Upland, Södermanland och Vesterås stift, att den, som ej rätt utgjorde sin tionde, skulle som för annan tjufnad straffad blifva; att Kyrkoherden skulle få bese tionden, förrän den införes i hans lada; slutligen förmaning, att i tid sätta sina barn i skola. Stockholm den 5 Nov. 1540 *).*

Wij Gustaff etc Helse eder Dannemen alle wåre och Cronenes skatskyllige bönder och menige almoge, som bygge och boo vdij N. etc. Käre dannemen, Wij giffue eder tilkenne, ath en part aff prowesterne, haffue vpå menige Clerkeriitz wegna, i Vpsala och i N. Stichter beswäret och beclagat sig, for oss, huruledis en stoor dell aff eder, haffua vndandragit och forholliit, och än nw årligen vndandraga, och forholle jnne medt siig, theris rette tigende, som them theris kirkioherrer, och kirkior wtgöra borde, effter som forelder och forfäder aff alder, vtaff en godh Christelig sedwane, altiid for eder, giort haffua, både fiske tiendt vtaff noterne om wintren, Tesligeste och vtaff all fiskeleeck om wåren, Såsom thet och till presternes, kirkernes, Scholestwffwers och studenters

---

*) Riks-Reg. 1540—42. fol. 98. v.

vppehelle och nöttorfft storligen för nöden är, etc Så är eder dannemen wäll allom witterligit, atuj genom wor öpne breff, och scriffuelse, haffuer tilforende latiid eder biude och formana, ati vpå sådana vtilbörlighett, skulle råde böter wtgörendes eder tiend retwiisligen, Szå förnimme wij vtaff same wår formanelse ebland eder föge forbättring afföllie, effter thet ath same clagemåll, än nw dagligen kommer för oss, såsom wij thet och så, aff prowesternes årlige Regenskaper wäll beszinne kwnne, ath thet medt same tigendh icke går lige till, Therföre opå thet, ath än nw, sådana vtillbörlighett må affstelt bliffua, och ath the Dannemen som theris tiende retwisligen wtgöra, måge, och skole wara vtan skuldh, och mistancke, och twert emott, the som wrethwisligen, same tiendh vndanstinge, vndandrage, fördölie eller medt tredzsko, förhollo jnne medt siigh (wtgorendis så mygit som them teckies sielffuom) måge och schole ther wtöffuer, tilbörligen straffade bliffua, haffue wij befaledt wår tro Tijänere N. wår Fougte wtöffwer, Biscopz sakerne, ath han vpå wore wegna, ther hoss eder, eth grant, och nöge vpseende, ther vdij haffua schall, och samfelt medt prowesterne (så wijdt som hans befalningh streckier siigh) fara vm kringh, wiid huar kirkio, och wara ther offuer, på then dag, som tigenden kommer jn, och granneligen latha bescriffua, huru mygit huar man, för siig, jn i kirkioherbergit jnförer, Szå ath huar thå någen befunnen och beslagen bliffuer, then ther icke, szin fulle, och rette tiendh wtgiordt haffuer, skall han therwtöffuer, lige som

för annan tiuffnad på thet strengiste straffatt bliffua Jtem Skall och icke heller, effter thenne dagh så skee vm kirkeherrens tiende, som her till dagz ther medt handlet är, Nemplig ath the före henne wuitterligen jn i hans Lade, vtan ath han schall sielff besee och bescriffua huad han får, Ther i Dannemen måge eder aldelis effter retta. Ytterligere Effter thet, ath vtaff forbe:te tiendz och annan sådana rettughetz affslag, och Forminskelse, theris vnderholdning forkortadt och forminskatt bliffuer, som till schole och Lerdom nw gå, och tilforende gångit haffue, Huarföre och presters Studenters, och Dechners embete, mygit förachteligit wordit är, så ath ganske få wele nw settie theris barn till schoole, och läre, ther vtaff i framtiden på lerde men, jngen ringe brist, affölie will, Therföre wele wij på thet aller högzste haffue eder formanede, och biude eder, såsom wij eder och så tilforende formanat, och budit haffua, atj vdij tiidh tenckie till, ath settie eder barn till schole, och lerdom Såsom i wele wette eders egit, eders effterkommende och menige riiksens nytte, beste, frome och gagn Datum vt supra.

Gustaf I:s Bref för Kamereraren, M:r Lars Gregerson på Eds prestegäll i Sollentuna härad. Stockholm d. 25 Nov. 1540 *).

Wij Gustaff etc Göre witterligit, Ath wor Cammererer oss elskeliig tro man och Tijänere

*) Riks-Reg. 1540—42. fol. 104.

M. Larens Gregorij haffuer, latiid giffua oss tilkenne, ath han till szinnes är, siig till eth makeboll, ath byte prestegieldh medt her Joen, som nw en tiid long, sittit haffuer for kirkeherre i Eedt, Och haffuer ther opå warit ödmiwkeligen, begärendis wår gunstige tillatilse och Förloff huilkit wij honum, icke vtij någen motte, wiste ath forneka, Therföre haffue wij, vtaff wår szynnerliig gunst och nåde, vnth och tillatiid, såsom wij och nw, medt thetta, wort öpne breff, vnne och tillate, ath for:ne M. Lars Gregorij, må och skall, frij och vbehindratt besittia, niwta och beholla, Eedz prestegield, liggendes i Sollentuna herade, och Vpsale Biscopz döme medt alt thet prestebolett nw tilligger och aff ålder tillegat haffuer, Och then annen som nw sitter i for:ne Eedt, skall beholle bonde prestegieldet j Vpsale, medt alt thet, som nw ther till ligger, och effter som the på beggie szider, om Rog szeedt, och alt annet, siig emellom kunne concordere och wtöffuer komma, Huilkit wij giffue huariom och enom synnerlige wåre Fougter, och embetzmen, tilkenne, ath the wetta siig, her effter rette, och icke vtij någer motte, göre forbe:de M. Lars her emott hinder eller förfång, wiid wor ogunste Datum

---

Gustaf I:s Qvittencebref för M. Georg Norman på åtskilligt guld, silfver, klenoder m. m., som han i Vester- och Östergötland på konungens vägnar uppburit. Vesby gård den 23 Februari 1541 *).

Wij Gustaff etc Göre witterligit och Bekennes medt thetta wort Quittance breff, ath wij, och wår käre husfruge Thetta epterscreffne Gull, sölffuer, och clenodier, vpburit och anammatt haffue, vtaff oss Elskeliig tro man Rådt, och tijänere Magister Georgen Norman, Superintendent, Hwilkit han vtij Westergötland, och Östergötlandh, (effter wår befalningh) vpburit och anammatt haffuer, Som Först är vpå Brynolffzboo vtij Westergötland, Then 14 dagen Januarij, anno 40. Anammede forbe:de wår käre husfruge, en lithen sölff taffle vtaff honum, ther jnne vtij war, ett lithet Marie belette, alt förgylt huilkit han anammat hade i Wanhem Closter Jtem anno 40 Månedagen nest for Kijndermesso vtij wor stad Lideköping, anammede wij aff honum golt gyllene femptan huilke han vpburit hade aff her Mans ambiörszon Erchedächen i Schara, vtij Testament Jtem same tiidt, och städt vpbåre wij, aff forbe:de M. Georgen, Ett hierta aff Gull, mett itt gull sznöre, huilkit som hengt hade på Sancti Brinolffs huffuud i Schara, Jtem ther samestadz anammede wij aff honom, two forgylte sölffskåler, aff the two store kalker, som komme i från Wanhem Closter, Och

*) Riks-Reg. 1540—42. fol. 124.

bliffue föterne, vndan for:ne kalker jnlagde, medt thet andre sölffuer, som vpkom i wår Cammer, i från Westergötlandh, Jtem Anno 40 Om Kijndermesso dag i Tönnem prestegårdh anammede wij aff for:ne M. Georgen samfelt medt her Gustaff Olson, och Biscop Henrick i Westerårs några Christalle glasz, och thet sölffuer, ther opå war hade han lagt hoss thet andre sölffuer, som vpkom vttj wor Cammer, Jtem anno etc 40: 20 Julij vpå wort konglige slott Stocholm, haffuer han leffuereret wår käre husfruge en lithen forgylt taffle, huilken ther wägin war, medt thet andre sölffuer som vtij wår Cammer kom, Jtem än anammede for:ne wår käre husfruge aff honum, eth lithet korsz aff Guldh Och tesse twenne stycker, hade for:ne M. Georgen, vpburit i Skäninge Jtem Anno 40 die 3 Augusti på for:ne wort slott Stocholm anammede wij aff honum Riniske gyllene Elloffue, Vngerske gyllene, tre, Engelotter tre, ducater en halff, horn gyllene en, Gulringer nije, Bruthne ringer tre, Biscopz ringer, en stoor, som han hade anammedt i Schara, Jtem så haffuer forbemelte M. Georgen, effter wor befalningh, leffuereret och öffwerantwordet, Peder Bragde, och her Eskiill, Guldh, Tretton marker Lödige, och sex lott, huilkit han anammet hade vtaff thet store Monstrantz i Vpsale Domkirke om prestemotiidh, när han vtaff oss, i från Swartesiö, tiith forordnede war, ath handle i the andelige saker Jtem Anno etc 40: 27 Julij vpå Forbemelte wår slott Stocholm dhå haffue wij anammatt och vpburit, vtaff forbe:de M. Georgen, Thetta effter:ne sölf-

fuer, huilkit han vpburit hade, vtaff alle bonde kirkier, i Westergötland och Östergötlandh, Som först är, forgylt sölffuer fyretusende, sexhundrade, siwtio lödige mark och fem lott, Jtem vforgylt sölffuer, Tutusende, trihundrade Ottetio, sex lodige mark, halff tolffte lodt, och ett quintin, Jtem någett smått sölffuer, Tesligeste och några forgylte korkappe knapper anammede wår käre husfruge på same tiidh och städt vtaff honum, woge tilhope fyretio two lödige mark och tu lott Jtem Anno etc 40, 20 Julij på wort forbe:de slott Stocholm haffuer forbemelte M. Georgen, öffuerantwordet wår käre husfruge, några korkapper, som her Eskiils vpbyrd, ther opå wijdere formelder, Huarföre giffue wij forbe:de M. Georgen Norman, her medt, for oss, och wåre effterkommende erffuinger, quitt, ledig, och frij, för alt yttermere tiltall, eller nåmanungh (sic) vm for:ne Gull, sölffuer, och clenodier Och tess till yttermere wisso, atuj honum i så motte quitteret haffue, Lathe wij tryckia wort Secret her nedan vnder Datum vt supra.

Gustaf I:s tillståndsbref för Conventet i Vadstena kloster, att genom sina tjenare uppbära allmosor och milda gåfvor, med förbehåll, att desse ingen vidskepelse bland allmogen bedrifva. Upsala den 29 Febr. 1541 *).

Wij Gustaff etc Göre witterligit, ath oss elskelige Confessor, och Abbatissan i wadzstena Closter haffue latiid giffua oss tilkenne hurulędes the befruchta siig, ath latha anamma, och vpbera the almoser, och milde gåffwer, som gott folk them till theris nödttorfft, och vppehelle, gerne giffua och vnne wele, Jcke heller driste the siig till, ath haffue theris budt vte, effter någen hielp eller vndsethningh, etc Huarföre the ödmiwkeligen begerat haffue, wort gunstige forloff och minne, ath the motte haffue theris tienäre, vthe opå theris beste, etc Huilkit wij thom, af wår sijnnerlig gunst och nåde, (och oss till en behagelig tiidt,) och nw medt thetta wort öpne breff, vnne och tillathe, ath Förbenempde Confessor, Abbatissa, och menige Conuenthet, måge och schole haffue theris budt, och tijänere, vthe i the Landzendar, ther om kring Wadzstena och annerstedz ther thom her i rigit legligit är, Latendes vptage anamme, och vpbäre, then dell, som then Christelige almoge, them till theris nöttorfftige vppehelle, medt almoser, Testamente, och andre sådana mille gåffwor, hielpe wele, Doch medt sådana skiell och forordh, ath

*) Riks-Reg. 1540—42. fol. 126. v.

ath same theris wtsende tijänere, jngen wijskipelsze, bedrägerij, eller annen vtilbörlighett, ebland then simple, och enfaldige almoge, bruge och bedriffue schole, Så frampt the ther wtöffuer, icke schole sträffade bliffua, Huarföre biude wij wore Fougter embetzmen och alle andre som före wore skuldh, wele och schole, göre och lathe, ath the icke i någen motte göre for:ne Closters tijänere eller budt, her emott hinder eller förfång wiidt wår ogunste Datum vt supra.

---

*Gustaf I:s qvittencebref på Taxan från Vexiö stift för år 1540. Upsala den 12 Mars 1541 *).*

Wij Gustaff etc. Göre witterligit och Bekennes mett thetta wort Quittänce breff, Atuj vdij egin Persone på wår gård Vpsale på then Fierde dagen j Martij Månedt Anno 1541 Upburit och anammet haffue, vtaff thenne wår vndersåte, her Frende, Biscop Joens Capellan i Wexöö, Först Vngerske gyllene Trettio tre Jtem Spanske ducater Trettioen, som är Taxan, för the 2 lester szmör, som for:ne Biscop Joen, och Capitlet i for:ne Wexöö oss plictige wåre, pro Anno etc 1540, Huarföre giffue wij, for:ne Biscop Joen och Capitlett quitte och frije, for thenne for:ne årss Taxa Och tess till yttermere wisso, late wij tryckia wort Secret på Ryggen å thenne Quittence

*) Riks-Reg. 1540—42. fol. 129. v.

och mett wår egin hånd vnderscreffuit Datum vt supra.

Gustaf I:s fullmakt för Hr Peder Andreæ, att hafva tillsyn öfver lediga kanonier och prebender i Vesterås samt efterse, det kanikegårdarne derstädes ej måtte få förfalla. Upsala den 26 Mars 1541 *).

Wij Gustaff etc Göre witterligit atuj befaledt haffue thenne wår tro man, oss elskeliig her Peder Andree Canick i westerårs, som wij nw medt thetta wort öpne breff, befale honum alle the Prebender eller Canonier, som wår Fougte Niels henricson her till dagz i befalning hafft haffuer, och Westerårs domkirke tillyde, vdij sa motte, ath for:ne her Peder, same prebenders rente och vpbyrder, både i affrad och tiende vpbera, och anamma skall, Görendes therföre årligen jn vdij wår Cammer, en beschedelig, clar, och vforfalskett regenskap, Men så mygit Biscopz sakerne, och Biskopz gestningen medt sådana prebenders landboor, belanger, Ther skall wår for:ne Biscopz fogte i länett, haffua att bestyre mett, Jtem så haffue wij och strengeligen befaledt forbe:de her Peder ath han skall haffue god ackt och nöge vpseende, på alle the prebende, eller Caniche gårder vdij for:ne Vesterårs, Så ath the icke her effter forfalla, eller platt nidrötes schole,

---

*) Riks-Reg. 1540—42. fol. 154.

som her till dagz mygit skeedt är, Biudendes forthenskuld the borgere eller andre, som sittie i same gårder, ath the anten giffue for:ne her Peder, ther en tilbörlig huselege vtaff, ther han kan lathe forbättre och byggie gårderne medt, eller och, ath the sielffue byggie ther före, så wäll for thet, the her till dagz haffue sittid friit, i sådana gårder, som thet nw tilstunder Ther huar och en sig epter rette må Datum vt supra.

---

*Gustaf I:s Mandat utöfver hela riket, att biskopar, kaniker, prebendater, kyrkoprester och andra undersåter ej må med oskälig gästning betungas. Upsala den 4 Maj 1541 *).*

Wij Gustaff etc Tilbiude alle wåre och wårtt Riigis vnderdaner, Riddere, Adell, Hoffszinnere alle theris hoffmen och tijänere, Jtem Fougter och Fougte tijänere, ee hwem the helszt tilhöre, Jtem Landzknechter, Köpstadzmen, Borgere, och andre ee hoo the helszt äre Jnlendtzske eller wtlendtzske, som ferdas och wandre plega, aff och tiil, her i wårt Riige Swerige. Wår konungzlige gunst och nåde tilforende, Giffuendes eder forbe:de wåre trogne vndersåter her medt tilkenne Ath effter thet, wij i tesse näst framledne tider, igenom någre

*) Riks-Reg. 1540—42. fol. 162. — Förut tryckt i *Schmedeman's* Justitiæverk sid. 18 och i *Stiernman's* Commerce, Pol. och Oecon.-Förordn. I: sid. 63.

wåre vndersåters sanferdige vnderwiszninger, äre förstendigett, och berettedt wordne, såsom wij och sådant dagligen sielffue för ögonen see, och förfara, hurulunde, (tess wær) wårtt Clerckerij, Biscoper Canicker, prebendater, kirkieprester Borgare, bönder, och menige almoge, både i städerne, så och på Landzbygden, vtaff huar man, snarest sagdt medt swår och vskiälig gestning daglige förtungade bliffua, så ath meste parten aff them, för sådana gestning skuld, i stoor armod och forderff, kompne äre, och än dagligen yttermere förödde, och forderffuade bliffua Så skeer them icke alleneste, then schada aff sådana gestning, som for:uit står, vtan Jemuell aff en stoor partt, vnyttigt, vforståndigt och owördigt folk, (när the druckne äre) eller icke formene siig bekomma så godh redelighett som them syncs) stoort hoffmodt, vbequeme ordh, puckerij och annen löszactighett, wederfars, Jtem vnderstundom medt hugh och slagh, både presten, hans hustru drenger och piger öffuerfalne bliffua, Ther egenom oss, wårtt Rige och menige vndersåter, dag frå dag, och synnerligen i framtiden, en dråpelig stoor schada, och forderff, tilstunde motte, Och tiil euentyrs tiil thet siste, ath Gudz helige ord sanne leerdom och tijäniste, och thetta Riges, och then menige mandz, frome nytte och wälfardt motte ther egenom förtryckt och vnderkuffuat bliffua Och opå thet, wij medt wårt gode, nottorfftige och fructbare rådt, sådana menige Landzschada och forderff, i tiid förekomma måtte, Therföre haffue wij vtaff wår konungzlige krafft och fulkomlige magt

och welle, alffuerligen budit och befaledt, såsom wij och nw medt thetta wårt öpne Mandat binde och befale, Ath alle och huar och en, förbenempde wåre vndersåter, och the som oss, och wårt Ridderskap, Adell och hoffszinnere, medt eed och tijäniste förwante och forplictade äre, vtij huad som helszt Condition, the och ware kwnne jngen vtelyckt, eller vndantagin, ath the effter thenne dag, platt vtij ingens motte, huarken the kirkeprester på Landzbygden eller besithne socknepre-ster, Biscoper Canicker Prebendater eller Clercker, i köpstäderne medt någen gestning mere beswära, eller fortunga skole, medt minne så skeer, ath huad som helszt, them hoss någen antingen för:ne wåre Biscoper, Canicker, prebendater, kirkepre-ster, eller andre wåre fatige vndersåter, tiil theris och theris tijäneres liiffzberning, hestefoder och andre nottorffter, medt en god willie, och för lijke och skiäll vndt och tillatiid bliffuer, ath the thå medt en skäligh och rede bettalning strax för än the aff gården riide gå, eller ferdas, stelle presten, eller andre wåre vndersåter ther the gest haffua, tiil friidz, så ath thom jngen dell vbetaledt aff-hendt bliffuer, Doch lichuell skall och åter igen, ingen dyrffues ath beskatta, eller eskie aff någen wägfarende, meer för måltiiden, eller hestefodrett, om natten, än som tilbörligit och skiäll är, och i siit rette werde, effter som spannen gielder i lan-dett, och gräszwäxten eller höedt om årett bliffuit är, och som tiidtzsens legliighett i alle hånde motte vtij landett siig begiffuer, Alleneste vndan-tagendes, ther wij sielffue medt wårt hoff fram-

drage, eller när wij wåre breffdragere, och tijänere antingen medt teckn (som kallas Bodhbysser) eller medt wårt forseglde paszbortt och breff, i wåre och Riigsens egne konungslige saker och ärender wtskicke The same schole her wtinnan icke besluthne bliffua, Och skole siig dog, ee huar the geste, medt en passelig och skiäliig nottorfft (vnder wårt swåre straff) benögie latha, Samelunde när wij vtij wåre och Riigsens merkelige werff och handlinger wårt Regimentz rådt, eller andre förordnede tiil oss eller frå, fordra, forscriffua, eller ellies forskicke thå skole alle wore Biscoper Canicker, Prebendater Kirkeprester, och andre wåre vndersåter ther the framdraga, forplictige wara, ath skaffa sådana wore rådgiffuere och theris tijänere, för ett like och skiäligit werde, eller köp strax tilbetalendes, theris nöttorfftige vnderholdung, tiil personer och hester, doch medt sådana wilkoor och beskeedt, ath platt ingen öffuer sin empne eller förmögenhett vtilbörligen medt sådana gestning, öffuerfallen beswärett, eller woldgest bliffua skall, wiid wåre konungslige swåre ogunst och liiffzstraff, Ther huar och en siig effter rette och skicke må, Och tess tiil yttermere wisso, ath alt thetta for:ne aldeles så genom wår befalning, willie och alffuerlige mening, på budit och manderet är, lathe wij witterligen tryckie wart konungslige Secret her nedan för thetta wårt mandatt, huilkit som Giffuit är vtij wår stad Vpsale quarta Maij Anno etc 1541 Regni nostri anno decimo quarto

Gustaf I:s fullmakt för Biskop Henrik i Vesterås, Isak Birgeson och Joen Olson, att anställa en visitation i Småland samt befallning till presterskap och kyrkovärdar, att hvar i sin sockenkyrka uppskrifva och till rikets bästa förvara allt det silfver, som ej vid sjelfva gudstjensten behöfves. Calmar den 20 Juli 1541 *).

Wij Gustaff medt Gudts nåde Swerigis Götis ock Wendis etc konungh. Tilbiude eder alle oss elskelige trogne Vndersåter Åndelige och werdzlige, som bygge och boo her i Calmarne Län och wtöffwer menige Småland, wår gunst och nådhe tilforende etc Giffuendes eder dannemen her medt tilkenne, Ath effter thet, wij vdij thet neste forlidne fyretiende året, vpå wårt konglige slott Örebro haffue medt wårt Elskelige Regimentz rådtz willie, rådt och samtyckie latiid oppenbarligen wtgå och förkunna eth almenuigt och wälbetenckt opå budt och befalningh wtoffuer alt wårt Riige Swerige, huruledis wij genom wår höge och konglige mackt, wåldt och Fulkomplighett haffue gerne welett, affstelle och betage lathe alle hånda falske och wrångwise lerdomer och meninger som her tiil dagx, i then Christelige församblingh och Religions saker, schadeligen brukatt, lerdt, och bedriffuit, warit haffua Ock forthen saack skuld haffue wij och szå tesse wåre effter:ne Ordinarier och wtskickede dhe wällerde och Erlige

---

*) Riks-Reg. 1540—42. fol. 173. v.

gode men, Mester Jören Norman Superintendent samfelt medt Biscop Henrick tiil Westerårss hans Adiunct i wår konglige persons nampn och stadt tiilskickett och forordineret, ath the same saack her i wårt Riige hoss menige Clerkerijt ganszlige och beschedelige förhandle och wtrette schole etc Men nw efter thet, for:ne Ordinarius Och tilsynes man, öffuer the Religions saker M. Jören Norman, medt så margfollelige wåre och Rigesens anliggende ärender, och gescheffter på thenne tiidh bekymbredt ock beladen är, haffue wij vtij hans stadt, tilskickatt och wtsendt thenne oss elskelige och wyrdelige man Biscop Henrick tiil Westerårs Stickt, ath han samfelt, medt wåre trogne men Jsaack Birgeson tiil N. och Joen Olson på Asza, tesse förbemelte Religions saker, och handlinger, her wtöffuer hele Calmarne Län Och i menige Smalandh, nw opå thenne tiidh, och genom thetta wårt nerwarendes öpne breffz krafft, och lydelse, troligen ath förhandle och bestyre, Licherwiisz som the thet for then alzmechtige Gudt, oss och wåre wnge liiffzerffherrer, formiddelsz theres giorde, och beswårne Eed, will och skall answare. Sameledes alle prepositurer eller Contracter, ther i same Calmarne Länn och menige Smålandt, ath besökie och visitere wårt menige Clerkeriit Förehollendes och Forclarendes them på thet fliteligeste wåre Christelige kirkeordninger Hwilke wij genom forbemelte wår Ordinarium haffue både för lerdomens Och så för the Christelige Ceremoniers skuldt sticktedt förscreffuit och wtgå latiidt Therwtöffuer förbemelte oss Elskeliig och wyrdelig

man, Biscop Henrick alffuerligen budett och befaleedt, ath han troligen och Christelige vnderwise och formane skall, huruledes the siig, holle och skicke schole i theris leffwerne, samptlig medt alle andre åndelige sedwaner och åtheffwer, Doch huar så hende, ath några swåre saker, eller ärender nemplig liiffz saker, eller andre slige, midler tiidt honum förefalle och andragne wårde, thom han för szin person, formerckte beswärlige wara, wtt ath rette Thom skall han alle samens huar besynnerlig for siig, remittere eller vpschriffue in för oss eller wårt Regimentz rådt Tesligeste same saker fliteligen antecknendes och i Registers wijse bescriffuendes och förfata lathe etc. Wijdere effter thet, wij egenom några merkelige wälbegrundede och anliggende orsaker skuldt haffue vdij några wore ock Riigesens Landzorder ock kirkier Swerigis Rigis Crone tiil eth stortt nytte gagn frome och bestondh försambla vpscriffua och förwara latiidt thet sölffuer, peninger och andre Clenodier huilke så ochristelige tiil then sanskylloge Gudz tijäniste tiil thenne dag, vdij kirkerne misbrukede warit haffue etc. wele wij Forthenskuldh, och strengeligen befale eder, menige Clerkeriit samfelt medt kirkewärene vdij for:ne Calmarne Län och menige Småland, ath i huar och en, wiid szin sockne kirke, frambäre, bescriffue och vpnåge lathe för tesse wåre forordinerede och wtskickede Biscop Henrick och samfelt Jsaack Birgeson och Joen Olson, alle the Clenodier, och huad annet man formerkie kan, som sölffuer werck är, och tiil then nyttige Gudz tijänist icke behoff

görss förwarendes juslutendes och wälbeseglandes thet wiidh huar kirke, vpå en godh, och wäll förwaredt stedt, tiil tess wij thom, tiil wårt och Rigesens nöttorfftelige och Christelige bruck och nytte framdelis behöffue forfordra och opå eske wele etc Hwarföre biude och alffuerligen befale wij alle wåre vnderdanere och befalningxmen, samptlige och synnerlige e huad helszt stand werde och Condition the helszt äre, eller ware kwnne, ath the ee när som helszt, forbemelte Biscop Henrick och the andre forbemelte medt thetta wårt konglige Mandat, och befalning for them vpå wåre wegna komendes wårde ath the giffue thom macht, stadt tro och loffwen, förfordrandes thom, och thenne wår samtyckte och oppå budne Commission och befalningh tiil thet beste huar effter sin macht och förmögenhett, ath them i ingen motte, nägett hinder eller motstandt wederfares motte, wiidh wår swåre och högeligit straff nepszt och ogunst etc. Datum aff wårt konglige slott Calmarne 20 Julij Anno 41.

---

*Gustaf I:s ytterligare skrifvelse till innevånarne i Jemtland, angående lösen af deras kyrkotionde. Upsala den 31 Jan. 1542 *).*

Wij Gustaff medt Gudtz nåde Swerigis Götis och Wendis etc konung, Tilbiude eder oss elske—

---

*) Riks-Reg. 1540—42. fol. 192. v. — Jfr brefvet af d. 3 Sept. 1540, tryckt i detta band sid. 143—145.

lige dannemän alle menige man, som bygge och boo vtij Jempteland, wår gunst och nåde tilforende etc Som i dannemen nw haffue screffuit oss till och begäret atuj eder vnne och efflerlate wille årligen ath Löse kirkenes dell, som är then tridie part, aff Tienden, ther i landet faller för en öre spannen, effter som sedwane tileffuentyre hoss eder warit haffuer etc Så tuiler oss inthet ati dannemän jw wäll ihug komme, hurulunde wij screffue eder tiil, vm same tiende, nw för halfft annet år sedan, Så atuj jngen annen stadga, eller ordinantie, ther vm göre kwnne, än som thet skeer, i the andre ther näst beliggende Landzender her i Vpsale Biscopzdöme, Som är i Helsingeland Angermanneland, och Medelpade Huarföre är thet än nw wår willie och begären atj dannemen doch wele betenckie saken rett, jcke haffuendes therwtinnan någen skotzmåll eller jnsage, ath i jw bettale then ene dell så dyrt, och lijke, som then annen, Och synnerligen effter tienden, så wäll kirkene dell, som the andre twå deler, är jw all lige godt, Så leggis jw och samme kirkenes dell, ee som offtest, tiil ingen annen nytte, än ath kirkerne ther medt vppeholles, och then dell, som eder vpå Christendomsens wegna, bör ath haffua och niwte, ther medt jnköpes och forskaffes, Huarföre formane wij eder, än nw, ati vdij thenne motte, wele rette eder sielffue, och lathe eder waluillige finnes i sådana saker, som eder sielffue mest magt vpå ligger, Men huar i Dannemän, icke synes ath löse then ene dell, som then annen, effter som spannen går och giel-

der, och som wår prowest, medt eder, effter tidtzens legllighett, handllendes wårder, Så kwnne wij icke annett seije eder före, än ati måge, lathe före sådana kirkenes dell, medt Biscopzdelen Jn i tesse for:ne eder nestliggende Landzender, her i Vpsale Stickt, Ther skall thå wår prouest som ther boor hoss eder, late sälie same kirkeness dell thet dyreste han kan, och effter som han gielder i landet Och lata sedan huar kirke komen tiil sijn part, och redeliga bettalning igen, som henne bör ath haffua, Och hoppes oss, atj dannemän kunne dog inthet wijdere eller yttermere, begäre aff oss j then motten, Effter wij sökie, ther doch inthet annet wtijnnan, än eder egin nytte och fordell, Och vdij huad motte wij kunne bewijse eder gunst och nåde, thet göre wij altiid gerne Datum

---

Gustaf I:s stadfästelse på en öfverenskommelse mellan Hr Joen Sigurson och Hr Joen Simonson om Ljusdals prestgäll i Helsingland. Upsala den 5 Febr. 1542).*

Wij Gustaff etc Göre witterligit Ath effter tesse dannemen N. och N. aff Liuszdals sogn, vdij Helsingeland haffue warit her, och ödmiwkeligen latiid giffua oss tilkenne, hurulunde ath emellom her Joen Sigurson, som mong år haffuer

*) Riks-Reg. 1540—42. fol. 198. v.

warit theris kirkeherre, vdij for:ne Liuszdals sogn, och then annen her Joen Simonson, som nw nyligen tiil same Liuszdals prestegield, vnder några synnerlige och wttryckte wilkor, for en kirkieherre, satt och tilskickatt bleff, medt menige sognes samtyckie en sådana forligning thom emellom giord och samtyckt bleff, ath thenne for:ne gamble kirke herre, som är her Joen Sigurson, skall behollа och niwta, siig tiil vppehelle, vdij sin liifztiid, frij och vbehindrat, then dell vdij for:ne Liuszdals sogn som kallas Sundanäss fierdung, och en äng liggendes ther wijd prestegården benempd Rasle engh Och then annen her Jon Simonson, skall effter same forlickning, beholle sig tiil gode och vppehelle all then annen part vdij for:ne Liuszdals sogn medt then Annexa Färille, som ther till lyder, Men huar han liffuer then gamble mandz liiff lengre, må och skall for:ne her Joen Simonson, dhå beholle, hele gellet tilsamens som thet aff åller warit haffuer, huickin forligning, och wänlig samtyckie, wij her medt gijlle och stadfeste, Forbiudendes någen parten, her emott ath göre, så frampt the wele göre thet oss liufft är Datum vt supra.

Gustaf I:s öppna bref för kyrkoherden i Calmar på hel. lekamens gård med dertill hörande åker, äng och tomter. Upsala i Februari 1542 *).

Wij Gustaff etc Göre witterligitt, ath effter thet thenne wår tro Vndersåte Oss Elskelig Wördeligh man Her Jöns Petri Predicant och Kyrckeherre vdj wår Stadt Calmarne haffwer jngen synnerlige prestagård, som lyder vnder prestebolet ther j Calmarna, ther han kan bliffwe boendes vtij, och kyrcken ther j Staden tilhörer, som annerstedtz i köpstäderne her i wårtt Rike want är, Therföre haffwe wij aff wår synnerlig gunst och nåde, vnnt och tillatidt, och nu medt thetta wårt öpne breff, vnne och tillathe, ath for:ne Her Jöns, eller then som effther honum kommer for kyrckeherre ther j for:ne Calmarna, må och skall frij och obehindrett niute och beholle helge Leehame gård ther i Calmarna, vnder prestebolett och för kyrckeherre gård medt all then jord eller platzer, ther nw vnder ligger och aff alder tillegat haffwer, eehuad heller thet är Åker, Eng eller andre Tompter, Hwarföre biude wij wåre Fougter, Embetzmän, Borgemestere råd j for:ne Calmarna, och alle andre, som för wåre skuld wele och skole, göre och lathe, at the icke vdij någen motte göre forbemelde Her Jöns her emott hinder eller förfong, Wijdt wår ogunste Datum.

---

*) Riks-Reg. 1540—42. fol. 195. v.

Gustaf I:s öppna bref för kyrkoherden i Calmar, Hr Jöns Petri, på Dörby prestgäll. Upsala i Febr. 1542 *).

Wij Gustaff etc Göre witterligitt, Att effther thett vnder presteboledt j wår Stadt Calmarna är ganske litit till Åker och Eng taga, ther Kyrckeherren i forbemelde Calmarna kan holle sig medt, ther till sitther han för myckin gästning och tunge, Huarföre haffwe wij aff wår synnerlig gunst och nåde vndt, tillagt och confereret, och nu medt thetta wårtt öpne breff vnne, tillegie och conferere thenne oss Elskeligh Wyrdelig Man Her Jöns Petrj, nu kyrckeherre i Calmarna, sig till hielp och vppehelle, vnder presteboledt j forbe:de Calmarna, Döderby prestegäld, liggiendes j Calmarna länn i Södre Möre, medt åker äng och alt annat som presteboledt nu tilligger och aff ålder tillegat haffwer, eehwad thet helszt är eller nempnes kan, jnthet vndantagendes, Hwarföre biude wij eder dannemen alle, som vdj forbe:de Döderby prestegäld boendes äre, atj aname for:ne Her Jöns for eders rette kyrckeherre, och pastor, Vtgörendes honum eders redelige och årlige tiende, vtaff alt thet Gud eder till gode och nytte her på Jorden till wexa lather, så som Gud alzmectig thet och sielffuer budit och befaledt haffwer, Han skall ther emott holle eder yppe Messe, predican, christne barn, wijge edre bruder och all annen tilbörlig tieniste, som christendomen anrörendes är,

*) Riks-Reg. 1540—42. fol. 196.

Och han plictig är ath göre vtij then Christelige försambling, som han för Gud och oss answara will Datum

---

*Gustaf I:s Bref för kyrkoherden och socknemännen i Wahlbo på tionde och annan rättighet af de borgare i Gefle, som äro jordegande i samma socken. Elfkarleby den 5 Mars 1542 *).*

Wij Gustaff etc Göre witterligitt, Att kyrckiepresten och några aff Sockneböndernе vdj Walebo sockn her i Gestringelandh, haffue warit her för oss, och latidt oss lageuis förstå, hurulunde att förutan the Tre Byer (som äre lagde iffrå Walebo vnder Geffle prestebool) haffue några aff borgerne j Gäffle, vdj for:ne Walebo och j Hille sockner, några gårder och vtjorder, therutaff the huarcken tiende eller andre rettigheter till for:ne Walebo kyrckie, som the plictige äre vthgöre, Therutaff prestebolet ther samme stedz fast förswagett bliffwer, huickit oss icke står till ath lidha etc Hwarföre biude wij wåre Befalningxmän och Borgemestere och Rådt vdj Gäffla, att the haffne ett nöge vpseende vdj, schaffendes thett så, att for:ne Waleboo kyrckie och kyrckeherre motte jw så wäll bekomme sin rettighett aff Borgerne, som Jördägende äre ther j socknen, som aff bönderne, både medt

---

*) Riks-Reg. 1540—42. fol. 198. v.

medt tienden och alle andre rettigheter, så atuj icke offthere få ther clagemåll vtöffwer, Ther hwar och en sig effter rette må, Datum vt supra.

Utdrag af Gustaf I:s Bref till allmogen i Östergötland, Calmar län och Småland, rörande det sätt, på hvilket prostarne uppbära tionden, m. m. Stockholm d. 27 Juni 1542 *).

— — — — — — — — — —

— — Thernest Så kunne wij icke heller dölie för edher dannemän, Hurulunde oss förekommit är, ath ther i Smålandt iblandh then menige man, nåcket knarck och fåfengt snack vpkommitt är och wancka skall, vm then Rekenskap som prouesterne för tienden, som bliffwer jn j kyrckeherbergen årligen jnfördt göre schole etc Szå att prouesterne skole fordra sådana regenskap fast strengeligen vtaff edher, Och icke lathe sig ther medt åtnöije ath vpscriffue huru myckit och hwad som hwar och en för sig förer jn udij Kyrckeherbergitt, vtan eskie och fordra, ath hwar och en skall holle wijdt sin eedt, huru myckit han haffwer sååt på sin åker vm årett, myckin sääd ther effther bliffuin är, Och ther effther skulle the fordra tienden vtt och stella theres rekenskap effther, Szå skole j wette dannemän, ath the som sådant knarck och lygnactigt tall före vpå oss, Ath wår meningh haffuer

*) Riks-Reg. 1540—42. fol. 212.

j så motte waritt, Thett skole the aldrig bewijse eller göre gott, vtan haffwe j thenn motten, anten förstått wår mening wrongelige eller och ellies dichtett oss thet wtöffuer, som the blygelige måge bekende wara, Män thet är wäll santt, ath clärckerijdt öffwer hele Rikitt haffue titt och offte kiertt och clagett för oss, at then menige man göre ganske sielsindt och skröpeligen theris tiend wtt, Och forthenskuld haffwe wij waritt och äre förursakede ath latha fordra rekenskaper aff prouesterne, som the och tess plictige äre, Och Swerigis lag vtuise At the jw till thet mindzste skole förplictige wara, ath göre Rekenskaper aff prouesteriene, hwart annat år för tienden, huickit och så aff ålder haffwer waritt wijss och sedwane, Hwarföre formane och biude wij edher dannemän, atj icke lathe edher thet synes sielsindt eller fremende wara, dhet prouesterne eskie Regenskap för tienden, Förty thet är fast förnöden, ath så skeer, och will icke heller annars wara, Men thet the skole eskie lag eller eed vtaff eder j then motten, huru myckit, och hwad i såå på edre åkrer thet haffue wij icke sagt eller samtyckt, icke wele wij heller atj thet göre skole, Wij förssee oss doch, atj dannemän, hwar j sin sted, jw christeligen betenckie wele, hwad som Gud j then motten strengeligen befaledt och budit haffuer, nemplig, ath göre rette tiende, Atj förthenskuld wele skicke eder ther effther, och göre eders tiende rett och oförfalskett vtt, som j thet för Gud och menniskier answare wele och kunne Så stelle wij och wäll then tro och loffue till eder förutan

eed eller lag, atj göre tienden rett vtt, Ther till wij eder och så, till thet högzste än nu wele förmanet haffua, vpå thet at then helige kyrckies tienere, som edher på Christendomsens wägna förestå skole måge haffwe sitt vppehelle, desligest och att Scholer måge vdij magt bliffwe, — — — — — — — — — — — — —

---

*Gustaf I:s Bref för Andreas Olai, som i Tyskland skulle studera lagfarenhet, på Bothvids prebenda i Strengnäs. Gripsholm den 13 Augusti 1542 *).*

Wij Gustaff etc Göre witterligitt, och bekennes medt thetta wårtt öpne breff, Ath effter thenne wår Landzsåthe och tro tienere Andreas Olauj aff Öreboo oss medt hond och mund, genom sin sworne eedh, loffuet och sig forplictedt haffwer, Att han medt all sin ytterste och högzste flijt och förmåge, vdj sine företagne Studia, och synnerligen j thet Juristische Facultedt troligen ath Studere och sig forbätre will och skall, Opå thet han, medt tijden, när wij honum, hijtt heem eskendes warde oss och wåre Konglige och Furstlige vnge liffzerffherrer, och thetta wårtt Rike Swerige, nyttig, tienlig och brukelig, wara och bliffua, må och skall, Som hans forplictelse breff och sworne eed,

*) Riks-Reg. 1542. f. X. fol. 69. v.

ther vpå giord och vtgiffuit wijdere formelder och jnneholler, Och elliest vdj alle motte ware oss och wårtt Rike huld, tro, retträdig, hörug och lydug, som en tro tiänere och Landzsåte böör och plictig är, Och forthenskuld opå thet forbemelte Andreas Olauj, sådane sine företagne studia tess bättre och fulkompligere fulfölie och fulende må och kan, Haffue wij aff wår synnerlig gunst och nåde, vndt och forläntt, och nu medt thetta wårtt öpne breff, vnne och förläne, honum till hielp och vppehelle Prebendam Bothwidj i Strengnäs, thenn M. Nils Bongh tilförende, och j sin liffztijdt hade, doch medt sådana förord och wilckoor, Att effther wij för någen tijdt seden, haffue forlänt, en annen wår tro tienere the Landboor, som vnder samme prebenda legat haffwer, etc Therrföre och i thenn stedt vnne och efflerlate wij, att for:ne Andreas Olauj må och skall årligen niute och beholle all Biscopztienden, wijdh så monge kyrckier, som lyde till samme prebendam Bothwidj, ändoch att samme Biscopztiende icke haffuer lydt prebendam till, Szå att han her effter årligen beholler tilhope Biscopz tienden medt Canniche tienden, wijdh for:ne kyrckier, och altt annett, hwad som prebendam tillyder, förutan Landborne, Huickit wij giffue wåre Cammererer och andre Embetzmen tilkenne, ath the måge wette sig her effther rette, jcke gö- rendes forbemelte Andream Olauj, eller then han j sin frånwaru til sin procuratorem sätter, ee me- den han vtj Tysland studerer, eller seden, så len- ge wij honum samme prebendam gunsteligen vnne och efflerlathe, her emott någett hinder, platz el-

ler förfong, Så frampt the wele göre thet oss liufft och behageligett är, Datum vt supra

---

Gustaf I:s Bref till presterskapet i Trögd, Åsunda och Lagunda härader, att för någon tid underhålla 14 Svenska landsknektar. Stockholm den 30 November 1542 *).

Wij Gustaf Helse eder oss Elskelige hederlige män och trodannemän alle, Proster, och menige Kyrkioprester, Kärligen medh gudh och wår nåde. Käre gode män, wij betacke eder alle sammans gärne för al troskap och welwillighet som i oss altijd bewijst hafwe, hwilket wij medh eder alle och hwar särdeles vti al ynnest och nåde gärne betenkie och förskulle wele, Thernest käre dannemän gifwe wij eder här medh tilkenne att wij skicke tijt til eder alle Kyrkiopresterne i för:de try härede XIV af wåre Swenske Landzknechter, nådeligen begärendes att i them nu opå någon tijd tilgörendes hoss eder behålle wele, försöriendes them medh maat och Ööll efter skäligheet, wij hafwe strengeligen budett och befalett för:de wåre Landzknechter att the skole lefwe på thett skickeligeste, och sigh hoss eder icke anners än wäl, ährligen och skickeligen hålle och skicke, och sigh medh hwadh deel i them efter skälighett hafwe att gifwe, benöije late, hwar elliest sker då må i late wår Fougte sadant förstå, att han ytter-

---

*) Riks-Reg. 1542. fol. 157.

mere wåre befalningxmän här opå Stocholm sådant tilkenne gifwer, Så skole the ther vttöfwer tilbörligen näfste och staffede blifwe. Så hafwe wij och befalett wår Landzfougte i för:de try häreder att han samfält medh Presterne ther samme stedz skole leggie samme Knechter omkring hoss eder gode män efter som hwar kan och förmå att hålle, then en knecht then twå, eller och twå Prester om en Landzknecht att vnderhålle, efter som hwar och en är rijk och förmögen til, Hwarföre begäre wij ännu, atti wele late eder vti then saak godwilligen befinne. Thet skal eder altijd til thett beste af oss betencht och forskullet blifwe. Datum ut supra.

---

*Utdrag af Gustaf I:s Bref till Oppunda härad i Nyköpings län, angående prest-tionden. Stockholm den 10 Januari 1543 *).*

Wij Gustaff etc Helsse eder oss elskelige tro dannemän Cronones skattskyllige bönder, och menige almoge, som byggie och boo j Vppunda-härede j Nyköpungz Länn, kärligen medt Gud och wåre nåde, etc Och giffwe eder Dannemän her medt tilkänne, ath tesse edre Sendebud Oloff j Swertastum, Oloff j Akarlaby, Oloff i Bilsbro, och Erick i Maressiö, haffwe nu waridt her för oss, och latid förstå, vm then tiende lott, som Kyrckiepresterne ther j häredet begäre aff almogen

---

*) Riks-Reg. 1543. 1 Delen, fol. 11. v.

vtöffwer thet som gammelt waridt haffwet, Begärendes förthenskuld atuj clerckerne ther till hölle wele, att the eder, medt sådan owanlig tiende lott förschone wille, effter j icke haffwe wane waridt, att vtgöre sådana tiende lott etc Her vpå giffwe wij eder Dannemän tilkänne, atuj jnthet synnerligitt, eller högt bud j then motten giordt eller påbudit haffwe, vtan haffwe waridt j then mening, atj medt god willie eders Kyrckeherrer, som eder Gudz ordh före prediche, och annen tiäniste, som christendomen tillyder göre skole, sådana tiende lott gärne vtgöre wille, Haffwer nu saken sig annerlunde, eller thet wille falle eder förtungt, att vtgöre sådana tiende lott, dhå kunne wij lide, atj göre j then sack, effter som eders legligheet tilseije, Doch ther hoss förmanendes eder, atj wele öffuerwäge och besinne, hwad som j eder Kyrckehärrer och christelige lärefädher, effter Sweriges lag och en god gamel Sedwane plictige och skyllige äre, att the fattige män i then motten jcke förkortt skee motte, — — — — — —

---

*Utdrag af Gustaf I:s Bref till Gust. Olson, att straffa de papistiska prester, som handla emot Guds ord. Svartsjö d. 15 Maj 1543 *).*

— — — — — — — — — —

— — Jtem käre her Göstaff, the papister ther j then Landzenden Wästergötland, äre platt jntit

*) Riks-Reg. 1543. 2 Delen, fol. 35. v.

betroendes, ther finnes vtan twill, både i Schara och annerstedz ther j Landet månge vtaff sådant sälskap, som medt theres papisterij, then menige man till alt obestond, emott oss och then rette Christelige lärdom vpwäcke, Och äre wisseligen wedh samme meninger, som j warde förnimmendes aff tässe förrätlige breff, som Biscop Måns, hwilcken fordom war Biscop j Schara hijt jnskicket haffwer, Och effter wij förnimme, att sådant sälskap haffwe altijdt waridt en stoor vrsack till thet buller och obestond, som her j Rikit vpå färde warit haffwer, Är högeligen förnödenne, att man haffwer öget vpå brädet medt them, Och är wår wilie och begären, att vm så är, thet j någen papist öffuerkomme kunne, som emott Gudz ord eller elliest otroligen emot oss sig beuise wille, atj dhå skilie honum iffrå sitt prestegäld, och lathe honum therutöffuer tilbörligen straffet bliffwe J wele alffuarligen tänckie her till, och beholle thenne wår tidige förmaning hemeligen hoss eder sielff, Wetendes eder her effter rette och skicke, Gud eder befalendes, Datum vt supra.

Utdrag af Gustaf I:s öppna Bref till meniga man uti Eriksmässo marknad i Upsala, om allmogens benägenhet för den papistiska läran, vigvatten m. m. Svartsjö d. 18 Maj 1543 *).

— — — — — Jtem giffwe wij eder och så tilkänne, att iblandh then Smålendzske almoge och flerestedz ibland then menige man, är och ett aff theres oförstondt, att the icke kunne lijdhe then sandskyldige Christelige Lärdom, som haffwer sin grundh aff gudz helige rene ord, vtan begärendes myckit aff thett gamble tåperijdt, som Gud bättred, ther Cristendomen länge nogh medt bedraget och begäckidt waridt haffwer, som är medt wigth watn, wigt salt, wijgt palm och annedt mere etc thet föge duger, Så tyckes oss fast thette siälsindt wara, att almogen tager sig månge stycker före, till att rätte, ther the ett fast klendt förståndt eller alzintit vtij haffwe, Som är, The wele wara herrer, The wele regere präster, och vtläggie Latinisk måål, Thet härskapet och Lärdemen böör achte och att wette, The wele och så ware köpmän och hoffmän, hurulunde the nu tässe förnämde stycker, alle, rikit till nytte och gode kunne förestå, thet spörs wäll j framtijden, Så är tilbefructandes, att hwar Gud icke snart vpwäcker almogen till itt bättre synne och lydne, ath the bliffwe en gång tå stänckte medt wigde watn, att Swerigis Rike wäll swijdher ther-effter, som thet skedde vm longe Fredag wijdh Vpsala och flere–

*) Riks-Reg. 1543. fol. 38. v.

stedz her j Rikit, så att gamble Bisper och präster, som then tijdt så wäll som nu myckit almogen medt lygn och härrenskeedh förförde, och så länge medt theres falskheet och förrädere stycker vmginge, att the thette fatige Sweriges Rike platt j grunden förderffwadt hade, Och hwar almogen sig icke annerlunde saken företager, är befructendes, att och så än nu skeer, Szå att Erchebiscop Göstaff, M. Dirich och flere sådane theres wederlijker, the komme och förskaffe them så myckit afflatt, wijgdewatn och rökelse, så att oss alle swijder i näsen effter, Ther huar och en må sig fulleligen effter rette, — — — — — —

Utdrag af Gustaf I:s Bref till Jören Jönson, om de papister och kaniker i Vexiö. Vadstena den 7 Juli 1543 *).

Wår gunst etc Wij scriffwe tig til iffrå Surköpung, Jören, vm the papister och Cannicker j Wäxiö, att wij icke tilsinnes äre haffwe them ther så månge boëndes, vtan att tu wilde tänckie annerlunde till saken, och kännes wedh theres Landboor och ränte, och hålle oss ther gott folck vtaff etc Szå äre wij och nu wijd samme sinne, effter samme sälskap gör oss föge gagn ther nijdre, alleneste att ther bliffwe några godhe Christelige predicanter, och the som oss trogne och rätträdige wåre, — — — — — — — — — —

*) Riks-Reg. 1543. fol. 86.

*Gustaf I till Axel Erikson, angående Hr Nils' i Odensvi bestraffning. Söderköping den 3 Aug. 1543 *).*

Wår gunst etc Wij förnimme aff thenne thin tiänere, Axel, att tu haffwer ther j Linköpung then präst her Nils j Odenswij, medt 4 eller 5 bönder, som sig ganske otillbörligen j thetta förlijdne buller hollit och skicket haffwe, och att tu alrede haffwer fått doom på them, på Tiuste häredzting och begärer förthenskuld wette wår wilie, vm tu skalt lathe stå them theris rett etc Szå effter tu haffwer hafft god skääl och bewijss vpå theres saker, och en dom för tig, kunne wij jntet annet ther til seije, än att tu må lathe them stå theres rett, doch seger thenne eders karl, att ther är en ibland, som haffwer waridt trugat till att göre thet han giorde, honum synes oss, att tu må wäll schone halssen — — — — — — — —

---

*) Riks-Reg. 1543. fol. 129. — Uti bref af den 26 Juli 1543 skrifver Konungen till Axel Erikson: "Och må tu wäll gäste the präster, när tu vpdrager, något skarpt som oss jfrå faldne wåre .... opå thet the icke aldelis för theres otroheet ostraffede bliffwe schole." Riks-Reg. 1543. fol. 120.

***Gustaf I:s befallning till Hr Peder Karoli, att inlemna ett mera noggrannt register på prelaturers, kanoniers och prebenders ränta i Linköping; till konungen insända domkyrkans latinska jordbok, m. m. Stegeborg d. 11 Aug. 1543* *).**

Wår gunst etc Wij haffwe fått eders schriffwelse, her peder, och thet Register som j haffwe latijd anteckne vdj, the prelatures, Canoniers och Prebenders renther, som till Linköpungs Domkyrckie liggie etc Så är samme Register icke aldelis stelt effter wårtt sinne och mening, Wij wele haffwe samme ränther partzelewijss och icke Summariewijss, som j thet nu ställt haffwe etc Hwarföre är wår wilie, atj än nu, medt thet förste wele tenckie till, att lathe oss bekomme alle förbemälte prelaturers, Canoniers och Prebenders, Tesligiste Domkyrckienes och Biscopzstolzens ränter beskedeligen och vdj längden författede och beschreffne, effter som the vdj then Latiniske jordebok beschreffne stå, Wij wilde och gärne, att samme Latiniske jordebok motte och så komme oss tilhonde, ther om wij haffwe schriffuit Bispen till, J wele och late oss förstå mänge kyrckier som göre tidenden till hwar prelatur eller prebende, att wij om alt thetta motte få en beschedelig vnderwissning,

Så står och wijd enden j edert Register antecknet Restat Siälegodzen som äre vnder Taxa etc. Szå wele wij likewäll wette hwadt samme Siälegårdz godz förslå och räntte, Biudendes eder

*) Riks-Reg. 1543. fol. 189.

förthenskuld, atj handle vm samme Själegodz, lijke som wij haffwe budit eder till, vm the andre Canoniers och prebenders godz, Ther j eder effter rette wele, her före jngen försumelse tagendes, Datum vt supra.

---

*Gustaf I:s Bref till Borgmästare och Råd i Stockholm, att för Olof Larsons räkning till Danzig utsända 100 daler. Gripsholm d. 31 Aug. 1543 *).*

Wår gunst etc. Oss är tilkenne giffuit, godemen, At then Student j vtsendt haffwe till then Tyske nation nemplig Oloff Larsson är för någen tijd seden dragin jffrå Wittenberg och till Wallandh vdj then acht och mening, att han sig gerne förbättre will, både vpå hans lärdoms wägna, och vpå wijdere och yttermere förfarenheet, vdj åtskillelige handlinger och saker, som ther stedze handles och föregiffues Szå haffwe wij förstått, atj äre beswärede att vnderholle honum ther heden, effter han haffwer tilsagt oss och Rijgit tieniste, Hwilckit oss endeles förundrar, Effter thet j wäll sielffwe besinne och tencke kunne, hwem sådane personer mäst till nytte äre, then tijd the nu en tijd long studerat haffwe och seden sine studia till bruckning komma lathe skole, vtan twijl, när j thet öffuerwåge wele, skole j förnimme, att the äre menige man mere nyttige, än oss, Ther-

---

*) Riks-Reg. 1543. fol. 150. v.

före är wår willie gademen, atj sådant rätteligè betenckie wele, forskaffendis för:de Oloff Larsson medt thet första nu j höst Etthundrade daler till Danske, till hans Factor Hans Conrodt, Wij försee oss the skole well seden komme honum till gagn och nytte, Ther j godemen eder effter rette wele, Gud eder befalendes, Datum vt supra.

---

*Gustaf I:s öppna Bref för Hr Peder Esberni, skolmästare i Calmar, att uppbära en del af tionden från Södra Möre samt tillstånd, att bebygga en tomt, som legat under S. Olofs prebenda derstädes. Stockholm d. 3 Nov. 1543 *).*

Wij Gustaff Med Gudz Nåde etc Göre wetterligit att wij af synnerlig gunst och nåde hafwe vndt och tillatidt, och nu medt thette wårtt öpne Breff vnne och tillathe att thenne wår vndersåte Peder Esberni, Scholemester i Calmar må och skall sig til hielp och vppehälle, och synnerligen så Lenge han Scholemester ähr, nivthe och beholle the Deeler aff tijenden i Södre Möre som kalles Små Delerne, thesligest hafwe wij och gunsteligen tillatidt att förbe:de Peder må bygge sig nogre huss opå en Tompt liggendes näst Sunnan för Kyrkeherrens gård i för:ne Calmar, hwilken tompt tilförenne vnder Sancti Oloffz Prebenda ther sammestädtz legat hafwer, Hwarföre biude wij

*) Riks-Reg. 1543. fol. 181. v.

wåre Befalningxmän och alle andre som för wåre skuld wele och skole göre och lathe, att the icke göre förb:de Peder Esberni her emot noget hinder eller förfång. Datum Stocholm denn 3 Novembris åhr 1543.

Gustaf I:s eftergift af kyrkotionden från Norrsunda för åren 1541—43, hvilken skulle få användas till uppbyggande af deras sockenkyrka. Stockholm d. 13 Dec. 1543 *).

Wij Gustaff med Gudz Nådhe, Swerigis Göthis Wendis etc Konung. Göre wetterligit att wij af synnerlig gunst och nådhe hafwe vndt och tillatidt som wij och nu her med vnne och tillathe att Norsunda Sochnebönder måge niuthe och beholle then Kyrketijenden eller Kyrkedelen som faller widh för:ne Norsunda för thet åhret som är anno 43 till att förbättre och bygge theres kyrkie med, Så äre wij och till fridz medt the twenne näste förlidne åhrs kyrketijender af för:ne Norsunda som och till samme kyrkebygning kompne äre, måge och så blifwe ther widh, hwilket wij giffwe wårtt Cammeråd och Befalningxmän tilkenne, att the måge wethe sig her efter rätte, icke görendes Sochnebönderne her emot noget hinder eller förfång. Datum af wårtt Slott Stocholm ut supra.

---

*) Riks-Reg. 1543. fol. 195.

Konung Gustaf I:s och Riksens Råds Ordinantia i Vesterås anno 1544 *).

Först, att guds ord och det Heliga Euangelium allmänneligen brukas skall i den Christelige Församlingen här i Swerige.

Förbiudes tillbedia eller åkalla afsomnade Helgon.

Pelegrims resor, wigdt wattn, Salt wax rökelse och Monstrans kar, äro förbudne brukas effter denna tid.

Några få Helige Mäns och Helige qwinnors dagar äro hållandes en tid om åhret, som det nya Calendarium innehåller.

At allmogen skall altsammans wara inne i kyrkione medan guds tidegärdar hålles.

Att gille eller Convivia äro afsagde, Siälemässor, Ars mässor, Löfftes mässor, och Likstohls mässor äro afsagde; doch likwäl 5 öre i likstohl, under Kongl. Maij:ts straff och näpst.

Skall Prästen wara redebogen i Sochnebud utan all försummelse.

Lik skall hwarken när det kommet till Kyrckio porten eller och hemma i huset wigas.

Lofwar Wår nådige Herre at Konung och alt Riksens Råd, Adel, Biskopar, Prælater, Köpstads-

män

*) Presteståndets Archiv. Svenska Eccles. Handl. 1500 —1599. I. N:o 39. Denna Ordinantia saknas bland Acta vid Riksmötet i Vesterås 1544 hos *Tegel*, l. c. 199—221 och hos *Stiernman* Riksd. och Mötens Beslut I: sid. 173—189.

män och menige man, at de aldrig skole afgå den lärdom som nu upkommen är,

Förmanade wår nådige Herre allmogen dertill, att Gudz tijonde skall redeligen göras, af alt det man afla kan, både till lands eller wattn, wid straff tillgiörandes.

Allmogen skall förmanas, at han skall offta gå till guds bord.

Böd hans Nåd uppå, med Riksens Råds samtycke, att allmogen skole sättia deras barn till Schola, och menige män skole hielpa diäknar med almosor.

Konungens Son Herrtig Erich blef utkorad, samtyckter, och utwalder af menige man, at han framdeles skall wara Sweriges Rijkes Konung, och så hans effterkommande effter honom, hwar effter annan.

Böd hans nåde rijket up för den otrohet skull, som skiedde emot Hans Nåde af the Smålänningar och utaf andre Hans Nådes undersåtare.

Swor Hans nåde alldrig annat wela, utan Sweriges Rijkes bästa gagn och bistånd.

Förkunnade Hans Nåde, at skaffa frijd inrijkes och utrijkes.

Lofwade hela Rijkit ut, at om något förräderij funnes Jnrijkes, då wele de det sielfwe straffa och nepsa.

Utlofwade allmogen wår nådige Herre huldskap, manskap, troskap och krigsfolck.

Gaf Hans Nåde tillkiänna, at Hans Nåde icke håller Rijket uppe med stockar och stenar, som är Sahlberget, Kopparberget och Järnberget, och allmogen är frij.

Horkarlar, Mandråpare, Meenedare, och andre ogiärnings män, skole gå till Präster och taga aflösning, eller slita ris och sättias af kyrko.

Dyra Eeder och dryckenskap är förbudit under Konungsligit straf och näpst.

Löfie Karlar och Käringer hwar de finnas, skole de upbrännas.

Hwilken som håller lekestugor eller lysttemåhl, böte Konungen tre mark.

Offerståckar skole bortkastas effter denne dagen till dess missbruket aflägges.

Är och samtyckt af Wår nådige Herre, och menige man i Rijket, att hwem här emot står och blifwer beslagen med tu wittne, han skall bandlysas och hållas för en kättare och hedning.

Gustaf I:s Bref till allmogen i Helsingland, om den sanskyldiga Christna läran och presternes rättigheter. Vadstena den 19 Januari 1544.

Wij Gustaff medh Gudhz Nåde Swergies Göthes, etc. Konungh tilbiude eder oss elschelighe wåre och Cronones vndersåther menige man och

*) Riks-Reg. 1544. fol. 2.

Allmoge som byggie och boo, vthi Helsingeland Wår gunst och nådige willie tilförende, Som i Käre vndersåther vthaff edre fulmyndige sendebudh som i thet Almennelige möthedt i Westeråhrs vthöffver helle Rikett opå menige Landzsens wegner waritt hafwa, wäll förnjmendes worde, Så och vthaff wårtt öpne breef, huilchet wij eder ifrå Westeråhrs, tillschrifuit hafwe, hwad handell tall och beslutning nu i thet mötedht, mellan menige Rikssens Rådh Ridderskapett Bisper prelater, Köpstäderne, och then menige mandhz vthöffuer helle Rikett fulmyndige Sendebudh nu warit hafuer, och besynnerligen, Att wij på alle sider wthi the helige trefaldighettz Nampn, hafue oss thet ene medh thett Andre, i bland andre Artickler bewilligett och samtycht och beslutidt att bliffwa widh Gudhz helige och rene ordh och then sandschyllige Christelige läre, effter såsom samme wårt breef widere ther om förmäler, Så förmane wij biude och befalle eder käre vndersåter på Gudhz och Eders Siälers salighettz wegne att i wele blifwa widh thet som rett Christeligitt är, och icke eder ythermiere medh the gamble wilfareelser bedraga eller förföra Låthe, vthen hwadh som them af Clerkeridt ther i Landett medh the Andre eder Sendebudh som her i thette Almennerliger möthet nu waritt hafuer, eder i the Christelige saker effter som the här förelagtt och befallatt är, föregifwendes warde, att i sättie ther troo till, och rette eder ther effter, Sammelunde så förmane wij eder och att i och wele vthgöre

eders rette och oförfalschede tiende, aff all then sädh Rogh Korn eller hwete, som Gudh Låther eder tillwexe om Åhret i Sammelunde, then Smör tiende som ähr mark smör aff hwarie Koo, eller så månge Penninger en mark Smör ther i Landet gåår, och gälder, effter i kunne wäll sielffue tenkie, att then tidh Swergies Lagh som Lyder vm the 4 Penninger för een mark Smör, stichtedt bleef, Då galt icke heller en mark Smör stortt mhere, Derföre görer som gott Christeligitt folch, och Låther eder finnes wälwillige icke Allenest medh samma Smör eller tett stjcktet ähr,. Derföre vthen och medh Andre rettighet ehwadh thett helst wara kan quietiende Skiutiende fisch och fogle tiende, Brude Penninger Kyrkiegångs Peninger, mattskott och annet som J eders Kyrkieprester effter Gudz befalning och Lagh, Sammelunda effter wår beschrefne Swenske Laagh, och en godh gammal Christeligh sedwane, eder rette kiörkieherre schyllige och plichtige äre, The Dannemän schole ther emoth medh All flijtt och troligen läre, och förkunne Gudz helige ordh Aldeles klartt och reent, och thessförvthan göre eder all tilbörligh tieneste, medh messe Sochnebudh Christne och wije eder barn, och bruder, medh all Annen tieneste, som the på Christendomsens wägna, eder schyllige och plichtige äre, och som the wille stå till Swars medh både for Gudh och alt Christet folch, Så tuifler oss intedt, Att när i vdij så motte wälwilleligen och vthan knorr göre eders Sochneprest then dell som eder medh rette bör Att Gudh alzmechtigh warder åther igen gönom

sin hellge Wälsignelsse, mildeligen hvndradefalt eder Lönendes och wedergellendes ther i och fast måge förljthe eder till. Befallandes eder Gudh alzmechtigh. Datum Wastena then 19 Januarj Åhr 1544.

---

*Gustaf I:s förbud för Axel Erikson, att taga gårdar och räntor ifrån skolan i Enköping. Upsala den 18 Februari 1544 *).*

Wår etc Wett Axel att thenne oss Elskelige wår tro vnderszåthe her Oloff Erici Skolmestere i wår Stadt Eneköping, haffwer her for ossz genom szin Suplication berättet och tilkänne giffwit hurulunde thu haffwer giort honom klander och förfong, på någre godz och theres ränthe, hwilke wii, för nogen förlidin år szeden, genom wårt Breff och Segel gunsteligen vnthe och efftherlothe, att the skule bliffwa liggiendes till Eneköpingz Skolestugu, Skolemästaren ther szammestadz till hielp och vnderholning, till tessz the kunne effther Westerårs Recessz och ordinantia ther iffrån lagwondne bliffwe etc. Så westu wäl szielff, thet är icke skedt medt wårt loff, wilie eller szamtyckio, att thu skulle göre ther något hinder eller förfong vtinnan ey häller haffwa wii tig eller någen befaledt, att rappe ther någen godz eller ränthe iffrå, medt minne wii motthe först ther om bliffwa åthsporde och godzen ther iffrån lagwond-

---

*) Riks-Reg. 1544. fol. 27.

ne, Och hade wij häller förmott, thet thu skulle wara then, szom mere skulle hielpe, handthaffwe och styrkie Skolestugur, och andre sliige gode Ordinantier, änn att tage ther något iffrå, och förläggie them. Szâ motthu ännu ware förtänkt ther vthinnan att wii ingalunda kunne szâdant lijde eller tillstädie, thet Scholestugerne och theres förmän skole bliffwe förlammede, eller i ödhe lagde, effther the skule ju något haffwe att hielpe och vnderholle szig medt, Och kunne icke häller the mere leffwa aff windt och wäder änn andre. Biudendes tich förthenskull alffwarligen att thu gör for:de Skolmästere, hwarken hinder eller förfong på förnemde godz, Vthan lathendes honom vpbäre ränthen ther vtaf både thet szom reede vpburit och szom tilbaka står, szå här effter som här till, till tessz wii ossz ther om betänkie kunne.

Sammalunda förmanendes tig, att thu lather honom bliffwe oqwaldt och ofegdet, j thet han haffuer giffwit ossz szin brist och mangel tilkänne, Thet man icke bör att formeena och förwegra honom eller någen etc. wedt wår ogunst etc. Datum.

---

*Gustaf I:s Instruction och fullmakt för Hr Erik Suenonis, att vara Ordinarius eller Super-Intendent i Skara stift. Upsala den 26 Febr. 1544 *).*

Wii etc. Tilbiude eder ossz Elskelige tro vnderszåther och dannemänn alle, andelige wärdzlige, friiborne Frelszeszmän, Capitlet, menige Clerkerijdt, Köpstadzmän, Bönder och meenige almoge, szom byggie och boo i Skaraby, och vtöffwer meenige Schara sticht, Wår gunst och nådhe tillförende. Och giffwe eder wåre trogne män och käre Vnderszåther, her medt nådeligen tilkänne, att vpå thet thenn rätthe och szanskyllige Gudz tienste och dyrkan, szom Gudt szielff genom szina häliga Apostlar, Ewangelister och andre hans Läriunger, budit och befaledt haffwer, Szå och en godt skick och ordinantia, vdhi the szaker szom Christendomen, och alles eders sziälers szalighet vppå lyder, må och skall nedre vdhi thenne Landzänden tessz ytherligere inplantedt, acktes och fulkomnedt bliffwa. Alle papistiske och wrångwiisze Gudz tienister, olofflige misbruker och Kyrkieszäder, szom (ty wärr) i mong år, szå wäl i thetta Kongeriike, szom flerestädz i Wärden, haffwe brukede och holdne waridt, affskaffede och om inthet bliffwe motthe, haffwe wii betrott befaledt och tilskickat, szom wii och nu medt thetta wårt opne breff, tilbetro, befale och tillskicke, thenne wår Capellan och tro tienere, hederlig man

---

*) Riks-Reg. 1544. fol. 42.

här Erick Suenonis, att hann vdhi thenn stadt szom Biskopp Swen tilförende waridt haffwer, for en ordinarius eller tillszynes mann j för:de Landzände, wara och bliffwa skall etc Szå haffwe wii förthenskul giffwit, och nu vdhi och med thetta wårt breffz krafft och mackt, giffwe honom fulle mackt och befalning, att hann vdhi tessze förberörde szaker, Gudz hälge ordt, thenn christelige läre, the rätthe och lidelige kyrkieszeder, och annet szådant annrörende, ett nöge och flitigt vppszeende haffua och forewända skall, Och szå lagat, att gode Christelige rettsinnige predicanter eller Lärefädre, måge skickes och ordnes till kyrkieprester, eller till the prästegäldt, szom wacere eller lösze bliffwa kunne, på thet then fatige enfaldige szimpel almoge, szom j förnemde Schara sticht byggie och boo, icke genom wrongwiisze och ochristelige läre och kyrkieszeder, szom mykit (thet Gudt bätre) till thenne tijdt brukede äre, måge eller skole, förförde och bedragne bliffwa.

Doch skall for:de her Erick icke tillegne eller trängia szig in vdhi någen annen wärdzlig jurisdiction eller befalning, then wij honom icke opålagt eller befaledt haffwe eller hans Ordinarii Embethe icker kräffwer, vthan szom förskriffwit står, troligen förfordra, att Gudz rene ordt och hans hälge Euangelium, effther skrifftenes rätthe grundt och meening, må och skall, reent, klart och oförmängt prediget och förfordret bliffwa. Szyndt, ondsko, wildfarilsze, the wrongwiisze kyrkie szeder, szom vdhi Gudz ordt ingen grundt haffwa, bortläggis och affskaffede bliffwa, Effther szom

hann thet för Gudt, ossz, och alt Christedt folk, will, kann, och må wara till szwars medt. Hann skall och szå haffwa ett besynnerligit, troligit inszeende medt Scholen i Schara, att ther till godhe, trogne och förstondige Perszoner, till Skolmästere skickes, szom the fatige dieknar och barnn thenn szanskylliga lärdom, både j anndelig och wärdzlig måtte, vnderwijsza lära och föregiffwa kunne, och vdhi all annen motthe troligen achte och förestå szin befalning, szom en Christen predicant och lärefader bör och wäl annstår.

Hwarföre biude wii eder, Capitledt och meenige Clerkerijdt, i förnemde Schara sticht, Szå och then meenige mann, offwer alt Wästergötlandt, att i aname och känne for:de her Erick Szuenonis, för eder rätthe Ordinario, tillszynes mann, eller Superintendent, görendes och bewiisendes honom thenn ähre, lydno och hörszamheet szom j vdhj then motthen (szå mykit Gudz ordt kräffwer) honom skyllige och plichtige äre, hann ther emot holle och skicke szig emot edher alle, höge och låge, fatige och riike, effther szom hann här för ossz, medh hondt och mundt loffwat, szworidt och tillszagt haffwer, och szom en christelig predicant eller tillszynesmann bör att göra, och hann på Gudz wägna för thenn Christeliga förszambling tessz plichtig och skyllig är, Hwar och szå händer (thet wii ossz doch icke förszee, att någen Prestmann, eller andre lechte eller Lärde, szig her emot ohörsamblige sittie, och j szadana för:de Christeliga szaker honom på Gudz och wåre wägna icke hörige eller lydige wara wilde) dhå skall

for:de her Erick haffwa makt och befalning, att affszättia szådana oskickelige kyrkiepräster jffrå theris giäld, och andre Christne Lärefäder förordne i Staden igen, eller elliest them att straffa, szom Gudz ordt, all christelig Lag och stadgar vtwiiszа, och szynnerligen effther thet meenige beslut, szom her vdhi Rigit offthe vdhi någre forlidne åår, och szynnerligen vthi thetta nestframlidne möthe och szamqwemd, szom vdhi Wästrårs nu nyligen holledt blef aff meenige Rikeszens Ridderskap, Bisper, Prelather, Köpstädzmänn, och then menige mandz fulmyndige Sändebudt offwer heele Riigit endrechteligen szamdreckt och beslutedt bleff. Bindendes och befalendes förthenskuldt meenige Ridderskapet och szynnerligen the goda men szom Länen haffwa, Tesligeste wåre Fougther och Befalningzmän j then Landzenden, att the på wåre wägna, äre forbemälthe wår Ordinario her Erick Swenonis behielpelige, bistondige och forderlige, ee hwadt motte hann halst theris hielp eller bestodt j tesse för:de szaker eskier fordrer eller behöffwe kann, szom the wele göre thet ossz liufft och behageligit är. Befalendes eder med medt Gudt. Datum.

---

*Gustaf I:s skyddsbref för Hr Erik Suenonis. Upsala den 26 Febr. 1544 *).*

Wii etc. Göre witterligit, att wii aff wår szynnerlig gunst och nådhe haffwe taget och ana-

*) Riks-Reg. 1544. fol. 48. v.

medt och nu medt thetta wårt öpne breff tage och aname thenne wår Capellan och tro tienere Hederlig man här Erick Swenonis wår Superintendent eller Ordinarius vdhi Wästergötelandt, i Wärmelandt och på Dal, medt Hustru, Barn, Hion, Godz, ägedeler och alt thet han äger rörligit och orörligit, vdhi wårt Konglige hägn, wärn, frijdt och förszwar, och beszynnerligen till att hägna, frijda och förszware honom och alt thet hann äger för alt offwerwoldt och orätte etc. Hwarföre biude wij wåre Fougther, Befalningzmän och alle andre, szom för wåre skuld wele, och skole göre och lathe, att the icke vdi någen motte göre förbe:de her Erich Szwenonis hervtöffwer hinder, platz eller förfong wiidt wår ogunste etc. Datum.

Gustaf I:s Bref för Hr Erik Suenonis på Brunsbo gård och biskopstionde af 5 härader. Upsala den 26 Febr. 1544 *).

Wii etc. Göre witterligit, att effther wii tilbetrott och tilskicket haffwe thenne wår Capellan och tro tienere hederlig man her Erich Swenonis, att hann wår Ordinarius, Tillszynesman eller Superintendent vtöffwer meenige Westergötelandt wara skall Terföre haffwe wii aff wår szynnerlig gunst och nåde vndt och efftherlatidt, szom wii och nu medt thetta wårt opne breff vnne och efftherlathe,

---

*) Riks-Reg. 1544. fol. 44.

att hann Brynolffzboda gårdt, thenn Biskop Swen her till beszittidt haffwer, niuthe, bruke och besittie må och skall medt the tillåger, i åker, äng, skog, skiud fiskewaten och andre Gårdzens tillager, Och ther till Biskopztiyenden aff tesse efftherskriffne häreder, szom äre Waszbo Rydwåg, Åsshäredt, Gäszene och Kåkindt. Hwarföre biude wij wåre Fougther, Befalningzmän, och alle anndre szom för wåre skuldt wele och skole, göre och lathe, att the icke göre her Erick Swenonis her vthinnan något hinder, platz eller förfong. Wedt wåre ogunste. Datum.

---

*Gustaf I:s Bref för Hr Jakob, kyrkoherde i Vaxala, på vedbrand och en äng. Upsala den 28 Febr. 1544 *).*

Wii Gustaff medt etc. Göre wettherligit, att effther oss elskelig her Jacop Kyrkieprest i Waxal haffwer latidt berätte för oss, att han haffwer stor nödt och trong for Widebrandt ther til Prestebolet, effther ther är ingen skog när förhandene, Och förthenskuldt haffwer han odmiukeligen begäredt wårt gunstighe förloff och minne, att han fritt och obehindret må latha hugga oeh haffwa szin wedbrandt på Örby skoger j Raszbo szokn, hwilkit wii honom och szå gunsteligen vndt och efftherlatidt haffwe, szom wii medt thetta wårt öpne breff thet szamme vnne och efftherlathe, an-

*) Riks-Reg. 1544. fol. 48.

szeendes och szå, att förnemde Kyrckie och Kyrckieprest haffwe ett Landbo hemmen vdhi för:de Örby, och förthenskuldt szå wäl szom the andre Grannar i Örby haffwer rätt och skäl till szådana widebrandt. Szå haffwer för:de her Jacob och beclaget szig, att ther vnder Prestebolet är ganska lijthen äng, ändoch han vndertiden szitter för stor gästning, Derföre haffwe wii aff wår szynnerlige gunst och nådhe oss till en behagelig tijdt vndt och efftherlatidt, att förnemde Her Jacob må och skall niutha, bruke och behalle thet lille stycke almenningz äng, szom ligger emellan Domproweste ängen och Säthuna, och årligen bär till sziu eller Otthe lasz fräkn höö, Hwilkit wii giffwe wåre Fougther och Befalningzmenn tilkänne, att the måge wethe szig her effther rätthe, icke görendes för:de her Jacob j Waxalla, her emot någet hinder, plattz, eller förfong Datum.

Gustaf I:s Bref till Hr Petrus Caroli i Linköping, om tionden från Östergötland och Småland samt om papisteriet i Vadstena kloster. Ekolsund den 30 Febr. 1544 *)*.*

Wår gunst etc. Wii haffwe fått eder scriffwelsze, her Peder, j hwilke j begäre wethe wår wilie, huru medt tienden j Smålandt handles hwadt heller szamme tiendt effther tynnetal eller skeppetal selies skall, och huru dyr, eller huru thet

*) Riks-Reg. 1544. fol. 49. v.

skulle tillgå, j the Häreder eller Sokner ther szom the årligen äre wane att göre sämie for theres tiend etc. Her på kunne wii icke annet szware, Vthan att tiyenden må szälies vt i tunne taal, och effther som tynne rog eller korn går eller gäller i then Landzenden. Wij wåre och tilfridz hwar wij ther vppå någen tack förtiene kunne, att wii vnthe them ett rundstycke bäther köp på tunnen, änn szom hon almenneligen szälies ther nidre, Och må j giffwe oss tilkänne hwadt som tunnen gäl-der både j Östergötlandt och Smålandt. J wele och szå laget medt tijenden både i Östergötelandt och Smålandt att almogen få löszan för Peninger, på thet theris åkrer icke skole oszådde liggiendes bliffwe. Wii förnimme att wåre Fougther j Öster-götelandt haffwe mest latidt mältha wårt Landt-gilles korn, Och hade wii gärne szedt, atth the hade latidt en part ther aff bliffwit liggiendes i korn, och vndszatt almogen, att szå theris akrer medt, änn att alt är giort i malt. Derföre må j tess ythermere göre almogen vndtszettning medt tiijenden, szå att åkrerne jw icke oszådde bliffwe, som aller största mackt vppå ligger. Men om then szemie för tienden, wethe wii icke fulleligen, hwadt wii skole szware ther till, effther j schrif-fue icke ther hoos, hwilke the häreder eller sok-ner äre, som szådane semie giffwe pläge, eller i hwad partzeler, och huru szådane vtgår. Doch hwar j tenckie kunne, att wii haffwe ther ingen skada vtaff, kunne wii wäl liide, att the bliffwe widt then sämie the wane äre, till tess man kunde betänckie sig wijdere j saaken. Och må i fram-

delis giffwe oss tilkänne hwilke the Häreder eller sokner äre, och hwadt som för szamme tijendt vtgöres pleger. Som j och begäre wethe wår wilie, hwart heden the Oxer, Smör, Honnig och Lerefft skickes skall, som för szådene soning vtgiffwes. Szå wethe wij icke annet, vthan att the må komme till Stägeborg, och att j skriffwe wår Befalningzman till, att han lather bliffwet ther till städe, till tess han bekommer wijdere beskeedt iffrå oss, hwart häden thet komme skall. Men till Linccköpingz gårdt wele wij icke haffwedt, Ther må j rätthe eder effther. J lathe och förstå, att the bäste Sockner i Synnerbo, Wäsbo och wthj Östrehärede, pläge göre theris tijend till Nyedala, och att alle Closters Landboerne, plege införe medt affred, theris Bischopztiende, Begärendes wethe, om thet skall bliffwe widt samme szätt etc. Szå effther wii icke haffwe förstått szaken j szå motte tilförende, icke häller wetedt, att her Johan som haffwer Clostret, haffwer vpburidt szamme tiyende. Derföre må i szå wäl latha vpbäre szamme tiyende som then annen, till tess wii widere haffwe taledt medt her Johan ther vm.

Som i och lathe förstå, att then tiend som kalles pars Leprosorum och Bischop Jöns tilförende vnder sin taxa vpburidt haffwer wele Capitlet leggie till the fatiges, siukes, och Scholestuffwens behoff, begärendes wethe wår wilie j then motthen etc. Szå kunne wii wäl liide, att något aff szamme spetals deel, till the fatiges och siukes behoff bliffwer tillagt och förordnet, effther som nottorfften och lägligheten kräffia kann. Szå för-

szee wii oss och, att then som Scholmestere är i Linchöping medt en skälig vnderholning wäl försörgd är, Och förthenskuldt hwar the wele vtaff thenne spetals deel skicke ther något mer vndher, Szå aname wii wäl j then städt igen, then prebende som ther vnder Scholestuffwen tilförende förordnet är. J begäre och wethe, vm then tiyenden, som ligger till the Prebender som vnder wår Cammer lagde äre, hwad heller Rekenskapen för samme tiyendt skall göres aff then som för annen Prebendernes ränthe, reede gör, eller och skall fölie Rekenskapen med then annen tiyendt, Szå är thet oss lijke mykit, huru thet skeer, när oss elliest må wederfares rätt och skäl i then motthen. Ther vm i medt all flijt eder winleggie och szå bestyre wele, som wii betro eder vm, och mackt på ligger. J lathe och förstå, att the Wastene nunner wele icke gärne lathe vtaff theris gamble Papisterij, och råde förthenskuld att tijt en god mann skickes skulle etc. Szå wet Gudt, att wij szåge gärne, atth ther motte ware någen godt mann, som them rett vnderwiise kunde, Menn wij wethe icke hwar wij honom tage schöle, Wiste j, eller the andre gode män ther nidre, någen rådt ther till, tå må j giffwe oss ther vm tilkänne, wele wij seden ware ther förtänckte vthinnen, och hielpe till, att then hoop schulle så ene gonge rätteligen reformerede bliffwe, att mann icke altijdt skall haffwe att skaffe eller beställe med theris papistische wäszendt. Eder her med Gudt befalendes. Datum.

Gu-

Gustaf I:s befallning till Jören Jönson, att ofördröjligen till konungens tjenst uppsända djeknen Nicolaus Canuti ifrån Skara. Gripsholm den 22 Mars 1544 *).

Wij haffwe och förfaridt, Jören, att thu haffwer taget och anamet till tich en diekne, vtaff Scharæ skolstuge, benempd Niculaus Canuti, hwicken j höstes war hos oss vpå Stekeborg, och forplichtede sich ther, att han wille ware wederreede och wälwilig att komme till oss och vdhj wår tieniste, eenär wij honom äskie och kalle wille etc. Så effther wij haffwe gode schriffwere vdhj wårt Cancelij och Cammer behof, må thu förthenskuld vthan all skåtzmåel eller gensegn oförsumeligen skynde honom hijt vp till oss, och må tu försörge tich medt andre Schriffwere. Thette thu ingelunde försume eller förhindre wilt, så frampt tu wilt göre thet oss behageligit är. Datum vt in literis.

Gustaf I:s tacksägelsebref till Ordinarius i Linköping, Hr Claudius, som i Småland hade lärt och undervisat allmogen i det som hans embete kräfver. Gripsholm den 5 April 1544 **).

Wår synnerlige gunst tilförende etc. Wij finge edhers schriffwelse her Claues, och för–

*) Riks-Reg. 1544. fol. 73.
**) Riks-Reg. 1544. fol. 88.

merckie, att j haffwe waridt nidre j Småland lärendes och vnderwijsendes Almogen, thet som edhert embethe kreffwer Och att j icke annedt aff thenn meenige mann vthan odmiuchet och troohet förmerckt haffwe etc. Så behager oss sådant wäl, och såge ganske gärne, att the härnest wille rätte sich sielffwe, och läre wethe hwadt the Gudt, Thernest theris rätte öffrighet, och seden hwar annen inbyrdes skyllige och plichtige äre. Tesse och andre flere sliike Christelige saker och gärninger, skulle man medt rätte altijdt affwarligen och medt flijt winnleggie sich, att drijffwe och vnderwijse, icke alleneste thenn meenige man, vthan och presterne som the andre lära och vnderwijsa schole, på thet the på beggie sijder motte någen tijdt lära weethe, hwadt the Gudt och menniskier plichtige äre.

---

*Gustaf I:s Bref till meniga man i Ydre härad med befallning, att i stället för Hr Anders i Wi och Hr Simon i Sund utse sig andra själasörgare. Gripsholm den 6 April 1544 *).*

Wij etc. Tilbiudhe edher oss Elskelige wåre Vndersåther, som etc. Lathendes edher her medt förstå, att thenne Breffwijszere, edhers Häredzbo Lasse Pedherson vdhj Eedt, haffwer waridt her för oss, medt edert breff, j hwicke j göre the

*) Riks-Reg. 1544. fol. 89. v.

Twå Presters, her Andersz i Wij, och her Simens j Sundt, vrsecht, att the skole oskyllige ware, i the saker och stycker, som them på sagde och witte äre, för thet ochristelige tael och handel, som the j tette Perlementhe emot oss och meenige Rijkit skulle hafft haffwe etc. Så endoch käre Vndersåther, att wij oss medt sådane edhers wittneszbyrd endelis åttnöije lathe, Så schole wij doch wäl troo, att ther som man ytterligere och nöge ther vm ranszake wilde, skulle man än icke aldelis finne them så orsake, som en part aff edher tileffwentyrs meene. Doch eehuru ther om ware kann, så kunne wij för monge orsaker skuldt icke städie them tijt nidt, vthan äre tilfridtz och wele lathe förszee them her vppe j landet, medt ett stycke brödt, ther medt the sich behielpe schole. Må j Dannemen förthenskuldt, som byggie och boo j för:ne Sundt och Wij sokner, skaffe edher andre godhe Christelige och trogne prestmenn eller Sielesorgere som edher Gudtz helige och reene ordt, j theris stedt, och edhers Siels saligheet läre och vnderwijsze kunne, wijdere weethe wij icke att szware edher på thenn Artichel. Så haffwe wij och nu ytermere schriffwit wår tro mann och Rådt her Moens Johanson till, vm samme Twå Presters ägedeler, Så warder han edher wårt sinne och meening j thenn motten wäl vnderwijsendes. Giffwit Gripzholm.

Gustaf I:s Bref till Hr Måns Johanson, om förenämnde 2:ne presters gods och lösegendom. Gripsholm den 8 April 1544 *).

Wår synnerlige etc. Weether, käre her Moens, att thenne Lasse Person j Eedt j Ydrö haffwer waridt her för oss, medt meenige Häredens wittnesbreff, om the Twå Prester, her Simen i Sundt och her Anders j Wij, vdhj hwickit the göre theris endskyllinger, för the stycker, som them tillagde wåre, och begärede, ath the motte komme tijt nidt till them igenn, Thet wij ingelunde för monge saaker skuldt wele giffwe samtyckie till, vthan haffwe schriffwit tijt tilbake, att the måge försörgie sich medt andre kyrckieprester. Wij äre och tilfridtz att samme prester må bliffwe her vppe försorgde medt vnderholdt, hwar the elliest så vskyllige äre, som thu schriffwe. Så haffwer för:ne Breffwijsere begäret weethe, huru medt the för:ne Twå Presters godtz och löszörer handles skall etc. Så wethe wij icke annet, effther wij höre, att någre aff Bönderne ther j Häredet haffwe försträckt och vndtsatt them the böther the vtgiffwit haffwe. Derföre må j först tillathe, att the samme måge bekomme theris betalning aff then deel ther är, Doch så, att thet må mätes them j händer, effther som skäl och sådant godtz kann werdt ware, Hwadt seden vtoffwer bliffwer, må sätties in, til förwaring någerstedtz, ther thet bliffwer vrappet och tilstäde,

---

*) Riks-Reg. 1544. fol. 95.

till tess wij ther om wijdere förtänckte bliffwe, hwadt heller the skole haffwedt igen eller eij. Ther j edher effther rätte wele.

Gustaf I:s Bref för Hr Hans Nicolai, Skolmästare i Strengnäs, på den öde Domprostetompten, att densamma bebygga och behålla under sin lifstid. Gripsholm den 10 April 1544 *).

Wij Gustaff etc Göre witterligit, att effther oss Elskelig her Hans Nicolaj Scholmestere j Strängnes haffwer giffwit oss tilkenne thet han achter vpbyggie thenn ödhe Domproweste tompt j Strängnes, hwar wij elliest honom wår gunstige wilie och tillatelse ther till göre wele. Och att hann samme Tompt vdhj sin lijffztijdt niuthe och bruke må, Hwickit wij och så, aff wår synnerlig gunst och nådhe vndt och efftherlatidt haffwe, som wij och nu medt thette wårt öpne breff vnne och efftherlathe, att hann samme tompt, medt the husz och wåninger han ther vpå byggiendis warder, fritt och obehindret vdhj sin lijffztijdt niute bruke, och beholle, må och skall. Hwarföre biude wij wåre Fougter, Embitzmenn och alle andre som för wåre skuldt wele och skole, göre och lathe, att the icke j någer motte göre förbe:te her Hans Nicholai her emot hinder, plattz, eller förfong. Datum.

*) Riks-Reg. 1544. fol. 104.

Gustaf I:s svar till Nils Vestgöte, om Nunnorna i Skenninge, hvilka ogerna ville flytta till Vadstena. Stockholm d. 14 April 1544 *).

Thernest som thu berörer, vm the Schäningz nunner, wele nödigt till Wastena, vthann begäre bliffwe vthe på bygdenn hosz theris sleckt och wener etc. Så weethe wij icke om thet skall ware rådt, att lathe bliffwe them hosz bönderne, Efftlier oss fruchter nog, att hwar them thet efftherlatidt bliffwer, skole the predicha och liuga bönderne all thenn skalkhet the någen tijdt kunne. Derföre må thu änn nu på någenn tijdt lathe bliffwe them ther the äre, till tess wij ytermere ther om kunne förtänckte bliffwe.

Gustaf I:s svar till Olof Michelson om samma Nunnor och om S:t Ingrids skrin i Skenninge kloster. Stockholm d. 15 April 1544 **).

Tu berörer och att the Schäningz nunnor wele ingelunde till Wastena etc. Så må mann wäl lathe komme them till Wreetha. Menn att städje them vt på bygden, synes oss icke rådt ware, som wij och tilförende haffwe latidt schriffwe Niels Wässgöte ther om till.
Vm S. Jngrede skrijn ther vdj Schäninge är wår wilie, att thu allene icke skalt befathe tich något

*) Riks-Reg. 1544. fol. 107. v.
**) Riks-Reg. 1544. fol. 108. v.

ther medt, vthan tag medt tich ther öffuer Niels Wässgöthe, och tre eller fyra gode förstondige borgere aff Wastena Lathendes seeden komme samme skrijn till Wastena, sättiendes thet j munkernes Säkerstiije, till tess wij wijdere ther vm förtänckte bliffwe. Ther rätte tich och effther.

Gustaf I:s svar till Ärkebiskop Laurentius Petri, om några klagomål emot Fru Karin på Berga, och om ett annat prestbol till kyrkoherden i Ununge. Gripsholm den 18 April 1544 *).

Sincero nostro fauore præmisso etc. Wij haffwe fått eders schriffwelse, Bisp Larentz, j hwicke j giffwe tilkänne, huru hustru Karin på Bärga och hennes Sonn Erich Tönneson haffwe handlet på thenn fatige mann her Joen j Ununge etc. Så weet Gudt, att sådant handel är oss emot, skall icke häller j sin tijdt vstraffet bliffwe. Och haffwe wij nu skriffwit hustru Karine på Bärga till, hwarföre hon lather så reegere medt the prester, eller hwadt orsak honn haffwer ther till, att the icke måge bliffwe ther hosz hänne besittiendes, Hwad hon nu ther till swarer, få wij szee och förnimme etc. Som i och giffwe tilkänne, att Socknemännerne ther sammestedtz begäre, att ther motte bliffwe stifftet ett annet presteboel etc. Tedt kunne wij wäl lijde, hwar Socknen elliest

---

*) Riks-Reg. 1544. fol. 123.

hade ther någenn rådt till. Menn thet wij skulle stiffte eller beställe är icke j wår lägenheet, förty wij haffwe mykit annet att skaffe. Så är oss icke häller witterligit, hwad landboer eller lägenhet ther är till kyrckien, derföre må Socknen sielff tänckie ther till. Wij förszee oss lickwäl, att när wij haffwe handlet och taledt medt för:ne hustru Karin, skall hon och hännes sälskap wäl giffwe bäther köp, och anthen lijde annet gott folk ther hosz sich boendis, eller ther motte annerlunde tilltänckt bliffwe. Befalendis eder gudt. Datum.

---

*Gustaf I:s Bref till Fru Karin på Berga, om klagomålen emot henne och hennes son. Gripsholm den 18 April 1544 *).*

Wij haffwe förstått, hustru Karin, att j haffwe altijdt mykit beställe medt the Prester ther boo hosz eder j Ununge, så att ther wil hernest ingenn Prest boo, Som och nu eders Sonn j Fastelagens haffwe handlet medt thenn fatige mann her Öriann. Så wilde wij gärne weethe vtaff eder, Käre hustru Karin, hwarföre sådant skeer, eller hwadt orsak ther till är. Thet hade och warit fast bätter, att Erich Toneson wåre vndertijden hosz oss, och achtede på sin tiäniste här, änn att bruke pärlemente, och offwerfalle fatige männ ther hann är, Wåre och gott, att hann

*) Riks-Reg. **1544**. fol. **123**. v.

stälte sådant aff eller hann förtiäner ther föge tack vpå. Ter retter eder effter.

Gustaf I:s befallning till Hr Gust. Olson, att som studiihjelp öfversända 24 Joakimsdaler till den Svenska student i Köpenhamn, som derifrån lemnade Konungen åtskilliga underrättelser. Gripsholm d. 19 April 1544 *).

Och effther thet, käre her Göstaff, thenn samme Student beclager sin nödt, och thenn dyre tijdt och täring ther vthe är, skicke wij eder medt thenne wår Småswenn 24 Jachimszdaler, hwicke medt ett edert wisse och förtrodde budt, eller medt thenn samme som förde eder samme breff iffrå honom, tilhonde skicke måge, hwar j anners kunne förlathe eder till honom. Och warder samme edert budt honom finnendes till herberge i Köpenhaffn hosz en som heeter Säffwerin Påsche. Wij hade wäl sielffue gärne latidt skriffwe honom något ther om till, Doch fruchter oss hann eller wårt budt, måtte ther igenom förspäijet bliffwe. Derföre tycktes oss lijkere wara, att j wille skriffwe honom en kort meening till, lijke som hans förmann Bispen j Westerårs, thenn hann tilschriffwit hade, skickede honom sådana peninger, till hans nodtorfft och studeringz uppehälle. Och hade mykit taget till tacke att samme Student, att

---

*) Riks-Reg. 1544. fol. 125.

giffwit honom sine studia och lägenheter tilkänne. Och widt tätte sätt, bliffwe sakenn minst achtet, doch forstår hann wäl meeningenn. J wele och så änn nu lathe fordre aff honom wijdere skriffwelser vnder samme sken och på Bispens wägne i Westerårs.

---

*Gustaf I:s befallning till Biskop Bothvid i Strengnäs, att inlemna ett mera noggrannt register på uppbörden i Strengnäs, så till afrad som ränta, samt insända domkyrkans gamla register. Gripsholm den 27 April 1544 *).*

Wår gunst etc. Wij lote för någenn förlijdenn tijdt seden, her Bispenn, biude och befale eder, sampt meenige Capitelet, att j hwar j sin städt skulle lathe beschriffwe sin ränte opbyrd, som the haffwe årligenn, och förskicke oss ther vt ett clart, wist, och beskedeligit Register vppå etc. Så haffwe wij nu bekommit her ett Register iffrå eder, och sielsindt nog, som haffwe hwarckenn skick eller ordning medt sich, ther wij kunne haffwe någenn rättilse vdaff, thett oss icke lijtidt förundrer, effther j äre ther så monge om, Eij häller är ther något beskeedt hosz, hwadt som iffrå hwar prelatur, Canonier, eller Prebende igenn kallet är, eller hwem thet haffwer nu j antwardenn, Uthann alt så obeskedeligit och vordentlig

---

*) Riks-Reg. 1544. fol. 133.

schriffwit, lijke som the alrig hade hört eller seedt sådant tilförende. Tesligeste förundrer oss hwadt gagn thenn Scholemesteren gör oss, eller hwadt hann lärer sine Dieckner, meeden ther fintz icke en, som kann schriffwe oss ett rätt och clart Register, och wethe honom ther en föge tack före.

Så måge j ware förtänckte, her Bispenn, latendes änn nu beschriffwe och ordinere oss ett annet och clarerne Register, ther wij kunne bekomme någenn wijdere beskeedt vtaff, på alle vpbyrder, både j affradt, tijende, och alle andre partzeler, som hwar j sin städt, både j och flere, haffwe till vpbördt Tesligeste förskicke oss tilhonde the gamble kyrckienes böker, och andre gamble Register, som alle prælatures, Canoniers, och Prebende godtz medt theris ränte och vpbörder, stå beschriffne vdj, Tagendes her intidt försumelse före, så frampt wij icke skole sielffwe late sände effter them. Ther måge j och the andre rätte eder effther. Datum.

Gustaf I:s Bref för Biskop Bothvid i Strengnäs på en äng i Jäders socken och en ö utanför Tynäs. Maj 1544 *)

Wij etc. Göre witterligit, att wij aff wår synnerlige gunst och nåde haffwe vndt och förlänt, som wij och nu medt thette wårtt opne breff vnne och förläne, thenne oss Elskelig wyrdelig mann her Bottwedt, Biscop till Stregnis, honom till hielp

*) Riks-Reg. 1544. fol. 187. v.

och vndsättning, en äng, liggiendis vdj Jäder sockn, widt Alwasta, benempd Bischopzängenn, oss till en behagelig tijdt. Tesligeste en öö, liggendes vthann för Tynes, benempd Siöröö. Hwarföre biude wij wåre Fougter och Befalningzmenn, att the icke vdj några motte göre Biscop Bottwedt heremot något hinder, eller förfong, widt wår ogunste. Datum.

Gustaf I:s befallning till Tönnes Jönson, att emot jordegods förbyta de tomter, som i Åbo legat under Altare, kloster och gillestugor. Maj 1544 *).

Tu lather och förståå, vm några tompter, som ther j Åbo under Altare, Clöster, och Gillestüffwer leget haffwe, och Borgerene vnder sich gärne eegne wele, ändoch them ingenn stor rätt j thenn motten tillöper, Begärendes wethe, om wij wele sälie them, då skulle oss ther vdaff till gode en merckelig Summe peninger tilkomme etc. Så skall thu wete, att wij vm samme och andre slijke tompter så förtänckte äre, att wij icke wele sälie them för peninger, Utann effther ther j Åbo är en heel hop aff Borgerene, som frijborn giefftermål och monge Jordegotz offwerkommit haffwe, Derföre må thu winnläggie tich, att förbyte samme tompter oss till gode, vdi några sköne Jordegodtz. Och hwar thett icke såå hastigt skee kann,

---

*) Riks-Reg. 1544. fol. 139. v.

då må thu lathe registrere samme tompter vp, och legge them vt thet dyreste thu kant, att wårt beste j thenn motten icke försumet bliffuer.

Gustaf I:s Bref till Biskopen och Domkapitlet i Strengnäs, om någon studiihjelp för Bengt Olson. Maj 1544 *).

Wår gunst etc. Schole j wethe, Bisp Bottwedt, och j gode Menn flere ther j Capittelet, att thenne Student Bencht Olson haffwer giffwit oss tilkenne, att hann änn nu, på någenn tijdt till görendes är till sinnes, medt wår gunstige tillatelse, att fulfölgie sine begynte Studia, Påå thett hann framdelis oss och meenige Rijkitt, tess nyttigere och tienligere j thett meenige beste bliffwe och ware kann, Och förthenskuld ther hosz, vnderdånligenn anlanget och begäret thet wij wille göre honom någen hielp och vndsättning, till for:de hans studiers vppehälle och förmerung etc. Såå haffwe wij gunsteligenn j thenn motten anseet hans anlangenn, vnnendes och effterlatendes honom then Studenters portion eller ränthe, som nu ther j Strägnes sticht, på ett åår eller tu fallenn är, Och hwadt j elliest kunne ware honom behielpelige och förforderlige, see wij gärne, att thet såå skee motte, och på thett hann deste förre må komme till sine studier igenn, och icke her längre, sich till skade, bliffwe vphollenn etc. Ther j eder effther rätte wele.

*) Riks-Reg. 1544. fol. 140. v.

Gustaf I:s Bref till Hr Erik Svenonis, Ordinarius, och Domkapitlet i Skara, att sända två eller tre dugliga personer af skolan för att tjena i Kansliet och Kammaren. Maj 1544 *).

Wår gunst etc. Wij förszee oss käre her Erich, sampt j-godemen flere aff Capittelet, ther j Schare, att j wäl titt och oflte nog tilförende förstått haffwe wåre höge beswäringer, besynnerligen att wij städes haffwe vdhj wårt Konglige Cantzelij, tesligeste j wåre Cammer stor breck och mangel påå godhe och förstondige personer, them wij vdj sådane saker bruke kunne, them wij doch för alle deeler behöffwe och haffwe motte, till att bestyre och förfordre wåre och Rijksens anliggiende saker och ärender. Och befinne oss änn nu haffwe samme brister och beswäringer, effter en part som oss länge och troligenn tient haffwe, bliffwe förloffwede aff Gårdenn, somme giffwe sich j ächteskap, och elliest wedt gode prestegäldt, och annen godt vnderholdning, ther the lijke wäl kunne ware sich sielffwe, och iemwel oss och Rijkitt nyttige och tienlige. Och kunne förthenskuld sådane ämbeter ingelunde driffwes eller bliffwe widt macht, medt minne wij årligen medt någre gode, förstondige personer j stadenn igenn bekomme. Såå effther wij icke annet tro kunne, vtann vdhj eder Schole ther j Schare, äre jw sådane personer, som till sådane saker skickelige äre.

*) Riks-Reg. 1544. fol. 151.

Derföre är wår fulkomplige wilie, och befalning, thett j sådane wåre beswäringer betänckie och ansze wele, Förskickendes oss ther aff Scholenn 2 eller 3 vnge och skickelige personer hijt vp, them wij vdj sådanne för:de ämbetter och befalninger bruke och tillijte kunne. Wij wele åther igenn betänckie eders och meenige Scholernes både ther och annerstedz nytte, gagn och beste, att j oss j framtijdenn betacke skole, och elliest vdj all annen motte förmerckie eder haffwe en nådigenn härre och Konung aff oss, Ther j eder fulkomligenn tilförlate wele. Datum.

Gustaf I:s befallning till Jören Jönson, att uppsända Hr Gudmund Spegels, i Vexiö sakerstia nedsatta, skrin och att upptekna den ränta, som legat under biskopsstolen, prelaturer, prebender och domkyrkan i Vexiö. Maj 1544 *).

Wår gunst etc. Wij skriffwe tich till j sistens, Jorenn, att thu skulle skicka hijt till oss thet skrijn medt the äger ther vdj wåre som her Gudmund Spegell tilkommer, och ther i Wäxiö Sakerstiije nidt satt war, ther aff wij änn nu intit förnumit haffwe, och vndre förthenskuld, hwarföre ther dröges så länge medt. Hwarföre biude wij tich, att tu änn nu vtan försumelse skynder samme skrijn medt gott och troget folk hijt vpp till

*) Riks-Reg. 1544. fol. 158.

oss, wij hade och gärne beskriffwit, om han haffwer ther några andre ägedeler nijdre. Tesligeste är och wår wilie, att thu later oss få beskreffwit all then ränte och vpbördt, som till Biscopzstolen, Prelaturer, prebender, och domkyrckien ther j Wäxiö legat haffwer, och hwicke aff them förlänte äre, och hwem them haffwer, eller hwicke j wår Cammer äre, Doch alle vdj längden medt theris ränter beskriffne. Tette ingelunde försumendes. Datum.

---

*Gustaf I:s Påbud och Stadga om Böndagars hållande öfver hela riket. Linköping den 8 Juni 1544 *).*

Wij Gustaff etc. Tilbiude eder oss elskelige alle andelige och wärdzlige, Frijborne, Frälsesmenn, sampt Bisper, Prelater, Prowester, Köpstedzmenn, Bergzmenn, Fougter, Embetzmen, Ländzmen, Fiärdingzmenn, Bönder, och thenn meenige Almoge, som byggie och boo vdj Wäxiö biskopzsticht, Wår gunst och nåde tilförende etc. Görendes eder, käre gode men, och vndersåther her medt witterligit, som j och nu sielffwe, på någer få åår till görenndis, vdj alle landzender her j Rijkit wäl förnummit, och mere änn nog för–

*) Riks-Reg. **1544.** fol. **184.** — Tryckt hos *Tegel,* l. c. II: **229—232.** Ibland *Orig.-Förordningar för åren 1520—1600* förekommer en afskrift af samma påbud under den 8 Juli **1544.**

förfarit haffwe, thenn swåre och gruffwelige Gudtz strenge wreede och straff, thenn hann oss för wåre mongfoldige och otalige store Synder, Som är, ohörsamhet, hoffmodt, swalg, dråp, skörleffnat, och all annen ogudelighetz skuld, pålagt haffwer, Nu medt iemmerlige inwertes vproor, nu medt dyr tijdt, och åttskillelige siukdommer, plåger, och blodtz vtgiutelse. Tesligeste nu medt tette gräselige närwarendes owäder, rägnn, och andre swåre Gudtz plåger, som wij dagligen, och vtann åtherwände för ögenen haffwe, genom hwicke Gudt sin olydige barn medt straffe pläger. Så haffwe wij nu förmidelst thenn helige skrifftz fulkomlige rådt och förmaning (thenn alzmechtige Gudt till loff, prijsz, och ähro, och oss sielffwe till lycke och salighet) för gott och rådeligit annseet, till att affwende och förblidke Gudtz stränge näffst och oppenbare wreede, Och förthenskuld effter en god, gammel, och brukelig plägseedt, stadget och påbudit, att j Otte samfälte dager, sedenn tette wårt opne breff läsit och förkunnat är, skall vdj alle Domkyrckier, Stadzkyrckier, och Soknekyrckier offwer tette wårt heele Rijke, så wäl på Bygdenn, som j Städerne skee, någen gudelighet, Och besynnerligen skall prediches och förkunnes, en openbare förmaning vdaff thenn helige skrifft, med en Christelig och almännelig bön, lijkerwijsz och effther thet sätt, som wij wåre Biscoper, Ordinarier, och andelige Tillsynesmenn skriffteligen budit och befalit haffwe, och the framdelis alle Prowester, Kyrckieprester, och andre andelige Befalningzmenn,

her j wårt Rijke, på wåre wägne biude och befale skole, På thett, att wår käre barmhertige Gudt och ewige Fader, wille wärdes genom sins Sons Jesu Christi wår herris och åtherlöseres förbön, död, pijne, och forskullen skuld, nådeligen affwende tette wårt förtiente straff, Förlänendis oss en torfftelig och tijmelig wäderleek, att thenne wällämpnede allehonde frucht på Jordenn, både Kornn och Kärne, motte bewares och komme till en fruchtsamlig tillwuxt, och moguat, och bliffwe wäl och torffteligen inburit j husen, och vm alle andre wåre nottorffter både till lijff och siel etc. Hwarföre (på thett en yttermere ånger, och rwelse, syndernes boot och bättring her effther fölgie, och thenn meenige mandz nytte och froma förfordret bliffwe motte, genom hwicke thenn alzmechtigiste Gudt (effther hans gudomlige ordtz lydelse) offte haffwer benådet och taget menniskene sin gryme wreede och swåre straf jffrå) wele och biude wij eder alle andelige, wärdlige, Friborne, Frälsesmenn, Köpstadzmenn, Bergzmenn, Fougter, Embetzmen, Bönder och meenige Almoge, ware sich vdj hwadt stadge, wärdighet eller Condition the helst äre, eller ware kunne, medt, och vdj tette wårt Konglige mandatebreffz krafft och mackt, att j tette wårt alffwarlige pabudt och befalning, vdj alle sine articler och punchter, såsom the hörsamme vnderdåner, Gudt altzmechtig til loff, prijsz och ärhe, och eder sielffwe, och thenn meenige mann til nytte, gangn, och profijt, wele fulborde, och medt all gudelighet, hörsambligenn ther effther göre och leffwe. Och j the samme samfälte Otte dager

(effther som hwar och en effther wärcktzens lägenhet mögeligit är, tijdeligen fastende och med all gudfruchtighet) tilhoope komme, Haffwendes flijteligen acht vpå Gudtz ordtz förmaning, Gudj wårom himmelske fader alffwarlige tillroopendis och bediendis, ock sedenn the arme fattige med edre almoser, och andre Christelige milde gåffwer och wälgärninger, hwar effther sin mackt och ämpne jhugkommendis och betänckiendis. Ther till medt, på thett wij, alle sammen, thenn ene medt thenn annen, så wäl thenn oskyllige som thenn skyllige icke skulle bliffwe deelafftige aff Gudtz strenge wreede och straff, wele och biude wij nu, och framdelis, både en och annen, widt högzste straff och peen, att the haffwe fördrag och tage sich till ware för allehonde ogudachtigt och otucktigt leffwerne, ther igenom wij reete och drage Gudtz förtörnelse vpå oss, Som först är med all Gudtz lastering och försmädelse, medt offwerflödigt frosserije och swalg, medt bannor, swåre eeder, vhörsamhet, vbestondt, och vproor, med mordt, mannslag, horerij, okyskheet, löskeläge, otuckt medt stöldt, rooff, bedragerije, bakdantan, falskwittnesbörd, och alle andre ogudachtige laster och miszgärninger, som vtan åtherwändo (ty wärr) skeer ibland menniskiorne, både lönlige och oppenbarlige. Biudendis förtenskuld her medt alffwarligen, wid wår högzste straff och vnåde, Tesligeste befalendis wåre Befalningzmenn, Fougter, Embetzmen, och alle andre som på wåre wägne her j wårt Rijke befalningen haffwe, att the sam-

felt och synnerligenn, genom tesses wåre oppenbare Christelige och Konglige Mandatbreffz krafft och mackt förhielpe wårt Clerkerij, Biscoper, Ordinarier, Prowester, och andre Kyrckieprester sådane wår påbudt och befalning fulborde och fulfölie.

Så är och tesligiste wår Konungzlige wilie och alffwarlige befalning, att sådane bönedager medt theris bruk och Ceremonier, effther som wij haffwe nu beskriffwa latidt, hwart åår Fyre dager, hwar effter theun annen, vdj alle Soknekyrckier, vtan all forsumelse skole holdne warda, påå hwicken tijdt wåre Biscoper, Ordinarier, och andre andelige Tillsynesmenn, medt wår wilie och samtyckie, sådant på thet lägligste och beqwemligste föreseijendes och påbiudendes warde. Och hwar så hender, att någer her i wårt Rijke, anten höge eller låge, vtlänske eller inlänske, andelige eller wärdzlige sich fördristede tette wårt Konglige och Christelige påbudt medt försååt, att förachte eller försume, eller sich ohörig her emot vpsättie, och något oteemeligit och skambligit leffwerne her effther förer, och bliffwer med oppenbare gärning j sanning beslagen, och lagligenn tilwonnen, med öffwerflödig drick, swalg, last, mordt, manneslag, vhörsamhet, eller någre andre slijke oChristlige missbruker och ogärninger, Thenn samme skall bliffwe sakfält och vtann alle nåder straffes, så offte sådant j sannheet befinnes, effther Swerigis beskreffwen lag, och gärningens lägenhet. Ther hwar och en sich effther rätte och skicke will. Datum.

---

*Gustaf I:s Bref till Ärkebiskop Laurentius Petri och Domkapitlet i Upsala, om de påbudna Böndagars firande i Ärkestiftet. Linköping den 10 Juli 1544 *).*

Wår synnerlige gunst tilförene. Som j wäl szee och förnimme Bisp Lars, och j gode menn flere i Capittelet, att effther thenne swåre wäthe, och gudtz synnerlige straff och Syndenne skuld, som nu, thett Gudt bättre för ögen är, tager så fast öffwerhondenn, Att förthenskuld nog tilbefruchtendes är, hwar Gudt icke sådant nådeligen affwänder, att man näppeligen skall komme thett Gudtzlån j husze, som nu på jordenn ståår, Haffwe wij medt flere wåre gode menn, som her hosz oss tilstäde äre, förthenskuld för gott och rådeligit annset, att iblandt thenn meenige mann, både j Städerne och på Bygdenn nogenn gudelighet motte företagenn bliffwa, widt thett sätt och form, som tette wårt medtföliende öpne breff, och the andre ther hosz j ordning författede articler inneholle. Hwarföre är wår alffwarlige wilie och befalning att j sådant wele och flijteligenn lathe haffwe för händer, ther offwer hele vpsale Sticht, och jw så laget, ibland en och annen, att the swåre eeder och andre Gudtz laster, och groffwe synder, som ty wärr nu mykit brukes, motte affIagde bliffwa, Tesligiste thett store swalg, drickerij, och andre laster, motte bliffwe tilbake, så frampt oss skall gåå något wäl j hånd, thenn ene

*) Riks-Reg. **1544**. fol. **234**. v.

medt then annen och att j oförsumeligen lathe copiere samme breff och articler, Sckickendis them vdj alle prowesterij. Och ther någre groffwe, plumpe och olärde prester, funnes ther j Stichtet, som icke kunde rätte sig effther tette wårt öpne mandat, och the andre medföliende latiniske articler, då måge j finne hwadt rådt j kunne, att the bliffwe vtsatte påå Swenskt måål, Eller och sände någre godhe, lärde, och förstondige menn tijt vt, som kunne vnderwijse och berätte Allmogenn thenn rätte grundt j sakenn, Påå thett, sådane bönedager motte gudeligenn holles och predikes, The skriffter som antecknede äre, och andre Ceremonier, motte gå något ordentligen och skickeligenn till. Ther j eder effther rätte och skicke wele. Datum.

Någre Almennelige Gudelige Böner, them Man nödtorffteligen bruche motte och holle Almogen före uthi alle Kyrchior öfwer heele Rijket thet Gudh nådeligen wille afwände thenne Jemmer man seer på Säden och gifwe oss en tårffteligh wäderlek. Anno etc. 44 *).

På thet herren Gudh wille nådeligen afwende allt ondt, besynnerlige thenne Nykompne swåre dyre tijdh, hafwer Konungl. Maij:t wår Allernå-

*) Riks-Archivet. Orig.-Förordnigar för åren 1520—1600. fol. 133—136.

digeste herre, för godt ansedt, att udi alle Kyrchior öfwer heele Rijket, skole skee och förholles then menige församblingh, någre Christelige förmaninger och almennelige böner, Predichan och andre Christelige Ceremonier, lijke som här effter fölier.

J samfelte Otte dager när klochan slår otte, skall först ringes medh Stoorklochan, och kallas Almogen tillhopa i Kyrkien så wäl drängier som Pigor som gammalt folck, och skole i midler tijdh holle uppe medh theris Arbete. Och skall ther först Siunges en Swensk Psalm, Nemligh, Nu ware oss Gudh miskundeligh. Ther näst skall prediches för församblingen, uthaf then sanskyllige och förskrächelige Gudz wrede emot Synden och wår förherdede ondske, Och att thesse mongfaldige plågor och äländigheeter, som ähre siuchdomar, Pestilentie, Mordh, Buller, Vproor, Krigh, Jämmer på Säden, oår och swår dyr tijdh på alt thet oss ähr för nöden, medh mychen annen bedröfwelse och anfechtningh, som Gudh låter gå vthöfwer oss, besynnerlige för wår ondsko och syndefulle lefwernes skuldh, motte afwendes och tillbache blifwe, effter att ingen ware sigh udi hwadh Standh han ähr, begärer retteligen Jder och ånger eller will bättre sigh. Till thesse stycher skole och Predichanterne uthwälie sig the beqwemmeligeste Skrifftenes rum och Språch, som the för alle, besynnerlige i thenne stundh, skole andrage och holle almogen före, Nembligh, huru hårdelighe och förskrächelige herren Gudh hafwer seden förste begynnelsen och altijdh i wåre förfäders tijdh straffet Menniskioners synder, Ja icke

heller förskonet sitt egit folck. Och skall så begynnes uppå the Egyptiers plåge, och hurelunde Gudh hafwer Stedze sedan, nu medh hunger, nu medh Pestilentie, nu medh mongh annen otalig plåge och bedröfwelse grufwelige Straffet werlden för hennes förhärdede ondske skuldh.

Åhr och för nöden at Predichanterne till thet förste motte förtälie thett Otte och Tiugunde Capitell in Deutronomio, och thet flijteligen uthleggie och prediche för församblingen, först at the skohle holle them före, the förskreckelige Gudz wrede, förmaledielse och hotan emot synden, och sedan i thet skickeligeste procedere, ther medh lijke som här effter följer. Till thett förste hotar och förmaledier Gudh, för wår ondskes skuldh all then frucht som både Jorden bär, thessligest Menniskian och all annor Creatur födhe utaf sigh. Af den förmaledielse folge strax några andre som hafwe theris vrsprung ther uthaf, förty när Gudh hafwer förmalediet Menniskiones och Jordenes frucht, följer ther strax effter, hunger, armodh, och all annen nödh Jämmer och älendigheet.

Effter hunger strax följer Pestilentie, som Christus sielff Matth. 24 säger thesse twenne Menieskelige och förskreckelige plågor tilhope.

Så och effter Pestilentie och brådödh komme gemenligen Vtaf Naturlige sacher, såsom vthaf förgifftigt wäder, af swår hette af olijdeligh kyldt. af blechheet, af mychit och öfwerflödigt Regn, som nu ähr förhanden, skole wij besinne att sådanne plågor af Gudz lönlige domer kastas vpå then Menskelige natur till att straffe oss för syn-

den. Och pläge gemenligen thesse twå plågor föllies åth, Nemblige, Krigh och mordh, förty säger Texten, herren skall slå tigh för tijne fijender, hwilcke ordh then helige Ande nogsambligen i samme Text och förskrächeligen förklarer.

Seden följe månge andre selsinne plåger, then man aldrigh wiste så ideligen skee som the nu giöre, så at wij iu alfwarligen och wislige måge see thet Gudh ähr oss grym och wreder för syndens skuldh, Texten seger herren skall slå tigh medh Egypters böldh, hwilohen böldh them wäl så förskrächeligen war, som oss ähre the pocker.

Jtem säger och Texten, Herren skall slå tigh medh fijskbölder, Jtem medh vsynnigheet och blindheet, hwilche i twenne motte förstås, förty han taler här icke alleneste um then lekamlige eller uthwärtes blindheet eller ögnesoot, vtan Jemwäl um then inwertes blindheet, att wij seendes blinde ähre och icke för wår onde artz och swagheetz förstochenheet kunne see, huru mychit ondt wij bedrifwe och huru grof synden ähr i oss.

Framdelis gifz en anner plåge före, som inthet mindre förskrächeligh ähr nemlig lijde orätt thet ähr lijde oskähl och öfwerwåldh i alt thet som tigh kierligest och dyrbart ähr, som ähr tin barn och tin hustru, och icke kant försware them. Föruthan thesse, hotar herren oss och medh timelige Stadges förwandlinger så at wij måge wette thet wisselige ware Gudz straf at miste en from och rättfärdigh Öfwerheet, och att landh och Rijker komme i fremmande Regenters hender, ther medh wij straffes för wåre Otachsamheetz skuld,

Jtem Om Jordenes ofruchtsamheet och månge andre plåger, som Texten och förmäler, them man icke så alle förklare kan, Så ähr dogh af nöden at röre för församblingen um the ypperste och mercheligeste, Ja och the förskrecheligeste.

Skall man och thess föruthan draga utaf Propheterna någre sliche spräch som Aggei I. Hieremie XI. Paulus Roma II. then ganske Jonæ prophetia Micha VI. Jtem Salomon C. VIII. Esaiæ XXIV. Och när thessa stycher ähre så i thett korteste förklarede skall man då Aplicere them till oss sielfwe widh thet sätt.

Ja i förundre storlige när sådant skeer, lijkwäl skiute och wände i all skull den nu hijt, nu tijt, och intet låtee eder bekommet, Hwarföre ähr förnöden, at i flijteligen gifwe acht och besinne tesse förberörde Stychen, Ther uthaf kunne i lätteligen förmärche och blifwe endels förmante at i skole i hugkomme för hwars skuld sådane plågor skee. Effter Texten seger vppenbarlige, hwar du icke wilt höre herrens Röst, thet ähr förthenskull kaster herren Gudh oss sliche grufwelige och iemmerlige plåger uppå, förty wij försmå hans röst, thet ähr the Tijo Gudz budh the ähre then lefwandes Gudz röst ropandes utaf himmelen seijendes hwadh herrens willie ähr, och hwadh förlydne wij ähre honom plichtigh, Men nu befinner hwar och en i sitt hierta och samwet, huru ganske ringa wij achte Gudz budh och läggie them på hiertat. Och skall här thesslijkest repeteres Menniskiones olydne och argheet, som nu myehit i bruch ähr, af hwilche her-

ren Gudh swårligen förtörnes. Så att aldrigh war någon tijdh större tryggheet eller sielswåldh iblandh Menniskiorne ännu ähr, J förachte Gudz sanferdige rene ordh, gifwendes mere macht ogudachtige Ceremonier, än the sanferdige som nu skeer medh Sacramentzens bruch J bidie icke heller alfwarligen och utaf hiertat, uthan mehr i bidien tage i eder före fåfängt snach och åthlöye, Ey heller ähre i Gudi tachsamme för hans stoore wälgärningar, Ja snarene laste och försmå thet goda Gudh gifwer, J ähren menedere, och misbruche skammelige Gudz helige Nampn, till at stadfäste allehande wederstyggeligheeter, owillige, ähre i till att lyde och höre eder Föreldrer och Öfrigheeter, icke görendes then wyrdning som i them plichtige ähre, Ja heller hate sådanne Gudz Stadge hemeligen i edre hierta. Och snarere redbogne till allt obestånd, vpror, och annen falskheet, Och ändoch wij fördelije lempeligen wår argheet inne medh oss, så dogh lijkwäl herren ther will nögligen ransache wåre hierter, Ja i ähre Mandråpäre, arge belackare, horkarler, Bolere, Okyske, orenlifwede, sölandes eder både Natt och dag i drych och swalgh, J beföre och beliuge eder Jemkristen med falsk wittne och bakdanterij, in Summa i ähre redbogne och benägne till allehande syndh, lijkwäl wele i icke wara förmanede, uthan heller tage tem till wederwillie, som eder tillförbättringh vnderwise wele, Hwarföre sänder oss Gudh sådanne plåger på wärden och medh tijdhen flere och grufweligere, hwar wij icke snart wende oss till boot och bättringh. J såge för en

Månedh sedan stor hugnat på Säden, men huru synes hon eder nu, annedt än man seer stoor ömche på henne, Ja hwad är thet annet Kere bröder, uthan Gudz sanne rösts straff och wrede för wåre synders skuldh. Så ähr thet icke heller en rätt bot och bättringh, när wij understundom låte oss som wij bidie och begråte thenne närwarendes Jemmer och plåge, eij heller en san Gudzfruchtan, förty wij lefwe lijke fullt uthi all wälust och trygghеet, uthan en rätt ånger och ängzlan, här tages ingen Vndan hwarchen en eller annen. Och följer så seden ther af, att allehande plågor och Jämmer blifwer dubbelt större, förty wij hafwe här till warit beladna medh önkeligh och Jnwertes krijgh och vpror, och giort hwarannen (likewis som ett ledemot thet andre) stoor skadhe och afbräck, och ther effterfölgt swår och dyr tijdh på all lekamblig vnderholning och sommestädz här i landet swåre Siuchdomar, ser nu till ewentyrs, kaster Gudh stoor plåge och iemmer på sädenn, Men huru wij nu leggie sådanne farlige Exempler på hiertet och betrachter them, thet synes wähl. Doch som iag af then helige Schrifftz macht och krafft ähr förmant så säyer iagh eder thet tillförende till at medh mijne wij alle och hwar i sin stadh göre bot och bättringh, och tänchie till att bättre wårt syndige lefwerne, Skeer uthan twifwel at wij framdeles medh Större plåge och Straff, än man någon tijd seije kan beladne blifwa, förty yxen ähr lagt brede widh roten, hwar wij icke snart falle till bättringh.

Hwarföre råder iagh eder alle kere Christne

och hwar besynnerlige wid sitt nampn till plicht och boot, till eders lefwernes förbättring bidiendes ödmiucheligen at then Alzwoldige Gudh wille wara oss nådeligen och barmhertig genom sin enfödde son Jesum Christum nådeligen afwände och beskerme oss från alt ondt som oss dagligen tillstundar för wår argheet och otachsamheet skuld, Och besynnerligh at han af sin store nådh och mildheet, wille wärdes att stille thette swåre och förfärlige Regn, vprätte thett som nederslagit ähr, och gifwe oss en torfftigh wäderlech, thet korn och kiern måtte få sin rätte tillwäxt och blifwe wäl Jnbyriet. Thenne predichan eller en annen sådanne um syndzens grofheet, och Gudz wrede emot synden skall man fliteligen holle them före i the förste 4 dagar. Sedan förkunne then som sigh bettre wele, Gudz wälsignelse af samme Text så at man straffer och sunderslijter medh hot och förmaledielser, Menniskiones wanartige begärelser och vtemelige wälustan, och siden medh gladelige och helsesamme lyffter och tillsager, tröstendes och bewekendes them igen. Dog skall man widh samme sätt uthyde och förklare lyfftens krafft och wilchor som hotelsens. Och när predichan ähr uthe i Templet, skole litanie siunges, dog så at man handller först något ther um i predichan, i så måtte, at sådane gemene böner ähre för sådane sacher skuld fordom insatte utaf wåre förfäder i then Christelige Kyrckio, förty wij finne i the gamble historier At i Keyser Justiniani tijdh stadgades några bönedagar och på samma dagar inseths slijke böner på thet at Gudh

wille werdes afwende och beskerme Menniskiorne för allehandre gemene bedröfwelser, både för Pestilentia, hunger dyr tijd, krig och örlig och andre slijke förderfwelige plågor. Så effter wij icke heller hafwe något större eller trösteligere tillflycht i wåre bedröfwelser och anfechtninger, än till en innerlig bön till herren Gudh som kommer af trone igenom Jesum Christum. Motte man förmane then Christelige församblingh at the flijteligen uthaf alt theris hierte, hugh och sinne winleggie sigh och bidie. Ner nu litanie ähr uthe, skall förtälies eller siunges någen gudeligh Colectha, för korn och kernes lychsalige tillwext, effter som hwar och en Christen Predichant, ther så sker teches. Ther till medh skall förskaffes mit i Templet ett bechen, udi hwilchet then Christelige församblingh offre skall, hwar effter sin willie, till the fattiges Nödtorfft och behoff.

Och skole då sedan thesse Almosor eller thet för:de offer, bytis genom Kyrchieherren och Körchiones förstondere i the fattigas hender. Dogh på thett att menige man deste willigere ware skall, till att sådant barmhertigheets werch, skole Pastorerne förmane them ther till och gifwe them thett in, att Herren Gudh warder them för sådane ringe gåfwer åther igen tredubbelt wedergällendes, Och thess föruthan hielpendes och förfordrendes alle wåre vpsåter och anslager, enär wij honom behöfwe. Hwarföre effter wij see att thenne plågen ähr nu så gemen worden här i Rijket, hafwer Kongl. Maij:tt wår Nådige herre belefwet at låte skrifwe till hwart stigt, så at tolcher ge-

mene bönedagar ähre Stigtade och samtychte at the uthan all försummelse skole blifwe öfwer heela Rijket förkunnede och bruchede udi alle kyrchior. Till thett ytterste skall bestyres genom Konungl. Maij:tz wår Aller nadige herres Fougder och Embetzmän och alle andre, at menige man skall wara tillstädes när thesse bönedagar holles, Och skall widh högsta straff och pæn förbiudas, besynnerlige i thesse farlige tijder, alle nattedrycher, alle swåre Eeder och förbannelser, på thet at både en och annen, wari sigh udi hwadh Stånd the ähre skole lefwe nöchter och uthan oskickeligheet widh ett benembdh straff och pæn, Och hwilchen då bryter af skall straffes hördeligen Åhr och så ganske rådeligit och för nöden, at thet gifz Almogen tillkenne vdi Predichan, Hwarföre sådanne Ceremonier eller gemene bönedagar, ähre pålagde och gillede här i Rijket, Thesslijkes hollendes them någre Exempler och wittnes byrder före, att Herren Gudh genom boot och bättringh, och gudachtige Menniskiors flijtige böner pleger offte blidchas, och wende oss sin Strenge wrede och förtörnelser ifrå, som skedde medh the Niniviter.

Olai Petri qvittence på 500 mark Ortuger från Biskop Bothved i Strengnäs, hvilka skulle användas till inköp af papper till trycknigen af Gamla Testamentet. Stockholm den 9 Maj 1538 *).

Jach Olauus Petrj predicare j Stocholm bekennes medt thenne minne hand scrifft mich anammat haffua femhundrade mark ortuger aff beskedelig man her Joghan Simonis, hwilka peningar werdig fader biscop Botuid j Strengnes sende mich til handa och the skulle komma til thet papers behooff som til thet gambla testamentit bestellas skulle, Tess til wisse är thetta mijn eeghen handscrifft och mitt Signet här vnder trykt, Datum Holmie 9 die Maij Anno Dominj 1538.

Ärkebiskop Laurentii Petri svar till M. Georg Norman, om trycknigen af en Practika och Almanach, om en hjelpskatt af Presterskapet; tacksägelse för de böcker, hvilka denne i och för öfversättningen af Gamla Testamentet till låns lemnat, samt underrättelse huru långt bibeltryckningen fortgått. Upsala den 12 Nov. 1540 **).

Plurimam in domino salutem, Såsom j migh tilkenna giffue venerabilis Domine konungsligha Maj:ts

---

*) Original. Ibland en bundt Acta Miscellanea i Riks-Archivet.

**) Original. Riks-Archivet, anf. st.

Maj:ts våår käre nadige herres vilia och befalning om thenna practike etc. så är ock ingen then sigh företagher henne tryckia eller tryckia låta, och wel för then skyld at ther medh är ingen fördeel, Teslikes tycker migh ock så at j thesse practiker är mera förvitiskt än nyttigt, Almanach wore wel nyttigh Men tryckiaren sägher at slicht prent löser sigh icke, Ty til thet sidsta Almanach giorde han sielff förlaghet, såsom han ock sielff lät thet förswenska och tryckia, förr än iagh viste (så til säyande) någhot ther aff, doch (effter som iagh menar) medh her Conradz samtyckie, Men om then hielpeskatt aff Clerkerijt etc weet iagh icke annat än at han skal mestedeels wara framme så när som aff noordlanden, tädhan han doch förmodhandes är medt thet första, The böker som iagh samt medh flere, the ther äro j thetta arbete, haffue hafft aff idher godheet til låns nu snart på itt åår tilgörande, antwardadhe iagh idhert vissa bodh såsom j begäradhe, tackandes ganska kerligha för vndsettningen, Ty man haffuer hafft ther aff stoort welkor och rettelse, huilka man nu thes better ombära kan at iagh sielff haffuer fått hielp j then måtto, Tyckes idher ock veta huadh oss lidher medh thetta arbete, så äro wij nu kompne in til Psaltaren then man nu förehaffuer at tryckia, och wilie gerna hållat så fram om man så mykit förlagh få kan, ther om iagh idher betroor til thet betsta in för wår käre nadige herre, Thet iagh scriffuer idher til igen på Swensko, gör, at iagh förmerckt haffuer hurulunde j haffue lust

til at lära wårt måål, såsom j icke kunne thet wel vmbära, Edher alltijdh Gud befalande, Snarligha aff Vpsala 12 Nouembris Anno etc 1540 Vnder mitt signett.

LAurentius Upsalensis.

Utanskriften: Ornatissimo viro ac Venerando Domino D. Magistro Georgio Superattendentj suo in Domino maiorj.

Gustaf I:s Bref till Hr Sten Erikson, om M. Olof och hans predikan. Stägeborg den 13 Juni 1544 *).

Wår synnerliga gunst tilförene. Tu begärer weethe om thu och Bottwedt medt M. Oloff handle skole, effther som szeenest taledt bleff på Swartessö etc. Så wethe wij änn nu icke fulleligenn, hwad wij ther till sware skole annet, änn att j måge wäl lathe honom komme före, Giffwendes honom meeningen tilkenne, och alffwarligen förmane, att han ställer sin prediken therhädenn, att lydno och hörsamhet ibland vnderdånerne motte yttermere inplantet bliffwa, och icke hugger altijd så mykit på offrighetenes skiold som han pläger. Hwar j sedenn förnimme någen förbätring j hans predikann, så må thet bliffwa som thett är, hwar och icke, då må mann annerlunde tänckie till sakenn

---

*) Riks-Reg. 1544. fol. 189.

Gustaf I:s öppna Bref till meniga man i Småland och på Öland, att rätt utgöra tionden till presterskapets, skolstugors, studenters och hospitalers underhåll. Stägeborg den 28 Juli 1544 *).

Wij Gustaff etc. Tilbiude eder oss elskelige käre vndersåther, och Dannemenn alle Cronones skattskillige Bönder, Landboer, och meenige Almoge, som byggie och boo öffwer alt Smålandt, och på Ölandt, Wår gunst och nåde tillförende, Giffwendes eder her medt tilkenne, käre vndersåther, och som eder sielffwe nog witterligit är, att szeedenn förste begynnelszenn haffwer waridt en godt Christlig bruk och seedwane, och är änn nu her j Rijkit, thet hwar och en fattig och rijk, både effther Gudtz och så wår egenn Swerigis lag, haffwer pläget sin rätte tijende, aff all thenn deel the haffwe böriet och fått in aff Jordenn, Ther med the som skulle ståå Christendomen före, Nempligen edre Kyrckiehärrer och Siälegömere Jtem Scholestuger, Studenter, Spettaler, och andre flere, som pläge leffwe aff gode menniskers milde gåffwer och almoszer skole haffwe theris vppehälle och föde aff. Szå szee och förmärckie wij nu dagligen för ögenn, att sådane Christelige gode, gamble bruk och plegseder lägges fast vdaff år från år, och bliffwe slätt förgättne, vndendolde, och ödelagde, Så att man slätt inthet kommer j hug sinn näste, eller hwadt oss Gudt j thenn

---

*) Riks-Reg. 1544. fol. 244. v.

motten budit haffwer. Ther medt wij vtan twijl vpwäckie gudtz stränge näffzst och wreede offwer ossz, Och går thett oss förthenskuld, som thet nu på någer åår skedtt är, att nu haffwer Gudt straffet oss medt jammerlig och inuertes buller och vproor, nu medt swår dyr tijdt och åtskillige siukedomer, nu medt tette närwärende gräszelige owäder, rägn, och andre swåre Gudtz plåger, som wij dagligenn och vtann åtherwände szee för ögenen, Och kunne wäl ther aff förmärckie och besinne, käre Vndersåther, att effther Gudt skeer inthet loff eller tacksamhet, för hans wälgärninger och thet gode han lather oss menniskierne her, till nytte, tröst, och vppehälle wäxe på Jordenn, Så tager han oss vnderstundom sin milde hand och wälsignelsze iffrå, Förty wij förglöme wår näste, thenn oss Gudt budit haffwer, wij skole fordre och främie fram. Wij göre icke wåre rätte tijende, med myken annen olydne och otacksamhet, som wij altijdt vtan åtherwände vpwäckie gudtz stränge wreede och förtörnilsze offwer oss medt. Hwarföre käre gode Vndersåter, till att förekomme och förblidke slijke gudtz stränge wreede, som Gudt han hootar oss dagligen medt, tyckte oss gott och rådeligit ware, att mann wille änn nu besinne sig, Görendes Gudj thenn ärhe honom bör, Menniskiom och wår näste, thett wij honom plichtige äre. Och effter Gudt sielff buditt, stadgatt, och j gamble förfaders tijdt insatt haffwer thett wij skole göre wår tijende rätt och ofalskeligenn iffrå ossz, wåre gott, att j Dannemenn wilde sådant läggie på hiertet, och betänckie,

att sådane Christlige Stadger icke äre fåfängelige påbudne, vtann ther j wele szee rätt påå sakenn, så kommer thet eder sielffwe till gode och gagn, både j thenne wärld och så framdelis, effther tette lekamlige lijffwet. Förty ther j icke bekomme prester och annet lärt folk, som eder både vdi thenn andelige och wärdzlige motte förståå och regere kunne, szåå will thett gåå sielsint till medt eder, Jaa hedendomenn och ett ochristeligit leffwerne will ther effther fölie, som och tywärr skee will, hwar j icke annerlunde tänckie till, at göre eders tijende iffrå eder, änn här till dagz skedt är, Ther med man Scholestuffwerne, och the menn som fatige diekner läre och vptukte skole, Sammelunde the arme forlamme siuke menniskier, som i Spetalerne och annerstedtz äre, theris reedelige vppehälle och vnderhold aff haffwe kunne. Sammelunde Studenter, som på swår och dråpelig vmkost, vtann rijkes vdi the höge Scholer läre och studere, bliffwe aff samme tijende och så vppeholdne. Terföre rätter eder sielffwe, Dannemenn, och lather eder effther thenne dag medt slijk vhörsamhet förnimme, szå frampt wij icke nödges lathe annerlunde till sakenn, och ther offwer effter Swerigis lag clarligen vttryckie, straffe lathe. Datum.

***Gustaf I:s öppna Bref för Ordinarius i Linköping, M. Claudius, på Biskopstionden af Wifolka härad. Stägeborg den 28 Juli 1544* *).**

Wij Gustaff etc. Göre witterligit, att effther thenne oss elskelig hederlig mann her Clawes Kanuti, wår Ordinarius till Lincöping, Så och the gode menn flere Canikerne, som nw j Lincöping besittne äre, haffwe giffwitt oss tilkenne, att the Landboer, som vnder the prebender, wij them gunsteligenn vndt och förlänt haffwe, liggiendes äre, bliffwe vndertijdenn aff en och annen, fast puckede och öffwerfalne, Så att the them icke så nottorffteligenn försware och widt macht holle kunne, som behöffdes. Så haffwe the icke häller then lydne, medt samme theris landboer, som och sakenn wäl kraffde. Derföre haffwe the ödmiukeligen bidit, och begärett, att wij samme theris Landboer till oss aname wilde, medt all thenn ränte och rättigheet, som samme landboer årligen bör och pläge vtgöre, och vnder wårt eigit synnerligit beskydd them beskärme och försware, och vdi thenn städ widerläggie them någett annet till vnderhold och theris reedeligit vppehälle, ther medt the sich j thenn städt hielpe och näre kunne. Så vppå thett for:ne wår Ordinarius icke förthenskuld till hans skälige vppehälle och vnderholdt någenn feel eller bräck haffwe skall, all ten stund han troligen och flijteligenn driffwer gudtz clare

*) Riks-Reg. 1544. fol. 246.

och reene ordt, och förstår sitt förelagde ämbete, som honom rätteligen bör, och elliest bewijser sig emot oss och Rijkit, som en rättrådig och tro vndersåthe skyllig och plichtig är. Derföre haffwe wij aff wår synnerlige gunst och nåde vndt och effthérlatidt, att han må och skall her effther, oss till en behagelig tijdt niute och beholle thenn Biskopztijend, som årligen faller aff hele Wijfolke häredz prowesterij. Hwickit wij giffwe Prosterne, och then meenige man tilkenne, att the icke göre förbemelte etc. Datum.

---

*Gustaf I:s öppna Bref för Hr Petrus Caroli, skolmästare i Linköping, på en gård som legat under S. Michaels prebenda samt på Landeryds kyrkosocken. Stägeborg den 29 Juli 1544 *).*

Wij Gustaff etc. Göre witterligit, att wij aff synnerlige gunst och nåde haffwe vndt och efftherlatit, att thenne oss elskelig tro vndersåthe Petrus Karoli Scholmestere vdj Lincöping, må och skal, (oss till en behagelig tijdt) niute och besittie thenn gårdt j Lincöping, som tilförende vnder Prebendam Michaelis ther samme stedtz leegatt haffwer. Doch med så skääl, att hann samme gård byggie, förbättre, och aldelis widt macht holle skall, Så haffwe wij och efflerlatit att han

*) Riks-Reg. 1544. fol. 246. v.

lijkwäl beholler thenn åker och äng, som vnder thenn prebendam Martinj som wij honom tilförende vndt och förlänt haffwe, leegat haffwer. Hwickit wij giffwe wåre Fougter och Befalningzmän tilkenne, att the wethe sich her effter rätte.

Sammelunde vnne och confærere wij honom, thenn socknekyrckie, som M. Nicolaus Botwidj tilförende vnder sin Canonie hafft haffwer, Nemplig med all rättigheter och ränter, som Kyrckiehärrenn ther aff haffwe bör. Hwickit wij giffwe wåre Fougter och Befalningzmenn tilkenne, Tesligiste eder wåre Vndersåther, som vdj för:ne Landerijdtz kyrkiesockn byggie och boo, att j måge wethe eder her effther rätte, Jcke görendes for:ne Peder Caroli her emot hinder, vtan wälwilligenn giffwe honom all thenn deel honom med rätte bör, Schall han och ther emot redeligen lathe vppeholle widt för:ne Landarijdt, all thenn tienist, som en rätt Christelig Kyrckieprest på gudtz och sitt ämbetis wägne skyllig och plichtig är, som han thett för gudt och oss tryggeligen answare will. Datum.

---

*Gustaf I:s Bref för kaniker, korprester och klockaren i Linköping på "Sälekoors" delen af tionden samt om tionde-anslag till sjukstugor, hospitaler, skolor m. m. i Linköpings stift. Stägeborg den 29 Juli 1544 *).*

Wij Gustaff etc. Göre witterligit, Att effther tesse effther:ne hederlige menn, her Mons Laurentij, her Gunnar Joannis, och Petri Caroli nu på thenne tijdt besittne Canicker j Lincöping haffwe giffwit osz tilkenne, att the Landboer, som vnder the prebender, wij them gunsteligenn vndt och förlänt haffwe, liggiendes äre, bliffwe vndertijden fast offwerfalne, aff en och annen, så att the them icke så nottorffteligenn förswaare och widt macht holle kunne, som wäl behöffdes, Så haffwe the icke häller thenn lydne med samme theris landboer, som och saken wäl kraffde. Derföre haffwe the ödmiukeligen bidit och begärett, att wij samme theris Landboer till oss aname wilde, medt all thenn ränte och rättigheet, som samme Landboer årligenn bör och pläge vtgöre, och vnder wårt eigit synnerligit beskydd och beskärm them förswaare, och vdj thenn städt wijderlägge them något annet till vnderhold. Förthenskuld haffwe wij, aff synnerlige gunst och nåde vndt och efftherla-

*) Riks-Reg. 1544. fol. 247. v.

tit, att förbe:te her Mons Laurentij, her Gunnar Joannis och Petrus Carolj, måge och skole her effther (oss till en behagelig tijdt) niute och beholle all thenn tijende, som kalles Siälekoors deelenn, som årligen falle kann offwer tessze 4 prosterij j Östergötlandt, nemplige, Wijfolkehäredz prosterij, Walkebohäredz prosterij, Skärckindehäredz prosterij, och Askehäredtz prosterij. Tesligiste och thenn Canicketijenden som the her till dagz hwar vnder sin prebendam hafft och niutit haffwe, skole the och så beholle. Och effther wij nu för någre synnerlige orsaker och lägenheter skuld haffwe igennkallet någen biskopztijende, som tilförende vnder wår Ordinarij, her Clåweszes, Jtem för:ne her Monszes och Petri Caroli prebender leeget haffwe. Så haffwe wij ther emot, them alle Tre, tilskifftes vnt och efftherlatit, all thenn Canicke tijende, som M. Clawes Botuidj her till dagz vnder sin prebende, som kalles Anuntiationis haft haffwer. Och vppå thett, att Choorpresterne och Klockeren ther j Lincöping theris vnderholning teste bätter och nottorfftelīgen haffwe motte, haffwe wij aff wår synnerlige gunst och nåde, efflerlatidt them Sielekorsens deelen aff tijendenn, som falle kunne, vdi Lyszningz häredtz prosterij, j Östergötlandt. Sammeledis och till Studenters och fattige diekners hielp och vppehälle, haffwe wij aff synnerlige gunst och nåde, vnt och efftherlatit partem animarum, som falle kunne vdj Kinden, Tiust, Ydra, Norre, och Södre Widbo, Tesligiste partem Leprosorum, som faller vdj för:ne fyre häreder, som äre Kind, Idre, Norre och Södre

Wibbo, alleenest Tiust vndentagit. Doch med sådane skäl, att oss hwart år vdj wår Konglige Cammer, en reedelig och beskeedelig rekenskap, aff för:ne Lincöpingz Kanicker skee kann, huruledes samme deeler, Studenterne och Diecknerne till gode, vtspiszede och vtskiffte, medt clare och bewijslige Qwittentier och recognitioner, att the icke ther igenom sokie någenn theris eigenn, synnerlige nytte, lönligenn eller oppenbarligen, widt wårt stränge straff och wreede. Wij haffwe och så vndt och efftherlatit, att Kyrckieprestenn j Calmarne, må niute och beholle (oss till en behaglig tid) partem anjmarum aff Öland, som han och her till hafft haffwer. Tesligiste och Scholmesterenn sammestedz, må beholle partem animarum aff Ambyrde och Strändhäredt, som han och her till haffwe pläger. Menn för thenn Sielekore deel, som vdj Bråbohäredtz proesterij, Ostkindhäredtz, och Göstingzhäredtz prosterij, j Östergötlandt, Tesligeste vdj Szeewede, Asbolandt, Ostrehärede, Westerhäred, Ösbo, Sundbo, och Weszbo j Smålandt falle kann, wele wij att vdi wår Cammer såsom för Biskopztijendenn, en godt, clar, och beskedelig rekenskap her effther årligenn göres skall.

Till thett sidtzste är wår alffwarlige wilie och befalning, att ett synnerligit och gott vpszeende och tillsyn, medt all thenn deel, som kalles pars Leprosorum offwer hele Lincöpingz stifft haffwes skal, att han lijke, och redeligen vpborenn, och sedenn emellen alle Siukestugerne, Hospitaler, Scholestuger, och andre fattige och hwszarme som tess

vndsättning bäst behooff hafue, må och skall, vtan falskheet eller bedrag utdeelte bliffwa, lijka som tesse gode menn sådant för oss nu, och effther tette leffwerne dristeligen försware kunne. Ther hwar och en sich effther rätte haffwer. Datum.

Gustaf I:s Bref för Nils Larson, att ärfva sin fader, kyrkoherden Lars i Gagnef. Gripsholm den 20 September 1544 *).

Wi Gustaff etc. Göre witterligitt, att effter thenne Breffwijsere Niels Larson, haffwer waridt her för oss, och med någre gode mendz wittnesbyrd och bekännelsze bewijst och berättet, att hans framlidne Fader her Lars j Gagne vpe j Dalerne skulle j sin wälmacht wara lagligen fäst och gifft widt hans Moder hustru N. ändoch han icke szå lenge leeffde, att bröllopett gjortt bleff, Och forthenskuld vnderdånligen begärett wårt gunstelige forloff och samtycke, thet han vtan för:ne hans framlidne Faders ärffwingers och Fränders hinder, motte komme till thenn ärffwedeel, som hans fader honom återlefft haffwer. Szå effter thet haffwer ju waridt lagligit ächteskap för Gudt, hwar thet elliest, som thet her för oss berättet, lagligen skedt är, haffwe wij forthenskuld aff synnerlige gunst och nåde vndt och efflerlatidt, som wij och nu medt tette wårtt opne breff vnne och

*) Riks-Reg. 1544. fol. 300. v.

effterlate (szå medt skääl och förord, thet kann finnes j sanning, som han her szamme sak för oss berättett haffwer) att han frij och obehindrett må och skall gåå j fult arff effter förbemelte sin Fader, lijke som andre ächtemandz barn her j wårt Rijke göre. Förbiudendes för thenskuld wåre Fougter, Befalningzmen etc. Datum.

Gustaf I:s tillståndsbref för Nunnorna i Vadstena, att lemna klostret och ingå äktenskap. Ekolsund den 6 Oktober 1544 *).

Wij Gustaff etc. Göre witterligitt, att efffther wij förstått haffwe, thet några aff the älende Closters personer, och Systrer j Wastena Closter ingiffne äre, wåre ther gärne vthe och heller gåffwe sich j ett ärligitt och Christeligitt ächtestondt, änn att bliffwe ther inne vdj ett slijkt babiloniskt fängilsze, emot Gudt och theris szamwet inneluchte, och förtwinges vnder slige oppenbare, falske, skinachtige Gudtz tieniste och Closterleffnett, som the her till, och änn nu, emot thenn helige skrifftz rätthe grundt (ty wärr) mykitt szå wäl her j Rijkit, som j andre nationer brukeligitt waridt haffwer, Och ther hosz genom theris supplication, till några gode lärde menn och Cristelige Predicanter (som them j thenn rätte och szanfärdige Christi lärdom rätte och vnderwijse, supplicceret och öd-

---

*) Riks-Reg. 1544. fol. 309.

miukeligenn begäre latidt, wår gunstige wilie, förloff, och samtyckie, att the Systrer, som lust och wilie haffwe till att bliffwe förlossede vtaff szadane fängelse och äleudhet, motte (förutan the andre gamble Systrers och Bröders gensegn och förhindring giffwe sich vt dädenn, anten till theris wäner och fränder, och hosz them att bliffwe och leffwe j ett ärligitt, tachtigt och Christeligitt leffwerne, eller och effter Gudtz budt och skickelse, giffwe sich vdj ett Christeligitt ächteskap, och leffwa i Gudtz fruchtan, som Fader och föräldre för them giortt haffwe, hwickitt wij icke haffwe welet eller kunnet them affslåå, Effther wij på wårt Konglige ambetes wägne bör och plichtige äre, att styrckie och widt macht holle alle christelige stadger och szådane misbruk, och i thenn helige skrifft ogrundede Gudtz dyrkan och stadger hielpe, affskaffe, och niderläggie etc. Hwarföre biude wij wåre Ordinarier, Fougter, Embetzmen, och alle andre, som för wåre skuld wele och skole göre och late, både andelige och wärdzlige och besynnerlige Abbedissen sampt the andre gamble hennes medsystrer och bröder j för:ne Wastena Clöster, att the icke vdj någenn motte, göre förbe:de the Systrer, som sich willeligenn vt dädenn giffwe wele, her emot någen plattz, hinder, bekymber, eller förfong widt wår ogunste. Der och någenn aff them, som vtaff Clostrett sich giffwendis warde, sedenn the ther vt komme, beslagne bliffwe, vdj någett löszachtigt, vtogtigt, eller vloffligit leffwerne, anten j ene motte eller andre, då skole szamme personer ther vtöffwer vtan alle nå-

der tillbörligenn straffede bliffwe, Ther hwar och en må wethe sich effter rätte och skicke. Datum.

---

*Gustaf I:s befallning till M. Michel, att ifrån skolan i Åbo sända 2 eller 3 personer till Konungens Cancelli och Räkenkammare. Upsala den 17 Oktober 1544 *).*

Wår gunst etc. Wij haffwe tilförende latidt skriffwe Bispenn och Cappittlet ther j Aåbo, sampt eder M. Michel till, och begärett thet j skulle förskaffe oss några vnge och skickelige Diekner, ther aff Scholenn j Aåbo, them wij her j wårtt Cantzelij, Räkne Cammer, eller annerstädz till wåre och Rijksens nottorffter bruke kunde, och oss tienlige wåre etc. Szå beclage änn nu wårtt Cammer-Rådt, att the ingen vndsättning haffwe fått iffrå Aåbo Scholestuffwe, såsom iffrå andre her j Rijkitt, hwickitt oss intitt förundrer, Och kunne icke wete, om j eller the andre wele hollet förgilt, hwadt wij eder med wår skrifwelse eder tilbiude eller befale late, Derföre är änn nu wår wilie och befalning, att j äre her och fulleligen förtenchte ytinnen, Förskaffendes oss hijt Twå eller Tre tienlige personer till för:ne ämbeter, Effter wij wälförnummitt haffwe, ther är (ty bätter) gödt ämpne vppå sådane personer j Scholen. Hwar thet icke skeer, dåå warde wij förorsakede att göre annett

---

*) Riks-Reg. 1544. fol. 318. v.

till sakenn, Szå worde j och föge gunst och tack ther vppå förwerffwendes. Ter j ännu eder effter rätte.

Om silfver, korkåpor m. m. ifrån Husby kloster. Odateradt *).

— — — — — — — — — —

Och effther ther är nu nästen ingen i Huseby Clöster, som then del ther är, wäl förware eller förestå kann, må thu haffue med tich wälförwaret hijt vt till Stocholm med förste före, så mykitt sölff ther är, Menn the mässerede och Korkåper ther äre, them må thu skiffte och deele ibland the fattige Bondekyrckier ther om kring ther äre, och late quittere tich therföre, Menn om ther wåre några sköne flowels hackler och korkåper, them må thu wäl haffue hijt vt med tig, Doch ath ther icke giordes stortt roop vtaff, hwarcken vm ett eller annet när thet vtföres.

Gustaf I:s svar till M:r Claudius, Ordinarius i Linköping, om dennes visitationsresa och om Östra härad, som skall läggas till Linköpings skola. Stockholm d. 30 Nov. 1544 **).

Wår gunst etc. Som j skriffue her Clawes, hure j eder vdi thenn wisitering på Öland och i

---

*) Riks-Reg. 1544. fol. 345. — Brefvet finnes ej i sin helhet uti Riks-Registraturen.

**) Riks-Reg. 1544. fol. 367. v.

Tiuust hollit, och vm then vnderwisning, som j vdi the religions saker giort haffue etc. Szå är oss sådane handell icke obehagelige, giffue gud, thet motte elliest någen god frucht och förbättring efftersföllie. Szå kunne wij och lijde, att j visitere vdi the häreder, som änn nu ståå tilbake vdi Småland, Och wete wij eder inthet synnerligit befale, att handle annet, änn som j vtan tuil aff oss tilförende wätförnumitt haffue, som j och wäl sielffue wethe, huad saken kräffuer, szå att ingen yttermere Gudz fruchtan, sämie, kärlek, hörsamhet, och lydno må ibland almogen förmeres och vpwäxe Gudz förtörnilse, synd och ondsko bortlägges, thet will mest och högst förnödenn wara.

Dett i och scriffue, att thenn terminering och socknegong ther i Stichtet kann icke förslåå till the personer ther äre i Lincöpingz Schole, med mindre thet häred Östreherede lagdes ther till etc. Szå äre wij ther och wäl tilfridz med, The Diekner vdi Wäxiöö kunne doch wäl behielpe sich med the hereder wij them tillagt haffue, Wij haffue och skriffuitt Jörenn Jönson ther vm till, att han må wete sich ther effter rätte.

Förläningsbref för Hans Tommeson på Archidiaconatet i Åbo, såsom en belöning för dess i Kammaren gjorda tjenster. Stockholm den 6 December 1544* *).

Wår gunst etc. Göre witterligit, att wij gunsteligen haffue vndt och förlänt, som wij och nu her med vnne och förläne thenne wår tro Tienere och Cammerskriffuere Hans Tommesonn, oss till en behagelig tijd, en prelatur i Aåbo Domkyrcke, thenn mann kaller Archidiaconatum, med all then ränte och rättighet som ther till ligger och aff alder tilleget haffuer, både med Landbo tijende, och all annen ränthe, som ther vtaff gåå pläger, Anseendes, att han sich effter thenn eed och förplichtelse han oss giortt och sworet haffuer, deste troligere och wäluilligere vdi wåre Cammersaker sich skall bruuke och befinne lathe, Och elliest vdi all annen motte söke och rame wårt och wåre vnge liffzärffherrers cch meenige Rijksens frome, gagn, och beste, eenär och huar honom tilsagt bliffuer, Huickit wij giffue wåre Fougter, Befalningzmen, och alle andre etc., synnerligenn wårt CammerRåd och Capittelet vdi for:ne Ååbo etc. Datum.

---

*) Riks-Reg. 1544. fol. 370. v.

Gustaf I:s befallning till Jöns Brun, att de brudkronor, som blifvit tagna ifrån kyrkorna, skulle dit återställas. Stockholm d. 17 December 1544 *).

Wår gunst etc. Wij haffue förnummitt, Jöns, aff tin skriffuelse, att ther nidre vdj tin befalning, några Croner ytkompne äre aff kyrckerne, aff huicke Jörenn Jönsons hustru en aff them skall haffue till sich anamet, och then andre skole Kyrckewerenderne i Brederidz sockn haffue taget etc. Szå effter wij icke wethe kunne, med huad skääl sådant skedt är, eller huarföre the sådantt hosz sich beholle, Må thu förthenskuld förskaffe, att samme Croner komme igenn till the kyrckier, som the tilhöre, och tilförende hosz warid haffue, vpå thet, att the som ther boendes äre slijke Croner bruke måge, när the theris Bruder wele wijge lathe, såsom vdi the andre häreder i lijke motte bestelt är, att the iw haffue vdi huart heredet till sådane theris Bruder hedersdager en eller tuå Croner, Szå äre wij och tilfridz, ati her bestelt bliffuer, till tess wij wijdere förhöre kunne, med huad skääl the samme Croner till sich taget haffue etc.

---

*) Riks-Reg. 1544. fol. 378. v.

Gustaf I till meniga man vid marknaden i Enköping, att rätt utgöra tionden och hålla sina barn till skolan. Stockholm den 12 Januari 1545 *).

— — — — — — — — — —

Wij giffue edher och så tilkiänne att the godhe män aff Clerckerijdh Prowester och andre, beclage sig fast, att en partt aff almogen, szå och någre aff frelsidt giöre theris tiendh fast skröpligen in j Kyrckeherbergen Thet oss dog stoorligen förvndrar, effther j iw tijt och offte förmante ähre, anseendis att j för Gudh och wår bescriffne Swerigis lagh, skyllige och plictige ähre, att vtgiöre edhers rätte tiendh oförfalskett och vtan bedrägerij Szå biude och förmane wij edher ännw att j hwar j sin stadh leggie ther ännw böther vpå, eller wij bliffue förorsakede, tenckie ther anderlunde till, J wele och sättie edher barn till schole, ther the någett godtt läre kunne, på thett j vdi framtijden måge bekomme godhe lärde prestmen som edher then rette gudz tiänist och edhers siälers saligheet läre och vnderwijse kunne och annedtt gott förstondugtt och lärdtt folck som vdi thet werdzlige regemente, tiäne kunne, vtan hwicke Landh folck rijke och Städher icke well styres eller regeras kunne, Thetta j käre Vndersåther wele på hiertatt leggie, och betenckie szå well thet tillkommende som thett nw för ögen ähr, så frampt j wele wette edher egin welferdt, både till liff och siell. Edher Gudh befalendis. Datum etc.

---

*) Riks-Reg. 1545. fol. 14. v.

Gustaf I:s svar till Biskop Henrik om silfvers uppsändande ifrån kyrkorne. Gripsholm d. 27 Januari 1545 *).

Wår gunst etc. Wij förnimme aff edhers schriffwelser, Bisp Henrick, the lägenheeter vm thett kyrcke sölff, menendes att Bönderne skulle well alle endrecteligen tilfrijdz wara, att sölffwett komme oss tilhänder, effther thett icke må brukatt warda, effther thett gambla wäsendtt, och att en partt aff Bönderna, skulle well sielffwe benegne wara, att förett fram, etc. här på wette wij edher inthet stoortt annett swara, vthan hwar the tess benägne wåre, eller man them beweke kunne att the fördhett sielffwe fram, Dess heller wij thett såge, och iw bättre thett wåre, Effther hwad man j så måtte med godh willie bekomma kan, Ther behöffwer man icke bruke andre lemper till, kunne j och nw j then måtten någett gott skaffe, see wij thett gerna, Män thett j edhre ägedeler beschriffwit haffwe, Dhett hadhe föghe behoff giordz, icke heller haffwe wij dhett aff edher begäredtt, förthy dhett j fast mere godtt hadhe, vnne wij edher thett gerne, edher här med Gud befalendis. Datum.

Gustaf I:s Bref till Hr Claudius, Superintendent i Linköping, att erhålla en Capellan. Gripsholm den 2 Februari 1545 **).

Wår synnerlige gunst etc. Effther thett her Claws wij haffwe behoff ther på wår gårdh vdi

*) Riks-Reg. 1545. fol. 29. v.
**) Riks-Reg. 1545. fol. 32.

Linköpungh en godh och förstondig Cappellan och besynnerligen then som ther motte prediche och förkunne för S. Laurentij Sochnaböndher, hwilcke vnder samme gård liggiendis äre, Gudz helige ordtt och tess förvtan vndertijdhen, achte och förfordre ther vpå förschriffne wår gårdh (:vdi wår fougthes Pedher schriffweres fråware:) wårtt gagn och beste etc., Är wår willie och begären att j wele vpå wåre wegna, tilbiude och befale then her Larss, szom ståår ther j koor, för edher, att han vthan all skottzmåll bliffwer ther vppå för:ne Linköpungz gårdh wår Cappellan, Giörendis förschriffne S:ti Laurentij Socknabönder all then tiäniste, som han vppå Gudz och sitt Embetes wegna, plictig ähr, att giöre, Och tesemellan haffwe achtt och vpseende, ther vppå gården, att wårtt gagn motte well förfordrett bliffwe, Wij wele och lathe vnderholle honum vthan hans schada, szå att han oss inthett att skylla haffwer, Thett j wäll måge holle honum före, Gudh edher befalendis. Datum etc.

---

*Gustaf I:s Bref till M. Olaus Petri, att insända en berättelse om konung Christierns ochristeliga tyranni och regemente. Gripsholm den 3 Febr. 1545 *).*

Wår gunst etc. Wij haffwe tilförende käre M. Oleff, förhandlett med edher, vm några hijsto-

*) Riks-Reg. 1545. fol. 32. v.

rier, belangendis then Konungh Christiern nw fången sitter, och hans skräckelige och ochristeliga Tyrannij, som han här otilbörligen brukade, emott thette Rijkesens inbyggiere, och Landzsåther, Szå är än nw wår willie, och begärenn, att j samme hijstorier hijtt till wårtt slott Gripzholm med thett förste förskicke wille Vm the elliest (thett wij well tro kunne) tillredhe och färdige giorde ähre, hwilckett wij med alle gunst och nåde betencke wele, Edher Gudh befalendis. Datum ut supra.

---

*Gustaf I:s befallning till de män, som hålla konungens räfst, att förmana allmogen, att utgöra tionden och sätta sina barn i skola. Gripsholm den 6 Febr. 1545 *).*

— — — Så skole the godhe Män och förmana Almogen, att göre theris rätte Tijend, och sättie theris barn till Schole, medh flere ord och Umständer, som ther till höre, och synnerligen i så måtto, at menige Clerkerijt, och the som Tijenden Upbära skole, beklage sigh fast, att almogen ganske skröplige theris tijend uthgöre, somme lijtet, en part als intet, så at kyrkiopresterne, Studenter, Scholemästare och andre som af Tijonden theris Uppehälle medh rätte hafue borde, niuthe henne nu så föge tillgode, effter almogen görer henne icke rätt och redeligen ifrå sigh, som them medh

*) Riks-Archivet. Original-förordningar för åren 1520—1560. pag. 146.

rätte borde, och Gudh them budit och befalt hafuer, Thesligiste wår beskrifwin Swerigis lagh klarligen förmälde; Och effter så tillgår, wele icke heller monge sättie theris barn till Schole, eller them Studere låtha, och will förthenskuld medh tijden blifua stort trångh vm Präster och annet förståndiget och lärdt folk, som land och Rijke, så wäl i det werldslige Regemente, som the Andelige saker, Christendomen och theris Siälers salighcet anrörende, förestå och tiäna kunne, Them må och wäl föregifwes, att effter Almogen så swikligen göre theris Tijend uth; derföre tager och Gudh under tijden sin wälsignelse ifrå them, gifuer them dyr tijdh (som ty wärr nu för ögon är) och andre plågor; derföre må man än nu flijteligen förmane them at göre theris Tijendh rätt ifrå sigh. Och thessligiste underwijse Almogen, at sådan Tijend mäst kommer the fattige Studenter som uthan Rijkes i the höge Scholer läre och studere, till godhe och uppehälle, ther icke en ringe bekostning åhrligen Upgår: Sammelunde så hafue och the Scholemestere här hemme j Rijkit äre, och the fattige djekner, och annet fattigt folk, theris Underhold af Tijenden, hwilkit alt Almogen sielff både nu och j framtijden, till godhe och gagn, både till lijf och Siäl kommendes warder.

— — — — —

Öp-

*Öppet bref för kyrkoherden i Arboga på Setterbo pastorat och den andra stadskyrkan i Arboga. Gripsholm d. 12 Februari 1545 *).*

Wij Gustaff etc. Giöre witterligit att effther wij förstått haffwe att then godhe man szom j wår Stadh Arbogha Kyrckeherre ware schall, med samme Arbogha och Vpkyrcke prestegeldh sig icke szå nödtorfftеligen och well behielpe kan szom honum behöffdis Therföre haffwe wij aff wår synnerlige gunst och nåde, vndtt och tillatidtt szom wij och nw med thette wårtt opne breff vnne och tillathe, att the Twenne Kyrcker szom liggie på then annen sidhen vm åån, vdi Strängnässz Biscopz stigtt, nämpligen Setterbo och then annen Stadzkyrcken, måghe och schole effther thenne dagh, bliffwe vnder ett prestegield och Pastoratt: Szå att then Kyrckeprest szom Vpkyrckie och Stadz Kyrcken på then sidhen vm åån j Westherårss stigtt haffwer, skall och szå oss till en behagelig tijdh beholle the andre för:ne 2 sockner, Hwarföre bindhe wij edher alle wåre Vndhersåther, Borgere Böndher och alle szom i för:ne Arboga sockn Östan vm åån ock j sätterbo socken byggie och boo, att j anamme förbe:de Kyrckeprest j Arboga, för edhers rette kyrckeprest och Predicantt, Vtgiörendis honum all then deell j edhers Kyrckeherre effther en god gammel sedwane, och wår beschriffne Swerigis lagh wane och plictige äre

---

*) Riks-Reg. 1545. fol. 39.

att giöre, szom är med Tiendh, offer, Lijkstooll, och annen rettigheett, han skall ther emott förplictatt ware att giöre edher then tilbörlige och plictige tiäniste, szom han edher vppå Gudz och sitt Preste Embettz wegna, skyllig och plictig ähr, Dog hwad szom Biscopztienden och Canicka tienden och annett szom till Strängnäs stigtt bör och pläger vtgå, skall j then måtte bliffwe szom aff ålder waridtt haffwer, Här j edher Dannemän alle efffterrette wele.

---

*Utdrag af Gustaf I:s svar till Erik Fleming, om hjelp af Presterskapet i Finland emot Ryssarne. Gripsholm d. 17 Febr. 1545 *).*

— — — — — — — — — —

J wele och icke alleneste j then måtten handle med frälsidtt, vthan tesligiste med Prestherne vdi then Landzenden, szom dog störste parten j stoore vpbördher sittie, och haffwe tilleffwentyrs iw så godh rådh ther till szom en partt aff thett fatige Frelse,, effther the wele szå gerne niuthe fredh och roligheett szom annedtt folck, och måtte man icke heller förmökett see egenom fingeren med them eller schone them j then mottenn, förthen helge Kyrckes frijheter schuldh förthy the måge iw så well hielpe till med theris egedeler att affwerie Rijgsens schada och förderff, szom andre och icke altijd församble rijkedommer till theris Horekläpp szom i then Landzendenn och annerstädz mykett ske pläger — — — —

*) Riks-Reg. 1545. fol. 52. v.

Öppet bref för Andreas Olai, Orebroensis, på Biskopsdelen af tionden från några kyrkor i Vester Rekarne, för att i fremmande land kunna fortsätta sina påbörjade studier. Tynnelsö den 21 Februari 1545 *)

Wij Gustaff etc. Giöre witterligit att effther wij förstått haffwe att thenne Studentt, wår Vndersåthe och osz Elskeligh Andreas Olauj, Örebroensis, sig icke nödtorffteligit vdi främande Landzendher, till hans vpåbegyntte Studia, med then prebendes rentte, vdi Strengnäs benempd, Bottuidj, szom wij honum tilförende, gunsteligen ther till vntt och förläntt haffwe, behielpe kan, Besynnerligen effther att a samme Prebende, någen deell iffrå gångenn ähr, szom ther vnder tilförende legatt haffwer, Szå haffwe wij förthenskuld aff wår synnerlige gunst och nåde, honum till förbe:de sådane sine vpåbegyntte studia, ytterligere vnderhold vndtt och efftherlatidtt, szom wij och nw her med vnne och efftherlathe honum Biscopzdelen aff tienden, szom årligen faller wed tesse effther:ne Kyrckier, szom äro Torpa, Torszalia, Forssa och Tiwrboo på Westre Rekerna, Szå att han samme tiende, med then annen rentte han tilförende hadhe, sigh tillgodhe och vnnerholdh (:oss till en behageligh tijdh:) niuthe, bruke må och skall, Hwarföre biude wij alle, szom för wåre skuld wele och schole göre och lathe, och besynnerligenn wåre fougther och befalningzmän, att the för:ne Andreas Olauj

*) Riks-Reg. 1545. fol. 61.

eller vdi hans fråware hans fulmectige, szom samme Biscopztiende, på hans wegna, vp att bere vdi befalningh haffwer, her emott inthett hinder plattz eller förfongh giöre, wedh wår ogunst, Ther hwar och en sig effţherrette må. Datum vt supra scriptum.

Gustaf I:s fullmakt för Hr Widick Johannis på Munktorps pastorat, Strengnäs den 24 Febr. 1545 *)*.

Wij Gustaff etc. giöre witterligit att wij aff wår synnerlige gunst och nåde haffwe vndtt och confererett szåsom wij och nw med thette wårtt opne breff vnne och conferere, thenne oss Elskelige her Widicke Johannis, Munckctorpz Prestegieldh, med all then rentte och rettigheett szom ther nw tilligger och aff ålder tillegatt haffwer, etc. Hwarföre biude wij edher Dannemän alle szom i för:ne Munckctorpz sockn byggie och boo, att j anamme för:ne her Wijdick Johannis för edhers rette Kyrckeherre och pastor, vttgiörendis honum welwilleligen all then rettighett szom i edhers kyrckeprest, effther Swerigis lagh och en godh gammell Christeligh sedwane skyllige och plictige ähre, han skall ther emott prediche och fförkunne edher, Gudz helige reene ordh och Ewangelium Och giöre edher all annen tiänistc Christeligenn, szom han edher vpå Gudz och sitt preste embettis wegna plichtigh ähr, Ther j Dannemän

---

*) Riks-Reg. 1545. fol. 62.

edher efftherrette welle, Sammelunde haffwe wij och gunsteligen vndtt och tillatidtt förbe:de her Widicke att han frij och obehindratt, liche szom the kyrckeherrer ther tilförende boott haffwe, må och skall, sielff fatha lathe och sökie sin fordell med thett affradziern szom på hans partt aff för:ne Munketorpz kyrckies Landboer, årligen falle plä-ger, anseendis att han vdi en stoor almunde wägh sitther, hwickett wij giffwe wåre fougther och Befalningzmän tillkenne, att the måge wette sig her effther rette, icke giörendis för:ne her Wijdicke her emott hijnder plattz eller förfongh, Datum vt supra,

---

Gustaf I:s Bref till meniga man i Biskopskulla om Hr Anders, hvilken de begärt till sin kyrkoherde. Vesterås d. 1 Mars 1545 *).

Wår gunst etc. Såsom i käre Vndersåther som vdi Biscopkulle sokn byggie och boo edhartt budh hooss oss hafftt haffwe ödmiukelige begärendis, att wij edher behielpelige ware wille, med en godh kyrckeherre, then edher oförmengtt reene och clare gudz ordh, läre och förholle kunne, och besynnerligen begärede j then gode mandz edher framlidne Kyrckeherres her Peders Brodersson vdi hans stad igen etc. Szå är well santt wij endels tilfrijdz wåre, att samme her peders Brodersson samme gäld för edhers bön skuld bekomme motte, hwar han elliest ther till skickelig och så leerdtt

---

*) Riks-Reg. 1545. fol. 69. v.

wåre som sådane prestembete kräffwer, och förthenskuld lothe wij strax förschriffwe samme vnge man till oss, efther wij iw gerne j alle saker och iemwell heller i thenne som edhers siälls saligheet och thett ewige liffwit vpå Rörendis ähr, edhertt beste gerne sökie och wette wilde, och edher försörie med en godh from och lärdh man medh hwicken i kunne ware något well belattne, etc. Män effther then vnge man her Anders förbe:te her Päders Brodersson, är ännw en vng man Tesligeste som wij och förstått haffwe aff andre lärde män, som effther wår befalning honum vm hans lärdom ransaket haffwe, Att han än nw till ett sådane högtt ämbete ganske swagh och skröpelig befinnes, Teckis oss derföre rådeligit ware, att samme her Anders ännw på ett åår eller Tw tilgörendis sig ytterligere ther han någen godh lärdom bekomme motte, försyckte och öffwede vdi then helghe schrifftt, att han med tijdhen edher eller någen annen Christelig försambling, vdi sådane hans ämbete, tess skickeligere och bättre tiäne, Szåsom honum sielff szå well som edher aller störste machtt vpå ligger, Ther till wij honum och gärne behielpelige ware wille, och sedhen gerne anten med thet samme eller något annet gott geldh honum förfordre, Dog i midler tijdh, wele wij förschaffe att j vdi then motten, med någen godh man som ther till sckickelig och tiänelig är, försörgde bliffwe schole, Ther i käre Vndersåther edher effterrätte wele Datum vt supra.

---

*Förening med Hr Erik Andreæ om tionden m. m. af Jemtland. Vesby d. 4 Mars 1545 *).*

Wij Gustaff etc. Göre witterligit att wij aff wår synnerlig gunst och nåde, med thenne oss elskelig wår tro Vndersåthe, och Proest i Jemptelandh, hederlig man her Erich Andree, kyrckeprest i owijken, vm then Biscopztienden och kyrckiernes deell, som i för:ne Jemptelandh årligen faller, szå vtöffwer eens bliffue äre, att han vtaff Biscopzdelen, then wij honum gunsteligen på en taxe, (:oss till en behagelig tijdh:) vndtt och förläntt haffwe årligen för hundrede march örtiger, vdi wår Konglige Cammer altijd vm Distingz tijdh leffrere skall, och vtaff thenn annen halffpartt aff tienden som kalles, och är kyrckernes deell, skall han och årligen (:vtöffwer then anpartt som till win wax och andre Kyrckernes skälige nödtorffther, komme, giffwe oss thuhundrede march örtiger, och szå på för:ne städh vtgiffwendis, Tesligeste skall han och leffrere the 20 march örtiger aff thet Laxefiskie, som Vpsale Domkyrcke j för:ne landzende tillyder, och elliest giöre oss rede och regenskap, för the sakörer han ther i Landet vpbärendis warder, Finnes och ther i Landet, någre andre rettighether, som Biscopzbordet i Vpsale och Domkyrcken tillyder, att han them icke heller för oss fördölie skall Kan och för:ne her Erich, vdi någen annen måtte, eller yttermere betencke och förfordre, wårtt och Swerigis Crones bäste j förschriff-

*) Riks-Reg. 1545. fol. 73.

ne Landzende, Dhå skall han tess förplichtet ware, som han och tett samme med hånd och mundh her för oss vthan all argelist loffwet och tilsagtt haffwer, Och tess till yttermere wisso och bättre förwaring, att szå i sanning är lothe wij trycke wartt Secrett her näden före. Datum vt supra.

---

*Gustaf I:s Bref till Ärkebiskop Laurentius Petri, att examinera Hr Erik Mölnere och utröna om han kan förestå en Christelig församling samt sedan uppsända honom till Konungen. Vesby den 7 Mars 1545 *).*

Wår synnerlige gunst etc. Wij giffwe edher tilkenne Biscopp Laurentz, att sedhen then her Pedher j Biskopzkolla genom döden affgången är, haffwe her hoos oss waridt några aff Sokneböuderne j för:ne Biscopzkolle, flijteligen Begärendis, att wij them igen till theris Kyrckeherre framlidne her Pedhers brodersson, försörgie wille, hwilcket wij och szå gerne efftherlathe wilde, med szå skääll att elliest han något skickelig ther till waridt hadhe, Therföre wij honum och szå med wår schriffwelse iffrå Linköpungh kalle låthe, på thet man honum förhöre och examinere motte, vm han till sådane embete, skickelig och dughelig finnes kunde, hwilcket sig dog ganske ringe och skröpeligen befans, etc. Szåge wij förthenskuld gerne som och samme her Anders nyttigare wåre,

---

*) Riks-Reg. 1545. fol. 78. v.

att han ännw på ett åår thu eller Try tilgiörendis, motte något yttermere studere och sig vdi then helige schriifft godhe seedher, och andre lofflige konsther öffwe på thet han med tijdhen kunne tiänelig ware, till sådane kallelse, Haffwer och szå tesligeste then her Erich Mölnere som iw nyligest resignerede Wäddön, iffrå sigh, hoss 'oss wärffwe latidh vm för:ne prestegeldh och thet ödmiukeligen aff oss begäredt Män effther wij icke heller wette, hans Condition eller vm förbe:te her Erich än heller är then är thertill dughelígh, Är förthenskuld wår willie att j honum oförsummeligen till edher wele kalle lathe, förfarendis vm han ther till noghet beqwemlig ware kan, Szå äre wij tilfrijdz att han bliffwer wed Geldhet dog må i sedhen skynde honum till oss, att wij och med honum handle kunde, Och iw förre thette bestyres kunde, iw heller wij thet see, effther soknemännerne beclage sig att ther döör något hooss them, och wele förthenskuld med thet snareste med en kyrckeherre försörgde bliffwe, Ther rette edher effther, Datum.

---

*Gustaf I:s öppna Bref för M:r Erik, skolmästare i Vesterås, på en tomt i nämnda stad. Vesby den 7 Mars 1545 *).*

Wij Gustaff etc. Göre witterligit att wij aff wår synnerlige gunst och nåde, haffwe vndtt och giffwit, som wij och nw med thette wårt opne

*) Riks-Reg. 1544. fol. 79. v.

breff vnne och giffwe, Thenne wår tro Vndersåthe oss elskelig Erico Petri Scholemesthere i wår Stadh Westherårs, en wår och Crononens tompt med ett lithet förfallidt steenhuus Östhen domkyrcken wed gropebacken j för:ne Westherårs liggiendis, som tilförende vnder Prebendam Quinque wlnerum j samme Westherårs leget haffwer, Szå att han samme huus och tompt effther sin machtt och legenheet, byggie, förbättre niuthe bruke och till ewerdelige äge beholle må och skall Hwarföre biudhe wij wåre Fougther Befalningzmän och alle andre som för wåre skuld wele och schole göre och lathe, att the icke vdi någer måtte göre förbe:de Erich Petrj her emott hinder plattz eller förfongh, som the wele göre thet oss liufftt är, och tess til ytermere wisse etc. Datum.

Gustaf I:s Lejdebref för korpresten Nils Germundson, som i Vexiö Domkyrka ihjelslagit en annan korprest. Vesterås den 10 Mars 1545 *).

Wij Gustaff etc. Göre witterligit att för oss kommitt är, hure för någer framlidhen år sedhen vdi Wexiö kyrcke emellan Twå Koorprester, benämpde her Niels Germundzson och Gudmundh N. någen trätte kommen war, szå att för:ne her Gudmundh ther egenom strax med samme hastige medhe aff daghom taghen wartt, Therföre och

*) Riks-Reg. 1545. fol. 85.

förbe:te her Niels som skaden giorde flictigh bleff, in till Norige kom, ther han sig sedhen vnderhollet haffwer, och nw hoos oss ödmiukeligen och vnderdåneligen werffwe lathidh, vm en Christelig leigde och förswar, till att komme her in j Rijkit ighen, och sig med lön och bön, med framligne her Gudmundz rätte målsäiende och ärffwinger etc. förliche och fördraghe, Och vpå thet samme ärende till en godh och Christelig förlichning komme måtte, haffwe wij aff wår synnerlig gunst och nåde och på samme förberörde och vnderdånige anwärffwingh för:ne her Niels en Christelig och sächer leigdh vndtt och giffwet, som wij och nv her med vnne och vnne och giffwe, szå att han frij och säker feligh och obehindrett för för:ne her Gudmundz slechtt wenner och alle andre som för wåre schuld wele och skole göre och lathe, sig hijt in vdi wårtt Rijke Swerige giffwe må och skall, till att föreenige och fördrage sig medh offthebe:de her Gudmundz wenner och slächtvngar, Dogh szå att han sigh likewell först till oss gifwe skall, och oss vdi thenne saak en wijdere och bättre vnderwijsning och beskeed giffwe, Hwilckit wij giffwe wåre Fougther och Befalningzmän Tesligeste och alle andre som för wåre schuld wele och schole göre och lathe, och besynnerligen framlidne her Gudmundz Målsäijende och slächtinger tilkänne, att the förbe:te her Niels her emot inthet hinder eller plattz göre schole wed wåre ogunst. Datum.

*Gustaf I:s befallning till Måns Månson, att som studiihjelp till Olof Hanson utlemna varor för 50 daler. Vesterås d. 11 Mars 1545 *).*

Wår gunst etc. Weet Mons Monsson, att wij thenne vnge persone hans Skottes sonn vdi Stocholm Olauo Johannis årligen oss till en behagelig tijdh femtije daler, och effther wij på thenne tijdh ingen Daler wed handen haffwe, derföre haffwe wij bewilliget att han vdi then städh några aff wåre warer vndfå och bekomme skall, Hwarföre är wår willie att thu honum på wåre wegna, leffwererer vtaff wåre warer, så myket som på the femtije daler sig belöpe kan vdi Järn, huder, eller annen deell, ther med han kan komme till en sådane summe och att thu sätter honum ett skäligit köp Ther rette tig effther. Datum.

---

*Gustaf I:s Bref för Olof Hanson på 50 daler under 8 år, för att i fremmande land idka Medicinska studier. Upsala den 17 Mars 1545 **).*

Wij Gustaff etc. Göre witterligit att effther thenne wår Vndersåthe och tiänere Olaff Hansson aff Stocholm hoos oss ödmiukeligen och flijteligen haffwer wärffwe lathidh, att wij honum gunsteligen vnne och efftherlathe wille, att han opå

*) Riks-Reg. 1545. fol. 87. v.

*) Riks-Reg. 1545. fol. 93.

någen tijdh tilgörendis sig vdi fremmende landh vdi godhe sedher frije konster och lofflige faculthether, ther med han sedhen oss wåre vnge erffherrer, och thette wårtt Rijke Swerige tess ytterligere, till nytte gangn och fromme med sin tilbörlige och trogne tiänist ware motte och kunde etc. Ther till han och szå wår nådige hielp och vndsättningh begärett haffwer, Szå opå thett altt sådantt vthan argelist och swigk motte hollet och fulkompnett bliffwe haffwer han thet samme her för oss med hand mundh och sin sworne eedh loffwet och tillsagtt, och sin förplictilse ytterligere ther vpå giffwit, och med andre godhe mändz lijffthe szådantt stadfest, Jämwell och szå att han sig altijd bådhe vthan landz och innen will och schall, befinne lathe effther sin ytterste och högste förmoghenheet, szå lenge han liffwer, såsom en godh, hull tro och rätträdig Landzsåthe emott oss wåre vnge liffzerffherrer och Konunge Rijker, tess welfärd nytte gagn och fromme, altijd sökie, betrachte, och hielpe att styrcke, szå mycket honum mögeligit ware kan, j ordh och gerninger, med rådh och dådh, och all skadhe förderff och olempo, vdi rättan tijdh, ther han något sliktt förfare kan, wärne och affwende, såsom en Christelig, hull och trogen Landzsåthe plictig och skyllig är att göre Så haffwe wij förthenskuldh aff wår synnerlig gunst och nåde, för:ne Oleff Hansson, Ther emott sig till vnderhold j främmende Landh, och på the orther och Landzänder, wij honum haffwe willie, att öffwe bruke och sig förbättre, vdi godhe bokelige konst och besynnerligen

vdi then nyttige Medicinæ faculthet vndtt och efftherlatidh, som wij och her med vnne och efftherlathe, att han vtaff wår Konglige RentteCammer Femtije Daler årligen haffwe schall, eller och så myket vdi myntt och andre partzeler, och warer, som förbe:de Summa sig belöpe och sträckie kan, Hwilcken gunstelig hielp och vndsättningh, till sådane hans företagne studia, wij honum Otte åår, gunsteligen vntt och efftherlatidh haffwe och vdi thette breffz krafftt vnne och efftherlathe, Szå framptt han sig och vdi sådane hans företagne studia szå holler och skicker som han her för oss loffwet sworett och sig förplictedt haffwer, Hwicket wij giffwe wåre Camererer och Befalningzmän på wårtt Konglige Slott Stocholm, tilkenne, att the måge wette sig her effther rette, Lathendis för:ne Oleff Hansson eller hans procuratorer j hans fråware her vdinnan inthet hinder eller förfong göre etc. Datum.

Gustaf I:s Svar på ett betänkande af Biskop Henrik i Vesterås och Rasmus Klot om några prester i Dalarne. Upsala den 19 Mars 1545 *).

Wår gunst etc. Wij haffwe vtaff edher schriffwelse Biscop Henrich, och Rasmus, edhertt betenckiende och mening förstået, vm the prestegäldz i Dalerne och theris Kyrckeprester förandringh, Hwilcken edhers mening oss icke obeha-

*) Riks-Reg. 1545. fol. 96.

gheligen är, Män effther tilbefröctendis är, att vtaff sligk hastigh förandringh något annet komme eller förorsakes motte, See wij förthenskuld gott och rådeligit, att man ännw sådant fördrag haffwer, till framdelis och besynnerligen till thett nest tilstundendes prestemöthe, j Westerårs, ther j Biscop Henrich sådant well med lempo och skickeligheet skicke och bestelle kunde, szå att ther vtaff inthet klamber komme motte, etc. Dog må then handell med Mora gå för sig, szå att then her Börie, nw med thet förste tijtt vp draghe må, när honum szå lägeligit är, på hwilcket Mora Prestegäldh wij honum wår Collation nw giffwit haffwe, Szå förmane wij edher än nw att j lated bliffwe stille, att med the andre Twå eller Tree Kyrckepreste och szå någen förwandling skee skall, förthy j wette well hwad ther vppe för en almoge är, Och när the prester finge någen spreck vtaff, att the dhäden skulde, våre tilbefructendis, att the stemplede nägett ondtt eblandtt almogen, Dherföre är på tijdhen att j handle wiseligen och hemmeligen j then måtten szå att ther vm platt ingen ordh gå motte, Ther i eder effthcrrette wele. Datum.

---

*Gustaf I:s tillståndsbref för Bisk. Mårten Skytte i Åbo att nedlägga sitt Biskopsembete och tacksägelse för en gård, som han af samma Biskop erhållit. Upsala d. 17 April 1545 *).*

Wår gunst tilförende etc. Szom i oss tilschriffwit haffwe Bisp Mortten berettendis edhers

*) Riks-Reg. 1545. fol. 129. v.

legenhether, att j för edhers alderdom och monge andre siukedommer och skröpelighether schuld, icke kunne eller formåge, lengre bestå thet biscopz embetidh Begärendes förthenskuld att wij edher ther med nådeligen förschone och her effther förlossett haffwe wilde etc. Szå effther wij well wette och förnummit haffwe edhre lägenhether i then måtten, lathe wij szå nw som tilförende gerne effther, att j med samme embethe förschonede bliffwe, anammendis samme edhers vrsechtt och afftackelse vdi all gunst och nåder. Och ther hooss betackendes edher, för then gårdh j oss vntt och vplatid, och all annen welwilligheet wij aff edher städze förnummit haffwe, Hwickit altijd gunsteligen och gerne edher och edhre erffwinger till thet beste schall betencktt bliffwe, Wij wele och med thet förste förtenckte ware, att förordne en annen godh man j edhers städh szå att j thet bekymber förvthen bliffwe måge Befalendis edher Gudh etc. Datum.

---

*Gustaf I:s befallning till Thomas Jönson, att skydda djeknarne i Åbo för öfvervåld. Stockholm den 27 April 1545 *).*

Oss är och förekommet Thommes, att the fatige diekner som gå til schole ther j Åboo, haffwe ther lithen frijdh, och bliffwe vndertijden aff en partt the slottztiänere och andre, slagne, dragne och

---

*) Riks-Reg. 1545. fol. 135. v.

och ilde trachterede, vnder tijden för ringe eller alz ingen sak, Szå förvndrer oss Thommes att thu seer ther egenem fingeren med, Förty när sådant efftherlatis skall dhå bliffwe the icke monge som någen lust haffwe till giffwe sig till Scholen, eller sättie theris barn till någen godh lärdom, Dherföre biude wij tig ännw att thu haffwer ther ett nöge vpseende med, att sådant ingelunde tilstatt bliffwer, vthan heller när någen twist eller skilnatt emellan diekuerne, Slottzfolckett Borgerne eller andre komme kan, att sådant bliffwer dhå förhörtt och ransakett, aff tig och Scholemesteren och vnder Scholemesterens handh ther saken icke för mykett wichtig eller groff wåre, straffes och näpffses och icke hwar för sig sielff, falle them vtöffwer med hug och slaag som wij förnimme mykett skee pläger, Datum.

---

*Gustaf I:s befallning till Domkapitlet i Skara, att namngifva fyra eller sex personer, som kunde vara skickliga att beklüda Biskopsembetet derstädes. Svartsjö d. 10 Maj 1545 *).*

Wår gunst etc. Szom j gode män genom thette edhert budh och schriffwelse oss clageligen edhers Ordinarij Her Erici Swenonis dödelige affgongh, tilkenne giffwe, Begärendis ther hoos, att wij edher med en annen godh man, som till samme vacation,

*) Riks-Reg. 1545. fol. 143. v.

eller embethe skickelig och tiänelig wåre försörge wilde etc. Szå käre vndersåther kunne wij på thette ärende, edher inthet stoortt annet på thenne tijdh sware, effther wij icke fulleligen wette the personers Condition, och läglighether, som ther wed kyrcken eller j Stichtet, besittne äre, och ther till bäst tiäne kunnė, Och förthenschuld synes oss likast ware, atti wele sielffwe nampngiffwe 4 eller 6 aff them som till sådane embetz befalningh best, lärdest och beqwemmeligest ware synes Skickendis seden genom edhers schriffwelse theris nampn, med wijdere grundh vm samme personers Conditioner, och schickeligheet tilhende, Och hwarföre j samme personer, hwar för sig, till thet embethe eligere och wellie, Sedenn wele wij och wijdere giffwe edher wårt betenckiende ther vm tilkenne, och hwicken aff them wij wår stimme j then måtten giffwe kunne, och vdi hwad måtte wij kunne wette och ramme alles edhers beste, göre wij altijdh gerne, Befalendis edher her med Gudh. Datum.

---

*Gustaf I:s Bref till Axel Anderson om hans hustru, som ville flytta för sig sjelf till Skokloster. Stockholm d. 5 Juni 1545 *).*

Wår gunst etc. Wetter Axell Andersson, att edhers hustru Erlig welbyrdig Qwinne, Margrett Michelsdotter, haffwer waridt för oss, och giffwit j några måtte sine lägenheter tilkenne, att hon för

*) Riks-Reg. 1545. fol. 195. v.

siukdom och ålder skuldh icke kan eller lenger betröster drages med mykett olydigtt tiänistefolck, eller regere boo och bohagh, lather och tesligiste förstå, atti henne för sådane orsaker skuldh welwilleligen vndtt och efftherlatidh haffwe, att bliffwa vdi Sko Clöster, ther hon vdi någen roligheet leffwe motte, hwilcket wij icke ogilde, kan och skee edher opå begge sijder fast beqwemmere wåre (:effter j äre Tw alderstigen folck:) att hwar är för sigh och haffwer sin deel affbytt, Hwarföre synes oss gott och rådeliget ware, Axill atti skilie henne wel iffrå edher, och lathe henne få sin rette tredingh, j löst och fast, ther med hon på sine side szå well som i på edre sijde, edhertt redeligit vppehelle haffwe motte, och iw better i legge henne vtaff iw större edher heder är, effther hon haffwer nw j szå mong åhr, hafftt mycken träldom sorgh och bedröffwelse (:som och icke otilbörligitt:) för edhers skuldh. Och hwar wij elliest kunne wette beggis edhers gagn och beste göre wij gerne etc. Datum.

Gustaf I:s öppna Bref för kyrkoherden uti Säristad, Hr Erik Andreæ på ett hemman Hässie uti Alfta socken. Stockholm den 9 Juni 1545 *).

Wij Gustaff etc. Göre witterligit att thenne wår tro Vndersåthe her Erich Andree Kyrckeprest

*) Riks-Reg. 1545. fol. 198. Jfr brefvet d. 23 Maj 1535, intaget i detta band sid. 74.

vdi Särista vdi Helsingelandh, haffwer waridt her för oss, berettendis hurelunde hans framlidne moderbroder, gamle her Peder Olaui i Alfftta, för mong åhr seden, hade köpt ett heman liggiendis j samme sokn, benämpd Hessie, hwickett hemman, han vdi siälegåffwe som dhå sedwane war, vnder samme Alffta Kyrcke gaff etc. När så skeet war kom en annen bonde, aff Bållenäs sokn, wed nampn, Lasse Jonsson i Wefflinge, och wan samme hemen iffrå kyrcken och effther kyrcken miste samme hemman, köpte för:ne her Peder en skön kalck, then gaff han j staden till kyrcken igen, Tesligiste någen Kupper, hwicket han mener sig well bewijse kunne, både med liffwendis wittner, Szå är och samme kalck och kupper ännw wed kyrcken tilstäde, Dher effther köpte åther för:ne gamble her Peder annan gongen aff för:ne Lasse Jönsson, samme heman igen, j then acht och meningh att han thet för sig sielff, och sine erffwinger beholle wille, Doch lichewell haffwe the Prester som effther för:ne her Peders dödh, samme Alfftta besittidt haffwe, Clandret samme hemen vnder kyrcken igen, som wij och med wårtt opne breff, för någen åhr seden (:mäden wij vdi saken icke rätt vnderwijste wåre:) vnte och efftherlothe att godzett vnder Kyrcken till tess bliffwe motte, att the rätte erffwinger, med skäligtt bewijss framkomme kunne, att godzet vnder kyrcken icke seden giffwit war, Och effther thenne sak sig szå, som nw förtaltt förluppen är, Haffwe wij aff wår synnerlig gunst och nåde vndtt och efftherlatid och nw med thette wårtt opne breff vnne och efftherlate, att

för:ne her Erich i Säristade, och the andre hans medarffwa måge och skole, kennes wed samme hemen, igen, Thet att niute bruke och beholle, Görendis oss och Cronon årligen ther aff then rettigheet, som them med rette bör, och som andre Rijgsens vndersåthere ther i Landett aff theres heman göre pläge, Doch hwar Presten j Alfftta eller soknen ther sammestedz, med någer bettre vnderwijsning och skäligere bewijs än som her föreskrifwit står, framkomme kunne, dhå må vm thette ärendet gå som lag tilsäije och skiäll och rätt är, Ther the på begge sijder sig efftherrette måge, Biudendis förthenskuld wåre Fougter, Befalningzmän, och alle andre, som för wåre skuld wele och skole göre och lathe, att the icke i någen måtte göre för:ne her Erich Andreæ her emott något hinder eller förfongh, som the wele göre thet oss liufft är, Datum.

---

*Gustaf I:s befallning till M. Michael, att ifrån skolan i Åbo sända skickliga män att tjenstgöra i konungens Cancelli eller Räkenkammare. Stockholm d. 22 Juni 1545 *).*

Wår gunst etc. Wij haffwe edher tilförende några reeser M. Michel latid tilschriffwe, och begärett atthj några personer ther aff edher Skolestuffwe hijtt offwer skicke skole, som oss vdi wårtt Konglige Cancellij eller Rechninge Cammer kunne tiänelige ware, efffher wij nw wel sådane personer

*) Riks-Reg. 1545. fol. 215. v.

aff nödenne haffwe, Szå äre her doch inge nw i long tijdh framkompne, wette icke heller vm i ther till något giortt haffwe, Haffwe wij förthenskuld förloffwet opå någen tijdh, thenne wår tro tiänere her Sten, att han tit offwer fare skall, förskaffendis oss tilhonde samme personer, hwicke han edher well vnderwijsendis warder, the ware skole, Äär dherföre wår willie, att och szå skee motte, att wij deden 3 eller fyre skickelige vnge karler bekomme kunne, som samme her Sten edher vnderwijsendis wardher, Jngen försummelse eller skåtzmåll, her före wendendis. Datum.

---

*Gustaf I:s öppna Bref för Hr Måns i Forssa, att ransaka alla äktenskapssaker i Helsinglands norra prosteri. Stockholm d. 8 Juli 1545 *).*

Wij Gustaff etc. Göre witterligit att effther oss vnderwijst är, hure aff alder i Helsingeland en plägsed waridt haffwer, att för then longe wägh skuld som är emellen Vpsale och Helsingelandh haffwe bådhe Proesterne, Ther vdi för:ne Helsingelandh pläget, macht och wåld haffwe, att förhandle vm alle the twistige saker, som echte skapet emellen vdi then Landzenden förfalle kunne, Effther the män eller qwinner som vdi sådane oenigheet kompne äre, icke altijd haffwe stunder eller tilfelle, att ferdes then longe wägh till Bispenn i Vpsale att lathe ther förhöre och ransake

*) Riks-Reg. 1545, pars II. fol. 13. v.

vm sådane saker, Therföre haffwe wij thenne oss elskelig wyrdelig man och tro Vndersåthe her Mons Erici, Kyrckeprest i Forssa, befalet och efftherlatid, som wij och nw med thette wårt opne breff vnne befale och honum effterlathe, att han her effther oss till en behagelig tijdh, må och skall förhandle ransake, dispensere och ändeligen förhöre alle the förberörde saker och ärender som echteskapet tillyde, och ther i för:ne Norre Prosterijt förefalle kunne, som han thet för Gudh oss, och hwar Christen man, aldelis tryggeligen answare will, och icke j någen hånde måtte någen förargelse åstadkomme, vten sig aldelis i för:ne saker så holle och skicke, att Gudh therigenom icke förtörnet bliffwer, wåre Vndersåther ingen orett wederfares, och att wij ther aff ett gunstigt behagh haffwe måge, wårt och wåre vnge lijffzärffherrers gagn och fromme altijd sökie och styrcke, skade och nachdel förekomme och affwende, effther hans ytterste förmögenheter Kunne och någre så högwichtige ärender in causis matrimonialibus förefalle, att han them icke åtskilie kan eller sig beträster, dhå skall han sådane saker in för Bispenn och Capitelet i Vpsale komme lathe, att the ther vm wijdere ransake och besluthe kunne, Hwarföre biude wij alle som för wåre skuld wele och skole giöre och lathe, besynnerligen wåre fougther och befalningzmän, att the för:ne her Mons her emott inthet hinder platz eller förfong giöre skole, vthen heller vdi hans rettferdige saker förforderlige och behielpelige, som the wele giöre thet oss liufft är. Datum.

———

*Gustaf I:s svar på Biskoparnes och Kanikernes i Vesterås och Strengnäs begäran, att få utbyta deras prebenden emot tiondeanslag. Gripsholm den 2 Aug. 1545 *).*

Wij Gustaff medh Gudz nåde Swerigis Göthes och wendes Konung Göre witterligitt, att effter wij förnimme vthi sanning att the gode män Bispen och Capitlet i Strengenäs, Så och i Westerås. Thesslikest Prebendaterne ther sammestedz som vnder theres Prelaturer och Prebender några Landbönder haffwe, kunne icke haffwe eller niute them i så godt förswar och beskydning som thet sig wäll borde och för nöden wore, Vthan samme Landboer bliffwe esom offtest nu aff then ene, nu aff then andre öffwerfaldne, puckiede och trugede, och vnderstundom ryckes och rappes them ifrå, thett ene stycke Eng, Åker och andre ägor, effter thett andra, så att godzen fast förlammade och ödelagde bliffwe, Cronen til ingen ringe skade och förderff. Och för sådane orsaak skuld, haffwe the gode Män icke heller sådane tilbörlige lydne eller hörsamheet med Landbönderne, Få icke heller theres rättigheet vttaff them som thett sigh rätteligen borde. Hwarföre haffwe wij några gånger om för:de ärende handlett och taalett medh för:de godemän Bispen och Canickerne, både i Strengnäs och Westeråås, som the och sielffwe aff oss begådt haffwe, att wij samma theres landbönder til oss annamma wille, och åther i then

*) Riks-Reg. 1545. pars II, fol. 24.

Stad, wederleggie them igen medh så myckitt aff Tienden som förbe:te Landböndernes rente draga kunde. Hwilkett wij och så gunsteligen vndt och efterlathidtt haffwer, Som wij och thenne wår troo tienere och Cammererer Hans Thomesson, Befalning och macht giffwitt haffwe, att förhandle medh för:de gode Män i Strengenäs och Westerås om för:de bythe eller förwandlinger, och vpskrifwa låtha hwad för Landboer med ränta, huru månge wij aff them vndfångendes warde, Så och huru myckitt aff Tijenden och wed hwad Kyrker, the gode Män som Landbönderne vplathe, skole bekomme theres vnderhåld igen, Doch att sådant opå wårtt gode behag och yttermere fulbordan och besked handlett och giordt bliffwer. Hwilket wij giffwe the gode män, Bisperne, Canickerne och Prebendaterne i för:de Strengenäs och Westerås tilkenne, att the måge wette sig här effter rätte, och yttermere giffwe sig i handel medh för:de Hans Thommesson om förbe:de förwandling eller bythe, Ther hwar och sigh effter rätte will. Datum vt supra.

---

*Gustaf I:s öppna Bref för G. Norman på Biskopstuna gård i Åkers socken. Hio den 20 Oktober 1545 *).*

Wij Gustaff med Gudz nådhe, Göre wetterligit att wij af wår synnerlig gunst och nådhe så

*) Riks-Reg. 1545. pars II. fol. 53. v. — Jfr Konungens bref till samma Norman af d. 18 Nov. 1545. Riks-Reg. fol. 66. v.

och för welwillig hulle tro tienst som thenne oss elskelig wår tro Man och rådt Jorenn Norman oss och wårtt Rijke Swerige her till dagz troligen giordt och bewijst haffwer, och ähn ytermere her effter bewijse och göre må och skall, hafwe vndt och förlänt som wij och nu medt thette wårtt öpne Breff vnne och förläne honom (oss till behagelig tijdh) wår och Cronones gård Biscopztuna Liggendes i Åker Sochn vthan för Stocholm medt thet ther vnder ligger så och alle the Landboor ther till Lydhe Hwarför biude wij wåre Fougdter Befalningzmän och alle andre som för wåre schuld wele och skole göre och lathe, att the förbemelde Jören Norman her vthinnan inthet hinder platz eller forfång göre Sammelunde biudendes och befalendes eder wåre wndersåthe förbemelde Biscopztuna Landbor att i ähre förbe:de Jören Norman på wåre wägne hörige och lydige swarendes honom till the rättigheter som i oss på Cronones wägne skyllige och plichtige ähre wij. haffwe honom budit och befalet att han skall wethe alles eders bästhe och hielpe till att eder skall wederfares thet skääll och rätt ähr, Ther j eder käre vndersather wele eder effter rätte. Datum ut supra.

---

*Gustaf I:s Bref för Hr Gottskalk, skolmästare i Örebro, på halfva kyrkotionden af Österåker och Julita socknar. Gripsholm den 8 Nov. 1545 *).*

Wij Gustaf Göre witterligit, att wij af synnerlig gunst och nåde hafwe vndt och efftherlathitt, som wij och nu med thette wårtt opne bref vnne och efterlathe att Scholemesteren i Örebro her Gottskalk må och skal oss til en behagelig tijd och synnerligen medan han är Scholemestere vthi för:de Örebro, flitteligen som han bör the fattige dieckner och barn ther äre läre och vnderwijse, niute och behålle halfparten af then kyrkietijende som wid Österåker och Juleta Kyrkier falla kan, Hwilkett wij gifwe wåre Fougdter och befalningzmän, Så och Kyrkiopresten och Kyrkiowerderne i för:de Österåker och Julete tilkenne, att the måge wette sig ther efter rette, och icke göre för:de Her Godtskalk ther emodt hinder plattz eller förfång, så lenge wij honum thett gunsteligen eftherlathe och vnne, Ther hwar och en sigh efterrette må. Datum ut supra.

---

*Gustaf I:s Bref för Hr Bertil Christopherson, skolmästare i Borgå, på prebenda Crucis i samma stad. Gripsholm d. 11 Nov. 1545 *).*

Wij Gustaff medh Gudz nade, Göre witterligidt, att wij af wår synnerlige gunst och nåde,

*) Riks-Reg. 1545. pars II. fol. 62.
**) Riks-Reg. 1545. pars II. fol. 63. v.

hafwe vndt och Confereret, som wij och nu med thette wårtt opne bref vnne och Conferere thenne oss Elskelig her Bertill Christopheri Skolemestare i wår stad Borgo Prebendam Crucis liggiandes ther sammestedes medh all then Rente och Rettigheet som vnder förbe:de Prebenda nu ligger och af Ålder till lägat hafuer, att hann samme Prebenda sigh till godo och vppehelle niute och beholle må och skall så lenge han Skolemestare i förbe:de Borgo och fliteligen lärer och Vnderuiser the Vnge Perssoner och diekner som ther nu till Schola gå, eller här effter kommandes warde. Hwarföre biude wij wåre Fougter Befalningzmänn och alle andre som för wåre schull wele och skole göre och låte att the icke göre förbe:de her Bertill här vthinnen något hinder, platz eller förfång wedh wår ogunst. Ther huar och een weth sigh aldeles och fulkomligen efterrette. Datum vt supra.

---

*Dom öfver framl. Ärkebiskop Gustaf Trolles egendom, att den skulle tillfalla kronan. Arboga den 20 Januari 1546 *).*

Wij efterschrefne Lars Siggesson till Sundby, Marsk, Steen Erichsson till Loholm, Abraham Erichsson till Ekeberga, Peder Bragde till Ribboholm, Knut Andersson till Ökne, Gustaff Olsson till Torpa, Måns Johansson till Broo, Swante Sture till Hörningsholm, Berie Nilsson

*) Riks-Archivet. Original-Förordningar 1520 — 1560. pag. 147.

till Wijnäs, Riddere, Nils Krumme till Örboholm, Axell Erichsson till Erichssätter, Gabriel Christersson till Mörby, Jöran Norman, Sweriges Rijkes Rådt, Jören Erichsson till Fuglewijk, Niels Persson till Åkerö, Thure Persson till Salestadh, Arfwed Trolle till Engsöö, Biörn Persson till Fållenäs, Johan Persson till Häringöö, Niels Ribbing till Swanshals, Söfwerin Kijl till Appelnääs, Christiern Larsson till Fletna, Peder Hansson till Walesta, Bengt Gylte till Påtorp, Niels Ryning till Töresiö, Jsach Birgesson till Hielmerydt, Måns Persson till Eskilstorp, Arfwet Clauesson till Sjögårdh, Joen Olsson till Åsa, Jöran Olsson till Håkuetorp wäpnere, medt flere af Rijksens Adell, som då tillstädes wåre. Giöre witterligit och bekennes medt thetta wårt öpne breff, at Åhront effter Christi byrdh, Tusande, Fämhundrade, Fyretije på thet Siette, then Sex och Tiugende dagen Januarij, uthj Arboga, ther wij alle samfelleligen både innan Rådts och uthan, af Kongl. M:t till Swerige, wår allernådigeste Herre, Konung Göstaff forordnede och tillskickede wåre, att sittie för rätte, och åthskillie the saker och ärender, som then tijdt förekomme kunde, dhå lott högbemelte Kongl. M:t genom hans Maij:ts Secreterere och troo tienere Clemet Hansson, inför en sittiende Rätt, ther wij alle förskrefne tillstäde wåre, sättie för oss en saak j rätten, vm en benembd Göstaff Trolle, fordom Erchiebiskop j Upsala, hwilkin myckit grofwelige och otillbörlige) emot Gudh, ähre och all Christeligh skähl) sigh emot thette sitt egit Fädernäs Rijke och Öfrigheet, och menighe Underså-

ther, j månge hande motte, bewijst, skicket och förgrijpit hafuer, både uthj then gode Herres tijdt, Salige ihugkommelse, Unge Herr Steen Stures, på then tijdt Sweriges Rijkes Gubernators, så och nu sedhan uthj högbemälte Kongl. M:tz wår allernådigeste Herres Regements tijdt, som och på samme tijdt förbemälte Göstaf Trolles utillbörlige och tyranniske handlinger, uthj schriffter författade, ther in för rätten uthj lengden oss förläsne blefwe, och ändoch thess föruthan wij alle, och hwar för sig, samme Göstaff Trolles utillbörlige handlinger nogh mintes och ihugkomme, att allt ther fortaldes sig j sanning så förlupit war. Så sporde wij doch lijkwäl till öfuerflödigh witnesbyrdh och berettelse, vm någen af the gode Män, som ther för rätte såthe, eller någen annen, hade eller förmente sigh at hafue någen skiälig Insage eller geensagn ther emot, eller bethröste sig något at sware till samme Biscop Göstaffs handlinger, eller frije hans Arfwegods j löst och fast, at thet icke Under högbe:te Kongl. M:tz wår allernådigeste Herre och Swerigis Crone till ewärdelige ägo, förbrutit och förfallit wara borde; Ther till swarade the alle endrächteligen, att then saak behöfde ingen stort wijdere förklaring, eller månge disputeringer, effter hon war j sig sielff mehr än klar nogh, wåre och så månge då tillstäde, som förbemälte Unge Hr Steen Sture tiänt hade, hwilke och så månge förbemälte Göstaff Trolles onde och Tyranniske handlinger förtalde, och synnerligen Wälbyrdig Man Söfwerin Kijl, hwilkin (medt någre flere) som ther tillstäde wåre, bekände sig wette och hört

hafwe, then tijdt samme Göstaff Trolle hårdeligen åklagade, Erlige, Wälbyrdige Qwinne, Fru Christine, och alt Sweriges Rijkis Rådt, och the förnämeste af Adelen, inför then gamble och omilde Konung Christiern, Upå Stockholms Slått, och medh honom så myckit handlede och practicerede, att thet ynkelige och ohörde mordh, som strax ther effter skedde j Stockholms Stadh, ther så mång Erlig AdelsMan, Bisper, Riddere och borgare, medt Swerdet till döden aflijfwede, och sedhan förbands Menniskier, upbrände blefwo, medt månge andre flere tyranniske handlinger, som han her j Rijkit hade bedrifwe låtit, Så förtaldes och bewistes och ther hoos, att ändoch han thetta förskrifne och myckit ondt mehre, her bedrifwit hadhe, sitt Fädernes Rijke och alle thess Inbyggere, till en oförwinnelig skade och förderff; Så latt dog Högbemälte Kongl. M:t af synnerlig gunst och nåde, genom sin gunstige skrifwelse, tillbiude honom sin wänskap, gunst och nåder, så at sådana hans misshandlinger, emot hans Kongl. M:t och Rijket, skulle förgätne blifua, hwar han än nu wilde afstå ifrå sine onde företagne misshandlinger, och åther blifua sitt Fädernes Rijke troo och retträdig igen, som honum ware borde, och hielpe till at Rijkit motte åther komma uthaf sådane betryckelse och wijdermöde, som thet uthj kommit war, hwilkit alt han icke alleneste skamligen förachtade och afslogh, uthan och uthj samme fördrags handling wijnlade sigh, at förraska Högbemälte Kongl. M:t, som och hart hoos skedt hadhe, hwar Gudh Alsmechtigh Hans K. M:t icke nådeligen

j then motton (genom gode kunskaffer) förwarede; Och sedhen gaf sig her af Rijkit, efter Swerigis Rijkis och alles wåres hedsskeste och wärste Arf-fiende, then omilde gamble Konung Christiern, hoos hwilken han och war j Norige, och bedref ther, med flere af hans wederlijker, all fiendtlig handell in på thetta Rijke, Och in Summa, någon tijdt ther effter, gaff sig till andre Rijksens hedske fiender, och uthan åtherwände och afläth Kongl. M:tz och thette Rijkis hans Fäderneslands en openbare Tyrannisk fiende och förrädare dödh bleff. Hwilkit ärende wij alle förskrefne anammedhe in för oss i rätten, granneligen ransakendes och öfuerwägendes alle Umbständer och legligheeter, som förskrefne ståå: Och mäden wij nu alt sådant, uthj alle motte, besport och ransakat hafua, Så och hwadt som hwar och en af the förbemälte som j Rätten såthe, ther hoos stodhe och tillstäde wåre, dher tillsade, Nämbligh, att förbemälte Göstaff Trolle, för sin onde, otillbörlige och oChristelige missgerningar och handlinger skuld, som han emot thetta lofflige Konungerijke, sitt Fädernesländh openbarligen och ilde giort och bedrifuit hade (och synnerligh effter som wår beskrefne Swerigis Lagh, j Högmåls Balken klarligen uthtrycker, under sådana meninger, hwar som reeser häär moth Konunge eller Rijksens Herre, eller förssåäth giör, att han will honum fånge eller dräpe, eller göre någen wåldsgerning eller orätt, med brefwom eller gerninger, eller hielp, då äger han miste, Jord, gods och lijf sitt; Och

strax

strax ther effter, hwilkin som förer å Fosterland sitt, uthländskan häär, eller bär afwogan skiöldt, emot sin rätte Herre och Kouung; hafwe förwärkat lijf, Jordh och gods) alt sitt effterlåtne Arfwegods j löst och fast, honum effter Fader och Moder, medt Arflig rättigheet tillfallit, in till högbemälte Kongl. M:t och Swerigis Crone, förbrutidt och förfallit wara skall, och genom thenne afsagde doom, tilldömpt och eigitt wårdett är; Såsom wij och alle förbemälte samfelt och synnerligen förmiddelst och udj thenne wår afsagde och openbarlige dom, och dombrefs krafft och macht, för offtebemälte Göstaff Trolles oährlige gärninger, bekenne, afseije och döme her medt, at han emot Gudh, ähre och thet rätt och tillbörligit är, handlet hafuer, Och förthenskull till en oppenbara thetta Rijkis fiende och Tyrannisk förföliere, en troolös och ährlös Man uthropat och wården är. Och thess till yttermere wisse och högre förwaring, at thenne wår afsagde dom j så motte, och aldelis som förskrifuit står, afsagd och gången är, låte wij förbemälte Rijksens Rådt och Adell, på alle the andre gode Mäns wägne, som nu icke tilstäde äre, hengie ware Signeter och Insigler her nedhen för thette breff. Som gifuit och Skrifuit är, dag och städh som förskrifwit ståår.

---

*Gustaf I:s Bref för Svante Sture på åtskilligt silfver ifrån Mörkö kyrka d. 2 Febr. 1546 *).*

Wij Gustaff etc. Göre witterligit att wij af wår synnerlig gunst och nåde, så och för wälwillig och hvlk tro tienst som thenne oss Elskelige wår tro Man och rådh, Swante Sture oss och wårt Rijche Swerige giort och bewist hafwer, och ähn yterligere her efter göre och bewijse må och skall, hafwe vndt och skenckt, såsom wij och nu her med vnne och skencke honom och hans Käre hwstru Frw Märthe en Crone tuå Krantzer och annet Kyrke Sölff som är vthi Mörckö Kyrke, Dog så att widh Kyrken blifwer tuå kalker och annet som i församblingen behöfwes, och icke frå Kyrken vmbäres kan, hwilket wij gifwe wåre Fougdter och Befalningzmän tilkenne, och besynnerligen Kyrke Herren och Kyrke wärinderne ther sammestädz, att the för:ne Swante Sture her emot nogot hinder platz eller förfång göre Datum Denn 2 februarij anno 46.

---

*Gustaf I:s befallning till Erik skrifvare, att tillika med Thord skrifvare undersöka de jordebref, som i Skenninge klöster äro, m. m. Stockholm d. 13 Maj 1546 **).*

Wår gunst, wij förmärke af titt Bref Erick att thu hafwer kändtz wid the godz som hans

*) Riks-Reg. 1546. fol. 5.
**) Riks-Reg. 1546. fol. 52.

Tursonn i Suderkepung oss oplatidt hafwer, thesligest thet Rettere Döme som Tord Schrifwere hade wederkäntz ifrå Wastena Clöster, och wåre Förälder ther vnder gifwit hade, Så behager oss att så skedt är, Åhr och nogon Deell anthen vttiorder eller annet samme gårder ifrå gångne, Dhå kunne wij lijdhe att thu bruker rätten medt them som sådana äger them afhändt hafwe, och winlegger tig att Landboerne motte få them igen, synnerlige så mykit som the kunne finnes hafwe rätt och skäll till, wij äre och tilfridz, att thu och Tord Schrifwere drage till Skäninge och ransake the Jordebref ther äre, och synnerligen om ther nogre bref på något godz eller ägor finnes som wåre framlidne slächt ther vnder gifwit hafwe, att wij samme Bref tilhonde bekomme motte, J wele och tencke till och handle nogot troligenn med samme Bref, att the icke blifwe förryckte, eller androm i henderne gifwe, med minne sådant medt wårt samtycke och tillatelse skedde Som thu och Lather förstå om Erick Månsonn som hafwer anammat till sig then gamble syster Mächtelns godz som hafwer ther warit ingifwen i Clöstret, will dog inthet hielpe henne som han vttlofwedt hafwer, Schall thu wethe att wij icke åhnnu tilsinnes ähre befatte oss med samme hennes godz för ordsak skull, Men så myket wele wij göre som wij och nu hafwe latidt tilschrifwa för:ne Erick Månsonn, att han skall lathe henne bekomma sitt skälige vnderholl i hennes Lijfztijdh, efter han sig tilägnet hafwer hennes godz och haf-

wer ther af nytten och opbördenn, huar thet icke hielpe kann eller han i then motten beswärer sig, och hon sådant för oss warder klagande, så hafwe wij tilfelle att göre annet ther till och lathe handle med henne om samme gård.

Gustaf I:s Bref för presterskapet i Nerike, att som ersättning för sina indragna landtbönder vara befriade ifrån den årliga taxan. Stockholm den 18 Maj 1546 *).

Wij Gustaff etc. Göre witterligit, att efter wij för nogre synnerlige ordsaker skuld, hafwe latidt reuocere och wederkennes alle the Landboor, och ränthe som thesse gode Männ wåre undersåter menige Clerkerijdt i Närike bygge och boo her till Dags under Prestebolen the sittie widh hafft och bruket hafue, Så hafwe wij nu ther emot af synnerlig gunst och nåde och them till uederlag igen för för:ne Landboor, och then ränthe the åhrligen wttgöre pläge undt och fördragit, såsom wij och nu her medt unne och fördrage them att the her efter måge ware frije för then åhrlige taxa som huar hafwer warit whan uth att göre åhrligen, huilket wij wåre Fougdter och Befalningz männ och synnerligen wårt Cammeråd och Cammerere tilkenne gifwe att the wethe sig her effter rätte. Datum Stockholm ut supra.

*) Riks-Reg. 1546. fol. 53.

*Testimonium ifrån Universitetet i Wittenberg för Christofer Anderson. Wittenberg den 10 Juni 1546 *).*

Rector Academiæ Witebergensis Magister Johannes Marcellus Regiomontanus salutem dicit omnibus lecturis has literas. Deo dante, bona consciencia, et mediocri sedulitate docemus diuinas et humanas literas, in magna uarietate nationum, ita, ut unam esse dei Ecclesiam sciamus, et coniungere omnium auditorum uoluntates cupiamus, et ipsi omnes pari beneuolentia complectamur, certe nec alimus, nec accendimus nationum inter se dissidia. Cum autem deceat nos esse disciplinæ custodes, necesse est alias in alios animaduerti, quod fit sine priuatis adfectibus. Cum igitur Andreas Olaui noluisset cuidam nostræ iustæ sententiæ obtemperare, nos ut neruum Jurisdictionis nostræ tueremur, pronunciauimus eum annos aliquot ex Academia relegandum esse. Nec ipsum solum, sed etiam alium quendam hominem germanum sententia complexa est. Et nostro iudicio, non ullis alijs impellentibus ita pronunciatum esse bona consciencia adfirmamus. Etsi igitur vir Nobilis Christophorus Andreæ controuersiam quæ fuerat Andreæ cum paulo antea priuato officio, ut inter conterraneos, dirimere studuit, antequam a nobis cognita est, et postea cum nos sententiam tulissemus ad Rectorem et ceteros iudices supplex

---

*) Original. Riks-Archivet. Acta Historica 1520—1560. Biographica.

komme vnder taak igen och tess bätter blifwe restaureret, som wij och nu her medh vnne och efterlåthe tridingen af all Kyrketijenden widh alle Sochne Kyrker vtöfwer menige Schare Biscopz-Döme som är Westergötland och Daall som vthi thette närwarendes anno 46 woxet är, och inkommendes wordet vthi Kyrkernes herbärge, så att sådane triding till för:ne Domkyrkes bygning skall komme och lagdt blifwe, och till ingen annen brukning. Dog skole the gode Männ som ther till skickede och förordnede blifwe att stå samme Kyrkenäs bygning före, wethe framdeles göre redhe och Rechenskap för förb:de triding af Kyrketijenden, ehuru motte ther medt handlet blifwer så att samme opbyrd till ingen annenstädz eller till någon eigen nytto eller brukning skall lagt blifwe, ähn till samme kyrkenes bygning och andre Dagelige nödtorfter som sagdt är; Thesligest hafwe wij och så af samme wår gunst och nåder tillatidt, att then tomptöre som går vtaf nogre tompter som tillförenne vnder Domkyrkan legat hafwe, Sammelunde then bodhe leghe, som åhrligen görs af the Bodher ther widh Kyrkegården bygde, måge och så komma samme Kyrkenäs Bygning till godo och vndsätning, som wij och tilfridz äre, att Syslemannen ther widh Domkyrken må och skall beholle och bruke till Kyrkenes gagn och bästhe then Affueldz gård benempd Vddetorp, som vnder then kyrken tillförenne lydt hafwer.

Hwarföre biude wij alle, ehuilke the hälst äre eller ware kunne som för wår skull wele och skole göre och lathe, och besynnerligen Prowe-

sterne och Kyrke wärenderne wijd alle förb. Sokne Kyrker öfwer allt Schara Sticht, att the icke her emot göre nogot hinder, platz eller förfång widh wår ogunst Thet sig huar och en efter rätte hafwer. Datum Denn 15 Septembris anno 46.

"Lijke Lydendes för Wexiö Domkyrkie"

Gustaf I:s befallning till Peder Kartt, att under konungens gård Orreholm lägga några af Alvastra, Varnhem och Gudhem klosters landtbönder. Gripsholm d. 4 Mars 1547 *)*.

Wij gustaff etc. Göre witterligitt, att wij thenne wår tro tienere Pedher Kartt, och wår fougte j Wartofftha hered, her medt beffaledt haffue, att han thesse Closters, nemplige Alffwastra Warnhemss och Gudems Landboor, som belägne äre j fuglåsse Geldt, igen kalle skall, och lägies vnder wår Gårdt Orreholm effther wij her effther achte lathe holle ther affwell. Och skall han årligen wara förplichtig att göre oss in vdi wår Cammer en wijss och beskedelig Reckenskap för all thenn deell som han aff för:ne Landbooer årligen vppbärändes warder etc. Hwicke wij giffwe the dannemän alle för:ne Landboor tilkänne att the ingenn annenn thill theris årlige vtskyller som the oss på Cronones wägna skyllige äre her effther sware skole, vthann för:ne Peder Kartt etc. Ther the sich effther rätte schole Datum.

---

*) Riks-Reg. 1547. fol. 74.

*Gustaf I till Nils Helsing, om uppsändande af kyrkosilfver ifrån Delsbo. Gripsholm d. 10 Mars 1547 *).*

Wår gunst etc. Weet Niels Helsing, att wåre trogne Vndersåther ther aff Helsingelandt, som hitt till oss medt thet Kyrckie sölff ther aff landett förskickede wåre, haffwe giffwitt oss tilkänne, att vdi Delsbo socknn, skall ännu enn hell hopp kyrckie sölff ware som ther wäll vmbäres kundhe, etc. Så må thu medt thet skickeligiste, lathe förhöre och ransacke her om, huru thett sich haffwer, Så att the som ther emott tillfförendhe stonditt haffwe, motte samme Sölff framfförè till oss, etc.

---

*Gustaf I:s befallning till Germundt, att emot vederlag låta indraga kyrkans och presternes landtbönder. Svartsjö d. 26 Maj 1547 **).*

Wår gunst etc. Tig förtencker wäll Germundt, att wij wåre Fougter och Beffalningzmänn beffalet haffwe, att wederkennes the Kyrcke och Preste Landbönder, Szå wäll ther nydere vdi Smålandt som annerstedz, på thet wij samme Landbönder, regere försware och vdi wår wärenn haffwe motte, och presterne ther emott motte bekomme och haffwa then del igen, som them äger och bör etc.

Therfföre är wår willie, att thu hervdinnen iså motte ther om förskaffe och bestelle skalt, medt

---

*) Riks-Reg. 1547. fol. 81.

**) Riks-Reg. 1547. fol. 145.

andre gode män flere, som ther wijdt hondene äre, Och i lijcke motte vdi Westergötelandt och annerstädis här j Rijckit skeedt äre, och samme för:ne prester motte medt någen annen j then städt igen wederlagde bliffwe anten aff tienden eller någen annen, hwar effter ther som han sitter j står almende wäg, och holler myckin gestning till, Så att the kunde j then motte bliffwa till frijdz stelte, hwadt wij och wijdere ther nidere wele bestelt haffwe, är wår tienere Anders Jonsson, ther om tilkänne giffwit, så att han tig wår wilie ther om skall förstå late, och tu ther vppå ett skrifftelig swar skallt oss late bekomme medt thet förste, och medt all annen deel som oss ligger magt vppå att wete, Ther thu tig weet effther rätte. Datum.

Gustaf I:s Bref till Maurits Olson i samma sak. Rydboholm d. 8 Juni 1547 *).

Wår gunst etc. Som thu begärer wethe wår wilie Mawritz, om thu skallt lathe kännes wedt the Prestegodz i thin befalning, effther som j Westergöttlandt och flerestädz skeedt är, etc. Szå wethe wij icke annet än att så skee må, Och skall thu andelig finne rådt till att thu lather bekomme them igen widerlag, aff tijenden hwar wijdt sine kyrckier, så myckit som the Landboerne miste kunne, Och besynnerligen the som meste boo j Almende wäg, och största gestningen haffwa, Wij äre och tilfrijdz, att the som haffwe preste-

*) Riks-Reg. 1547. fol. 151. v.

staffuer wijdt theres Rijdkyrker, måge och så them nijute och beholle, Männ hwadt her effther faller, skall thu på wåre och Cronones wägna vpbäre. Och så lagatt, att presternne motte bekomme som nu sagt är fult wijderlag, på thet wij Jw icke skole haffwe något Clander eller owilligheet vtaff, anten vtaff them eller Almogen. Wij äre och tilsijnnes att lathe medt thet förste, om samme handell wår öpne breff vtgå, vtöffwer allt schara sticht, effther wij förmerckie att en part tage till äffwentyrs synnerligen tiltacke, att wij göre nàgen förwandling j thenn motten, Hwadt och Lasse Swenson haffwer vpburijdt, fiordt aff samme Prebende Landboer, skall nu bliffwa efftherspårt vdi hans Reckenskap, J wår ReckneCammer, ändog han seger sig ingen dell haffwa aff them vpburidt.

---

*Gustaf I:s öppna Bref för M. Erik Falk, att vara Tillsynesman och Ordinarius uti Skara stift. Gripsholm den 3 Juli 1547 *).*

Wij Gustaff etc. Göre witterligitt medt thetta wårtt opne breff, att wij thenne Oss Elskelig Wyrdelig Mann M. Erick Falck haffwe tilskickett, betroedt, som wij och nu, honum, tilskicke, betroo och beffale, att han wår Tijlsynnesmann och Ordinarius (vdi alle the sacker, som thet rätte och sanskyllige Gudz tieneste och dyrckann kräffwijer och fordrer, öffwer allt Schara stifft) wara skall,

*) Riks-Reg. 1547. fol. 172.

Szå att han till thet flitigeste skall haffwe godt acht och tilsynn, vdi för:ne Schara stifft, att Gudz, clare, och rene oförfalskede ord, motte ther Predicatt och förkunnett bliffwe, gode, Christelige, och tilbörlige Stadger, och Kyrcke Cæremonier vprättede och holdne, All mijsbruck och falsk Lärdom, bode medt wrångwiss gudz tieneste, och ochristelige eller otilbörlige vttwärtis åtthäffwår Thesligiste ther någenn förargelsse eller annet oskickeligheet affkomme eller wäxe kunde, vdi tijd förekomme och affskaffe, Som en rätt Ordinarius och Christelig predicant för Gudt, och på hans ämbetis wägna, och effther som then helige schrifft, biuder, beffaler, och medt giffwer, plichtig är och bör att göre, Szå att han thesligiste sig winläggie skall, att thenn gamble mijssbruck, som tillförende Medt Biscoperne här till waridt haffwer, J thett att the sig stor och otilbörlig dignitett och wyrdning tilägne haffwe, motte affskaffet warde, på thet myckit ont, som ther vtaff vpwäxe plägede medt twist twedreckt, mord och blodz vtgutilsze motte tilbacka och förtagit bliffwe. Jicke heller inmängiendis sich vdi några andre wärdzlige sacker, som hans ämbete, och thenne vppå lagde beffalning icke kräffwer och medtgiffwer, Szammelunde skall han oss och altid wara huld, tro, rättrådig, lydig och hörig, wårtt och wälbemelte wåre vnge liffz ärffherrers gagn, bäste, nytte, frome, wälfärdt och förbättring, hielpe, söökie, betrackte och förmere, All schada, förderff och uådell förekomme, warne och affwände, effther hans ytterste förmögenheet, och som en godt, trogen och rätt-

rådig vndersåthe för Gudt, och på eedt och äres wägna, plichtig och skyllig är, och altijdt böör att göre etc. Hwarföre biude wij eder Oss elskelige wåre trog Vndersåther, Frijborne, Frälsesmän, Capittelett, menige Clärckerijdt, Köpstadzmän, Bonder, och menige almoge, som byggie och boo, vdi Wästergöttlandt och förbe:de allt Schara Stifft, attj aname och känne thenne för:ne M. Erick Falck, för eders rätte Ordinario, Görendis och bewisendit honum thenn ärhe, lydne och hörsamheett, vdi the sacker, som förtalde äre, och så myckit Gudz ordt, och then rätte Gudz tieneste och dyrckann belanger och kräffwer, effther som J thett skyllige och plichtige äre att göre. Hann skall ther emott igenn, holle och skicke sig, (som han här för oss loffwadt och tilsagt haffwer) Som en Christelig Predicant och Tijlsynnesman bör att göre, och effther som han thet för Gudh, oss, och hwar Christenn mann, tryggeligen answare will och skall. Som wij och her medt wele, att för.ne M. Erick, skall och så haffwe i thenn motte flitig acht och tilsynn, att gode och dugelige personer motte till prästegäldenn tillskickede och förordinerede bliffwe, them altijdt lärendis och förmanendis, att hwar J sijnn stadh holle och skicke sich vdi theres Präste ämbete, Christeligen och tilborligen, ther medt Gudz fruchtann, och thenn plichtige lydne och hörsamheett, iblandt thenn menige simple almoge, motte förkunnet vpwäxett och förmeredt bliffwe, och the som vdi sådanne preste ämbethe, otienlige äre, affsatte, effther hans Christelige Ordinarij kräffwer, och hann effther wår

medtgiffne beffallning, plichtig är att göre, Haffwandis sammelunde godt acht och tilsynn, att Scholestuffwerne J köpstaderne ydi för:ne Schara stifft, motte och så medt gode, flitige och dugelige personer försörgde och förseedhe bliffwe, etc. Hwickit wij alle, som för wåre schuldt wele och schole göre och lathe tilkänne giffwe, Thesligiste wåre Fougter och Beffalningzmän att the wete sig här effther rätte. etc. Datum.

---

*Gustaf I till Jöns Månson, om presternes vederlag samt om Hr Lars i Floby. Gripsholm den 6 Juli 1547 *).*

Wår gunst etc. Wij haffwe förstått Jöns Månsonn, huru thu sampt medt någre andre flere, ther nydere medt presterne handlett haffwer, om then wederlägning som skeet är, för the Landbönder Presterne tilförendhe hade etc. Szå är thet oss icke obehageligit, kunne och så wäll lijde, att the beholle Dagzwärckerne, och bliffwe frije för gingerdene, och annen dell, aff theres egne stompner, som thu giffwer tilkänne om, hwar the sich älliest något troligenn och wälwijligänn wele beffinne lathe, etc. Männ thett thu giffwer tilkänne om then her Larss J Floby, att han ther nydere J then Landzenden inthet nyttig är, Szå haffwe wij befalet wår tro Mann och Tienere Oleff Erickson, att han samme her Larss skall lathe komme hitt vp etc.

*) Riks-Reg. 1547. fol. 175.

Gustaf I:s Förklaring och Patent till Vestergötland, angående den gjorda indragningen af kyrkors och presters landtbönder. Gripsholm den 9 Juli 1547 *).

Wij Gustaff medt Guds nådhe Swerigis Göthes och Wänndes etc. Konung. Tilbiude eder wåre trogne Undersåther, andelige, wärdzlige, Frijborne, Frelsseszmän, Prestmän, Köpstadsmen, Schattebönder, Landbönder och menige Almoge, som byggie och boo vdhi Westergötelandt, och synnerligen vthi Elffzborgs län, Wår gunst och nåde tilförende. Käre Undersåther, oss är till wethendes wordet, hurelunde ibland en part aff eder skall något ssielssindt snack och tal vpkommet ware, for then förwandling skuldt, som wij haffwe latidt göre medt Kyrkiepresterne her j Riikit, i thet, att wij haffwe latidt kännes widt theres Landbönder, och wederlagt them fyllest igen aff tijenden, Så att monge wedt then meening waridt haffwe, att med sådan förwandling skulle presteskapet försswaget och förlagd bliffue etc. Szå vppå thet, j wåre Undersåther alle andelige och wärdzlige måge wethe och förnimme, for hwadt orsaker skuld wij samme förwandling giort haffwe, Weele wij korteligen giffwet eder her med tilkänne, på thet, ingen skall tänckie eller tro, att wij ther igenom någens forderff sökie eller Presteskapet ther medt förlägge wille, Och haffwer sig saken

*) Original. Riks-Archivet. Original-Förordningar för åren 1520—1560. fol. 155.

ken j then motthen som och i sanning, och eder wäl wetherligit är, att Soknepresterne och Kyrkierne haffwe hafft någre landbönder vnder sig, Men till hwadt nytte och gagn, så wäl på theris egne som Swerigis Crones wägne, thet haffwer och wäl funnet sig. Förty, samme preste och Kyrkie Landboer haffwe så ganske ringe försswar, kunnet hafft aff presterne, vthan hwar mann (snarest sagt) haffwer pucket och offwerfallet them, lijke som the icke hade waridt riiksens Underssåther, så wäl som andre, och welet them vdhi monge honde motte, som her till mykit skedt är, besswäre och förtunge, både medt olage gästninger, skiutsfärder och andre pålager, Och förthenskuldt seer mann och så wäl för ögen, att meste parthen aff samme Kyrkie och Prestehemmen äre så gott som förlagde, obygde och ilde haffdede, Riikit till ingen ringe skade, Um hwilkit och en part aff forbemälte Kyrckie och Prestelanboer sig offthe beclaget haffwe, och sielffwe begäredt, att the motthe komme vnder Cronone igen, och icke vdi så motte förtungede bliffwe ther the inthedt försswar hade eller wete kunde etc. Som och tesligiste största parthen aff Presterne haffwe icke ssielffwe hafft någen synnerlig fördeel aff samme theris bönder, hwarcken medt lydne, hörsamhet eller theris rättigheter, thet the och offthe nog kärt och beclaget haffwe, Och effther nog tilförmodendes är, att hwar samme landtboer skulle så länge haffwe bliffwet vthen försswar, Och thet huffwedt the sig fulleligen effther rätte och tillholle kunnet, och

j så motte aff alle mann förtungede och besswärede, som sagt är, då skulle en part aff them platt förderffwede, och godsen aldelis öde lagde bliffwe.

Derföre haffwe wij och så på wårt Konglige ämbetes wägne, tänckt till saken, i så motte som nu skedt är. Doch uppå thedt the gode män Kyrkiepresterne skulle jw ingen deel affkortes eller miste, vthan så wäl her effther som her till widt mackt bliffwe, haffwe wij allestäds latidt biude och befale, att them åther igen j then städt, full wederläggning aff tijenden emot thet the miste, skee skulle. Och besynnerligen effther Swerigis lag vdi Kyrckie balken clarligen förmälder att Presterne bör leffwe och haffwe sitt vppehälle aff Tijenden, som och icke otilbörliget. Szå förhoppes oss (näst Guds hielp) att ther the gode män Prästerne, wele sielffwe betänckie sig rätt i saken, då är them jw inthet borte. Och wåre förthenskuld icke förnöden att the giorde ther så mykit vtaff, som wij fornimme en part göre, och lathe sig höre, att wij wele förläggie och förderffwe alle Presterne, Tedt doch icke bewijsligit är, eller ware skall. Förty, wij äre jw så wäl, och änn ythermere änn någen annen, tilssynnes, willige och benägne, att holle the gode män Presterne vidt macht (som sig wäl holle och skicke) jw så wäl her effther, som the tilförende waridt haffwe.

Biudendes och förmanendes förthenskuldt eder wåre Undersåther alle sammens, att ther någen wrångwijss menniskie, laegt eller lärdt, wille annerlunde vttyde saken för eder, eller wände oss then vlempe till, att wij skulle ware tillsinnes

förläggie Presterne, Då sätter ther hwarcken tro eller loffwe till, skall sig och vdi sanning alrig befinnes. Och tileffwentyrs, the som sådant vtgiute iblandt eder, meene hwarcken oss, eder, eller Rijket ther medt troligen. Derföre tager eder till ware, for ssådane lösachtigt snack och tael, och sätter tro och lijt till hwadt som wij eder j thenne eller andre saker vnderwijse och föregiffwe lathe, Szå hoppes oss eder warder wäl gåendes både i ene motte och andre. Och uppå thet Klerckerne jw medt ingen skäl eller tilbörlighet tarffwe sig till att beclage, Szå haffwe wij gunsteligen vnt och efftherlatidt, att the måge beholle the dagswärcker, som hos för:de Landbönder falle pläge, lijke som the them tilförende hafft haffwe. Sammelunde måge the och så niute och beholle the stompner som wijdt rydtkyrkerne ware kunne, med all then deel och rättigheet, ther aff årligen gå kann. Ther, j käre Undersather, eder effther rätte wele. Och ther sådant eder annerledes ingiffwit bliffwer, att j thå sielffwe wethe sware till saken, hwadt som rätt och tillbörligit är etc. Eder Gudt befalendes. Datum aff wårt Konglige Slott Gripsholm 9 Juli. Anno etc. 1547. Under wårt Secret.

(Sigill)

Gustaf I:s svar till Hr Joen, om årlig utspisning för nunnorna i Vadstena. Kungsör den 19 Juli 1547 *).

Wår gunst etc. Som thu schriffwer her Joenn och giffwer tilkänne, att thett bäst ware skulle, att the Persåner the äre J Clösteredt vdi Wastena, motte bekomme theres årlige vtspijssning, och fetalie ther aff Slottedt J Wastena, Szå att the sijden handlede ther medt, effther som them sielffwe behagede etc. Så kunne wij wäll lijde, att thet så bestelt bliffwe motte, wiliendis för then skuldt att thu sampt medt Jochim Bulgrin granneligen förslo och öffwerwäge skole, huru myckit ther till vdi alle Partzeler, i then motte, tilbörligen och effther skälig wijss, behöffwe kunde och aff nödenne wåre etc. Datum.

Gustaf I till Jakob orgelbyggare, om den stora betalning han fordrat för ett orgverks uppsättande i Upsala domkyrka. Vesterås den 25 Juli 1547 **).

Wår gunst etc. Tig förtencker wäll Jacob Orgemackare huru Wij senest handlede medt tich, och skickede tig titt till Vpsala, ther att vprätte ett Orgewärcke etc. Szå är oss tilkänne giffwit, att thu fordrer och begärer en olijdig och stor lönn, som är 400 dalar, och något mera annedt,

*) Riks-Reg. 1547. fol. 180.
**) Riks-Reg. 1547. fol. 184.

Szå wele wij ännu att thu tig i så motte, medt skäligheett skallt benöije lathe, Sa att thu nu till thett förste, warder ther vdi för:ne Vpsale Kyrckie, vpsättiendis ett szmucht Positiwe, effther sitt rätte skick som thet ware bör, Ther om thu wijdere medt Bispen och wår befalningzman Matz Michelson handle kant etc. Datum.

---

*Gustaf I:s Bref till Ärkebiskop Laurentius Petri i samma sak. Vesterås den 25 Juli 1547 *).*

Wår synnerlige gunst etc. Som J schriffwe och giffwe tilkänne Bisp Larss, om then Orgemackare som titt till eder kommin är, och fordrer vdi så motte ärckelig Summa vdi lönn, för vthan all annen vmkost och tillbehörning, som till thet warcke behöffwes will, och han seger sig wele vpsättie, etc. Så haffwer thet icke warijdt wår wilie, att thet vdi så motte bestelles skulle, Effther man och så ännu icke fulleligen wethe kann, huru förfaren och skickelig hann är vdj saackenn: Och må han nu förthenskuldt, till thet förste förssöckie sijnn konst vppå ett lithet Positiw, thet hann vpsättie skall, Görendis then thet rätthe skick som thett haffwe skall, ther effther mann och honom löne kann, som skäll kann medt föllge. Ther om J wijdere medt wår beffalningzman Matz Michelsonn handle kunne. Gudt befalendis etc. Datum.

---

*) Riks-Reg. 1547. fol. 185.

*Gustaf I:s Bref till Ärkebiskop Laurentius Petri, att Hr Anders i Hanebo skulle blifva kyrkoherde i Tibble. Ekolsund den 3 Augusti 1547 *).*

Wår synnerlige gunst etc. Wetter Bissp Larss, at thesse wåre vndersåther j Tybylle socken j Lagundan haffwer warit här hoss oss, och tilkänne giffwer, att then Kyrckeherre benempd her Peder, är nyligen dödt bliffwin, så att samme Geldt nu wacerer etc. Och haffwe the begäredt en annen, nämpligen her Anders, som skall sittie på sijn fädernes gårdt i Haneboo socken vdi Helsingelandt etc. Ther medt wij och wäll til frijdtz äre, att samme her Anders må förskickes till Kyrckeherre vdi samma Tybyle etc. Datum.

---

*Gustaf I:s befallning till Maths Mikelson, att utverka af Ärkebiskopen, att en eller två tjenliga personer må ifrån skolan i Upsala uppsändas till konungens och rikets tjenst. Stockholm den 29 Sept. 1547 **).*

Wår gunst etc. Effther wij mycket the Personer aff nödenne haffwe Matz Michelsonn som schriffwe kunne, till wår och Crononės tieniste, thervdinnen wij them och så tilbörligenn medt vnderholning wele försee lathe, Är wår wilie och befalning, ath thu sampt medt Bispen ther j Vp–

*) Riks-Reg. 1547. fol. 195. v.
**) Riks-Reg. 1547. fol. 231. v.

sala till thet flitigiste förhandle skalt, att wij ther, aff Scholenn, motte bekomme en vng karll eller Twå thenn wij vdi sådanne tieniste brucke kundhe, Såå att thu samme Personer behielpeligit ware skalt, medt beqvemligit fordenskap, att the hit til Stockholm komme motte, och icke hemeligen bliffwe bortstungne och fördulde, som tillförendhe wäll skee pläger. Ther rette tig effther etc. Datum.

---

*Gustaf I:s svar till Hr Peder, om Domkyrkobyggnaden i Linköping. Stockholm den 8 Oktober 1547 *).*

Wår gunst etc. Wij haffwe förstått her Peder, aff then schriffwelsze, om arbethet ther j Linchöping, medt Domkyrckienes bygning etc. Så synes oss icke orådeligit wara, att kyrcken motte medt halm täckt bliffwe, ther inthet sparwärcke är vprest, på thet att hwalffwenn motte icke bliffue swage och förderffwede etc. Om thenn Jacob Snickere thu giffwer tilkänne, som will sich nw icke medt then förre Contracht benöije lathe, som medt honom giord är om thet Bly ther aff Kyrckegården etc. Så haffwe wij lathet honom schriffteligenn wår wilie och mening thervdinnen tilbiudhe ther effther han sich och rätte skall. Förskickendes tig här medt same breff tilhondha.
Sammelundhe kunne wij och wäll lijdhe, att M. Powell Schutz bekommer sijn lön och besolning

---

*) Riks-Reg. 1547. fol. 238.

ther nydere hoss eder, effther som hann förtiener, och kann göre skäll före, etc. Män thett för:ne Påwell giffuer tilkänne, om then store Clocke, att han vp i tornet skulle hängd bliffwe, etc. Synes oss icke lijckt ware, vtan att hon må wäll bliffwe ther nydere j Stapelen, som han tilförende warit haffuer etc. Wij äre till frijdz att M. Tordt eller någen annen motte ware tich behielpelig medt Bygningen på någen tijdt ther nydere, effther thet thig alleene för swårtt ware will. Thett thu M. Tordt på wåre wägne tilkänne giffwe skalt etc. Datum.

Gustaf I:s öppna Bref för Biskop Mårten Skytte på Procurationen af norra Finland. Stockholm den 20 Oktober 1547 *)

Wij Gustaff etc. Göre witterligit, att effther wij gunsteligen förschonedt haffwe, Oss Elskelig wördelig mann Bisp Mårthenn J Åbo (för hans ålderdom och swagheetz skuldt) medt then bekymber han till thenne tijdt, haffwer hafft, medt Biscop stolzäns rätte, och then Taxe han Cronone ther vtaff göre pläger. Szå haffwe wij doch aff wår synnerlige gunst och nåde, honom till vppehelle och vnderholdt vnnt och förlänt, som wij och nu medt thetta wårtt öpne breff vnne och förläne honom (Oss till en behagelig tijdt) thenn ränthe som presterne i Aboo Biscop Stickt årligen pläge vtgöre och Caldes, Procurationn, som årligen

---

*) Riks-Reg. 1547. fol. 245. v.

faller vdi Norrefinlandt J för:ne Aboo stickt. Hwarföre biude wij, Clärkerne J för:ne Finlandt, att the lathe förbemelte Bisp Mårthenn årligen bekomme samme Procurations peninger, som wij och biude och befale, wåre Fougter och befalningzmän ther same städtz, att the vdi ingen motte göre förbe:te Bisp Mårthenn hijnder, platz, eller förfong, så lenge wij honom thet gunsteligen vnne och effther låthe, etc. Datum.

---

*Gustaf I:s svar till Biskop Mårten Skytte, om prester i Finland, hvilka ej fullgöra sin skyldighet samt om Maths Stigonis, som skulle erhålla något kyrkogäll. Stockholm den 30 Oktober 1547 *).*

Wår synnerlig gunst etc. Wij haffwe förståått aff eder schriffwelsze Bisp Mårthen, huru en partt aff presterne ther j Landett, otilbörligen skicke sich, etc. Szå höre wij thet ogerne, welle förthenskuldt framdelis förtäncktt ware, att the motte tillbörligenn straffede bliffwe, som sig såleedis vdi theres befalning skicke och holle, änn thee medt rätte borde etc. Szom wij och thesligiste wele, att thenne breffwijsere her Mattz Stigonijs må komme till sitt gäldt igenn, som then Philipus schriffwere skall honom, myndre, medt rätt vnder gångetth haffwe oss j thenn motte åtsporde, heller och att han motte medt någen annen gäldt igen förseett

---

*) Riks-Reg. 1547. fol. 260.

bliffwe, som löst wåre, ther han kunde ware be-låthenn medt etc. Datum.

---

*Gustaf I:s Bref till Ärkebiskop Laurentius Petri för Anna Larsdotter, som ingått nytt giftermål, ehuru hennes förra man lefde. Stockholm den 21 Nov. 1547 *).*

Wår synnerlighe gunst etc. Wij giffwe eder tilkänne Bisp Larentz, atth thenne breffwijserske hustru Anna Larentze dotter, haffwer warijdt här för oss, och clagewijss vdi vnderdånigheett tilkänne giffwidt, attj henne vdi sitt ächteskap förhijndre wele, meden hennes förre lagiffte mann ännu leffwe skall, etc. Så effther för:ne hustru Anna j frå honom förlaglige vrsacker skuldt, skall skilt ware, wele wij, att i här om effther tilbörlighet, ransacke lathe. Förskaffendis thet så, att hon icke vdi sit rätmätige förehaffwende, motte förhindret bliffwe etc. Datum.

---

*Gustaf I:s befallning till Botwed Larson, att hafva uppsigt öfver 2:ne prester, som blifvit uppsända till Stockholm. Vadstena den 28 Februari 1548 **).*

Wår gunst etc. Weett Bottwedt Att wij haffue befalett att thenne M. Thore, samptt Her Anders

---

*) Riks-Reg. 1547. fol. 268. v.
**) Riks-Reg. 1548. fol. 39.

Haquini skole föres vp till Stocholm och bliffue ther vppe tess wiidhere beskeedh etc. Så må tu ware betänckt, att lathe haffue ett vpscende medh them emellen åtth, hure the sigh skicke, Ändogh the haffue forplictedt segh her for oss, att the her effter wele bliffue wiidh then rette Ewangeliske meningh, och älliest vdj all annen motte bewiise segh emott Oss, som trogne och rätträdiige Vndersåter bör att göre etc.

Gustaf I:s Bref till Harald Lake om Olof Jönson, som i Dalarne talar om Påfven och hans anhang samt om en i Mora kyrka gömd skatt. Gripsholm d. 21 April 1548 *).

Wår gunst telförende etc. Effter wij förnimme Harald att ther vppe j Dalerene skall wara en benempd Oloff Jönson som skall haffua sin slecht vtlenndis och brygger ther mykidt ont ibland almogen, med nye tidender vmm Påffuen och hans anhang, som han seger sig få iffrå sådane sin slect, Såge wij förthenskuld gärne att han mothe haffues dheden wtaff wägen, och komme med the Dalekarler vp tijll Stocholm huicke wij senist lothe skriffue tig till vm, medt then Jören Larszon etc.

Wij uele och szå, Hareldh, att effther wij haffue förnumitt, att ther wdj Mora Kyrckie skall stå nogen Skatt neder begraffuenn wnder höge altarett, att tu sampt Jören Larsson welle haffue ther utöffuer nogre gode mend, som äre then Jöns

*) Riks-Reg. 1548. fol. 104.

Lund, och Oloff Engelbrechtson medt nogre flere att lathe wpkraffue same Skatt, och bese huru mykidt, och huadt thet är, Giffuendis oss seden ther wm tijlkenne Szå förnimme wij och att then her Biriell j Mora vill mykidt ryckie och Rappe tijl sich j szå motte, hwadt ther är gömpt och nedergraffuedt som thet skulle ware skedt medt nogen skatt som wdj ett hans ffähuss skulle ware nedgraffuidt, Så haffue wij nu skriffuit honnum till att hann intet befater sig ther med effter wij äre Ju nemest ther tijll, och icke han, Ther rette tig effter,

---

Gustaf I:s befallning till presterskapet i Skara stift, att i andeliga saker visa deras Ordinarius, M. Erik Falk, tillbörlig hörsamhet. Upsala den 22 Maj 1548 *).

Wij Gustaff etc. göre witterligit, Att effter wij förnummit haffue, att iblandh Clarckerijdt j Schara Biskops stickt, skeer vndertiden stor olydne emott then godeman, som wij tilskickedt haffue, för wår Ordinario eller tilsynesman wdi then Christelige religions, j förbe:te Schara Biscopzdöme, J så motte, att när en part aff prästerne eller andre bliffue vndertiden anthen stämpde eller och äliest kallede, Jn för förbemälte wår Ordinario och Capiteledt j förbemälte Schara, då bliffue sådane stempninger eller bud plat intidt acktede, vtan medt ohörssamheet försithne, för huilke orsakers

*) Riks-Reg. 1548. fol. 132. v.

skyld, och så monge gode saker både j religionen och eliest vndertiden tilbake och förhindrede bliffue etc. Huarföre biude wij Eder menige Clerckerijdt och alle andre j förbenempde schara bijscopzstickt, att när saken sig så begiffuer, att j vdj nogre the saker, som religionen anrörende äre, äller äliest the thär in för wår Ordinario och Capitlet förhöres och ransakes bör, aff förbemälte wår Ordinario kunne kallede eller stämpde bliffua, anten in för Capitledt, eller thär han är udj visiteringen, att j då vtan alt skotzmåll eller vtfluct komme tijll städe, tijll att tale suare och giffue beskedh ifrå eder, vdj huadt saker och ärender, j then motten hälest på färde vare kunne och j vm tijltalede bliffue etc. Och huicken prästman eller andre sig här ifrå, medt ohörssamheet vndandragandes varder, skall j wåre Strenge ogunst och neffpst förfallen varda Huarföre bijude vij och så vare förläningzmän Fougther och Embetzmän, att the på wåre vägna, och så vdj wårt nampn, schole haffue nöge acht och vpseende huar j sin beffalningh att förbemelte wår Ordinarius må och så haffue j sådane religions och andelige saker then tijlbörlige lydne och hörsamheet hoss prästerne, och seden hos andre som saken j thenn motten kräffuer, och thet sig bör, Och thär the någen förnimme som med treskheet och ohörsamheet sig iffrå sådane lydno dragendis uarder och icke wäll tijlstade komme när the lagligen fordrade bliffwe, och wthan laga förfald äre, att the då straffe thärutöffuer som tijlbörligit är, och som för annen ulydne ske pläger, så frampt the wele vnduike

våre strenge näpst och wrede, Thär huar och en sig effter rette må.

Gustaf I:s öppna Bref, att de båda församlingarne i Enköping skola sammanslås till en. Upsala den 2 Juni 1548 *).

Wij Gustaff etc. Göre wetterligitt, att effther wdj wår köpstad Eneköpingh haffuer tijll thenne dag waritt tuå sokneprester och soknekyrckier, ther doch både borgerne och bönderne som tijll the tuå Kyrckier legatt haffue, aff en kyrckie prest och Sockenkyrcke nog hafft haffue, Och holle seden then ene Socknekyrckien och then ene Kirckiepresten theste betthre, och widh macht, Derföre haffue wij aff wår synnerlige gunst och nåde szå och för thenn menige mandz både borgernes och böndernes besthe schuldh j förbemälte Eneköpingz soken så betencht saken, att effther thenne dagh, skall j för:ne Eneköpingz socken icke ware mere än en sockne kirckie, som nu kalles bondekyrckien och ligger oppå bergitt, Så och en Sokenprest, som är thenne her Erich Johannis och han skall bliffue sittiendis som nu szamme geldh besitter så lenge han thet förestå kann, j thenn gårdh och j the ägher som szamme bonde kyrckie Socken härtijll hafft och nutidt haffuer. Män then annen prestegårdh, som staden härtijldax tijllijdt haffuer, och the ägher thär wndj lijggie, Schole nu bliffue j för:ne Eneköpingh, tijll en residentia,

*) Riks-Reg. 1548. fol. 137. v.

honom tijl hielp och wndsättningh, doch wndantagandes the fem öris landh Jordh som tijll thenne dagh, och szå wnder szamme Eneköpingz stadhz Presteboll legatt haffuer som kalles Landz lötthen, the szamme fem öris landh soholle leggies tijll the 22 öris landh, som tijllförende haffue legett tijll förbe:te Bondekyrckies prestegårdh j för:ne Eneköping thess betthre widh macht bliffue skall, hwad seden wtöffuer bliffuer j thet andre prestebolett, skall bliffue wnder Scholemesteren och scholestuffuen j för:ne Eneköpingh som föreschriffuit står Thette wele wij och bijude atth så fast och obrotsligen holles skall, Huilkidt wij giffue wåre fougther befalningzmen och alle andre tijlkenne att the må wethe sich här effter rette och icke göre här imot hinder platz eller förfongh widh wår ogunst och thess tijll ythermere wisso etc.

Gustaf I:s öppna Bref, dat. Upsala d. 10 Juni 1548, till meniga man i Norrbotten, Ångermanland, Medelpad och Helsingland, att till Skolmästaren i Upsala erlägga S. Olofs penning, är tryckt i *Celsii* Monumenta Politico-Eccles. pag. 36.

---

*Gustaf I:s öppna Bref för M. Paulus Justen, skolmästare i Åbo, på præbenda Clericorum uti Åbo stift. Gripsholm d. 7 Aug. 1548 *).*

Wij Gustaff etc. Göre witterligitt, att wij aff wår synnerlige gunst och nåde, hafwe vndt och förlänt som wij och nu medh thette wårt opne breff vnne

*) Riks-Reg. 1548. fol. 160. v.

och förläne thenne oss elskelig wår troo Vndersåthe M. Påwel Justen Scholemestere vthi wår Stad Åbo Prebendam Clericorum liggiendes vthi för:de Åbo Sticht, Så att han samme Prebende (oss til en behagelig tijdh) medh al then rente och rättigheet som ther nu tilligger och af ålder tilleget haffwer, niute och behålle må och skal, ansendes att han sigh thess welwilligere och flittigere vthi sitt Scholemestere Embete och elliest på wårt och Rijkzens gagn och beste skall bruke och befinne låthe, Hwilket wij gifwe våre Fougdter Befalningzmän och alle andre som för wåre skuld wele och skole, göre och låthe, tilkenne, att the wette sigh här effter rette, icke görendes för:de M. Påuel här emott hinder platz eller förfång. Datum ut supra.

---

*Gustaf I:s Bref för M. Erik Falk på Brunsbo gård. Gripsholm d. 26 Januari 1549 *).*

Wår gunst etc. Wij lathe eder förstå M. Erick, att wij för synnerlige vrsacher skuldt, icke äre tilsinnes att lathe holle någen Affwel på Brönssbo gårdt, som här till skeedt ähr, vthan att han heller må lydhe then gode man till, som på wåre wägne ther vdi then Landzende Ordinarius och wår tilsynes man vdi sådanne sacker ware skall, och han ther sijn residentie och säthegårdt haffue motte, etc. Therföre äre wij tilfrijdtz, att i och

så

---

*) Riks-Reg. 1549. fol. 18.

så samme gårdt, vdi så motte beholle måge, och wele, att i eder ther heden forfoge skole Jcke görendis the fatige någen platz medt then annen gårdt, som i nu senest aff oss wåre begärendis, och them tillyder, Ther j eder effther rätte wele etc. Datum.

---

*Gustaf I:s befallning till G. Norman, att tillika med Olaus Petri begifva sig till konungen för att rådgöra om Interim. Gripsholm d. 12 Mars 1549 *).*

Wår synnerlige gunst etc. Wij kunne icke dölie fför eder käre Jörgen Norman, att wij nu i thesse dager haffwe bekomit breff och schriffwelsze iffrå K. werde till Danmarck etc. Szå effther thenne werdenes lop, ähr nu farlig, och geswin, besynderlig medt thet Jutherim, och för thenskuldt oss aff nöden ware will, att wij vm förbe:de Jntherim oss medt tijden wille försee och berådzslå etc. Terfföre är wår wilie och begären, att j oförsumeligen wele förfoge eder till oss, Haffwendes medt eder M. Oleff j Stockholm, på thet wij motte få handle och berådslå medt eder, vm för:ne Jntherim, som oss och Rijckit aller störste macht vppå ligger etc. Datum.

*) Riks-Reg. 1549. fol. 46. v.

---

*Laurentii Andreæ bref till Abbedissan Ingegerd, om Hr Laurentius, hvilken han uppdragit att vara föreståndare och syssloman i Skokloster. Stockholm d. 7 Nov. 1527 *).*

Kärligha helso forene, Som jach schreff idher til kära fru abbatissa aff vpsala ath jach hädhen aff Stocholm wille skicka idher en sysleman epter wår nadiga Herres befalning, så sender Jach och nu til idher thenna godha man Her Laurenzs til ath bliffua idher sysleman och forstondare, förhopandes ath han skal wara clostret och idher allom nyttigh j allo motto, Therföre må j honum antwarda nöklena landbönderna och hwes han ellies på thet embetzens wegna bör ath haffua j sin werio, görandes thet vthinnan thet wår nadiga Herres wilie är, her medt idher gudh befalandes, Ex holma MDXXVII feria quinta infra octauam omnium sanctorum.

Laurencius Andree Archidiaconus Upsalensis domini nostri regis Secretarius.

Utanskriften: Religiose deoque deuote Virginj domine Ingegerdj abbatisse in monasterio Skögh.

---

*) Original ibland en bundt Acta Miscellanea i Riks-Archivet. Sigillet är bibehållet.

Bref ifrån Biskop Mårten Skytte till Konungens Secreterare, Clemens, med begäran, att bekomma en bättre prebenda samt löfte, att lemna konungen ett sitt arfvegods i Tavastland. Åbo den 2 Aug. 1544 *).

S. D. P. Spectabilis vir domine Clemens Epther thet idher ärlighzet haffwer altiidh her till så trooligha fförfoordhrath myna ärendher in ffor woor käre Nadigste Herra Konunglligh Maiestath, betackar iach idher ganska kärlighen, och besynnerlighe ffor then hielp och bijstandigheth j senasth mich giordhe in negotiis meis expediendis Bediandes idher samalädz thet j wille wellgöre och een nw som altiidh tillfförändhe wara mich j mijne fföretagne ärendher behielpligh ath the motte weel wtfföres till een godh och behagligh ändhe, Senasth när iach war ffor woor Käre Nadigste Herre war jach swå fforswagadh j mith hwffwudh ath jach icke alstinges så weell kwnne myn anliggiandhe ärendher fföregiffwa som thet hadhe behöffds Teslikes war jach eendhelis beswekeen genom åräath wnderwiisningh och bericthningh om then prebendes läghlighether som woor K. N. H. aff sijn syndherligh gunsth och nådhe migh till mijn åldherdoms wndherhaldningh och wphälle fforlenthe, så jach nw ffornimmer henne wara clenere en jach ther medh i thenne myn ythersta åldher och swag-

---

*) Original ibland en bundt Acta Miscellanea i Riks-Archivet. Jfr Konungens bref till Biskop Mårten af d. 17 April 1545, sid. 279.

het någodh måttelige kwnne wara behwlpen och belathen medh såm jach och ther om hans N. K. M. nogodh tilscriffwidh haffwer, bidiandes idher ganska kärlighen thet j wille wäl giöre och ytherligare thet på myne wegna hans nådh K. M. fforegiffua och medh någhen godh medelh och lemplighett wndherwiisa ath mich fatigh- man j thenne myn ythärsth aldher och swagheth motte fforsees medh thet jach nogodh bäthre kwnne wara behwlpenn medh. vtöffwer thet att then prebenden aff sigh är fforringh och kleen till wpbyrdhen, szå äre eij heller j then gordhen ther wndherligger sådhana hwss ther man beqwemmelighe kwnne boo vthj, som j thet aff andhre godha men her aff sticthedh wääl ffornymmandes wardha Teslikes epther nw Magister Simon är hemkomen och haffwer een nw inghen wndherholdningh, görer wääl warandes honom och behielplighen, ath om wor K. N. H. wärduges till ath fforsee mich medh någadh annadh thet mich wore beqwemligare, ath sädhan M. Simon motthe ffåå prebendam Clericorum sigh till hielp som han thet wel behöffdhe bodhe till ath bettala syn skwldh j Tyslandh med och fframdelis till een wnderhaldning såå leenghe han kwnne ffåå någodh annadh, Thet weth gudh hwadh här fför ffääll och bristh är nw på personer, Hwarfföre käre Domine Clemens görer her wtinnan som myn kärligh böön och goodh troo är till edher Ythermera som j schriffwe mich till de prediis meis ath om jach hadhe noghen aff myn arffgodz som jach wille eller kwnne wmbäre oeh jach skwlle thet latha wår käre nådige

Herre Szâ haffwer jach nw eth godz j Tauasthlandh szom j laglighit arff epther myn ffranilidhen Systher saligh âmynnelse är mich till ffalledh Teckis H. N. K. M. thet haffwa, skall thet höra gudhj och Hanss Nadh till Och hwruledes ytherligare ther wm samfelth andhre myne legglighether är weeth Thomass Jönsson H. N. K. M. beffalningsman aff Abo alle beskeedh hans Nâdh wndherwiisa. Käre Clemens tagher mich icke till wedherwilie thet jach idher om myne ärendher så dierffwelighe tilschriffwidh haffwer, sed potius hoc meo senio condonetis. Hwar jach fframdelis kan wara idher till wilie och kärleck, skoole j fijnna mich ther till altijdh benegna och welwillighen nästh Gudz hielp then jach edher befaler till lycko och salighet ewinnerlighen Date Abo 2 Augusti Anno 1544

Martinus
Aboensis.

Utanskriften: Eximio ac Spectabili viro Domino Clementj Regie Maiestatis Secretario Fautori suo charissimo.

Gustaf I:s svar till Lars Erikson, om det inventarium på Brunsbo, som Ordinarius i Skara, M. Erik Falk, begärt samt om testamente och silfver efter Prosten Måns Ambjörnson. Kungsör den 21 Mars 1549 *).

Wâr gunst etc. Wij haffwe fâât titt breff Lasse Ersson, medt thet Jnuentarium af Brynolffzbo.

*) Riks-Reg. 1549. fol. 56. v.

etc. Hwickitt wij öffwerseett haffwe, och befinne att wår Ordinarius M. Erick, begärer fast myckitt, aff samme Inuentario etc., Szå skall thu wethe att wij icke tilsynnes eller skyllige äre, sättie för honom någett boo. Effther wij haffwe doch sielffwe wäll behoff, hwadt deell ther förhonden ware kan, till att förbättre wåre egne affwell medt, wijdt Orreholmen, Rosendaall, och flere städtz, Derföre gör honom ingen förtröstningh, på the Koperkärell, Thänn, Sengekleder, eller annett hwadt ther ähr Vtan hwad deell ther är till Jnuentarium, må thu late komme till förbe:te Affwelssgårdt Orreholmen och Rosendaall Ther rette tig effther, Och effther thu skickede oss nu thette Jnuentarium tilhonde, Szå må thu och wäll wetedt så myckit, att thet inuentarium thu fick ther för tig, skulle och strax haffwe fölgt medt, På thet wij motte få någen beskeedt, hwadt samme Jnuentarium, nu meden thu haffwer hafft befalningen, sig förbättredt hade, hwickitt wij än nu wethe wele, Derfföre latt samme förre Jnuentarium komme oss tillhonde medt thet förste, Thernäst haffwe wij och så vndfångitt the Testamenthe, thu oss tilskickett haffwer, effther her Måns Ambiörnsson, medt then förbättring, som arffuingerne ther till skulle lagt haffwe, Hwickitt än dhå tilhope fast ringe förslår effther en sådane rijck man etc. Och effther samme gamble Prest för så lång tijdt död bleff, som war icke longt effther Jule, förundrar oss storligen, att thu icke tilförendhe haffwer någett latijdt oss ther vm förstå, eller huru sacken hadhe sig, vm samme testamenthe, eller j stycke-

taall beschriffwit alt, hwadt ther war effther honom, Besynnerligen j Gull, sölff, och peninger. Hwarföre nog tillförmodendes ähr, att medt samme Testamenthe och andre hans ägedeler icke aldelis rätt, eller som thet sig borde, handlett ähr, Tilläffwentyrs thu och någre andre medt tig, haffwe och nagett sögt eder fordeell medt ther iblandt, Szâ sende wij tig här innelucht en Copie, ther aff warder thu förnimendes, hwadt mening annett folck haffwe vm same Testamente. Szâ haffwe wij icke heller förnumit aff tig, vm the gamble Gullringer, Belätther, och annett sligt oss vnderwist haffwe, Mâ thu än nu lathe oss bekomma någen yttermere vnderwijssning j then motten, så frampt ther vpå någen tack förtienes skall. Som thu och begärer wethe wår wilie, om the 400 lodt sölff, och the 500 mark peninger, som efther same proest bliffne ähre, skole efftherlates ärffwingerne till bytes etc. Szâ tyckes thet är förmyckitt, wele och än nu wijdere betenckie oss ther vm, Förty ther sådane arff föll i förtiden effther slicke rijcke prester, så plegede Bisperne tage mest allt samens till sig, och ärffwingerne finge antenn lijtedt eller och altzinthet ther aff, Och nu skole thesse gåå till sådane stoor arffwedeell, lijcke som till duckadt bordt, och så gott, som the thet funnett hade, Derfföre må thu och M. Erick handle något nembre medt them j then motthen Thesligiste må them och så bliffwe förehollitt, hwar hon nagett aff samme arff, och thet thom tieneligit ware kan, efftterlates skall, dhå skole och loffwe och swärie, thet och så medt andre gode mändtz breff och

Jnzigler stadffäste, att the wele bliffue wijdt Gudtz ordt, och then sanskildige, Cristlige och ewangeliske läre, som här j wartt Rijcke nu förkunnes och läres, och sig ther ifrå för ingen farlighetz skuldt, wicke eller wände lathe, Och när thet nu så skeer, och wij så någen yttermere beskeedt bekomme hwad ther är, och hwadt för selskap och många the äre, som hans ärffwinger wara schole, Seden wele wij och yttermere wethe, them gunstige swar, vm samme arffwedeell, Ther rette tig effther. — — — — — — — —

---

*Gustaf I:s öppna Bref till klerkeriet i Åbo stift, att villigt utgöra sina gärder samt om den ståt, hvarmed de fordne biskoparne drogo genom landet, m. m. Kungsör den 21 Mars 1549 *).*

Wij Gustaff etc. Tilbiude eder oss elskelig wåre Trogne Vndersåther menige Kyrckiepresterne som byggie och boo vthöffwer alt Abo stigt. Wår gunst och nåde tilfförendhe etc. Käre Vndersåther Oss är till wethendis wårdett, hurulunde en part aff eder, lathe sig fast sielsindhe och geenwördige, så wäll medt gerningerne som medt orden, befinne och förnimme, och wij aff eder (som wise och förståndige män ware skole) oss till thet minste förmodett, myckitt minne förskylle eder förtient, att oss sådant widerfares skulle, förty wij haffwe Jw för wåre persone (medt korte ord

*) Riks-Reg. 1549. fol. 58.

seijendis) vdi wår regementz tijdt icke anners förhandlett eller bewist oss emott eder, häller än flere aff wåre Vndersåther J thenn Landzenden som och öffwer hele Swärigis Rijcke, thet oss förhoppes, vthan som en Christelig Konung haffwer bortt att göre, emott sijne Vndersåther, som gärningerne skole näst Gudz hielp thet samme bewijse, när j eller andre thet rätt och som tilbörligitt ähr, bekenne wele, och hade förthenskuldt icke förmodett, att en partt aff eder skulle sig så treske och geenwördige haffwe befinne latijdt, ther wij genom wår Befalningzmän munthligen eller schrifftligen vm wåre och menige Rijckzens auliggiende sacker och ärender, medt eder handle och tale lathe, Som och nu muntligen skeedde, när wår tro Man Hendrick Clawesson, medt några flere wåre Befalningzmän handlede medt eder, vm en måthelig kostgärd till wåre Kneckters vnderhold, som wij ther J Landett wåre egne Slott och gårder, eder och menige Landzendes inbyggiere (emott the omilde Rysser) till beskydt och beskärm, icke vthan dropeligitt vmkostning och peningz utgifft, achte holle lathe, ther medt och så förskonendis eder med samme Knechternes dagligitt vmgenge och vnderholdt, heme hoss edert. Till hwilken wår begären J fast owillige warijdt haffwe, en partt medt oskickelige ordt, emott samme wåre Befalningzmän J then motten, sig höre latijdt, somblige och så någen hielp ther till giortt, en partt alzinthett Hwickitt oss icke lithet förundrar, hade och icke förmodett, att sådane wronghet hosz eder skulle befunnen

warde, All then stund wij inthet annett haffwe aff eder fordre eller begäre latijdt, än thet som eder sielffwe och then menige Landzendhen till gode, gagn, och longligitt beståndt komme skulle etc. Szå lathe wij oss och tyckie, att j föge betenckie the margfallelige wälgerninger, som eder så wäll som flere Swärigis Jnbyggiere i wår tijd wederfarne äre, Och besynnerligen, att j nu i long tijdt (Gudt thess loff) haffwe sittidt J gode fredt och roligheett, och vtan någen synnerlig tunge och beswäring, på wåre motte, thet i doch j förtijden, när J wåre vnder eders Bispeswoldt och regementhe, månge beswäringer vtlager, och vmkoster haffwe motte. Förty eder drager och wäll sielffwe till minnes, att när eder Biscop kom till en aff eder medt 100 eller 200 hester, dhå motte J vtan all vtflucht holle honom, och hans sälskap, hwickitt ingen ringe tunge war, och ther till medt större schenkning begåffwe, när han reedt aff gårdenn, Jthem årett ther nest effther, skulle J och holle Doomprouesten medt ett thaall folck och häster, Trijdie årett Canicken och åther Bispenn medt sitt Hoff på nytt, och så åhr frå åhr, föruthan all annen tunge, medt åttskillelige subsidia. Sackörer för edre deijer, och annett mere, som j vdi then tijdt motte och plägede, vttgöre etc. Och när J gode män thetta och annett slicht mere öffwerwäge wele, emott then tunge som J aff oss hafft haffwe, Dhå skole j wäll befinne, hwickitt there sig högre belöpe wille etc. Szå skole J gode män förthenskuldt medt rätte, icke ware så lättfärdige, eller medt så ringe ting eder bemerckie lathe, Och kunne för-

thenskuldt icke sanningen dölie, att ther wij j sådane eller andre sacker, som Rijckitt anliggiende äre, och eder sielffwe så wäll, som then menige Landzende till gode komme, medt eder handle lathe, och J här effther icke wälwilligere eder bewijssee och befinne lathe wele, än nu skeedt ähr, Görendis tiläffwentyrs ther egenom thenn menige man,. och så treeske och geestörtige medt eder, så warde wij och förorsackede tenckie någett annett till sacken, som och eder icke aldelis wäll behage skall, Ther må J fult och fast förlathe eder till. Förty ther J wele rätt besinne sacken, då ähre J Jw så wäll som flere Rijcksens inbyggiere skyllige och plichtige, att göre eder Konung och fädernesland tröst och vndsättning, ther sådanne förmodende farligheetter, som j thesse framlijdne tijder (som och silläffwentyrs än nu) för the Rysser warijdt haffwer äre på färdhe, sosom och vdi then ganske werld bruck och sedwane är, att Vndersåtherne, så wäll andelige som wärdtzlige J then motten lathe sig emott theris offrighet, och fädernes Rijcke wälwillige befinne, Som wij doch lijckewäll inthet twiffle, Att J käre Vndersåther än nu thet samme gärne görendis warde, när eder tilsagtt bliffwer. Annett haffwe wij icke schriffwe eder till på thenne tijdt, Vthann befale eder Gudt. Datum 21 Martij åhr 49.

Gustaf I:s Bref till Biskop Mårten Skytte och Domkapitlet i Åbo i samma sak. Kungsör den 23 Mars 1549 *).

Wår gunst etc. Oss förundrar icke lijthet käre Bisp Mårthenn, och J gode män flere J Åbo Cappitteledt, atth menige Klerckerijd och Kyrckiepresterne J findlandt, haffwe sig så treeske och geenwördig förnimme lathijdt, vm then kostgärd, wij genom wår Beffalningzman Hendrick Clawessonn till wåre knechters vnderholdt, som nu på wåre Slott och gårder liggie skole, haffwe fördre latijdt, och ähr oss ingen ringe beswäring, att wij sådantt aff them (som bätter wethe) till att förmodhe haffwe schole, all then stundt wij saudane olydne aff them icke förskullett haffwer, icke heller aff them någett annett begärett, än som them sielffwe, och then hele Landzenden till gode, och gagn komme motte. Szå kunne wij icke fulleligen wethe, för hwarsz skuld sådantt skeer, eller hwad them ther till förorsackett haffwer, all then stundt the vdi wår regementz tijdt, medt inge synnerlige tunger eller olage beskattninger (ther the rätt tenckie wele) förtungede warijdt haffwe. Män ther J eller the andre wele rätt bekänne, Dhå wåre the j gamble tijderne, then tijdt the wåre vnder Bispernes woldt och regementhe, fast mere förtungedh, både medt eett och annett, än nu skeer, som J wäll sielffwe wete, huru ther vm ähr Derfföre skulle J gode män, som någett hör medt them haffwe, och theres foorman ware skole, an-

*) Riks-Reg. 1549. fol. 64.

nerlunde handle med them, wisendis iffrå sådane wronge meninger, och Alffwarligen holle them före, hwadt vmkost, tunge och beswäringer the i gammell tijdenn hade, som och wijdere vdi thet öpne breff wij menige Clerkerijdt ther J Stigstedt nu haffwe tilschriffwe latijdt, ther vm förmelder, och j hwadt frijheett och roligheett the nu sittie, både j ene motte och andre, som wij förnimme the hwarken Gud eller theris öffwerigheett någen tack wethe. Hwarföre är wår wilie och begären, att i gode men wele och så på edre sijde handle någett alffwarligen med kyrckiepresterne j then sack, och them vnderwijsse, Szå att the här effther sig wälwileligere än här till skeedt ähr, befinne lathe både medt såme kostgärd och annett hwad wij medt them, på theris eijgitt, och then menige Landzendes gagn och beste kunne handle lathe, eller warde wij och förorsackede att tenckie någett annett ther till, som thom och föge behage skall etc. Datum.

---

*Gustaf I:s Bref för studenterne Jakob Larson och Erik Mathson på en läst smör årligen, så länge de studera vid fremmande Universiteter. Gripsholm den 18 Juli 1549 *).*

Wij Gustaff medt Gudz nådhe etc. Göre witterligitt, Att wij aff synnerlige gunst och nåde haffwe vndt och effther latijdt, som wij och nu här medt vnne och efflerlate tesse oss Elskelige

*) Riks-Reg. 1549. pars II. fol. 11.

wåre Vndersåther och Studendher aff Åboo stigtt Jacobus Laurentij sampt medt Erico Mateij, att the (oss till en behagelig tijdt) synnerligen så lenge the Studera j the fremendhe Nationer, måge och skole niwthe bruke och vpbäre till theres företagne Studiers vppehälle och förfordring En läst Smör aff thwå sochner J Finlandh, nemplig aff Loijo sochen Otthe tunnor och aff Wichtiss Fyre tunnor Hwilket Smör the sèg emellenn till lijke deell bythe och skiffthe måge Anseendis att the sig thess fliteligere hwar j sijtt facultet öffwe och winläggie schole, och elliesth vdi all annen måtte seg emott oss och wåre vnghe liffz ärff-herrer, som trogne, hörsamme och räthrådige tie-nere, både innen Rijkis och vthen skole befinne late, och effther som theres Reffwersalss breff wij-dere förmelder etc. Datum.

---

*Gustaf I:s befallning till kyrkoherden och bönderne i Asby socken, att gifva till Vallesunda socknemän en kyrkklocka. Vadstena den 5 Januari 1550 *).*

Wår gunst tilförende, wij gifwe eder tilkenne her Nils och eder Käre Vndersåther i Assby Sochn, att wåre Vndersåter i Wallesånda Sochn i Småland hafwe haft theres bud här hoss oss och vthi vnderdånigheett ödmiukeligen lathit förstå, att the-ris klocke är them sundergången, Så att the nu ingen Klocke hafwe then the bruke kunne, Och

*) Riks-Reg. 1550. fol. 149. v.

lathedt oss ther hoss förstå att i wed edra Kyrkiö én Klocka till öfwerlopz hafwe skole, then i wäl vmbäre kunne Hwarföre är wår gunstige wilie och befalning, atti wele lathe för:te wåre Vndersåter vthi Wallesunde Sochn bekomme then medleste Klöcke i häfwe, j hwad motte wij kunne wette alles eders beste, göre wij thet altijd gärne, Gud befallendis. Datum ut supra.

---

*Gustaf I:s Bref för Nils Hanson, som studerar i Tyskland, på halfparten af studenträntan vid Linköpings domkyrka. Vadstena den 6 Januari 1550 *).*

Wij Gustaff medh Gudz nåde Göre witterligitt, att wij af wår synnerlige gunst och nåde hafwe vndt och eftherlathitt, som wij och nu med thette wårtt öpne bref vnne och efterlathe thenne wår troo Vndersåthe hans Pedersson borgrer i Linkiöping, att han må och skal niute och behålle til en hans Sons behof benämpdt Nils Hansson som nu är vthi Tyskland, oss til en behagelig tijdh, halfparten af then Studente Rentan som wid för:ne Linkiöpingz Dom Kyrkie åhrligen falle pläger; bade för thett nest förledne åhrett 49 och seden. Hwilkett wij gifwe wår Ordinario och Capittelet j för:ne Linkiöping så och wårtt Cammerådh tilkenne, att the wette sigh her efterrette icke görendis för:de hans Persson her emott hinder eller förfång. Datum ut supra.

---

*) Riks-Reg. 1550. fol. 150.

*Gustaf I:s förordnande för Ordinarius i Linköping, M. Claudius, att anställa visitation i Småland. Jönköping d. 1 Febr. 1550 *).*

Wij guustaff etc. Göre witterligit, att wij haffue förskickit, befalet, och pålagt thenne oss elskelig wördelig man m. Claes wår Ordinario vdj Lincöping, att han skall sampt med några flere gode menn, som han ther tillförordnendis warder, drage nid till Småland j wisitering till att förhöre och ransake ther, vm the religions saker, att ther kunde i thenn motte något christeligit, skickeligit och tilbörligen tilgåå, både med presterne, theris lärdom och ceremonier, Och att then meenige man rätteligenn vdj theris sielsalighet lärde och vnderuiste bliffue motte, och elliest förhöre och vtslijte alle the clagemål och ärender, som vdj the religions saker ther förefalle kunne. Huarföre biude wij wåre Fougter etc., att the förbemälte M. Claes sampt hans medföliende sälskap, vdi the saker och ärender, som han eder på wåre wägne anlangendis och pååskendis warder, behielpelige ware skole. Datum.

---

*Gustaf I:s Bref till Fru Anna om några gods, gårdar och bref, som hon tagit ifrån domkyrkan i Skara. Höientorp den 30 Mars 1550 **).*

Wår synnerlige etc. Wij giffue eder tilkenne, käre Fru Anna, att nu meden wij wåre j Schara, bleff

---

*) Riks-Reg. 1550. fol. 15. v.
**) Riks-Reg. 1550. fol. 40. v.

bleff oss vnderuist, att i för några åhr sedenn, haffue wederkendz en heel hop godz och gårder iffrå Schare Domkyrcke och besynnerligen iffrå Siälekoren ther sammestädz, och icke alleneste taget godzen bort, vtenn och så gott, som med wold och wälde taget breffuen iffrå Domkyrcken och the fattige menn, som them vnder händerne hafft haffue etc. Szå förundrer oss icke litet, käre Fru Anna, att i haffue giort eder så mykit dristige, och förnthan wår samtycke och oss aldelis oåtsportt så wälleligen rycht och rappet eder en hop godz till. Kann skee, att i kunne wäl haffue rättighet till en part aff samme godz, Doch skole wij tro, att störste partenn haffue j slätt ingen rättighet till. Huarföre är wår willie och alffuarlige befalning, att i oförsumeligen lathe all the breff komme hijt till oss, som j haffue anamet iffrå Schare Domkyrcke, med edert egit wisse bud, att wij samme breff kunne offuerläse och ransake lathe, och ther aff förnimme, huad rättighet j kunne haffue till samme godz. Och att j herföre inthet skottzmål eller försumelse tage wele, så frampt wij skole taget till gode. Ter rätter eder effter. — — —

Gustaf I:s Bref, dat. Stockholm den 12 Aug. 1550, till kyrkoherden i Vadstena, Herr Nils, att ej aflägga Eleuationem Sacramenti, är tryckt i *Celsii* Monumenta Politico-Eccles. sid. 38.

Olai Petri anteckningar om sig sjelf *)

Ego Olauus Petri Phase ad laudem domini nostri Jesu Christi promotus fui in artium et philosophie magistrum ipsa die Scolastice virginis, que fuit 4 feria ante dominicam Esto Mihi, per venerabilem virum magistrum Johannem Christopherum Hessum Sacrarum litterarum baccalaureum, tunc artistice facultatis decanum, in alma vniuersitate Wittenbergensi, anno salutis 1518. Dominica palmarum, quæ fuit 25 Martij obiit mortem in Domino Magister Michael Laagerbeen concionator Stocholmensis circa nonam horam antemeridianam 1548. Anno 1542 accepi signetum sive sigillum schole Holmensis a D. Andrea Torchilli, sabbatho post assumptionis Marie. Anno Domini MDXXV in sabbato septuagesime celebrate sunt nuptie inter me Olauum Petri et conjugem meam Christinam; omnibus papistis reclamantibus eo quod fuerim diaconus. Anno MDXXVI in die ascensionis Domini nata est mihi mea Elizabeth. an. MDXXVII in die Andree natus est mihi meus Reginaldus, et cessavit mater ejus parere.

an. MDXLII circa quadragesimam ivit Reginaldus meus ad Rostochium pro maiore literarum experientia, agens annum quintum decimum. Sit commissus gratie Dei. an. Domini 1543 die Aprilis 7 commissa est mihi per Regiam Majestatem ecclesia Stocholmensis. Et 7 Aprilis tunc fuit

*) Linköpings Bibliothek. Collectanea Historico-Ecclesiastica Suecana. N:o XXXIV, 49. — Afskriften är tagen efter *Erik Berzelii* den yngres.

sabbathum post Quasimodogeniti. Eodem anno 16 Decembris celebrate sunt nuptie inter D. Ericum Petri et meam Elizabeth. Anno 1545, quinta die Januarii s. in profesto Epiphanie Domini peperit mea Elizabeth primogenitam suam Christinam. Eodem anno circa Ericj rediit Reginaldus ex Germania et in die Magdalene iterum petiit Germaniam. Eodem anno . . . 6 Augusti . . . 11 et 12 diei horam obdormivit in domino mater mea charissima Christina Laurentii filia, que in viduitate vixerat post mortem patris mei Petri Olaffson ad 25 annos, nam ipse an. 1521 post Michaelis mortem obiit, vivant in Christo. Eodem anno 22 Augusti, prima hora noctis obiit morte dominus Olauus Johannis avunculus conjugis mee Christine.

An. 1547 in die Circumcisionis circa decimam vel vndecimam noctis peperit mea Elizabeth secundam filiam Charitatem. An. 1547 post pasce rediit ex Germania Reginaldus, Magdalene iterum Dantiscum navigavit, Poloniam petiturus.

An. 1548. 9 Aprilis peperit mea Elizabeth terciam filiam Sophiam, secunda hora pomeridiana.

Eodem anno in die Lucie obdormivit in domino primogenita filie mee Christina. Et post 10 dies a morte ejus obdormivit in Christo neptis mea secunda Charitas. An. 1550 in profesto conversionis Pauli obdormivit in Domino neptis mea tercia Sophia. omnes peste obierunt. Eodem anno in die Matthie apostoli mane inter 5 et 6 peperit mea Elizabeth quartam filiam Saram.
An. 1549 post Michaelis rediit Reginaldus ex Ger-

mania promotus magister, et anno 1550 in crastino Magdalene iterum Germaniam petiit. an. 1520 circa festum Michaelis ordinatus fui Ego Olauus Petri diaconus per Dominum Matthiam episcopum Strengnensem. anno 1539 ordinatus fui presbyter per dominum Botwidum ejusdem ecclesie episcopum, sabbatho post Bartholomej, sive 30 die Augusti.

an. MDXIX redii ex Germania in Sueciam, et eodem anno fuerunt naves domini Stenonis et regis Christierni in conflictu circa Revaliam. Sequenti anno circa Henrici iterum venit exercitus regis Sveciam. In die Henrici læsus est Dominus Steno, et in die Blasii ejusdem anni obiit. Eodem anno dominica infra octavam omnium sanctorum coronatus est Christiernus Holmis. et sequenti quinta feria fecit lamentabilem cædem. Anno sequenti, nempe MDXXI expulsus est. Anno Domini MDXXIIII accepi signetum Senatus Holmensis post octavam Pasche. Et fui septem annis in consistorio Holmensi senatus Secretarius. Anno 1531 resignavi signetum civitatis circa Botolphi.

Anno domini MDXXXI in profesto Viti et Modesti accepi sigillum Serenissimi Domini nostri regis Gostavi, Suecorum et Gottorum regis.
an. MDXXXIII circa Vrbani illud resignavi Majestati sue.

Gustaf I:s Bref till Biskop Mårten Skytte, med bekräftelse på dess testamente. Vesterås den 11 Januari 1551 *).

Wår synnerligh gunst tilförende etc. Wij haffwe fått edhers scriffwelse Käre Biscop Mårthen, vdj hwilcke j giffwe tilkänne, Att j vdj the hellige Trefallighetz nampn och opå wårtt gunstige behagh haffwe latijdt vpscriffwe edertt Testamente eller yterste willie, Och ther medh haffwe j oss tilhonde skickedt ett Register, vdj hwilckedt j eders menning vm sådane Testamente vptecht haffwe, Begärendis wette, vm wij samme Testemente gille eller ther medh någen annen förwandlingh göre wele, etc. Szå behager oss wäl, käre Biscop Mårthen att j sådanth vdj tijdh betenckie, Och äre icke tilsinnes vm sådane edhers yterste willie nägett förwandle, vthan effter j nu sielffwe vm sådane Testemente besluttidt haffwe, kunne wij wäll lijde, att ther vm bliffwer bestelth, som nu vdj edhers wäll macht skickett och lagett ähr, Wij wele och edre Testementarijs behielpelige ware, att same Testemente effter eders egen yterste wilie och samtycke skall vtskaffet och vtskipt bliffwe, Gudh edher befalendis, Datum.

*) Riks-Reg. 1551. fol. 7.

*Gustaf I:s Bref till Biskop Henrik i Vesterås, om den trolldom som i Vester-Dalarne bedrifves. Vesby den 30 Januari 1551 *).*

Wår synnerlig gunst tilförende etc. Wij skicke edher her Junelucht tilhonde, Käre Biscop Henrick, Ett öpett breff, som wij wåre Lendzmendh haffwe latijdt tilskriffwe, anlangendis then truldom ther brukes vdj westre Dalerne, Förhoppendis atth samme Lendzmen sigh ther effter rette skole, Och ähr wår begären atth j wele handle medh them som then troldom bruke pläge effter som saken kräffwer Och må j haffwe thet selskap hijt vth medh eder till oss, atth wij motte fåå höre, hwadt the före vdj sin skiöld Gud eder befalendis, Datum.

---

*Gustaf I:s öppna bref till Länsmännen i Vester-Dalarne om samma sak. Vesby den 30 Januari 1551 **).*

Wij Gustaff etc. Giffwe edher trogne Vndersåther wåre Ländzmen vdj Westredalerne tilkänne, atth wij haffwe förnummett, thet vdj eders Landzende, äre några Trålqwinner, som medh allehande widskeppelsse gå vm medh, ther egenom the myckedt ondt åstadh komme, Dragendis then enfallelige almoge medt theris truldom bådhe ifrå Gudh och alth thet Christeligitt ähr etc. Så

*) Riks-Reg. 1551. fol. 22. v.
**) Riks-Reg. 1551. fol. 23.

twijler oss inthedt, atth j wäll aff edher predichanter förnummett haffwe, hwadt skade och förderff vtåff truldom, (hwilckett icke annett ähr än ett vppenbartt affguderij) komme pläger, szå atth Gudh alzmectigh straffer sådanth både her opå Jordenne och sedan till ewigh tijdh etc. Hwarföre trogne vndersåter Råde och förmane wij edher, atth j icke sådane otilbörligheett eblandh edher lijde skole, Vthan hwar j wette någen man eller Qwinne, som Truldom eller signelsze bruke pläge, dhå skole j sådane selskap antaste och them wälförwaredhe till wår tro man Biscop Henrick komme lathe, och hwadt han medt them handlendis warder, thet skole j hielpe till wedh macht holle och ingelunde emottstå etc. Therwtinnan skeer thet oss behageligitt är, Datum.

Gustaf I:s öppna bref till meniga man i Jemtland, att presterne skall gifvas testamente af dem som dö. Vesterås d. 16 Febr. 1551 *).

Wij Gustaff etc. Tilbiude edher Dannemän alle, som byggie och boo vdj Jemptelandt, Wår gunst och nåde tilförende etc. Wij wele icke dölie för eder käre Dannemän, att menige Clerckerijdt vdj för:ne Jemptelandh haffwe oss, genom theris supplicatz vdj vnderdånigheet berette latijdt, att then Tiende och andre rettigheeter, som falle ther j Landett, Och Clerckerijdt som eder gudz rene ordh prediche och läre theris vnderhold vtåff

---

*) Riks-Reg. 1551. fol. 38.

haffwe skole, bliffwe them fast affkortlede och förringede, Och förthenskuldh the stoor mödhe och omack vm vppehelle haffwe motte, Tesligiste haffwe the och giffwedt tilkänne, att vdj Norige, för for:ne orsack skuld, en ordinantie skall vprettedt och beslwten ware, Szå att presterne, effter hwar menniskie, som dödh bliffwer, skall någett bliffwe giffwedt j testamente, Szå opå thet j käre Dannemän vdj gudz rene Lärdom teste bättre och flitigere motte aff edre predicanter bliffwe lärde och vnderwiste, haffwe wij förthenskuld nw vndt och efflerlatijdt (effter sådant hoss andre eder Nåboor och szå hollet bliffwer) att för:ne prester medt tilbörligitt testemente betenckte och försörgde bliffwe moge och skole, effter hwars och ens sijste gode och frije wilie, Doch medt så skääll och förordh, att ingen aff för:ne Clerckerijdt, thenne wår tillatelse, vdj någen motte, misbruke skall, eller twinge någen, vtöffwer sin egen willie och samtyckie, till något olijdeligit och otilbörligitt testamente, Till thess wij herudinnen en annen förandring görendis och förordinerendis wardhe, Eder her medt Gudt befallenndis Datum.

---

*Gustaf I:s tillåtelse för Hans Claeson, att bekomma en munk till lärare för sina barn. Vesterås den 19 Febr. 1551 *).*

Wår gunst etc. Then Munck thw begärer till atth läre thin barn Hans Claesson, som vdj

*) Riks-Reg. 1551. fol. 40. v.

wadzstena Clöster waridt haffwer, Och nu ähr hoss Ordinarium vdj Linköpungh, Är wij tilfrijdz atth thw må bekomme, Ther vm wij och nw haffwe latijdt tilscriffwe för.ne Ordinarium, Dock wele tigh förmanedt haffwe att thw skall haffwe nöge vpseende medt same Munck, ssa atth han icke nägett Påffwe wässen Jnginther vdj the oförstondige bönder, ssom till tigh vndertijden kommendis warde, Ther egenom nägett Perlementhe eller rumor motte anricktedt bliffwe, Och ther same Munck nägett sådanth åstadkommer Thå wele wij haffwe tig ther vm tiltale, Ther thw etc. Datum.

---

*Gustaf I:s befallning till Axel Nilson och Erik Håkanson, att flytta hospitalet ifrån Gråmunkeholm till Danviken. Vesterås d. 21 Febr. 1551 *).*

Wår gunst tilförende etc. Effter thet Axell Nielsson och Erick Håkonsson, Atth en mechtig ondh stanck kommer vdj hele stadhen ther j Stocholm aff thet Spettall ther ligger opå Gråmunckeholm Tesligis thet vatn som löper ther vm kringh och the Siwke waske sigh och theris befleckede kläder vdj dragz vtåff Strömen vmkringh Slottedt och hele stadhen, Therföre wele wij endeligen haffwe samme Spettall till Dannewijken medh thet förste, Och haffwe förthenskuldh nu latedt förstreckie förminnderne vdhj för:ne Spettall Fyrehun-

*) Riks-Reg. 1551. fol. 44. v.

drede marck ortuger (hwilcke wij eder nu tilhonde skicke) till att bögynne samme Spettals bygningh medt, Och är wår willie atth samme förmindere alffwarlige förmane skole, att the förskaffe sigh nw vdj winther Timber och andre nöttorffter, szom the opå holle förnöden haffwer, och att the strax opå föråredt, medt alle flijtth, sigh sådane bygning företage skole, Och wele wij atth the skole bygge först thenn Stwffwe ther the siwke skole liggie vdj, hoss watnett, wäll stoor högh och månge fenster opå, sså atth then ondhe lucht ther är jnne hoss them, motthe haffwe tilfelle att drage vth egenom fensteren, Jtem opå thet atth samme bygningh motthe gå flux för sigh, wele och atth j skole hielpe ther till en godh timberflothe szå ssnartt öpett watn bliffwer, atth man sådane flåthe ther till förskaffe kan, Ther j eder aldelis effter rette wele Datum.

---

*Gustaf I:s befallning till Jöns Månson och Erik Mathson, att utbetala 400 mark örtug till den nya byggnaden vid Danviken. Tuna den 22 Februari 1551 *).*

Wår gunst tilförende etc. Wetter Jöns och Erick, att wij haffwe latidt tilskriffwe wåre trogne mendh och tiänere, som förordinerede ähre vdj Stocholms Slottz loffwe, atth the skole förhandle medt förminnderne vdj Spettaledt vdj Stocholm Szå atth samme förminndere skole medt thet förste tencke

*) Riks-Reg. 1551. fol. 45.

till atth byggie någre hwss till the fattigis behoff vdj Danewijken etc. Och opå thet att sådane bygning motthe alffwarligen bliffwe företagen, wele wij förstreckie ther till Fyrehundrede mark ortuger Hwilcke penninger j måge lathe komme till förberörde våre trogne män och tiänere som äre vdj Stockholms Slotz loffwe, Thw wilth och Jöns Månsson, förskaffedt att the fatige må få vdj tijdh wederlegningh för the Landboor the mist haffwe etc. Datum.

Gustaf I:s befallning till Håkan Werme, att tillhålla presterne att i sin förläning utgöra sin hjelp till Sala silfvergrufva uti spanmål. Gripsholm den 14 Mars 1551 *).

— — — — — — — — — —

Ytterligere, Som thw lather förståå, att thw haffwer effter wår schriffwelse handlett medt Presterne vdj thin befalning, vm thenn hielp, till the som bruckning haffwe wedh Salebergitt och att the ther till hielpe wele penninger och icke spannemåll eller fettalie etc. Szå kunne wij icke wette, hwarföre the äre ssä owillige till att hielpe oss, när wij them tilseije lathe, Vdj Förtijden thenn tijdh Bisperne regerede them, droge the gerne vth, alth thet som them tilsagdt bleff och beswärede sigh inthet emott Bispernes påbudh eller befalningh Thet är och nog bewijsligitt, att Bispen kom till enn prest vdj förtijdenn medh Trettie eller Fyretije häster, och lågh hoss honum Twå

*) Riks-Reg. 1551. fol. 60.

eller Tre nätter, och feck gott och nogh både till Folck och häster, Och beswärede presten sigh inthet ther emott, Men nw haffwe the ingen tunge vdj så måtte, Och finnes doch fast owillige, när man någen ringe hielp aff them begärer, Hwilckett oss föge behager, Och må thu holle them sådane meninger före, Och förmane them, att the annerlunde wele tenckie till sakenn, Och wele wij att thw skall lagett medt them, ssä att the motte göre thenn hielp vth till för:ne Salebergitt som wij aff them haffwe latijdt begäre, och måge the göre spannemåll som ther till rådh haffwe, och the som icke åstadkomme spannemåll måge hielpe medh penninger etc. Datum.

---

*Gustaf I:s befallning till Måns Jönson smed, att med första lägga tak på Strengnäs domkyrka, m. m. Stockholm d. 22 Sept. 1551 *).*

Wår gunst etc. Wij lothe tilseije tigh Måns Jönson, för någen tijd sedan, att wij gerne såge, thet thu skulle legge tigh winningh vm Strengnes domkyrckes refermeringh och yprettelse och att ther medt icke skulle fördrögdt, vthan thet förste möijeligit wore fliteligen effter som och högeligen för nödhen ähr, företagett och opå holledt bliffwe etc. Szå haffwe wij förnummett ath thu haffwer än nu till thenne tijd inthet synnerligit ther tilgiordt Hwilckett oss endels förundrer, Och effter thet befruchtendis är ath förberörde Strengnes Dom-

*) Riks-Reg. 1551. fol. 169. v.

kyrcke, motte bliffwe j grunden förderffwett, hwar hon vtöffwer thenne tilkommendis winther tachlöss bliffwe skulle, Therföre är än nw wår alffwarlige willie och befalning, att thu tigh saken alffwarlige medt för:ne kyrckes refermeringh företage skall, Och Jw endeligen sså förskaffedt att ther motte komme tack opå nu j thenne närwarendis hösth ee hwad rådh ther till finnes kunne, Och haffwe wij latid tilscriffwe Bisp Botwedt, att han tich ther till medt yterste macht och förstondh behielpelig ware skall, Haffwe wij och latid befale honom att han tigh en godh Scriffwere till hielp aff the förstandigeste prester ther äre vdj Staden, som en wiss vpbördh och vtgifft opå then deell, till för:ne kyrckes bygning lagdt bliffwer, holle kan vtgifft, opå all thenn deell, som till för:ne Domkyrckes refermeringh kostatt bliffwer förskaffe skall, Ther thu tigh må wette effter rette Och Jw så lagett, att kyrcken jnnen wintheren vnder tack komme motte. Datum ut supra.

Gustaf I:s befallning till Biskop Bothvid Sunonis, att utse en tjenlig man som skulle föra räkenskaperna vid Strengnäs domkyrkas reparation. Stockholm den 22 September 1551 *).

Wår synnerlige gunst etc. Wij haffwe nu latid scrifftteligen befäle wår tienere Måns Jönson boendes vdj Strengnes Käre Bisp Botwedt, att han

*) Riks-Reg. 1551. fol. 170.

skall beflite sich vm Strengnes Domkirkes refermeringh och så förskaffedt ath samme Kyrcke icke skall ware tacklöss öffwer wintheren etc. Szå effter för:ne Måns icke kan lässe eller scriffwe, betröster han sich förthenskuldh icke alene förestå någen Regenskap anthen till vpbördh eller vtgifft, Hwarföre är wår alffwarlige willie och befalning thet j wele finne rådh till, ath skaffe honom en godh tro förståndig man till hielp som kan holle en wiss och beskedeligh vpbördh och vtgifft opå all then deell, som tilförnempde Domkirkes refermeringh kostatt bliffwer, Ther j eder effter rätte wele, Datum.

---

*Gustaf I:s Bref för Andreas Svenonis, som studerar medicin, på Biskopsdelen af tionden utaf Bälinge socken. Stockholm d. 28 Oktober 1551 *).*

Wij Gustaff etc. Göre witterligit att wij vtaff synnerlige gunst och nåde, Szå och opå thet oss Elskelig Andreas Swenonis Studentt sich thess ytterligere beflijte och winlegge skall vdj hans företagne studia som är jn medica facultate och medt tijden, Oss wåre vnge lijffzarffherrer och wårt Rijke Suerige medt same facultett tiänlig och brukelig bliffwe må och skall, haffwe vndt och förlänth som wij och nu medt thetta wårtt öpne breff vnne och förläne honum (oss till en behagelig tijd) Biscopzdelenn aff tienden som wedh Bä-

*) Riks-Reg. 1551. fol. 211.

lingz Kyrcke vdj Bälingz härett årligen falle pläger etc. Biudendis förthenskuldh wåre Cammererer och Befalningzmän Tesliges alle andre som för wåre skuld wele och skole göre, och late, att the icke göre för:ne Andree Swenonis her emot något hinder eller förfongh, Datum.

Gustaf I:s befallning till Gudmund skrifvare, att ej kalla M. Peder Karlson för en kyrkotjuf, m. m. Stockholm d. 15 Dec. 1551 *).

Wår gunst etc. Wij haffwe förnummit Gudmundh, att thu åther opå nytt vdj thin Druckenskap, haffwer skelth Her Peder Karlssonn för en Kyrcketiuff och elliest brukadt opå honom monge onyttige och fåfenge ordh Åndogh tig och honom senast j bådhe her till steds wore alffwarligen tilsagdt bleff, att j platt inthet medt hwar annen skulle haffwc att skaffe Vthan hwadt edhers trette belanger, thet skulle åthskijllies in för gode män medt lagh och rätt Ther opå j och både her för godemän eders handstreckningh giortt haffwe, Så förundrer oss icke lithedt, att thu icke retter tig effter, hwad som skäligen eder emellem affsagdt är, Wij wele icke heller dölie för tigh att för:de her Peder Karlssonn haffwer skickedt hijtt vp några förseglede handscripter och bewijss, Ther medt han mener sig, kunne att förlegge the oerlige stycker, som thu honom tillagdt haffwer, Och hwar samme handscripter vdj erlige och owillige

---

*) Riks-Reg. 1551. fol. 240. v.

mendz närwere vtgiffne äre, synes oss dhå att thu icke någen skiälig orsack haffwer att legge honom tiwffwerij till Och wele wij tig förthenskuldh än nu förmanedt haffwe, att thu steller vtaff medt sådanth skellende, som thu förhender haffwer, medt för:de Her Peder Karlsson, som frampt att wij icke skole bliffwe förwrsakede att lathe tencke ther annedt till, Doch hwar thu förmener tigh haffwe någen skälig orsack till honom, kunne wij wäll lijde, att thu sådanth giffwer oss tilkenne, Och wele wij wäll sedann förskaffett, att eder opå både sijder, hwadt retten medtgiffwer, wederfares skall Ther thu fulkomligen wette tigh effter rette, Datum.

Gustaf I:s befallning till kyrkoherden Esbiörn i Hökhufvud, att till konungen afstå sin prestgård och utse sig en annan gård i Annexet. Vesby den 20 Januari 1552 *).

Wår gunst etc. Wij giffwe eder tilkenne her Esbiorn, Att wij behöffwe then prestegård ssom j boo vdj, till wår Bergzbruchning ther wed Höckhuffudh, Är förthenskuld wår willie attj lathe thenne breffwijssere Nils Olsson (hwilken ther wedh bergit opå Bruchningen achte skall) ssamme gård opå wåre wegne bekomme, Och må j upsöke eder någen annen gård wedh eders Annexe, ssom till prästebooll tiene kan Ther j eder effter rätthe wetthe Datum.

*) Riks-Reg. 1552. fol. 6.

Gu-

*Gustaf I:s öppna bref till socknemännen i Hökhufvud i samma sak. Vesby den 22 Jan. 1552 *).*

Wij Gustaff etc. Tilbiude eder dannemen alle som bygge och boo vdj höckhuffwedtz Sockn, Wår gunst tilförende, Och giffwe eder tilkenne Att effter wij för menige Rijksens besthe skuld, att the lathe bruke höckhuffwedz bergh, haffwe wij förthenskuld storligen förnöden en gårdh ther wij kunne haffwe och holle thet folck opå ssom opå bruchningen achte och wachte schole, Szå haffwe wij förnummett Att höckhuffuedtz prestegårdh ligger lagligest till att haffwe både folckedt och annen deell opå, ssom man till bruchningen förnöden haffwer, Förssee wij oss förthenskuld, Att j dannemen ähre till frijdz, att wij ssame gård till för:ne bruckningens behoff anname lathe, Och kunnee wij lijde, att j danuemen måge besee eder någen gård hoss then annen kircke ther j prästegälledt, ssom till prestebooll tiäner, och ther eders sochne presth sig medt hielpe kan, Ther j dannemen eder effter rätthe haffwe Datum.

---

*Gustaf I:s befallning till M. Claudius i Linköping, att utse en tjenlig man till kyrkoherde i Jönköping. Vesterås den 27 Jan. 1552 **).*

Wår gunst etc. Wij giffue eder tilkenne M. Claes Att wåre vndersåter vdj Jeneköpung, haffue

*) Riks-Reg. 1552. fol. 7. v.
**) Riks-Reg. 1552. fol. 13. v.

hafftt theris budh her hoss oss, och ödmiukeligen latijd oss förstå, att theris kyrckeherre vtaff thenne werldhen affleden är, och förthenskuld seije the sig haffue hafftt theris bud hoss eder och begärett En kyrckeherre ighenn, Hwilkitt budh j medt sadant swar ifrå eder affwijst haffue, att the motthe wäll holle theris barn till Schole, och vtaff them seden bliffue försorgde medt kyrckeherre etc. Szå en doch thet icke wore otilbörligit att eders föregiffwende motthe gilles vdj then motthe och wäll så skee borde, Doch effter the opå thenne tijd ingen råd ther till haffue Är förthenskuld wår willie och befalning, att j förskaffe them en godh och förstondig man till Kyrckeherre, anthen then her Anders j Reptile then the sielffue gerne haffwe wele, eller någen annen godh man ssom vdj gudz ordh gott förstondh haffuer, och j kunne tencke ther tiänlig och nyttig ware skall, Ther j eder effter rätthe wele, Gud befalendis Datum.

Gustaf I:s öppna Bref till Dalarne, att utgöra tionden af ärter och af den säd, som vexer på svedjeland. Vesterås d. 29 Jan. 1552 *).

Wij Gustaff etc. Tilbiude eder dannemän alle som bygge och boo vdj Dalerne Kåpperbergzlagen och alle the Sockner, ssom liggie offwan långheden vdj Westerårs Stigt Wår gunst och nåde tilförende etc. Och giffwe eder Dannemen tilkenne, Att

*) Riks-Reg. 1552. fol. 17. v.

wij haffwe bespordtt, thet en partt aff eder ssom bruke Swedier, ingen tiende aff then sädh, gudh eder årligen ther opå förläner göre wele Samelunde haffue wij och förstått, Att en partt, ssom Schöne Erthe åkrer eblandh edher årligen haffue plägä aff eders Erther icke heller någen Tijende göre wele etc. Szå förundrer oss, att sådane partij eblandh eder finnes schole som icke retthe meningh vm Tijenden haffue, effter wij haffwe jw så titt och offthe latid eder försthå, både medt wåre breff och scriffwelsser, så och genom edre Sochne presters förmaninger huru j eders tiende rettheligen vthgöre schole Och en doch wij förnimme wäll att en stor partt sig effter sådane förmaninger rettet haffue, och göre hwad ssom gudhfruchtige menniskier plichtige äre, Finnes doch en partt, som lithet eller alzinthet sadane förmaninger achtett haffwe Hwarföre wele wij eder alle, som her till icke redeligen eders tijende både aff Swedie land och Erthe Åkrer vthgöre pläge, till thet högzste haffue förmanett, att j rätthe eder sielffwe vdj thet stycke Görendis eders tiende vth rätt så wäll aff then ene sädh, ssom aff then andre, effther som Gudh alzmechtig thet vdj sin helige scrifftt budet och befaledt haffuer, hwar icke så skeer, dhå skall man icke twiffle att Gudh sådant will straffe lathe. Och schole the som beslagne bliffwe medt then otroheett, att the icke rätt vthgöre theris tiende, för theris mishandell skuld aff wåre Befalningzmän effter lagen straffede bliffwe Ther hwar och en sig effter rätthe haffwer Datum.

---

*Gustaf I:s svar till Ordinarius i Linköping, M. Claudius, om ett ornament uti högaltaret i Linköpings domkyrka samt om en ny kyrkoherde i Högsby. Vesterås d. 29 Jan. 1552 *).*

Wår gunst etc. Wij kunne wäll lijde M. Claus attj lathe bestelle en sköntt ornamenth wedh höge Alteredt ther vdj Linköpungz Domkyrcke, effter ssom j ther wm vdj edhers scriffwelsse berörtt haffwe Och opå thet sådane Ornament opå thet fliteligiste giordt bliffwe motthe Synes oss icke olijcktt ware, att j wille lathe förskaffe eder en kunstig snidkere jfrå Tyslangh, ssom sådane ornament skeliligen och wäll tilpynthe kunne. Wijdere, Szom j begäre wetthe vm j schole lathe komme någen kirkeprest igen till högzby, effter then Heningh Stensson, oerlige then prest ther wår tilförende, aff dagom togh etc. Szå må j wetthe, att wij haffwe förnumett, thet sådant skedde emott menige mandz willie szom ther boo vdj szame Socknen, Och hwar the som vdj samme Sockn boendis äre, wele hielpe till att anthaste för:ne Henning Stensson och för:ne hans misgerning skuld lathen bliffwe straffett, Äre wij dhå tilfrijdz, Attj lathe them bekomme en kyrckeprest igen Men Hwar the icke wele legge sig winning vm att för:ne Henning Stensson kan bliffwe straffett Dhå behöffue j them icke heller någen kyrckeprest igen förschaffe Ther j edher effter rettendis warde Datum.

*) Riks-Reg. 1552. fol. 18. v.

*Gustaf I:s Bref till Ordinarius i Skara, M. Erik Falk, för Hr Anbiörn att återfå Grefbecks pastorat. Vesterås d. 6 Febr. 1552 *).*

Wår gunst etc. Wij giffue eder tilkenne M. Erich, att thenne Breffuissere her Anbiörn haffuer medt sin sworne eedh loffuedt och tilsagtt oss, att han her effter aldrigh sig förmerke lathe skall, medt någhen papistisk lerdom eller annett otilbörligitt, vthan vdj then Christelige församblingh gudz helige rene och Clare ordh, så förkunne ssom han will ther vm tilswars ware, Hwarföre wij honum nw gunsteligen haffue förloffuedt, att drage nidh till Westergötland igen och bliffue ther boendis liche som han tilförende giordtt haffuer, haffue och nådeligen vndtt honum thet prestegäldh Gridbech igen som han tilförende hade etc. År förthenskuld wår willie och befalningh, Att j schole lathe få honum samme prestegäld igen, Szammelunde wele wij att han schall få jgen både ett och annett, som honum är jfrå tagett, anthen aff hans Slecht eller andre, seden wij lothe kalle honum jfrå Westergötland och hijtt vp till oss, ther j eder effter rette haffue, Eder gud befallendis Datum.

*) Riks-Reg. 1552. fol. 84.

*Gustaf I:s vänskaps- och försvarelsebref för Hr Anbiörn Svenonis, som förklarat sig åter vilja förkunna den rena läran för sina socknemän. Vesterås den 11 Febr. 1552 *).*

Wij Gustaff etc. Göre witterligitt, Att endoch thenne breffwijssere her Anbiorn Suenonis vtafl mottwilligheett och obegrundett Lärdoms föregiffningh, eblandh then Christelige försambligh (för hwilke han till en lärefadher förordnett war) sigh högeligen både emott oss, och alle lärere, som rene Gudz ordh förkunne och prediche wele, förgripett och försedt haffuer Szå att han för hans misshandell schuld, thet högzste straff hade medt rätthe boordt vndergå, Haffue wij doch, aff synnerlig gunst och nåde och effter han haffuer bekendtt, att han sin sak fast orätt företagitt hadhe, och nw här för oss tilföge fallett, och medt sin sworne edh loffuedt och förplichted sigh, her effter medt sådane otilbörlighet aldelis affstå wele och schole, Och effter sitt yterste förståndh vdj sin vocatione så sigh holle och schicke vdj alle motthe både medt lärdom och Exempell, som en rätsinnigh predicant bör att göre, och som han för Gudh, oss och hwar Christen man försware will etc. tilwändt, och nu medt thetta wårtt öpne breff tilwände för:ne her Anbiörn wår willie och wenskap jgen, Doch medt sådane förordt och wilkor, att han sigh aldelis så förholle och skicke skall, som förberördt är och som han ytermere medt sijtt

*) Riks-Reg. 1552. fol. 39.

beseglede förplichtelse breff, sigh för wilkoredt haffuer Dher sig hwar och en må wetthe effthe-retthe Jcke görendis för:ne her Anbiörn her emott någett hinder eller förfong etc. Datum vt supra.

---

*Gustaf I:s förläningsbref för skolan i Strengnäs på kanikdelen af tionden utaf några socknar samt på en gård i Strengnäs. Vesterås den 12 Febr. 1552 *).*

Wij Gustaff etc. Göre witterligitt att wij aff synnerlig gunst och nåde, Szå och opå thet thenne oss elskeligh wår tro vndersåthe M: Nils Olauj Helsingh, Scholemestere vdj Strengnäs och andre som ther ssamme städz effter honum Scholemestere bliffwendis warde (hwar the sigh älliest för oss presentere och wij them till sådane Embethe gille eller bewillige) sigh thäss flijteligere och troligere vdj theris Embethe och kallelsse befinne och bruke lathe, och att the Tesligis årligen Tre, fyre eller fem perssoner, som oss tienligh ware kunne (ee hwar wij them behöffue att bruke) medt alssomstörste flijtt justituere wele Haffue vntt och förläntt, som wij och nw medt thette wårtt öpne breff vnne och förläne them vnder för:ne Strengnäss Scholestugw (oss till en behagelig tijd) Canicke delen aff Tijenden wedt thesse effter:ne Kyrcker, som är Lena Husseby byringh, Stenqwista, Årla Nässhultt lijdh och Schöllinge, till the Kyrckier och Tijende som tillförende till ssamme

---

*) Riks-Reg. 1552. fol. 41. v.

Scholestuffue lighatt haffuer Tesligiste haffue wij och gunsteligen vntt och efflerlatidh vnder för:ne Strengnes Scholestugu then gård j för:ne Strengnäss, som framlidne M. Peder bodde opå, och tilförende vnder prebendan nore ther sammestädz legatt haffuer medt then wredt och vnder ssamme gårdh aff alder legatt haffuer, och liche som för:ne M. Peder ssamme gårdh hafftt haffwer Biudendis förthenskuld alle, som för wåre skuld wele och schole göre och lathe Besynnerligen wåre Befalningsmän; att the icke förbe:te M. Nils Olauj, eller then som effter honum komber, heer emott hinder platz eller forfongh Datum.

---

*Gustaf I:s befallning till Joachim Bullgerijnn, att nedbryta Skenninge kyrka och förvandla bykyrkan i Vadstena till spanmålsmagasin. Vesterås den 29 Mars 1552 *).*

Wår gunst tillförende. Wij äre tillfridz Jachim Bullgrijnn at thu låter ByKyrkian i Wastena blifue ståndandes till att förwara Wår Spannemål ther vthi, doch må thu låte bryte then Kyrckie nidh, som i Skäninge är, om thu elliest medh thed Tägell ther vthj ähr, någen fordeel skaffe kann. Ther thu hafuer tigh att effter rätte. Datum vt supra.

---

*) Riks-Reg. 1552. pars II. fol. 14. v.

*Gustaf I:s öppna bref till meniga man uti Närdinghundra och Tiohundra härader, att aflägga otillbörliga helgdagar och sköta sitt åkerbruk. Kungsör den 27 Maj 1552 *).*

Wij Gustaff medh Gudz Nåde, Sweriges, Göthes och Wendes Konung etc. Tilbiude eder Dannemänn alle, Wåre och Cronones skatskyllige Bönder, Landboor och Menige Almoge, som byggie och boo vthi Närdingehundretz och Tyhundretz häreder, Wår gunst och Nåde tilförende, Och gifwe eder tillkenne, att klageligen förekommitt ähr, huruledes een part af eder låthe sigh befinne fast owillige och träske, till att vttgöre wår och Cronones Skatt och Vthskylder vthi rättan tijdh, och som af Ålder sedwane waridt hafuer, ther egenom Osz och Sweriges Crono myckitt för kortt skeer. Och ther till är orsaken, atti icke eder rätte Åker och Engz bruekning achte vthi tijdh, vthan i then stadh göre gestebodh, och holle månge otilbörlige helgedagar, och förlame szå hemmanen, och lychtes så ther medh, atti hafue huarken Rådh till att göre Vtt rättigheten, eller sielfue någott att förtäre, och efter några som för Osz komme, för theras Armodh och Fattigdom skulldh blifwe Vndertijden benådade, förlåthe andre Lättingar sigh ther opå, Wiliandes slätt inthed achte theras Arbete, nytte eller gagn, vthan komma och så för Osz och gnella, Williandes tiggia och pracka, Lijka som andre hallte, blinde, siwke och förla-

*) Riks-Reg. 1552. pars II. fol. 27.

made Menniskior göra pläge, thed Osz slätt inthet behagar. Szå opå thed Käre Vndersåther sådana beswäringar här efter förekommes och afstellte blifua motte, hafue Wij befalet Wår Fougte, at han skall hafua Vpseende medh thed Sällskap som icke wele achte theras Åker och Engz brukning, Och ther några finnes, som icke wele göre vtt theres Rättigheter vthi rättan tijdh, the samme skole för träsko skul till tre mark Ortiger efter Sweriges Lagh strafede blifwa, här i eder Dannemänn alle efter rätte hafue etc. Datum vt supra.

---

*Gustaf I:s öppna bref till meniga allmogen i Vexiö stift, att utgöra tionde af den säd, som vexer på svedjeland samt Sigfrids-skeppan till de fattiges underhåll. Vesterås d. 27 Oktober 1553 *).*

Wij Gustaff etc. Tilbiude eder Dannemän alle wåre och Cronones Skattskyllige bönder och menige almoge som bygge och boo vdj Wexiö Stigtt wår gunst och nåde tilförende Giffwendes eder tilkenne att wij haffwe förnummet, thet somblige ebland eder som bruke Swedieland wele jngen tiende göre aff then sädh, som Gud alzmechtig eder opå sådane Swidieland förläner, vthen seije att thet ähr nog myckitt som j göre, när i allenest någen tiende göre aff then sädh, som j vdj edre egne sädes gärde få vtaff Åkren, Szådant taell ähr

*) Riks-Reg. 1553. fol. 81.

för Gud och all werlden orätt. Ty Gud Alzmechtig mångestädz vdj then helge scrifftt haffuer sielff buditt och befaledt, att man skall göre tiende icke allenest aff all sädh vten aff all annen fruchtt, som han later wexe opå jordenne etc. Och effter en partt ebland eder samme Gudz befalning fast ringe achtet haffwe, Therföre haffwer och Gud medt hårde åhr, latid edher thet vndgälle, så well the oskylle (huilke ebland the orättfärdige ähre besittiendes och boo motthe) som the skyllige och ohörsamme, Åhr och befruchtendes, at vm man icke ähn nu will achte Gudz bud och befalning, mehre här effter, ähn som här till (ty wärr) skedtt ähr, warder dhå större och hårdere straff effterfölgendes etc. Szå kenne then Alzmechtigiste Gud att wij nödigtt såge thet våre fattige vndersåter för olydnen, och orättfärdigheten, som medt sådane orätt tiende brukes pläger, straffede och plågede bliffwe skulle, Wele förthenskuld eder alffwarligen haffwe förmante, att j ähn nu rätte edher heller sielffwe, och göre then deell Gud eder haffwer befaledt, så framptt j wele må wäll, och icke förorsake och nödge hans guddommelige machtt och krafftt till att straffe eder så hårdelige att både j och edre efterkommende till thette liffz wälfärd, och eders siels saligheet wdj största farlighett vttsatte bliffwe, och till ewige tid förderffwede, Huilkitt vten twiffwell them warder öffwergångende, som medt orättfärdighetene vmgå, och sig icke vmwände och bättre wele etc.

Ytterligere, haffwe wij förstått, att någre ebland eder, ähre och myckitt owillige till att vtgöre then

Sigfridz skeppe, som the fattige vdj Spetaledt sig till hielp haffwe skulle etc. Szå synes oss att the som ther medt lathe sig finne owillige, ähre kompne myckitt longt vtaff rette wägen, ähre och icke rätt vnderwijste, hwad fordeell ther medt följer, att man hielper the nödtörfftige och rätte fattige, Och wette j Dannemän, som till någen mogen ålder kompne ähre, hure månge partij både Muncker och Nunner och annet selskap j haffwe hollitt vdj förtijden medt edre almosser och aldrig ett ordh ther emott knorret eller sagtt thet wåre för myckitt, Och war doch altsammens fåfängtt, Ty sådane Muncker, Nunner och slicktt selskap som inthet annet hade medfare ähn lögn, bedragerij och all skalckheet, wore icke the rätte fattige som Gud Alzmechtig hade buditt och befaledt att hielpe, Vten the fattige som Gud biuder att man skall hielpe och förfordre, ähre the arme stackere, som nu ähre vdj Spetaler, Halte, blinde, lamme och andre flere, som vnder sådane plåge och motgång äre, att the icke medt theris anletis sswett och arbete, kunne förwerffwe theris föde och cläde, Vm sådane fattige haffuer och then Alzmechtige Gud sielff sagtt och vtloffwedt, att han hundrett dobbeltt igen will wedergälle, hwad som them hulpitt bliffuer etc. Therföre wij eder trogne Undersåter, här medt ähn nu wele fördtt haffwe opå rätte grunden vm edre almosser, Förhåppendes att vm j wår nådige vnderwijssning tacknemligen anname och eder ther effter rätte, och skicke wele, Skall eder thet icke ångre, vthen j skole förnimme att thet skall ware eder nyttigtt och gagneli-

gitt icke allenest her opå jordenne, vthen och så till thet ewige lijff och salighett, etc. Gud eder befalendis Datum ut supra.

---

*Gustaf I:s befallning till M. Bengt Olai, M. Mårten Olai Helsingh, M. Mårten Olai Gestring, Johan Kampe och Henrik Andreæ, hvilka studerade vid främmande Universiteter, att på första öppet vatten begifva sig till fäderneslandet. Stockholm i Febr. 1554 *).*

Wår gunnst etc. Wij gifue eder gunsteligen tilkenne M. Bennchtt Olaui Örebroensis, M. Mårthenn olaui Helsingh M. Mårthenn olaui Gestring, Johann Kampe Scharensis och her Hendrich andre Arosiensis, att wij samptt med wår Elschelige Sönner, för synnerlige och annliggiende wåre och Rigsens lägenheter schuldh, personnlige med eder någedt hanndle welle, etc. År för dennskuld wår wilie och begärenn att i alle samptligen strax vppå föråredt ner öpedt vatnn blifuer eder hijtt vdi eders federnnes Riche vele förfoge, och ner hijtt komme, då see wij gernne att i strax gifue eder hijtt till dhe Orther der wij personnelige stadde äre att wij med eder dhå strax vm wåre lägennheter handle kunne, etc.

*) Riks-Reg. A. A. 1554. fol. 7.

*Gustaf I:s svar på Biskopen i Vexiö, Nils Knutsons berättelse om sin verkstälda visitationsresa; om Vederdöpare, som blifvit fördrifna från Danmark, m. m. Stockholm den 4 April 1554 *).*

Wår gunnst etc. Wij hafue eder schrifuelsse förnummith her Niels, att j hafue Visiterett vdi de häreder som wij eder tilbetroedt hafue, att föreståå, så mychitt de Religions sacher belanngar Och gifue i dåg förtröstning att clerijcheridh som i hafue vdi eders befalning Vinnleggie seg med alsomstörsthe flijt, både att förkunne renne gudz ord och förmanne menige man till lydnne och hörsamheett emoth oss som äre deres rette öfuerheett, etc. Så förhoppes oss, att iw mere Clericherid som denn menige man enn Christelig lärdom förestå bör, befliter sig troligenn att läre och förmanne till dett som godt och Erligitt ähr, Ju Lychsaligare, och bätre blifuer det gongendis både för dett enne stånd och det andre dett i och altidh drifue och för hennder hafue vele, vpå dett all ärligheett föröches och ogudachtigheet, desligiste alle anndre oerlige stycher niderleggies, och afskaffes mothe, hafue wij och efter eders begärenn med wår schrifuelsse nw förmanedt menige man vdi denn Landende, att de alle otilbörlige stycker schole hafue fördrag, gud giffuedtt att wåre förmaninngar hoss dem denn rette fruchtt skaffe måtte etc. Wijdere som i lathe förstå, att enn hop Ve-

*) Riks-Reg. A. A. 1554. fol. 17. v.

derdöpere hade rothedt sig inn i Dannmarch och äre nw tädenn vtrotede och fördrefne Så är wår alfuarlige wilie, att i skohle hafue vpsennde der i småland, dett Sådannt selskap iche måtte der någennstädz sig innrothe eller nedersettie, J måge och fullkombligenn wette, att wij iche heller wele hafue boenndes någre presther der wed grenntzenn som ifrå Dannmarch kome och der födde äre, etc. yterligere äre wij tilfridz att de prestmen som boo vdi vpwidinnge häredt måge blifue vnder Cronnebergz länn der vppå wij och nw hafue lated gifue dem wårtt breff och skicker eder her med tilhånnde, Datum vt supra.

Gustaf I:s öppna bref till Kronobergs län, om den sköraktighet, som bedrifves af dem som bo på gränsen mellan Sverge och Danmark. Stockholm den 5 April 1554 *).

Wij Gustaf etc. Tilbiude eder trognne Vndersåter, dannemen, alle som byggie och boo vdi Cronnebergzlänn, Wår gunnst och nåde tilförennde, Och gifue eder tilkenne att oss är vnderwisth dett enne part af dem som boo och Wisthes wed lannuemerchett, huilche fare vm krinng både enn stedz och annen Och vnderstundom äre her vdi wårtt Riche Suerige, Och vndertijden vdi Dannemarch, pläge före ett gannsche oskicheligit och ochristeligit lefuernne, vdi så måtte att de innthett

*) Riks-Reg. A. A. 1554. fol. 18. v.

achte deres Eccteskap vtann tage seg dett enne quinnfolch efter dett annedtt till ächte Jtem byte och skifte hustrur med huar annen, Liche som man pläger haundle med hestar och annen oskälig kreatur, Och snarast sachtt achte enn partt icke mere huad de för gudi och menniskior vtlofue Ner de gifue seg vdi sådannt stånnd ann som annen fåfenng lössachtigheett Liche som gud dett innthett achte schulle der igenom dog denn alzmectige gud som echteskapett skiohet och stichtett haffuer, af werdzsens försthe begynnelsse, gannsche mychitt förachtett blifuer, Och så förtörnnedt att huar de som sådannt lefuernne före pläge iche late sig dettånngre falle till föge och bättre sig, Då är befruchtanndes att straffett iche går allenest vtöffuer de brotzlige, vtann öfuer hele hopenn liche som dett skedde ofuer Sodama och Gomorraland så att der will suide efter till euig tidh etc. Så opå dett atth sådanne straf, nw medenn bettrinngenes och nådennes tid förhåndenn är, motte hoss denn alzmectige gud förblithedtt blifue derföre råde och förmanne wij alle, vdi huad stånnd de helst äre eller ware kunne, som her till deres ächteskapz stånnd förachtedtt hafue och som förtaldt är, bruchett horrerij, först med dett enne quinnfolch och så med dett annedtt, att de änn nw tennche till rett booth och bättrinng och så schiche seg vdi dett stånnd som christett och ärlightt folch bör att göre sså framptt de iche tilborligenn derföre scholle straffedtt blifue, Biude wij och wåre befalningzmen att de herudinnen

scho-

schole hafue flijtigtt innsende, och dett Selskap som hoor eller anndre sådanne oloflige stycher bedrifue, efter som sacheun krefuer straffe lathe, der huar och enn må wette sig effter rette datum Stocholm vt supra etc.

Gustaf I:s öppna bref till innevånarne i Finland, om deras villfarelse att hålla Lördagen helig och ej akta Söndagen. Vesterås den 3 December 1554 *).

Wij Gustaf medh Gudz nåde, Swerigis Göthes och Wendes Konung. Tilbiude eder Dannemän alle wåre och Cronones Skatskyllige bönder och menige Man som byggie och boo vthi Finland, wår gunst och nåde tilförende. Och gifwe eder tilkenne att oss för någen tijd sedan ähr förekomit huruledes någre ibland then enfällige och simpel hoop menige Man vtiför:ne Finland, ähre kompne vtti stor willfarelse och wantro, Vtan twifwel genom Diefulens inskiutelse och äggelse att the mene thet gudz straf som ähre hårde åhr dyr tijd och annet sådant skal them för then skuld ware öfwerkommit och af Gudi opå lagt thet the icke, såsom Juderne fordom wore vnder Mosi lagh och Regemente, then siunde dagen som Man kaller Lögerdagen helig hålle, och för then skuld en part sigh

*) Riks-Reg. B. B. 1554. fol. 112. v. — Är med oriktig datum tryckt i *Celsii* Mon. Pol. Eccles. sid. 20.

nu företagit hafwe att fölie Judesättet och opå samme dagh intet arbete wele, vtan hålle och skicke sigh lijke som Juderne vnder Mosi lagh vti thet gambla Testamente giordt hafwe. Wij hafwe och förnummit att the som ähre kompne vtti sådan wilfarelse gifwe och thet före att the mångehande drömer och syner hafwe igenom huilke the til sådane fåfeng Gudz tienst bewekes, öfwergifwendes thermedh then rätte sanskyllige gudz tiensten och the Christelige Ceremonier, som ifrå apostlernes tijdh altt in til thenne dagh vtti then Christelige försambling hafwe waritt i bruket. Så finner man och nogh vtti then helga skrift att sådane mening både om Lögerdagz helg så och om drömer och syner, ähr en sådan wilfarelse att hon skader och förderfwer både til lijf och siäl. Må för then skuld hwar förståndig menniskia kunne besinne att gudz hårda straf och plåga som ähr hårde åhr, dyr tijdh och annat mere, ingelunde ther igenom afwendt, vtan heller myckit mehre förmeret och föröcht blifwer. Män thet rätta sättett til att förblidka Gudz wrede och thet straf som ther efter fölier, ähr, att hålle sigh widh hans helige ordh som vtti then helga skrift, så wäl i thett gambla, som i thett Nya Testamentet fast grund hafwer. Och opå thet att then alzmechtigste Gudhz wrede, och hårde straf motte blifwe afwendt ligger storligen macht opå att man bruker thet medel som til att försone sådant med, best tienligit ähr. Wij wele eder och alfwarligen råde och förmane, atti alle, then ene med then andre, som vtti sådane wilfarelse och wantro

kompne ähre, ännu late eder kärvtinnen medh Gudz ord rätte och vnderwijse, och sådane Gudz helige ordz förachtelse som i nu förhender hafwe, aldeles borttleggie och vndfly, Så frampt i icke hårdere Gudz sträf än thet nu förhanden ähr, här efter förmode skole, Thet är wäl santt, att Gud Alzmechtig menniskione, mångehanda plåger som ähr hård Åhr, dyr tijdh, Pestilentz, Krig och annet sådent för syndennes skuld opålegger, opå thet att hoon sigh besinne skal, wende igen att synde, och efter hans Gudomelige wilie sigh skicke och lage, hwilket oss then helige skrift klarligen nogh gifwer tilkenne, Så ähr och ther brede widh Gudz alfwarlige wilie och befalning att wij intett annet för synd Reckne, eller holle skole, Vtan thet som han sielf vti sine helge budord hafwer förbuditt att göre. Ty för then skuld hafwer Gudh Alzmechtig igenom sin blotte nådh och barmhertighett oss sin helge lagh och budord gifwitt, at wij icke twifwelachte vtan wisse ther opå ware skole, huru wij honom medh görende och latande rätzligen tiene skole. Nu gifwer oss gudz helge ord klarligen nogh tilkenne, att wij vti thet nye Testamentett icke plichtige ähre heligh att hålle then Siunde dagen, så som Juderne vnder Mosi Regemente giorde, Vtan såsom hela Mosi Regemente eller Politia oss Christne, intett gifwer att skaffe förty Mosi Regemente med alle sine vttwertes Stadgar och Ceremonier skulle allenast in till Christi tilkommelse och himmelsferd bestondiget blifwe, och sedan få en ände, Så kom-

mer oss intett wid att hålle the helgedagar som Juderna vti thet gambla Testamentett wore opålagde att hålle thet S. Paulus til the Galater i thet 4 Cap. nog bewijser ther han säger. J hållen, säger han, dagar och Måneder, högtijder och åhrstijder, iagh befruchter om eder, at iagh icke hafwer fåfengt på eder arbetedt, Jtem til the Colosser i thet 2 Cap. ännu klarligere, Så låter nu ingen göre eder samwet öfwer maat eller drick, eller öfwer bestemde helgedagar, eller Nymåneder eller Sabbater, Vtaf hwilke Pauli Ord man nogh merke och förstå kan at wij Christne icke skyldige ähre hålle then Judeske Sabaten. Wijdere så hafwer och thett Tride budordett ther Gudh Alzmechtig biuder och befaler att man skal helge hwilodagen, icke then mening med sigh att man enkannerligen Lögerdagen framför andre dager ther til bruke skal Vtan thet ähr rätte grunden och meningen vtti thet tridie Budordett att Gudh Alzmechtig biuder och befaler thet wij en dag vtti hwarie weku til att höre, läre och medh al flijt betrachte hans helige ord ifrå wårtt daglige arbete af syndre, och intet annet synnerligit på samme dag förehafwe, helst när som tilfället sigh så begifwer, ähn höre hans helige ord, them legge på hiertat, tacke, lofwe och prijse gudh för the Wälgärninger, som han oss dageligen låter wederfares, bidie honom om andelige och lekamlige nödtorf. Jtem gå till Gudz bord och annamme til oss Christi Gudz Sons högwerdige lekamen och blodh til wåre troes förökelse och stadfestelse. Thetta ähr vtan al twifwel rätta förståndit opå thet tridie budordet, som

eder och wijdere här vm vnderwijse kunne och skole the gode män som ther till förskickede och ordinerede ähre, at the medh Gudz ord eder skole förestå. Ther näst såsom Juderne vtti thet Gambla Testamentett på then Siunde dagen then wij nu kalle Lögerdagen, samman komme, til att höre och läre Gudz ord och the Ceremonier förehafwe; som Gudh them egenom Mosen gifwit hade. Så brucke nu wij Christne vtti thet Nya Testamenttett icke mere Lögerdagen ther till, såsom Juderne, vttan Söndagen. Förty efter then helge skrift och synnerlig Danielss Prophetia thet klarligen bewijser och föregifwer, att efter Christi dödh, Vpståndelse och himmelssferd skulle platt om intett warda Mosi Regemente medh alle sine stadgar och Vtwertes Ceremonier, hafwe then hele Christelige försambling strax vtti Apostlernes tijdh beslutitt och endrechteligen stadfest och samtycht, att man icke mer skulle bruke Lögerdagen til att sammenkomme och höre gudz ord, Vtan Sundagen, efter Christus på then dagh vpstodh ifrå the döde, och om intett giorde al diefuulsens macht och kraft, Så ähr nu Söndagen then som honom rätteligen hålle ett wist och fulkomligit wittnesbörd, att the icke twifwelachtige ähre, thet Christus then förlofwede Messias nu kommen ähr, och hafwer oss alt thet fulkompnet som propheterne fordomdagz om honom endrechteligen prediket och spåt hade, Therföre kan theres mening som Lögerdagen begäre att hålle föge annorledes Vttydes och förståås, än att the icke än nu fulkomligen troo thet Christus skal kommen wara och oss igenom sin dyre blodz

vttgiutelse thet ewige lijfwet förwerfwet. Item oss then Christelige frijhett skencht och gifwitt, at wij icke mere till Mosi Vttwertes Lagh och Stadgar skole twingede warde. Sådane Christi store och osäijelige wälgärninger icke fulkomligen troo oss ware bewijsett, ähr en wederstyggelig synd för Gudi, then ther och gudz wrede icke blidkar vttan som för ähr sagt, häller mehre föröker, Och efter nu nog bewijst är at Lögerdagz helg, drömer och andre wijskepelser, drage then som ther opå lijte til ewigh fördömelse och förderf. Therföre wij til beslut icke allenest förmane, vtan och så biude, och alfwarligen befale eder alle vtti hwad stand i hälst ware kunne, som ähre kompne i sådane wilfarelse att i then her efter platt afleggie och eder medh Gudz helge ord rätte och vnderwijse late. Wij biude eder och atti om Söndagerne hwilke til att höre och läre gudz helige ord af then Christelige försambling fordom förordinerede äre, endrechteligen tilhope komme, til att läre och höre gudz helige ord och wilie, Och att i och så them som eder gudz ord läre hörsamme och lydachtige ware skole, Besynnerligen så mycket then Christelige religionen belanger, Ther i Dannemän alle Eder efter rätte skole, så frampt i wele vndwijke först och fremst then ewige Maledidelse. Thesslijkest wåre ogunst och tilbörligit straf här opå Jordenne. Datum ut supra.

---

*Gustaf I:s Stadga Anno 1584 om Kyrkiofred warder bruten i Kyrkio eller wäg ex Jure Canonico et Civili *).*

1. Then som träter på Kyrkiogård, at han stöter åt sinom Nästa eller honom hotar eller slår, hårdrager eller kindpustar, eller skinter honom med handa eller wärja med wredes mod, böte 40 Marck, ey heller skal tienst hållas i 8 weckor till dess Ordinarius kommer eller Biskopen deraf bud bekommer.

2. Hwilken som slås på Kyrkiogården eller i Kyrkian eller Kyrkiowäg, och giör blodswärd, böte lijf och lösöre, eller gifwe thes wärd; om han blir benådd; dock skall han til Domkyrkian och taga vppenbara Skrifft: Ingen tijdgiärd skal hållas i samma kyrkia, förän Biskopen eller någon af hans Capitels Råd fär dijt och förhandlar wännelig med Allmogen och Socknefolcket, och låter dem förstå, huru illa det wara giordt, at wanähra och förachta sådane rum, som skickade äro til Gudz prijs och ähra, och Christne menniskiors lärehuus, och hwad det kostar, at giöra Kyrckior och Kyrckiegårdar oskiärda. Skal han ock utläggia och det bekosta, som skadan giorde.

3. Sedan han som brutit hafwer faller på sin knä i alles åsyn och bedes nåder, och förlijkar sig med Församblingen och bedes wänskap, thet hon hafwer nutit honom ondt åt, och mist för hans skuld messor och predijkan: och bekiän-

*) *Schmedemans* Justitiæ-Verk sid. 29.

ner sig hafwa illa giordt, det han sådan styggelse har åstad kommit.

4. Den som träter på Kyrckiogården eller sitter ute och sqwallrar, sedan tijdegiärden är begynt, så at Prästen icke hafwer Kyrckioliud, böte 3 Marck.

5. Hwilken som drifwer ut och in i Kyrkia, så länge det mässas och predijkas, böte 3 Marck.

6. Kyrkian skall hållas reen och pur och uti tilbörlig wyrdnat för Gudz ord skull och Sacramenter, som ther inne brukas.

7. Kyrkiogårdar skole hållas reene och granneligen stängias för the Sahl. kroppar, som där liggia, ty ingen ting eller Språk skal hållas på Kyrkiogården wid högsta Straff, ty alt sådant är en styggelse för Gudh.

8. Hwilken som höter, hotar eller blottar sin wärja åt androm på Kyrkiowald, wari så gilt, som thet skiedde i Kyrckian.

9. Den som släpper häst, horss, eller annan Boskap på kyrkiogården, böte 3 öre.

Acta Ecclesiastica constituta a Rege Gustavo 1:mo. Anno 1554 *).

1. Den som slår enom mundzslag eller träter på Kyrkiogården, böte derföre 40 Marck, utgiuter then blod, blifwer ingen tienst innan det kundgiordt blifwer Ordinario och Församlingen blif-

*) *Schmedeman*, l. c. sid. 31.

wer kungiordt om den synd at han så ohelgar högtiden och det rummet.

2. Den som murmurerar och giör olljud i Kyrkian, när Gudztiensten hålles, skall böta 6 öre: förhindrar han predikan någorlunda, böte 3 Marck.

3. Den som går utaf Kyrkian och spasserar uthe under Predijkan, böte 3 Marck.

4. Kyrkiogårdar skola hållas frij utan Creaturs insläppande, den som dem insläpper sielfwilliande, skal böta 4 öre.

5. De som intet sökia til Kyrkio Helgedagar, utan äro borto utan laga förfall, skole förste gången böta 4 öre, andre gång 1 Marck, tredje gång 3 Marck.

6. De som ringa uti Klockan sine Consensu Aeditui, böte 3 öre.

7. De som härbergera Trullkarar, Gycklare eller andra Landzstrykare och dem intaga eller ey gifva sin Pastori tilkiänna, när de dem innehysa, eller ock Öfwerhetens Befallningzman, böte 40 mark.

Gustaf I:s Bref, om Olai Petri Krönika, till Olaus och Laurentius Petri samt sina söner, Erik och Johan, af åren 1541—1554 äro sednast tryckta i 2:dra Tomen af Scriptores Rerum Suecicarum medii ævi och behöfva här ej meddelas.

---

*Gustaf I:s Underhållsbref för nunnorna i Vadstena kloster. Vadstena d. 8 April 1555 *).*

Wij Gustaff medh gudz nåde Swerigis gotis och wendis etc. konung. Göre witherliigit att eff-

---

*) Riks-Reg. 1555. fol. 54. — Jfr brefvet den 19 Juli 1547, intaget i denna samling sid. 316.

ther Systher Chatherina Benedicti abbadisse medh the andre Conuentz Systrene wdi Wadzstena Closter haffwe ödmiukeligen latiid oss förstå att the partzeler wij för några åhr them nådeligen haffwe wnt och efftherlatit, til theris årlige förtäringh och wppehälle, bliffuer them aff några wåre Fogther och Befalningzmen som the partzeler haffwe hafft j händer och them leffuerere skulle, förholdne och vndertijden affkortede, för then orsack, att Systrene icke haffwe warit forsedde med wårt egiit breff och förseglingh opå samme nådige wnderhold etc. Hwarföre wij nw på nytt haffue gunsteligen wnt och efftherlatid, och nw medt thette wårt opne breff vnne och efftherlathe, at för:ne Abbadissen och Conuentz Systrene ij wastena måge och skole, här effther Oss till en behagelig tijd, sich till föde och vppehälle, årligen anamme och vpbäre aff thesse här effther förtegnede wåre Fogter och Befalningzmenn thesse effter:ne partzeler Som först är

Aff wår Fogthe på Wadzstena Slott

Tortt nöthekött	10 oxefall
Fläsk	2 skippundh
finske gädder	1 skippundh

Aff wår Fogte på Stäkeborgh

Strömingh	2½ läst
Krampe siil	12 tunnor
Siälspech	12 lℬ
Skäriegädder	8 lℬ
Salt åll	3 tunnor
Törre { Abbor, mörther, Braxn }	2 skippundh

Aff wår herredts Fogte och Lanbo Fogte wdi Dals och Lyssningx härädh

peninger . . . . 300 mark ortuger
korn . . . . 12 läster
Rwg . . . . 2 lester
Smör . . . . 12 tunnor
Får och låmb . . . . 122 stycker
höns . . . . 250 st:r
Dagzwärke till Clösters Ladegard . . . 200.

Item aff wår Fogthe wdi Östre och upwidinge häredh

Oxar . . . . 50 stycker

Aff wår köpman j Norköpingh

Järnn . . . . j fat 3 hundrade
Humble . . . . 3½ skippundt
grofft salt . . . . 11 tunnor
grant salt . . . . 1 tunna
Salt lax . . . . 4 tunnor

Aff wår Fogthe på Motala

Tör åll . . . . 20 ℔
Spike lax . . . . 50 st.

En rese j hwarije 8 eller 14 dager någit aff krosit eller inmathen ifrå laxafisket j Motala, Jtem ett Strö til Rödinge fisket wnder enn öö ij Wäther benempd Fiukön, ssä länge rödinge fijsket står vpå

Aff Fogten på Ölandh

Torsk . . . . 2 lester
Spitfisk 2000

Biudendis förthenskuld forbe:te wåre Fogther och befalningzmän att the latha för:ne Systrer ij Wadz-

stena Closter bekomme thesse förbe:te partzeler j rätthen tiidh vm åhret in till Clöstredh vtan wijdere skåådzmåll och förhalning etc. Ther hwar och en aff eder sig effther rätte haffwe måge, Så frampt j wele göre thet oss liufft är etc. Datum vt supra.

M. Olai Magni Bref till K. Gustaf I, dat. Rom d. 1 Maj 1554, är tryckt i Skrifteliga Bevis till *Spegels* Biskops-krönika sid. 87. — Konungens svar derpå, Arboga den 8 Aug. 1554, förekommer i Riks-Registraturen 1554 B. B. fol. 74 samt hos *Spegel* sid. 89; äfvensom hans bref härom till sina söner, Erik och Johan, Vesterås d. 10 Dec. 1554, är intaget i *Celsii* Monumenta Pol. Eccles. sid. 40. Oaktadt sitt stora interesse, kunna dessa bref likväl ej i denna samling åter intagas.

---

*Gustaf I:s Bref till sina söner Erik och Johan, med begäran att genomgå den af Olaus Magnus utgifna Krönikan. Vadstena d. 4 Maj 1555 *).*

Wår Faderliige gunsth etc. Elskelige käre Szöner Eriick och Johann, Wij skicke edher tilhonde ett exemplar, wtaff M. Oluffs Swinefottz Crönicke hwilket oss nyligenn är tilhonde kommit, Och Szåge gärne att J wille läse och öffuerssee samme Crönicke till thäss Gwdh foger att wij till Uplandh till edher komme, opå thett j måge grunttliigen förstå och wethe hwad hans rätte vpsått och meningh är medh samme Crönicke, Wij kunne edher och sanningenn icke förholle, Att än-

*) Riks-Reg. 1555. fol. 93. v.

dhå samme Swinefooti giffuer wäll före wedh änden opå Crönicken, att han icke til sinnes är schriffwe eller publicere någit vm thett som skedtt är wdi wår Regementz tijd för the orsaker skuldh, som han ther förmälder, Szå haffuer han thett doch icke hollett, vthan öffuer heele bokenn nästenn, Ther honum nogit bequemeligit tilfälle giffues, laster, häder, och smäder vthan all sanningh, skäll och bewijss, både wartt Christelige Regement, så och wår egenn person till thet högxte, såsom j sielffwe noghsamptt fornimmendis warde, Synnerligen wtaff Förste Capittelet j Femptonde Bokenn. Och ändoch mångh ærliig Christen man wäll weett att hann Oss sådant haffuer liuget och dictadh opå, såsom enn oerlig meenedhare och siit Fädernes landz förredere allenast för then förgifftige ondske, nijtt och Cainiske hatt skuldh som han haffuer både emott Gudz helge dyrebare ordh szå och emott alle the Christelige Herrer och potentater, szom samme Gudhz helige ordh kärtt haffue och thett medh högxte flijtt beskydde och förfächte, Szå synes oss doch för nöden ware, att man lather schriffteligen förlägge och til bake driffue samma hans skamlöse och förgifftige lögnn, besynnerligen effther the äre Conuicia notoria, och antaste thett man kärest haffuer här j wärden, som är heder och äre, Szåge wij förthenskuld gerne käre Szöner att J wele ware obeswärede, att offuerläse samme Crönicke, och dele medh Oss, när wij näst Gudz hielp til edher komme edhert betänckende wdi samme sack, huru man skall kunne lathe sware honum ther opå, till

thett beqwemligiste. Hän haffuer och förandret, såsom j ssee wdi thette Exemplar wij edher nw tilskicket haffwe, epistolam dedicatoriam. Szå att han icke wijll edher samme Bock mere til äre schriffuen ware såsom han medh thet förste Exemplar gaff före, vtaff sinom affgwdh Paffwen etc. Therwtaff man noghsamptt förstå kann, hwadh hans rätte wpsåått och hemmelig meningh är med samme Cronecke etc. Eder Gudh Befallendes, Datum vt supra.

---

*Gustaf I:s Bref, att Sunnerbo, Östbo och Vestbo härader skola läggas under Vexiö stift. Stockholm den 28 Juni 1555 *).*

Wij Gustaff etc. Tilbiude edher trogne vndersather frijborne, frälssissmän, prester, och meniige almoge som bygge och boo wdi Sunderboo, Wäsboo och Ösbo wår gunsth och nåde tilförende, och giffue edher här medh tilkänne, att wij haffue förstått thett honum ssom är tilsynes man, wdi Linköpingh M. Claes, är icke wäll läligit, att söke, läre och wnderwiise edher vm edhers siells saligheett, och eliest hwadh edher kan komme tilgode, Szå offte som behoff giordis, efther han är ssä långtt j frå handenn etc. Szå haffue wij förthenskuld för gott anssedt att then ssom är tilsynes man wdi Wexiö Her Niels Knwthson skall här effter och haffwe tilsyn wdi för:ne Try häre-

---

*) Riks-Reg. 1555. fol. 128. v.

det läre och vnderwise edher wm then deel och the saker ssom förmäldt är etc. Och att j trogne vndersåther, som wdi för:ne hereder böendis äre, skole icke her effther mere lyde till Linkopingz wthan till Wexiöz Domkirke, Tesligis skole och diecknener J Wexiö haffue deris sochnegong och vnderhold, hooss edher, och j ther emot skole bekomme edher kirkeprester, och eliest all then tienest, J aff edhers tilsynesman och Domkirke haffue skole, J wele forthensktildh som trogne vndersåther och christne mennisker egner och bör, ware för:ne her Niels Knuthson, sså mykit, som then christelige Religions sak belanger, höruge och lyduge, och rätte edher effter hwadh som helst han eder opå gwdz wägne lärendis och foreholllendis warder etc. Theruthinnan sker thet oss behageligit ähr. Datum vt supra.

---

*Gustaf I till Sigge Svenson, om Abbotens i Varnhem testamente och befallning, att till konungen uppsända allt guld, största delen af silfret samt alla de oxar, som nämnde abbot efterlemnat. Stockholm den 2 Aug. 1555 *).*

Wår gunsth etc. Wij haffue förnummett Sigge Swensson thet Abothen j Warnhem är nw affsomnedt, och haffuer Bencht Helsingh offuerantwordett oss ett Register opå thet Testemente han wdi

*) Riks-Reg. 1555. fol. 142.

sijtt ytherste giorde Szå kunne wij lijde att vm andre partzeler må bliffue såsom thet lagedt är, allenast att wij beholle alltt thet gwll meste parthen aff Sölffwedt, och alle the oxer som han effther siig lefftt haffuer, Och är wår wilije och befalningh att thw sampt wår Fogte Bencht helsing skole samptligen bessee for:ne Abbots ägedeler, och forskaffet att wij bekomme the partzeler, som förberorde äre, och när thett är offuerssedt, Szå må tw skicke till oss ther opå ett clartt och wijst Register med gwlledt och sölffuett etc. Ther thw westh tiig effther rätte Datum vt supra.

---

*Gustaf I:s befallning till Prostarne i Åbo län, att af presterne infordra mantals-register samt uppgift på deras årliga uppbörd. Åbo den 27 December 1555 *).*

Wår gunsth etc. Oss är til wittendis wordit Her Michel, att oss Elskelig wår tro man och vndersathe M. Michel ordinarius här j Abo Stichtt haffuer effther wår befalningh schriffuit någre resser menige Clerckrijdt till, att the skulle forskicke till honum medt thett förste, eeth Clartth mantals Register Szameledis och eetth clarth Register opå theris årlige vpbördh vdi alle partzeler, Szå förundrer oss att sådant icke än nw skett är, och att samme Clerkerij lathe befinne siig sså olydiige vdi the stycker, som för:ne M. Michell them opå wåre wäg-

*) Riks-Reg. 1555. fol. 236. v.

wägne biuder och tilseijer, hwilckett oss slätth inthet behager, Är förthenskuldh wår alffuarlige wilie och Befalningh thett j skole tilseije och förmane, alle the prester som boo vdi edhertt contract eller proesterij, thet the skole ware förtänchte oförsumeligen lathe komme for:ne Register till för:ne M. Michel, Szå framptt wij icke skole bliffue förorsakede att lathe göre ther något annedt till J wele och oförsumeligen tilskicke för:ne M. Michell vdi ssä måtte, Register aff edhertt prästegeldh etc. Ther j haffue edher effther rätte etc. Datum vt supra.

Gustaf I:s Bref till M. Erik Falk i Skara, om tionde-uppbörden af Vestergötland. Vesterås den 6 December 1556 *).

Wår gunst etc. Wij haffwe förståt M. Erik, att vdi Westergötlandh haffwer gott fast olike till medh tijenden, så att honum ähr icke aldelis kommen tijtt som hon medh rätte borde ware, icke ähr heller mykin godh beskedh eller Regenskap för henne her till giordh vdi wår Konglige Cammer, Och haffwe wij förnummet ther till ware orsaken, att the som ähre Residentes vdi Schara haffwe hafft några deler wedh alle Kyrckier öffwer hele Westergötlandh och ther egenom samme tijende bade hijt och tijtt rappet och bortfördh

*) Riks-Reg. 1556. fol. 263. v.

ähr, så att man haffwer icke opå thet sidste wettedt, hwar hon skulle igen tages, Hwilcket oss icke lenger står till ath lide etc. Och opå thet att her effter medh sådane tijende ther j Landet, så wäll som annerstedz skickeligere tilgå måtte, Och att the som aff henne skole haffwe theris vnderholdh, måge ware wisse opå, hwru mykit hwar för sigh ther aff årligen skall bekomme, Therföre haffwe wij bewilliget thenne Ordnungh, vm the personer som aff tijenden oppeholles skole, såsom vdi thette medfölgende Register ähr vpteknet, Och förhoppes oss, att hwar för sigh, effther sitt standh, ther medt sigh wäll behielpe kunne, Men hwadt vtöffwer bliffwer aff tijenden, när hwar haffwer bekommet thet honum ähr effterlatidt, Thet skole wåre fougter anamme, och seden göre therföre rede och Regenskap vdi wår Konglige Cammer Datum vt supra.

Ordinarius i Schara M. Erik Falk

Rogh och korn tilhope . . . . 12 pundelester

M. Seffredh i Schara

Rogh och Kornn . . . . 4 lester

M. Bencht i Schara

Rogh och Kornn . . . . 4 lester

Jtem the andre Prester, som j Schara ähre, skole skickes till någre Prestegeldh opå Landzbygden, ther the kunne haffwe theris vnderholdh

Scholemesteren i Elffzborg

Rogh och Kornn . . . . 2 lester.

Scholemesteren j Lijdeköping

Rogh och Kornn . . . . 2 lester.

Gustaf I:s Bref till Vestergötland, att klockor, silfver o. d. ifrån de kyrkor, som nedrifvas, skall tillhöra kronan. Enköping d. 8 Januari 1557 *).

Wij Gustaff etc. Göre wetterligit, att effter för någen tijdt seden, aff menige Rijkesens Ständer ähr bewilliget och samtyckt wordet, thet the öffwerflödige och altt förnhär hwar andre bygde bonde kyrkier, her j Rijket, och synnerligen j then landzende Westergötland (ther sådant myket gemeent ähr) måtte en partt affleggies, och the andre täste bätter wedt macht holles, Szå ähr oss till wettendes wordet, thett en partt aff Adelen och theris fougter, vdi the förlänte häreder, ther några kyrkier affleggies, rappe och tage till sig klocker, Sölff och andre kyrkierners nödtorffter, hwilket oss ingeledes står till att lijde etc. Hwarföre haffwe wij opålagt och befaledt oss elskeligh M. Erich Falck Ordinario till Schara, att han der i Stichtedt, her vdinnen, ett inseende haffwe skall, Och szå förskaffedt, att hwadt der finnes widt the kyrkier, som afflagde bliffwe, anten klocker, Sölff eller annen deel, måtte bliffwe förwaredt, och lagt oss till gode på Cronenes wägne och ingen annen, medt mindre någen wårt synnerlige förloff der till haffwe kunne, Ther hwar och en må weete sigh effter rette etc. Datum vt supra.

*) Riks-Reg. 1557. fol. 4.

Formulair till fullmakt för dem som förordnas att vara Ordinarier i stiften. Vesterås den 19 Juni 1557 *).

Wij Gustaff etc. Göre witterligit, att effter wij haffwe förmerchtt stoor oskickelighett och ingen ringe skade vdj hele Swerigis Riike aff the stoore och wiittbegriipne Biscopzdömer som her J Riikit vdj förtijden waridtt haffwe, Och att sådane Biscopzdömer ahre vpkompne aff the store Bisper som J papisterijtt alltt för mykitt regerett haffwe ähregirighett och listighett, Och att samme Bisper haffwe icke ther medh söektt then Christelige församblingz förmehring och förbätringh, medh Gudz ordz förkynningh och annet hwadh som tiäner till Christne menniskiers Siälers salighett, vthan fast mehre att komme till stoortt authoriteett, digniteett, stått och wällighett och siden haffwe vndertrychtt sigh wällige Landh, Riiker och förstendömer. Såsom och nogh witterligitt ähr hurulunde the store Ärchiebisper, Lydebisper, Prelater Caniker och flehre aff sådantt papistisk sälskap haffwe sigh förhollitt och skiickedtt vdj wårtt Konge Riike Swerige, Så att the ganske ringe haffwe latijdtt sigh worde vm Christi Hiordh och the församblinger som the effter Gudz skiick medh hans helige ordh föregå och förestå skulle, vthan mehre bekymbrett sigh vm wärdzlige saker och regementt och lothe så then Christelige församblingh swäffwe och bliffwe vdj stoor willefarilse och farligheter både till liiff och siäll Sammeledes haffwe och

*) Riks-Reg. 1557. fol. 51. v.

samme Ärchiebisper och Lydebisber vdj förtijden medh theris wärdzlighe ståett falledtt jn vdj thette wårtt Konungerijke Swerige medh wäldigh machtt och herskiöldh, så att the Herrer ssom her J Rijkedt regerende waridtt haffwe them haffwe the vttdriffwitt och elliest ganske tyranneligen medh them handledtt, effter ssom nogsamptt vm theris ochristelighe Regementte och leffwerne vtaff Historierne och förfarenheterne betyges och bewijsses kan etc. Ssä haffwer oss sådane oskiickelighett högeligen och hierteligen gått till sijnnes och oss förtänskuldh altijdtt till thett högste beflijtedt att sådane för:ne store Bispers och theris anhangs förderffwelige anslagh och onde vpsått nederleggies och vm inthitt giordtt bliffwe motte, Och att Christelige predicanter och Lärere vdj theris städh igen både medh Lärdom och Exempell, effter thette wårtt Riikes lägenheter fördordnett och tillskiickedtt bliffwe skulle, Och haffwe wij nw (Gudh thes loff) driffwitt then saken så wiidtt att Gudz clare och rene ordh som Christus sielff och hans helge Propheter, Apostler och Ewangelister effter honum vdi theris tijdtt lärde och förkunnede, nw något nähr vtöffwer hele wårtt Konge Riike (som oss förhoppes) clarligen, rätt och oförfalskedtt predikett och förkunnett bliffwer. Och endoch wij wår högste flijtt haffwe ther till giordtt att Gudz ordh allestedz motte rätteligen bliffwe förkunnett J alle Landzänder vdj wårtt Riike, Szå förnimme wij doch något fehll medtt somblige aff the personer som thett göre skulle och plichtige ähre, Och att een partt aff them som till prestegeldh

förordinerede och skiickede ähre Jcke så flijteligen och troligen achte theris vocatz och befalningh, såsom thett skee boorde, Och effter Bisperne eller Ordinarij som plichtige ähre till att haffwe ther medh vpseende, haffwe her till hafftt alltt för store Biskopzdömer och befalninger, så att the icke haffwe kunnett dragett vm kringh J theris befalninger och sådane vpseende förewäntt medh Clerkerijtt som saken och nödtörfften J then motten högeligen foordrett och krafftt haffwer. Therföre haffwe wij saken effter nödtörfften öffwerwägett och oss nw betencktt och beslutett att wij wele haffwe flehre Ordinarios J Riikitt som opå alle Religions saker troligen achte skole och så bestelledtt att prestegellen J alle Landzänder medtt fromme och lärde predicanter försedde bliffwe, Och haffwe nu tillskiickett, betrott, och befaledtt, som wij och nw her medtt tillskiicke, betro och befale thenne oss elskeligh N. att han Ordinarius och Tillsynesmann vdj alle the saker som then rätte och sandskyllige Gudz tiänisle och Gudz dyrckan kräffwe och foordre kann offwer N. ware skall, Så att han till thett flijteligiste skall haffwe godh achtt och tillsynn vdj för.ne N. stiifftt, att Guds clare, rene, och oförfalskede ordh motte rätt förkunnett och predikett bliffwe, Gode, christelige och tilbörlige stadker och Kyrkie Ceremonier vprättede och holdne, All misbruk och falsk lärdom både medh orätte Guds tiäniste och ochristelige eller otilbörlige vttwertes åtthäffwer, Tesligis ther någen förargelse eller annen oskickelighett vpkomme eller wexe kunne vdj tijdtt förekomme och

affskaffe, som een rätt Ordinarius och Christeligh predichantt för Gudh och opå hans Embetis wegne, och effter som then helge scrifftt biuder befaler och medttgiffwer, plichtigh åhr och bör att göre, Jcke heller immengiendis sigh vdi någre werldzlige saker som hans Embete och thenne opålagde befalningh icke kräffuie och medgiffwe.. Sammelunde skall han wara oss och wåre vnge Liiffzerffherrer altijdt huldh tro rättrådigh, lydigh och hörigh, Wårtt och wällbemällte wåre vnge Liiffserffherrers gagn, bäste, nytte, fromme wällfärdh och förbätringh sökie, betrachte och förmehre, All skade, forderff och nachdeell förekomme, wärne och affwende, effter sijn ytterste förmögenhett, och såsom een godh tro och rätträdigh Vndersåte för Gudh, och opå Eedh och ähres wegne plichtigh och skylligh ähr etc. Hwarföre biude wij eder oss elskelige wåre trogne Vndersåter, frijborne, frälsismänn, menige Clerckerijtt, Köpstadzmän, Bonder och menige almoge som byggie och boo vdi för:ne N. stiifftt att J anamme och kenne för:te N. för eders rätte Ordinario, Görendes och bewijsendes honum then ähre, lydno och hörsamhett vdj alle the saker som förtalde ähre, och så mykitt Gudz ordh och then rätte Gudz tiäniste och dyrkan belanger och kräffuer, effter som J och skyldige och plichtige ähre att göre, Han skall ther emott så skiicke och förholle sigh emott eder, såsom een Christeligh predichantt och Tillsynesman bör att göre och effter som han thett både för Gudh, Oss och hwar Christin Mann tryggeligen answare will, Szåsom wij och her medh

wele att för:te N. skall och haffwe j then motten flijtigh achtt och tillsyn att gode och dughghe personer motte till prestegelden tillskiickede, och förordnede bliffwe och the som otiänlige ähre affsatte, Och att han elliest vdi alle Religions saker på thett flijteligiste och troligiste achte skall effter som hans Christelige Ordinarij embete kräffwer etc. Ther hwar och een vdj för:ne N. stiifftt nu wette sigh effter rätte. Datum vt supra.

---

*Gustaf I:s skyddsbref för Ordinarius i Skara, M. Erik Falk, emot några beskyllningar, som falskeligen blifvit emot honom gjorda. Stockholm den 16 November 1557 *).*

Wij Gustaff etc. Göre witterligitt medh thette wårtt öpne breff, att för oss haffwer waridtt oss Elskeligh wördeligh Mann M. Erich Falck Ordinarius vdj Schara och clagett vtöffwer nägett otilbörligitt rychte och skällordh, som een benempdh Her Lars Johannis, och een Borgere J Schara widh nampn Hans Lom haffwer honum opå lagdtt, J så måtte att för:te M. Erich skulle haffwe brutidtt Een kiista vtur muren J för:ne Schara Domkyrkie. Sammelunde att Lector Swen vdj Schara för siigh sielff haffwer kommitt honum ett rychte opå vm ett Skrijn, som han och skulle haffwe orätteligen bekommett, och thett latijdtt före vdj Lädersäckier till Östergötlandh etc. Szå haffwe wij hörtt begge

---

*) Riks-Reg. 1557. fol. 75. v.

parternes, som ähr, M. Erichz opå then ene och Her Larses och Hans Loms opå then annen partt, taall, swar och geenswar, Doch therutaff icke annett kunne förnimme, vtan att för:ne Her Lars och Hans Lom haffwe honum medh stoor lögn sådantt rychte opåkommett, Effter the för oss sådane sijn ordh aldelis nekett och wedersakett haffwe, Och haffwer sigh opå thett sijdste så tilldragitt, att thett som the hade ij sinnett att willije tilläggie och opåkomme M. Erich, ähr them sielffwe kommett vnder ögenen. Wij haffwe och förmerchtt aff för:ne Lector Swens egitt bekennilse breff, att thett rychte, som han hade kommett för:ne M. Erich opå vm thett Skrijn, ähr och alzinthitt werdtt etc. Tesligis haffwer och för:te M. Erich vnderdanligen latidtt oss förstå, att Een Qwinne vdj Schara benempd Kyrstin Oluff Gulsmedtz haffwer och kommett honum Ett rychte opå, j thett, att han oloffllighen skulle haffwe tagitt Ett Månstrantz och några Kalker vtur Spetalen ther wiidh Schara och them latijdtt sönderslå och förarbete etc. Så opå thett för:te M. Erich sin sack vdj allt måtte thess clarere göre wille Therföre han vnderdånligen presenterede för oss några Breff som Borgmestere och Rådh vdj Schara honum giffwitt haffwe, vdj hwilckitt wår förmälltt att för:ne Kyrstin Oluff Gulsmedtz haffwer bekendtt in för rätten thett hon aldrigh wiste sådantt medh honum, vtan sade, sigh thett hördtt haffwe, aff een sijn tiänere och Gulsmedtz swen, Vm hwilkitt han och jn för rätte tillfrågett bleff, och nekede att han thett aldrigh sagdtt hade.

Och opå thett sijdste, bekende då för:ne Kyrstin att hon hade sagdtt osandtt opå offte:te M. Erich, och wiste aldrigh någen tijdtt sådantt medh honum, Therföre hon och för rätten sackfälltt bleff och effter lagen bötte för samme sak etc. Thervtaff wij nogsamptt haffwe förmerchtt att allt thette för:ne som offte:de M. Erich opålagdtt ähr, haffwer aldelis waridtt lögn och falske dichter etc. Hwarföre göre wij offte:te M. Erich qwitt och frij för sådantt rychte och skällordh, Och her medh tage honum vdj wår Konglige hegn wern och förswar, synnerligen till att försware honum till rätte etc. Biude förtänskuldh her medh alle som för wåre skuldh wele och skole göre och late att the offte:de M. Erich her emott vdj någer måtte inthitt hinder eller platz göre skole, Så framptt the wele vndwiike wår ogunst och högste straff etc. Datum vt supra.

---

*Gustaf I:s befallning till Ärkebiskop Laurentius Petri, att tillhålla presterne inom sitt stift, att förmana åhörarne till gudsfruktan, hörsamhet och endrägt. Stockholm d. 31 December 1557 *).*

Wår synnerligh gunst etc. Wij kunne eder icke förholle käre Biskop Lars, att endoch wij ähre nw kompne till fredeståndh medh Rydzerne, Szå förnimme wij doch att andre finnes nogh ssom

*) Riks-Reg. 1557. fol. 93.

wårtt fäderneslandh Swerigis Riikis skade och förderff mykedtt efftterstå, Szåssom och Dieffuulenn vdi thesse wärdzens farlighe tijder allestedz twedrechtt, ofriidh och alltt ondtt vpwecker etc. Och för sådane farlighe lagenheter skuldh ssom man vdj sanningh finner prachticeres och för hender haffwes emott för:ne wårtt fädernes Landh Swerigis Riike, Ligger allssomstörste machtt opå, att wij först och frempst haffwe wår tillfluchtt till then alzmechtige Gudh och honum ijnnerligen aff alltt hierte biidie, att han wille wärdiges oss ifrå all skade och faarligheter beware, Och att sådane förderff som wåre misgynnere haffwe J sijnnedtt emott oss måtte genom hans nådige tilhielp aldelis bliffwe betagett och förhindredtt Szå wele wij eder till thett flijteligiste haffwe förmanedtt, att J sådane lägenheter, effter ssom saken kräffwer, betänke och öffwerwäge wele, Och seden medh Gudelighe Böner hielpe till att förekomme sådane Jemmer och farligheter, ssom wij Swenske mykedtt bliffwe hotede medh, Åhr och wår gunstige willije och begärenn, att J flijteligen förmane alle Sockneprester, ssom J haffwe J befalningh, thett the hwar J sijn städh aff predickestolerne och elliest hwar tillfalledtt giffwes kann fliteligen förmane sijne Socknebönder till rätt Gudzfruchtan och åkallan, Tesligis till lydno och hörsamhett emott theris rätte öffwerhett, Sammelunde att alle Mann måtte troligen biidie thenn alzmechtigiste Gudh att han wille wärdigis vnne och förläne oss J thette Riike Swerige endrechtt, friidh, och rolighett, och förtage alle tillfälle ther medh wåre misgynnere J sijnnedt

haffwe kunne, alle thette Riikis trogne Jnbyggiere J grunden förderffwe, J wele herudinnen göre eders ytterste flijtt, såsom allsomstörste macht opå ligger, Begäre wij och gunsteligen att J lathe oss thett förste mögeligit ähr förstå, huru her vm aff eder bestellt bliffwer. Datum vt supra..

Thenne för:ne Meningh ähr scriffwen till alle Ordinarios her J Swerige.

---

*Gustaf I:s öppna bref, att de som gå i Jönköpings skola ega upptaga socknegång i alla de härader, som lyda under Ordinarius i Jönköping. Stockholm d. 23 Febr. 1558 *).*

Wij Gustaff etc. Göre wetterligit att effter wij haffwe latijd förordinere oss elskelig wördelig man her Anders Torchilli till ordinarium och tilsynes mann vtöffwer Clerkerijet och elijest att bestelle sså mykitt andelige saker tilhörer, vdi hele Jöneköpingz lännn i Smålandh, Theslikis vdi Kind och Marck i Westergötlandh, Sså haffwer han på sit embetis wegne, betencth nyttigt ware att the personer ssom prestegellenn i för:ne lännn och häreder med Gudz ord förestå schole motte vdi Jöneköpingz schole vptuchtede och lerde bliffwe, Szå att hann eller thenn i för:ne Jöneköping Ordinarij embetet haffwe kann, ssådanne personer icke schall haffwe behoff att begäre och fordre iffrå andre scholer och förtenskuld begärett wår gunstige til-

---

*) Riks-Reg. 1558. fol. 27.

låtilsse, att ssame personer ssom gå till schole i för:ne Jöneköping motte her effter haffwe theres Soohnegång vdi alle häreder och Sochner ssom förbe:de Ordinarius i Jöneköping haffwer beffalning vtöffwer och her tilförende förtalde ähre hwilkett wij och gunsteligenn haffwe vnt och effterlatijd ssom wij och nw her medh vnne och efterlate etc. Ther wåre trogne Vndersåter ssom boo i för:ne Länn och häreder, Teslikis andre måge wette sig effter rhette Datum Stocholm vt supra.

Gustaf I:s Bref till Hertig Johan, att förse Hr Mårten med ett pastorat i Finland, m. m. Stockholm d. 24 Februari 1558 *).

Wår faderlige gunst etc. Kere Szönn Johan wij wele tig icke förholle thett wij haffwe latijd kalle M. Arenn iffrå Lula Sochnn i Westrebotnen, Effter wij opå för:ne Lula prestegårdh wele late vprette Enn Affwelsgårdh etc. Så haffwe wij vnt för:ne M. Arenn et prestegeldh i Rodslagen benempd Borstille, Ther thenne breffwijssere her Mårtenn enn tijd long bot haffwer och haffwe beffalet ssamme her Mårtenn att han schall giffwe sig till tig och bliffwe thär i Findlandh, Effter hann ther föd ähr etc. Så effter förbe:de her Marten kan både Swenske och findske, schall han vthann twill, kunne göre ther gagn i Landett, Wij formode och att hann ähr icke otiänlig till att

---

*) Riks-Reg. 1558. fol. 28.

förestå någen försambling med Gudz ordh etc. Therfföre åhr wår faderlige wilije och begären att thw wilt late honum bliffwe ther i Landett försörgd med någett prestegeldh ssom hann kan ware belatenn med etc. Ssammeledis må thw wette att wij haffwe latijd wederkennes thänn Boskap ssom förbe:te M. Arenn haffwer hafft vdi Lula och latijd honum bekomme wederlag aff thänn Boskap ssom för:te her Mårtenn haffwer hafft her i Borstille, Effter ssom thw warder förnimmendes aff thänne medfölijende vtskorne skrefft, och haffwe wij loffwet förbe:de her Mårtenn wederlag för sijnn Boskap igän i Findlandh etc. Therfföre ähr wår faderlige begärenn att thw wil late för:de her Mårtenn bekomme sså mykit aff thenn boskap wij haffwe vdi Findlandh ssom för:ne M. Arenn her anammett haffwer aff honum vdi Börstille etc. Gudh Alzmechtig tig faderligen och Kärligenn altijd beffalendis Datnm vt supra.

---

*Gustaf I:s Bref till Ärkebiskop Laurentius Petri, med begäran att låna Saxo Grammaticus. Stockholm den 17 Mars 1558 *).*

Wår synnerlige gunst etc. Wij giffwe edher tilkänne käre Biscop Larsz, att osz ähr tilwettendes wordett thett i schole haffwe Enn vtaff the gamble Danskes historieSchriffwere benempd Johannes Saxo hwilken mykitt och widlöffteligenn nog

*) Riks-Reg. 1558. fol. 38.

såsom wij haffwe förnummett haffwer schreffwet och vtmålet the Danskes inffödde och inplantede arth och onde natur, Och effter wij nw achte late något att schriffwe vm the Danskes dygder, like szom the osz Swenske vdi sine böker giort haffwe, som i vthan twill wel haffwe seedt och förnummett, Åndoch the ingen rhätt, skäll eller fog ther till haffwe hafft, Therfföre ähr wår gunstige wilije och begärenn, atti opå någenn litenn tijd tilgörendes wele vndsetije oss samme Saxonem opå thät man icke schall tage några andre fremmende historijer till att deschribere the Danske medh, och man thäste bättre bewijsz haffwe kunne till att vtstoffere them, Effter som för:ne theres Historicus siälff nog egenom sijn egen schriffwelsze thätt vtwijszer till hwad ondt the aff naturenn födde och bewogne ahre, Ther vdinnen göre thett osz behageligit ähr, Gud eder beffallendis Datum ut supra.

---

*Gustaf I:s förordnande för Hr Michael, att meddela Lapparne i Torneå Lappmark undervisning i Christna läran. Stockholm d. 24 Juli 1559 *).*

Wij Gustaff etc. Tilbiude eder wåre trogne Vndersåter och Lapper som vdi Törne Lappmarck wistes och boendis ähre, wår gunstt tilförende etc. Latendis eder her medt förstå, ath oss ähr förekommett, hure ähnnu eenn stoor part ebland edher

*) Riks-Reg. 1559. fol. 106.

ther ware schall vdhi stoor wilfarelse och siäle-wåde, som sich icke haffue latett döpe och christne, eller något wele schöte om then deell, som een menniske medt rätte ähr schapett till, och bör ath göre, Nämpligen ath bekomme sanschylligj Gudtz helige willije ath wette, och sich sedenn ssä ther effter skicke, vdi thette tijmelige och förgängelige leffwernett, ath hon till thett ewige gode lijffuett, som ingen ände warder haffuendis, komme motte, etc. Therföre opå thett, ath för:ne Lapper, så wäll som andre, sådane Gudtz helige kundschap, och theris eigen siäls salighett, måtte bekomme att wette, haffue wij befalett thenne wår tro mann her Michill N. och nu medt thette wårtt opne breff honum opå lägge och befale, ath han sigh flijteligen winlägge schall, medt godhe Christelige förmaninger och vnderwijsninger, ath for:ne Lapper motte komme till een sannschyllig Gudz kundskap, doop och Christendom, Biudendes förthenschull her medt alle ther J för:ne Lappemarck, ssä wäll Lappe Fougterne som andre, ath the här emoth inthett hinder göre schole, uthan heller ware for:ne her Mickill häruthinnen behiälpeligh, och forfordelig, wedh wår ogunstt, och ssä förschaffet, ath the måtte sich lathe finne wäluillige och trogne, med then deell som the vdhi Tijende, J huadh partzeler thett helst ware kann, the uthgöre schole etc. Ther sich huar och eenn haffwer effter att rätte, Datum vt supra,

---

Gu-

*Gustaf I:s skrifvelse till Hr Nils i Örebro, om de personer, som ifrån skolorna sändas till rikets tjenst. Räfsnäs d. 16 Aug. 1559 *).*

Wår gunst etc. Edher fortencker wäll Her Niels hure Gudh j then helige schrifft forbiuder, att mann jcke schall kaste gull, perler eller och ädele steener för swin och orenlige creatur, ther aff sådane höge Gudz gåffwer misbrukede och förachtede warde, etc. Och kann thenne lijknelssie effter wårt betenckende ther till brukes och vthtijdt bliffue, ath man gudz ordh och the andelige gåffwer icke schall misbruke, medt obeqvemlige personer som thet icke wärde, eller ther till kunne tiänlige ware, etc. Så borde thet och j lijke motte-skee medh thet wärldzlige regementet, och the ämbeter som mann theruthinnen behöffwer, och ingeledes vmbäre kann, som ähr medt Konglige Cancellier, Räntecammer och andre sådane höge ämbeter, till huilcke jcke swijnn, vthan the dugligste och bäste personer, som aff ährligit och dygdesampt folck födde ähre, och medt ett ährligitt vmbgengelse och withnisbyrdt begåffwede, medt rätte borde tilkalles, the ther och så hade hugh, sinne och wilije, till all rätwijse, sanning, trohet och rätrådighet, och medt sådane stycker kunde ware benägne, och ther medt wilde tiäne sinn herre och sitt Fäderneslandt till gode, etc. Så befinne wij doch, att the personer som oss

*) Riks-Reg. 1559. fol. 129. Tryckt af *Celsius* l. c. sid. 41, men med lakuner.

till hiälp vdi för:ne höge ämbeter aff Scholestuffwerne jw som offtest tilskickes schulle, ähre till slijke högwichtige saker fast mindre tiänlige, ähnn een som kan duge till perlestickere eller bliffwe eenn gulwäffwere, Szå att j och Scholemestern, som här till medt hiälpe och fordre schulle, vthlete the slemmeste som vdhi heele hopen finnes kunne, nämpligen jcke annet ähnn drinckere och ölehunder, lösachtige och plumpe Bängler, som bättre tiänte gå wedh plogen och eenn trädes stock, ähnn vdi Rigsens höge och wordende saaker brukede bliffue, Menn hure mögeligit och drägeligit thett oss ähr att regere och förestå rigsens ahnliggende nödtorffter medt slijke odugelige och forachtelige personer, som hwarcken ähre eller redelighet haffue eller besinne kunne, thett giffue wij eder siälffue och hwar ährlig forstondig mann till att betencke, Therföre wele wij eder och Scholemesteren här medt alffwarligen haffue förmanet, at J annerledes till thenne saak wele ware fortenchte, och forskaffe oss the personer som något forstoundt, Jngenium och skickelighet medt sigh haffue, ther wij kunne något ware tiänte och belathne medt, szå frampt j wele thet skall gå något schickeligit och lijke till vdi regementedt, Ther J haffue eder effter att rätte, Datum vt supra.

Samme mening till andre Bisper och Ordinarier här vdi Rijket

Ordning, huru then åhrliga upbörden, som Landz-Prestomen tillkommer, af theras Geldh bytas må emellan honom eller hans Arfwingar, som något Gäldh slepper eller döör, och honom som ther widh igen taga skall. Anno 1559 *).

Åndoch man hafwer wäl altijd några Stadgar hafft intet olijkelige, ther man sig uthi thenna sakena hafwer plägat efterrätta, lijkwäll medan nu är worden en anner lägenhet, kräfwer nödtorfftigheten, at her med skee måste någon förandring. Ty må och her med så handlat warda.

Först, at man skiffter åhret, som begynnes och reknas skall a principio Maji uthi fyra qwarteer, och sammalunda alla åhrsens upbördh.

Ther näst räknar man qwarteren ifrån åhrsens begynnelse, som är tillförende Principium Maji eller Philippi och Jacobi in till then tijden, ther nâgor Prest skills widh sitt Gäldh, thet achtandes, at så månge, som samme qwarteer tå befunnen warda, så många deelar komma och honom eller hans arfwingar till af alla åhrsens upbördh, annat thet och är, antingen af Eng, åker, tijend eller annat, doch så, at han uthi lijka måtto swara skall till sin part af all uthgäldh, som sig ther på samma åhr begifwa kan, thet wari Taxa eller annat. Hafwer och någor sittit widh geldet hela åhret uth igenom, och blifwer så dödh, eller färdas af i then wånen, at thet andra åhret skall in-

---

*) *Schmedeman*, anf. st. sid. 32.

gå, nembligen Philippi och Jacobi, then samme eller hans Arfwingar skola och tå qwitt och fritt niuta och behålla hela Räntona, som på samma förlidna åhr upburin är, doch måste han lefwerera sinom efterkommande sådan åker, så wäl med Wåhrsäden som Wintersäde, eller ock ther Wåhrsäden icke ännu är sådd, så mycket till sädes, som tå behöfwes. Jtem inventet förbättrat, och ther til medh swara till alt uthgälld, som samma förledne åhr tilkommer, ingo undantagno. Men ther någon Landzpräst kan blifwa dödh uthi något af thesse fyra åhrsens qwarteer, thet ännu icke är kommit till ända, utan kan wara half lidit, meer eller mindre, tå må hans Efftcrlefwerska eller hans arfwingar blifwa widh Geldet, om them så synes, eller om the hafwa ther rådh till, så länge thet Qwarteret är uthe, och tage sedan ther efter af upbörderne, hwad ther på löpa kan, doch så at thes för innan ingen deel warder försummat, antingen med Kyrkio-tienst eller annat, som ther bestyres, och uthrettas skall. Kan eller will och samma thens dödas efterlefwerska eller Arfwingar icke länger bestå Gäldet, så skall man afräkna så många wikur, som then framledne in på thet Qwarteret lefwat och tiänt hafwer, och läggia så ther efter upbördena, hwilka hans efterlefwerska och arfwingar annamma skola.

Alt Fodher, som på Prästabohlet fallet är, wari sig höö eller halm, skall ther effter nödtorfften uptärt och nödt warda, therföre måste och thens dödas efterlefwerska för sigh, sin Barn, Boo och Boskap behålla i Prestegården fritt huus-

rum, nemliga stofwo, Herberge, Fähuus etc. åth minsto första halfwa åhret, therförinnan hon och med någor annor förwist må kunna försörgd wara.

Timber, Näfwer, Färg, Taakhalm, Stöör och Gärdzle, som på Prestebohlet fallet eller hugget är, skall och blifwa ther qwart; doch, hwar thet mehr är, än behöfwas kan til laga bygning, taakning eller Stengning, skal han, som wid Geldet tager, förnöya honom eller hans Arfwingar, som thet släpper.

Then wedh, som på Prestebohlet huggen och hemsläpat är, så wäl med Inventes Ökier, som Prestens egna, må gå till samma bytet, som alt annat, ellies ther weden kiöpt är, eller huggen på legdan Skogh, tå må han eller hans arfwingar, som weden köpt eller legdt hafwer, giöra thermed huru honom synes.

Then Sädh, som wäxt är på Swidiolandh, skall höra honom eller hans arfwingar till, som ther brukat och sådt hafwer, doch om sådane Swedieland ligger på Präste-boles ägor, skall han som widh Geldet tager, för sin part behålla Swedie, weden eller Gärdzlet, men ellies icke.

Thetta wari så satt till en rättelse efter then lägenhet, som nu är, doch hwar någor skiälig Förlikning emellan thens dödas efterlefwerska eller arfwingar, och honom, som tager widh Geldet, skee kan, så at både Parterna låta sig wäll åthnöya, och at Prästabohlet eller Sochnene uthi inga måtto skeer förnär, thet skall altijd wara them frijt, och stå i theras egit willkor.

FörläningsRegister till alle Biscopar, Kyrckeherrer, Scholemestere, Domkyrckier, och Spetaler, öffuer heela Rijkett, Theslikeste Stwdenterners, vnderholdh, wid hwar Domkyrckie, Steltt påå Konunglige Ma:ttz nådige behag Anno etc. 61 *).

Förstt

Biscopers och Ordinariers wnderholdh

Erkebijscop Lars j Upsala	16	lester
M. Niels j Strengenäs	10	,,
M. Erich Falck j Linköping	12	,,
M. Erich Swart j Skara	10	,,
M. Hans j Westerårs	10	,,
Her Niels Knutson j Wexiöö	12	,,
M. Påffuall j Åbo	8	,,
M. Peder Karlson j Calmar	12	,,
M. Mårthenn j Gieffle	6	,,
M. Oluff j Stocholm	10	,,
M. Rasmus j Twna	6	,,
Her Anders j Jönekiöpung	6	,,
Her Niels j Örebroo	6	,,
Och tiendhenn widh Edzberga och håkouadz Sochner som Räntar Järn .	9	faatt.

Kyrckeherrerners vnderhåldh wthij Städerna (wdij

Upsala	5	lester
Strengnäs	5	,,
Vesterårs	5	,,

*) Detta förslag, hemtadt ifrån Kammar-Collegii Archiv, är af det interesse, att det ej bör saknas i denna samling, ehuru det är afgifvet året efter Gustaf I:s död.

Linköpung		5 lester
Skare		5 „
Åboo		6 „
Elffzborgh		5 „
Lideköpung		2 „
Wadzstena		2 „
Söderkiöpung		5 „
Nårkiöpung		2 „
Nykiöpung		2 „
Arboga		2 „
Köpung		2 „
Eneköpung		2 „
Viborg		4 „
Helsingefårs		2 „
Biörneborgh		1 lestt
Cappelaner j Stocholm	Her Pedher	3 lester
	Her Erich	2 „
	Mors Her Hans	1 lestt
Predikant j	Clöstrett Her Swenn	2 lester
Bogesundh		1 lesth

Scholemesterners vnderhåldh (vdij)

Upsala	3 lester
Strengnäs	3 „
Linkiöpungh	3 „
Skara	3 „
Westerårs	3 „
Wexiöö	3 „
Åboo	3 „
Calmarne	3 „
Stocholm	3 „
Vijborgh	3 „

Helsingefårs	2	lester
Twna	2	,,
Arboga	2	,,
Örebro	2	,,
Elffzborgh	2½	,,
Lidekiöpungh	2	,,
Vadzstena	2	,,
Swderkiöpung	3	,,
Nykiöpungh	2	,,
Eneköpungh	2	,,
Jönekiöpung	2	,,
Geffle	2	,,

Spetalerners vnderholdh (wdij)

Wpsala	10	lester
Stocholm	41	,,
Strännguäs	4	,,
Westerårs	10	,,
Arbogha	3	,,
Nykiöpungh	2	,,
Söderköpungh	10	,,
Linköpungh	9	,,
Wadzstena	14	,,
Calmarne	6	,,
Wäxiöö	4 lester och Siffridz Skeppann.	
Jönekiöpingh	6	lester
Elffzborgh	6	,,
Skara	8	,,
Åbo	10	,,
Wiborgh	10	,,
Örebro	2	,,
Nårkiöpungh	4	,,

Domkyrckierners wnderholdh.

Wpsala	5	lester
Strängnäs	4	,,
Westerårs	2	,,
Linköpungh	10	,,
Skara	2	,,
Wexiöö	2	,,
Åboo	2	,,
Stocholm	1	lest
Örebro	½	lestt

Studenterners vnderhåldh wid hwar DomKyrcke.

Wpsala	10	lester
Stocholm	8	,,
Westerårs	6	,,
Strengnäs	6	,,
Linkiöpungh	6	,,
Calmarnne	6	,,
Wäxiö	6	,,
Skara	6	,,
Åbo	10	,,
Jönekiöpungh	2	,,

Summa

Spannemåll	503½	lester
Oszmundz Järnn	9	faatt.

Innehålls-Förtekning.

1527.

1538.

1539.

om

1546.

1555.

1556.

1557.

Sid. 230.

Sid. 240.

Sid. 242.

I

N

J

A

C

F

